

DATE LABEL

THE ASIATIC SOCIETY
1, Park Street, Calcutta-16

The Book is to be returned on the date last stamped :

Voucher No	Date	Voucher No.	Date
4250	10 OCT 1962		

S/0
133.5
R 165 m

Qr. no. 0805-20

3753

श्रीकाशीविश्वनाथपुरीमहल्लाचूलानारासुधानेवासछापारवानामेरामकुमार
मिश्रजीकेइहांयहपोथीमुहूर्त्तकितामणिटीकासहितछपी॥ संवत् १९३० मि०१

मु.टी.
शु.प्र.
९

॥ श्रीगणेशाय नमः कैलासे पूर्णराकाहि मकररुचिरे वीक्ष्य विवं स्वकीयम् भूयो भूयो पिधावत्प्रतिभटकरटिस्पर्धया चंडमुण्डः माधावत्त्वदं प्रि
प्रहरति भिरतो धूयते सौधरित्रीत्यं वावाभिर्निरुद्धाः कपटकरटिनः कैलयोनः पुनंतु १ मुहूर्त्ते चिन्तामणि संज्ञकस्य स्वयं कृतस्य प्रमिताक्षराख्यम्
रामो विधत्ते विवृतिप्रणम्य विष्णुवर्कं रुद्रान्पितरो गुरुषु २ घारिष्मिंतस्य ग्रंथस्य निर्विघ्नपरिसमाप्त्यर्थं शिष्टाचारानुमितश्रुतिवोधितकर्त्तव्यतां कं स्व
भीष्मणेशदेवताशीर्वादरूपं मंगलमिंद्रवज्रयोपनिबध्नाति गौरीश्रवदिति द्विपस्य गजस्य आस्यमुखयस्येति द्विपास्या गणेशे विघ्नहरतुनां शयतु युष्मा
कमिति शेषः कीदृशे गणेशः गौरीश्रवः केतकपत्रमंगहस्तेनारुष्यमुखाग्रे ददत् गौरीपार्वतीतस्याः श्रवणयोः स्थितं केतकाः पुष्पकेतकं तस्य पत्रं पण
वस्य मंगरुवंडं हस्तेन शंङ्गादंडेनारुष्यहृद्गद्गद्गीत्वा स्वमुखाग्रे स्वमुखे वैष्ठे ददाति स्थापयतीति ददत् अनेन गणेशस्य बाललीला सूचिता बालोपिमात्समीप

श्रीगणेशाय नमः गौरीश्रवः केतकपत्रमंगमा रुष्यहस्तेन ददत् उगुखाग्रे विघ्नं मुहूर्त्तकलितद्वितीयदंतप्ररोहो हरतु द्विपा
स्यः १ अथोक्तं च प्रतिपत्तिहेतुं संक्षिप्तसाराथं विलासगर्भम् अनन्तदेवकृतः सरोमो मुहूर्त्तचिन्तामणिमातनोति २ ॥

वर्त्तियत्किंचित्तेव एष सुबलाकारेण गृहीत्वा मुखे निक्षिपतीति अतएव मुहूर्त्तकलितद्वितीयदंतप्ररोहः मुहूर्त्ते सणमात्रं जाकलितो निःसृतो द्वितीयदंतप्र
रोहो द्वितीयदंतोद्गमेयनसः अनेन केतकपत्रस्य मुखस्थापनसमये यावन्निगरणं न करोति तावद्गणेशोपि द्विदंत एवात्मैकिकैरित्यभूतोपमेयम् १ अथ ज्यो
तिषग्रन्थमारभमाणो विषयप्रशिक्षणसंबन्धाधिकारिणः सूचयन् कर्त्तव्यं उपजातिकया प्रतिजानीते क्रियाकलापेति अनन्तारव्यज्योतिवित् पुत्रः सः प्र
सिद्धः रामो मुहूर्त्तचिन्तामणिं मुहूर्त्तानां दिनशुद्धिविशेषणालक्षणया तदुपलक्षितः कालो मुहूर्त्तशब्देनोच्यते तस्य चिन्ताशुद्धाश्चिन्तामणिरिव मुहूर्त्तचि
न्तामणिं ज्योतिषग्रन्थमातनोति निषेधतीनामाधारस्तथायमपि ग्रन्थो निखिलमुहूर्त्तानामाधार इत्यन्वर्थनाम्नं मुहूर्त्तचिन्तामणिं ज्योतिषग्रन्थमातनोति
निषेधविद्यादिसंनिवेशविशेषेण निरूपयतीत्यर्थः ननु जीर्णग्रन्थैरेव मुहूर्त्तविचारे सिद्धे किं ननेनेत्यत आह कीदृशं मुहूर्त्तचिन्तामणिं क्रियाकलापप्रतिपत्ति

हेतुं क्रियाजातकर्मादिकास्तासां कलापः समूहः तस्य अमुकस्मिन् शुभदिने कार्यमेतदस्मिन् शुभदिने कार्यमित्येवं रूपात्तदुत्तरं प्रतिपत्तिः ।
सम्यक् ज्ञानं तस्य हेतुकारणं अयमर्थः अन्यग्रथेषु तिथ्यादिप्रकरणेषु तिथ्यादिशुद्धिरुक्ता तत्तत् ज्ञानं तत्तत्प्रकरणानां पुनः पुनरालोचनेन सिद्धोदिति मे
रवं अत्रैकस्मिन्नेव पदे यो मुहूर्त्तविचार्यते तस्य तत्रैव निर्वहदति लाघवं न च न्येष्वपि ग्रन्थेषु एवं विधमुहूर्त्तनिरूपणात् व्यर्थीयं श्रम इत्यत आह पु
नः कीदृशं मुहूर्त्तविचारमणिं संक्षिप्तसारा र्थविलासगर्भं संक्षिप्तश्रामोसार र्थविलासगर्भं विष्कृष्टार्थस्य विलासः प्रकाशः संगर्भयस्यासौ अत्र शब्दलाघ
वे विष्कृष्टार्थस्य निरूपणाद्यथा गुरुमुखं विनैवार्थज्ञानं सद्यो मनसि जागर्त्तितथानान्यग्रन्थेषु तत्र शब्दकाठिन्याद्गुरुमुखादपि दृष्टित्यर्थं ज्ञानं न भवतीत्येतद्
र्थमस्वारभ इति मनुसंबंधादि चतुष्टयकथनं किना कथं श्रोतप्रवृत्तिः उक्तं च सिद्धिः श्रोतप्रवृत्तानां संबन्धकथनाद्यतः तस्यात्सर्वेषु शास्त्रेषु संबन्धः पूर्व
मुच्यते किमेवात्राभिधेयस्यादिति एष्टस्तुकेनचित् यावत्प्रयोजनं नोक्तं तावत्तत्केन गृह्यते इति उच्यते मुहूर्त्तविचारमणित्यनेनैव पदे नैव सर्वं सूचितं
तथा च नारदः अथ शस्त्रस्य संबन्धे वेदांगमिति धातुत इति यद्वात्राभिधेयपदार्थानां मुहूर्त्तानां ग्रन्थस्य च प्रतिपाद्यप्रतिपादकभावस्तस्य संबन्धः प्रयोजनं तु
शुभाशुभनिरूपणं वेदादिकालनिर्णयश्च यद्वाह नारदः प्रयोजनं च जगतः शुभाशुभनिरूपणमिति कश्योपि ग्रहणग्रहसंक्रांतियज्ञाध्ययनकर्म
णां प्रयोजनं तत्रोदाहृत् क्रियाणां कालनिर्णय इति तज्जिज्ञासुरधिकारि सच द्विजैकान्यः उक्तं च नारदेन सिद्धांतसंहिताहोत्ररूपस्तन्धत्रयात्मकं वे
दस्य निर्मलं चक्षुः ज्योतिः शास्त्रमकल्पं विनैतदखिलं श्रोतस्मार्त्तकर्मनसिध्यति तस्माज्जगद्धितायैदं ब्राह्मणानिर्मितं पुरा अतएव द्विजैरेतदर्थे
तस्य प्रवृत्तः अत्रैव कारस्य पाठक्रमेण योजने प्रयोजनं विनैव ज्योतिः शास्त्राध्ययनस्यावश्यकत्वं प्रतीयते द्विजैरेवेति व्याख्याने द्विजव्यतिरिक्तैः शूद्रै
र्नोपेयमिति च प्रतीयते व्याख्यानद्वयमपि युक्तमेव ननु कथं श्रोतस्मार्त्तकर्मोपयोमिज्योतिषमिति चेत् उच्यते अष्टवर्षं ब्राह्मणमुषनयीत वसंते
ब्राह्मणे गनीनादधीत दर्शपूर्णमासाभ्यां यजेतेत्यादि श्रुतयः सति तत्र वर्षादिज्ञानं वसंतादनुज्ञानं दर्शपूर्णमासयोर्ज्ञानं च ज्योतिषं विना सर्वथाः न निर्वह
तीत्यन्यमध्यतव्यं ज्योतिः शास्त्रम् उक्तं च वेदांगज्योतिषे वेदादियज्ञार्थमभिप्रवृत्ताः कालानुपूर्वाविहिताश्च यज्ञाः तस्यादिदं कालविधानशास्त्रयो

मिच्छता चक्षुर्मुहूर्तेर्हियत्रेषः पापं तत्र न विद्यते मुहूर्ततिथिनक्षत्रमृतवश्चायनानि च सर्वाण्येवाकुलानि स्युर्न स्यात्सां वत्सरो यदि अंतो गणका
नायदशात्तेयत्वमभ्यापि धर्मशास्त्रे तत्र सूचकाभिप्रायेण ज्ञेयमहाप्रयोजनं तु एतच्छास्त्रस्य सम्यक् ज्ञानाद्द्रवसायुज्यमिति तथा च गर्गः ज्याति
श्च त्रेतुलेकस्य सवेस्योक्तं शक्रभाशुभम् ज्योतिर्ज्ञानं तु यो वेद स्याति परमांगतिम् सूर्यसिद्धान्ते दिव्यं चक्षुर्गृह्याणान्तु दर्शितं ज्ञानमुत्तमम् विज्ञाया
कैर्दिलोकेषु स्थानं प्राप्नोति शश्वतम् वराहः नसां वत्सरो पाटी च नरके परिपच्यते ब्रह्मलोकं प्रतिष्ठां च लभते देवचित्तक इति तस्माज्ज्यातिः शास्त्रमव
श्यमध्ये तव्यमिति स्थितं तत्राप्यार्षवाक्यं तां पाठमात्रेणैव फलमस्ति स्मृत्यादिपदं न ब्रूयति अथ मुहूर्तप्रयोजनमाह सत्याचार्यः शुभक्षणक्रियारंभ
जनितापर्वसंभवाः संपदः सर्वलोकानां ज्यातिस्तत्र प्रयोजनमिति तेन शक्रमुहूर्तारंभकार्यसिद्धिर्देवमुहूर्तारंभं तु न सिध्यति नन्नयुज्यते येन
तस्मात्प्रव्यतस्य विपाकसोसचिवोपि यः साक्षात्प्रतिज्ञः सोपिनशक्रान्यथा कर्तुं विधिं शोकेनैकेः प्राचीनसंस्कारमरूपं देवस्यावश्यं भावि
त्वादिति च विधीहा विवाहादिषु विहितकालस्य पुरुषप्रयत्नसाध्यत्वाद्भययोगसंयवकार्यसिद्धिर्न केवलं देवेनेति तदुक्तं केशवार्किणा फ
लेषां प्राक्तनं प्रवृत्तिं कृष्याद्युपायेषु परः प्रयत्नः श्रुतिः स्मृतिश्चापि नृणां निषेधविद्यात्मकैर्कर्मणि किं निषण्णेति यदितु देवमेव फले तदा सर्वज
नैः कृष्याद्युपायेषु कथं प्रवर्त्ततेति किंच श्रुतिस्मृत्यादयोपि निषेधविध्यात्मकानि रथकाः स्युः न वृक्षमारोहे न्नाह भ्यान्वहीन्तरे न संशयमभ्याप
यते स्यादीनामाश्रयायनादिवचनानां चिकित्साशास्त्रस्यैव वैयर्थ्यप्रसङ्गः स्यादित्यर्थः याज्ञवल्क्योपि देवपुरुषकारेपि कर्मसिद्धिर्व्यवस्थिता तत्र दे
वमभिव्यक्तयोरुपैर्वदेहिकमिति कर्मसिद्धिः फलवाप्तिरिष्टानिष्टाचलक्षणा सा च केवलं देवेन व्यवस्थिता अपितु पुरुषकारेपि पुरुषकारः प्रयत्नः
पुरुषकारभावे देवमेव नास्तीत्याह तत्र देवमिति पूर्वदेहाजितं पौरुषमेव देवमित्युच्यते तच्च तस्य पुरुषप्रयत्नानंतरं महाफलोद्देयेन अभिव्यक्तं भवति
अतएव वसंतराजः पूर्वजन्मजनितं पुराविदः कर्म देवमिति संप्रचसते उद्यमिनसमुपार्जितं तदा वाञ्छितं फलं तिनैव केवलमिति देवप्रयत्नस्य तरेण सि
द्धिर्न भवतीत्यत्र दृष्टान्तमाह याज्ञवल्क्यः यथास्यैकेन चक्रेण रथस्य न गतिर्भवेत् तद्वत्पुरुषकारेण विना देवसिध्यति केशवार्किणोपि प्राक्तनं बीजं सल्लिखाम्

मु.टी.
शु.प्र.
३

नलोवी संस्कारवत्कर्मविधीयमानम् शेषाययोयायचयस्य तस्मात्सदाचारवत्तानहानिरिति यत्साकर्मजन्मांतरोपार्जितं कर्मदेवस्संत
स्य विधीयमानं अधुना क्रियमाणं कर्म शेषाय च भवति किंचटबीजं सलिलानलोवी संस्कारवत् यथा सहीजं श्मभेसलिलादि संस्कारैः संस्कृतं
सदुदेति वर्धते च तद्वत्साकर्मोपि एहिकेन सत्प्रयत्नेन वर्धते अन्यथा क्षीयत इत्यर्थः तस्माज्ज्योतिः शास्त्रविहितकाले विवाहादिकुर्वतो शातिचिकि
त्सादिसदाचारवता पुरुषाणां सदा नहानिः स्यात् अन्यच्च देवं हि पुरुषनिष्ठं तद्देशकालवशत एव विपच्यते दुष्टमपि दुष्टान्तरसाहित्येनैतत् दुष्टकारि
भवति यथा दुर्जनो रन्धान्वेषणेन अतएव वसंतराजः सर्पवन् हि विषकंठकादिकं येन देवशरणोपि मानवः दूरतस्य जयति पौरुषं तदा तेन न स्फुरति
देवताधिकं पौरुषेण तद्दृश्यं गतिं प्राप्नुवंति पुरुषाः क्रमेण सः सांति देवशरणालयं यथा पादपाज्वलति दावपावके इति अतः शकुननिमित्तादि
भिः सूचितं मशुभे देवफलं श्मभेन प्रयत्नेन वैच्यत एव तथा च वसंतराजः तन्निरूप्य शकुनेन दुःखं देवचयंति नित्यं तं समुद्यते पौरुषेण पुरुषाः क्रमेण सः
संश्रयति पुत्रं तन्नैव हितमिति तदेव फलदुःखं समुद्यते शकुनेन निरूप्य ज्ञाता पुरुषाः पौरुषेण वैचयन्तीत्यर्थम् यथा येन प्रहेण यावती दशान्तदेश
वाद्गतिः स्याः फलपरिपाकः तावन्तं कालमभिव्याप्य मवेदेवेति स्थिते दशाप्रवेशकालीन चंद्राय च्छुभाशुभफलं निरूपणं यथा तस्य दशाफलस्या
न्यथा स्वमस्य स्वमाधिकं वा वोरुंधयति तद्देतदपि बोद्धव्यम् नन्वनंतरे कसर्पविषयवद्यादिदृष्टान्तेन पौरुषमेव फलसाधनं कथं न स्यात् तथा
च बहुद्यात्रायां वराहः तथापरे तपेक्ष्ये वेदवधेयो विलंबिनः प्रत्यक्षतः क्रियासिद्धौ केवलं जगुरुद्यमं उत्थानहीनो राजा हि बुद्धिमानपि सर्वदा प्र
धर्षणीयः शत्रूणां भुजंग इव निर्विषः विधानगणनाज्जडः पुरुषकारमुक्तादरो मनोरथपरिश्रमेन परिभवंति श्रीमुखपराक्रमविनिश्चितैके सु
नयो हियस्यः कृतहरिर्मदेकवासितं पिबति कुंजरासूकमधुद्वयादि उच्यते समानभूमिषु समानसलिलादिप्रयत्नेपि फलं वैचित्यदर्शनात् का
रणांतरं कल्प्यते तदेव देवमिति अत उभयोर्योगे सत्येव फलसिद्धिरिति एतदपि तत्रैव कृषिवृष्टिसमायोगादृश्यते फलसिद्धयः अस्मिन्नर्थे शरणे
श्लोकान्देषाय न मुखोद्गतान् कृषिः पौरुषं वृष्टिर्देवः कर्षकः पौरुषेण कृषिकरोति नाम देवं वृष्ट्या साधयति अथ कृषिकरोति चेत्तदा वृष्ट्या विना न किं

चिंफलमाप्नोति यदि पुनः कर्षको बीजं वपति दैवं च वर्षति तदा फलमधिकमुत्पद्यते एवं देवपुरुषकस्योः समयो र्षफलसिद्धयो दृश्यते अर्चार्थं श्री
 व्यासमुखोद्गता इमं श्लोकाः न विना मानुषं देवा दैवं वा मानुषा हि ना नैको निवर्तयत्यर्थमेकारणिरिवानलमिति केचिद्बुद्धिः केर्मानुसारिणीति मन्यमानाः
 प्रयत्नोपि देवरूपं निरुत्वा देवमेव फलसिद्धिः कारणमिति वदन्ति तन्न अनवस्थादोषप्रसंगात् तथा हि प्राक्कर्माजितपौरुषमेव किल देवशब्देनो
 च्यते अत्रत्यः प्रयत्नः प्राचीनपौरुषलक्षणेन देवेन जन्यते तदपितत् प्राचीनपौरुषजन्यमित्यनवस्थाऽतः प्रयत्नोपि देवप्रेरित इत्यनुपपन्नम् ननु
 बीजां कुरन्त्यायेनानवस्थादोषो न भविष्यतीति चेत् ननु हि बीजां कुरन्त्यायेन देवमेव मूलमिति निश्चीयते नापि प्रयत्नः अतः सत्युभययोरेव फलसिद्धिरिति त
 त्वं एवं चेत्तर्हि पूर्वोक्तानां शौनकादिवाक्यानां येन तु यस्मात्प्रव्यं तस्य विपाकेऽस्मिन् शसचिवोपियः साक्षात्त्रियतिजः सोऽपि न शक्नोऽन्यथा कर्तुमित्यादिका
 नाकागतिः उच्यते देवसु दृढकर्मजस्यावश्यं भावित्वाद्गृहशांत्यादिरूपेण पूर्वेण प्रयत्नादपितन्निवारयितुं न शक्यं दृढमूलत्वात् प्रवृत्तवानाघोतेपि दृढ
 मूलपादपवत् अदृढकर्मजं तु देवप्रयत्नेन निर्वर्त्य प्रतिशिथिलमूलपादपवत् तथा च जातके ये धर्मकमेनिरतापि जितेन्द्रिया ये ये पथ्यभोजन जुषो द्विजदे
 वभक्ताः लोके नैव कथं धितिये कुलशीललीलान्तेषामिदं कथितमायुर्धरधीभिरिति प्रयत्नाभावे तु विपच्यते तथा च तत्रैव पापिष्ठयेदुराचारा देवब्राह्म
 णनिन्दकाः अपथ्यभोजनस्तेषामकालमरणध्रुवमिति वैद्यकेपि पूर्वजन्मकृतं पापं व्याधिरूपेण बाधते इति सर्वव्याधीनां साधारण्येन कर्मजत्वेपि
 साध्यासाध्यत्वेन द्वैविध्यम् तत्रापि रुच्छोपायः सुखोपायो द्विविधः साध्य उच्यते असाध्यो द्विविधो ज्ञेयो साध्यो यश्चाप्रतिक्रियः साध्यापाप्यत्वमाया
 तियाप्याश्चासाध्यता तथा प्रतिप्राणनसाध्यासु नराणामक्रियायतामित्यादिनाऽचिकित्सव्याधेर्दृढमूलत्वमन्येषामदृढकर्ममूलत्वं निश्चीयते अतो दे
 वस्येदं देविध्यमस्ति अतः शौनकवाक्यानामयमर्थः येन त्विति येन पुरुषेण यत्प्राप्तव्यं अवश्यं भोक्तव्यं दृढकर्मोपाजितमिति यावत् तदन्यथा कर्तुं न ह
 स्तिरपि न शक्तः अर्थादन्यददृढकर्मोपाजितमन्यथा कर्तुं शक्त इत्यर्थः अतो निमित्तशकुनादिभिर्दुष्टफले ज्ञाने वौधायनादिविहितेन तच्छांतिदाना
 दिरूपधर्मेण प्रयत्नेन तन्निवर्त्यते शक्यं भवर्ध्यते अतएव तेनैवोक्तं परीक्षितं विलम्बं न धर्मार्थं सुखाय दंपस्योः अपरीक्षितं विलम्बं न हि देयं पंडितेन देव

सु०टी० श०प्र० ४ विदा अपशोवनिधौमज्जमिश्रास्त्रमविज्ञाययोदयदिति बृहस्पतिरपीद्रप्रत्याह स्वाभावादेवकालोयंशुभाशुभसमन्वितः अनारिनिध
नः सर्वाननिर्दोषोननिषुणः तस्मान्निर्दोषकारार्थमुहूर्त्तमधिगच्छताम् कालः क्रमेणैतन्कोबलवद्विः शुभप्रदाः दोषैर्युक्तोपिचाप्राणैर्व
हृभिर्व्यत्ययेहयोरिति अतः शुभमुहूर्त्तबलेनपूर्वाकर्माजितमशुभमपिदेवफलनिवायेतेइत्यवयम् २ अथतिथीशननुब्रूमाह तिथीशाइति
एतेतिथीशाः तिथीनास्वामिनः बृहिश्वकश्चकोब्रह्मा शेषस्पर्शप्रबोजनतुतेत्तरेवतापूजाप्रतिष्ठादि अथमुहूर्त्तविचारस्यप्रतिज्ञातत्वात्सकस्मादि
कथननोक्ततएवावधार्ये ३ अथतिथीनांसंज्ञासफलाह नंदेति घतिपदादिपंचतिथयोः नंदामद्राजयारिक्तापूर्णासंज्ञाः स्वस्वनामसदृशफल।

तिथीश्ववृहिकौगौरीगणेशोहिगुहौरविः शिवादुर्गातंकेविश्वेहरिः कामः शिवः शशी ३ नंदाचभद्राचजयाच
रिक्तापूर्णातिथिय्याः शुभमध्यशस्ताः सितेऽसितेशस्तसमाधमाऽस्युः सितेऽसितेभौमाऽस्युः सितेऽसितेभौमाऽस्युः सितेऽसितेभौमाऽस्युः ४ नंदाभ
द्रानंदिकास्याजयाचरिक्ताभद्रापूर्णासंज्ञाधमाकार्त् ॥

॥ द्वाःस्युः इति एवंप्रकारेणसर्वाः षष्ठ्यादयोज्ञेयाः ताःशक्रूपसेश्वशुभं
मध्यमशुभफलदाःस्युः असितेरुष्णपक्षेशुभमध्यअधमाफलदाःस्युः ताएवनंदातिथयः शक्रबुधमंगलशनिगुरुवारेषुसिद्धिकराःस्युः यथा।
नंदाशक्रवार एवभद्राबुधवारजयाभौमे रिक्ताशनौ पूर्णागुरोइति ४ अथसूर्यादिवारेषुयथासंख्यनिषिद्धतिथिर्देग्धनसत्राणिचशालिन्याह
नंदेति अर्कादितिल्यपूलेपंचमी अर्कमारभ्यनंदादिकातिथिरधमास्यात् यथासूर्यवारनंदाधमाएवसोमभद्रा भौमेनंदबुधजयागुरेरिक्ताशु
क्रभद्रा शनौपूर्णेति इदमाधुनिकानाम् प्राच्यानामृतवस्तुतस्तुतेशुभाः तथाचवसिष्ठः नंदाभौमा केषोभद्राशुक्रेऽश्वजयाबुधे शुभयोगागुरो
रिक्तापूर्णासंज्ञेभूताऽह्या गुरुपि आदित्येभौमयोर्नंदा भद्राशक्रशशांकयोः जयाज्ञस्यगुरेरिक्तापूर्णाकीश्वामृतमाइति नारदवाक्येशनौपूर्ण

रामः
४

चमृत्युदेतिकस्यितपाठः वसिष्ठादिवचनविसंवादात् बहुषुपुस्तकेषुशनोपूर्णाऽमृताशुभेतिपाठाच्च पूर्णसंज्ञाऽमृताकार्कदितिपाठः साधुतथा रविवारादि
 पुयाम्यंभरणीतदारीनिनक्षत्राणियथाक्रमेणदग्धनक्षत्राणिसुः यथारविवारेभरणीदग्धा सेमेचित्राभौमेउत्तराषाढा बुधेधमिष्ठा गुरावज्जसफाल्गु
 नीशुक्रेज्येष्ठा शनोरेवतीनारदः आदित्यभौमयोर्नन्दाशुक्रेशशंकयोः जषासौम्येगुरौरिक्ताशनोपूर्णाऽमृताशुभादिति नारदः यमर्क्षमर्कवारेलो
 चित्राभौमेतिविश्वभम् बुधेभ्रविष्टार्यम्यासंगुरौज्येष्ठाभ्रगोर्दिनेरेवतीशनिवारेनुदग्धयोगाभवत्यमी एतान्येव नक्षत्राणि रघ्यादीनां जन्मभानित्युक्ता
 नितान्यपिनिषिद्धान्येवल्लः याम्यंत्वाष्टौत्तराषाढेधनिष्ठोत्तराफाल्गुनीज्येष्ठाचरेवतीचैवजन्मर्क्षभानुतः क्रमात् क्रमात्सप्तैंद्रदशसूर्येनवाशौ

याम्यंत्वाष्टौवैश्वदेवंधनिष्ठार्यम्यांज्येष्ठांत्यंरवेर्दग्धभंस्यात् ५ षष्ठ्यादितिथ्योमंदादि
 लोमंप्रतिपद्बुधे सप्तम्यर्केधमाः षष्ठ्याद्यामाश्चरदधावने ६ ६ ६ ॥

पौर्णिमास्यमा १४। १०। १२। ९। १५। ३०। सूर्यादिजन्मतिथयः संत्याज्याः शुभकर्मणि जन्मर्क्षजन्मतिथिषु शुभकर्मविवर्जयेत् बलाच्चेत्कुंरुतेक
 र्मनत्फलमवापुयादिति ५ अथक्रकचादिनिंदयोगाननुष्ठमाह षष्ठ्यादीति क्रमेणषष्ठ्यादितिथयः मंशनेश्वरादिलोमंविपरीतगणन
 याऽधमाःस्युः यथाशनोषष्ठी अधमाशुक्रेसप्तमी गुरावष्टमी बुधेनवमीभौमेदशमीसोमेएकादशीरवौद्वादशी एतेयोगाः क्रकचास्याज्ञेयाः त
 थाप्रतिपत्बुधवासरेसप्तमीरविवारेसर्वर्तयोगा अधमास्यात् अथषष्ठी आद्याप्रतिपत् अमाअमावास्यारदधावनेदंतानांकाष्ठादिभिर्मलनि
 एकरणे अधमाः निषिद्धाःस्युः क्वचिन्नवमीरविवारयोरपिनिषेधः काशीखण्डेप्रतिपद्दशमीषष्ठीनवम्यारविवासरेदंतानांकाष्ठसंयोगोदहेदासप्तमंकुल

५
 ५

मु. टी.
शु. प्र.
५

अथ कृत्यविशेषेषु निषिद्धतिथिरिंद्रवंशं छंदसाह षष्ठ्यष्टमीति षष्ठ्यष्टम्योप्रसिद्धे भूतश्वतुर्दशी विधुक्षयोमावास्या एतास्मृतिथिषुनापुरुषः नैलं पलं
मांसं क्षरं क्षौरं रतं मेथुनं नोसेवेत् यथा षष्ठ्याते तम् अष्टम्यामांसं चतुर्दश्यां क्षौरं अमावास्यायां मेथुनं नोसेवेतेत्यर्थः विधुक्षयः सर्वोपलक्षकः
वसिष्ठः स्त्रीसिवनं पर्वसु पक्षमध्ये पलं च षष्ठीषु च सर्वतैलम् नृणां विनाशाय चतुर्दशीपुत्रक्रियास्यादसकृत्तदासु नारदः व्यतीपाते च संक्रातावि
कादश्यां च पर्वसु अर्कभौमदितेषु चानाभ्यंगं च वैद्यताविति पर्वानिवसिष्ठ आह चतुर्दश्याष्टमीकृष्णा अमास्या च पूर्णिमा पुण्यानि पंचसर्वाणि स
क्रांतिर्दिनस्य चिति अत्र तिथिस्तात्कालिकी ग्राह्या उक्तं च स्नाने वाभ्यंजने चैव रतं धावनं मेथुने तिथिस्तात्कालिकी ग्राह्या तथा मरणजन्मनोरिति
अथ विश्वे त्रयोदशी दशदशमी द्विके द्वितीया एतास्मृतिथिषु अभ्यंजनं अभ्यंगं मलपहात्वं च नोसेवत अथ निषेधो ब्राह्मणव्यतिरिक्तस्य तथा

षष्ठ्यंष्टमीभूतविधुक्षयेषु नोसेवेत न तैलपले क्षरं रतं नाभ्यंजनं विश्वदशद्विकेतिथौ धात्रीफलैः स्नानममाद्रिगोर्धस
तु ७ सूर्यशपंचाग्निं रसाष्टनं दोवेदांगं सप्तं श्विगं जाकं शैलाः ॥ च भद्रमास्करो निर्णयामते त्रयोदश्यां द्वितीयायां सप्तम्यां च विशेष

तथा ददित संत्रियाः स्नानं नाचरेयुः कदाचनेति अथ धात्री फलैः समलकैः स्नानममाद्रिगोषु अमावास्या सप्तमी नवमीषु असत् निषिद्धमित्यर्थः अत्र
वसिष्ठादिप्रतित्रयोदश्यादितिथिषु आमलिकस्नानस्यैव निषिद्धो नाम्यगस्य वसिष्ठः कामदुर्गान्तकरचिविष्टे दुर्के दिनेषु च सकृदा मलकस्नानस्य स
त्रिमाशनम् भद्रमास्करास्तु नवम्यादिष्वेवामलकस्नानं निषेधति सप्तम्यच द्वा नवमीषु देहश्रीसंततीरमलकैर्नस्य स्नानेनेह त्यत्यदिने तु धने तिले
श्रियं पुण्यं करं सदैवेति ७ अथ सूर्योदिकारेषु दग्धादियोगचतुष्टयमिद्रवज्जोयजातिक्रम्यामाह सूर्येति सूर्यशपंचाग्निं रसाष्टनं दोः तिथयः सूर्या
दिवारे दग्धसंज्ञामवन्ति यथा द्वादशी रविवारे दग्धासौमेकादशी भौमे पंचमी बुधे तृतीया गुरौ षष्ठी शुक्रे ष्टमी शनौ नवमी उक्तं च नारदेन एकादशी चैद

रामः
५

द्वादशीचर्कवासरे षष्ठीरुहस्पतिर्वरेतृतीयाबुधवासरे अष्टमीशुक्रवारेचनवमीशनिवासरे पंचमीभौमवारेच
 वयोगः वेदेति चतुर्थ्यादितिथयः अर्कादिवारेषुविषाख्याभवति यथा रवौचतुर्थ्याविषाख्या चंद्रषष्ठी भौमेसप्तमी बुधेद्वितीया बुधेभद्रारुहःसि
 दिवामस्तुसप्तमीद्वादशोश्वरितार्थः एवंनवमीशन्यादावपि गुरावष्टमी शुक्रेनवमी शनोसप्तमी तथाचगुरुः षष्ठीशशंकेनवमीचशुक्रे बुधेद्विती
 यात्रयेचतुर्थी जीवेष्टमीसौरिकुजेन्द्रिसप्तमीयोगाविषाख्याकुलनाशनास्युः अथहुताशनाख्याः सूर्यादिति द्वादश्यादितिथयः सूर्यादिवारेषु
 षष्ठीनारव्याःस्युःवसिष्ठः सप्तषष्ठ्यादितिथयःसोमवारादिभिर्युताः अग्निजिह्वाःसप्तयोगांमंगलेष्वतिगर्हिताः ८ अथयमघंटाः मघाविशा
 स्वादित्रसत्राणिरविवारादिषुयमघंटासंज्ञानिस्युः यथा अर्कवारेमघायमघंटा एवंसोमवारेविशास्वाइत्यादि गर्गः मघाविशास्वाआर्द्राचमूल

सूर्यागसप्तोरगर्गेदिगीशादग्धाविषाख्याश्रुताशनाश्च ८ सूर्यादिवारेतिथयोभवन्तिमस्वाविशास्वाशिवमूलवन्दिः
 ब्राह्म्येकरोर्काद्यमघंटाकाश्चशुभेविवज्ज्यागमनेत्ववश्यं ९ भाद्रेचंद्रदृशौनभस्यनखनेत्रेमाधवेद्वादशीपौषवेदशरादेषु
 दशशिवामार्गेदिनागामथौ॥

१॥ मसंचक्रनिकरोहिणीहस्तइत्युक्तेयमघंटाः क्रमाद्देवेः एतेदग्धादियोगाः शुभेविवाहादिकार्येवज्याः गमनेतुया
 प्रायामवश्यंवर्ज्याः एषामपवादोवसिष्ठेनोक्तं दिवामत्युत्रदाः पापदोषास्त्वितेनरात्रिषुशुभकार्येप्रसूतौचिसर्वदापरिवर्जयेदिति आवश्यककृत्येदीपिकार्या
 यमघंटेयजेदशोमस्यौद्वादशनाडिकाइति अन्येषांपापयोगानांमध्याद्वास्परतःशुभमिति ९ अथचेत्रादिमासेशून्यतिथिः शार्दूलविक्रिडितेनाहीनुषुभावाह भा
 द्रेइति शकाइतिच भाद्रपदेदिशोकोक्तमासिषुचंद्रदृशौ प्रतिपदितिथिदस्यादि क्रमोक्ततिथयः उमयपक्षमाः शुक्लरुणेपक्षमताः शून्यसंज्ञकाः बुधैःकीर्तिवाः
 कथिताः यथा भाद्रपदेप्रतिपदितीयेउभयपक्षेशून्ये एवुनभसिश्चावणेउभयपक्षेतृतीयाद्वितीयेशून्येइत्यादि अनुक्तमासानांऊर्जाषाढतपस्यशुक्रतपसांकारि

अथचैत्रादिमासेषुशून्यनक्षत्राण्यनुष्टुपद्वयेनाह कदास्त्रेति कदास्त्रमेसेहिष्यश्विनौचैत्रेशून्येनक्षत्रे एषुशून्येकार्केनकार्यम् यत्तेचित्तविनाशदाः ध-
ननाशकरा इत्यर्थः एवंवैशाखेत्वाष्टवायुचित्रोत्थ्यास्यौशून्यभे पाशीकरुणस्तदंशततारा अजयासूर्वाभाद्रपदावसिष्ठः अश्वितीगिहिष्यचैत्रेशून्यभेषुविकर्त-
ते चित्रास्वातीचवैशाखेज्येष्ठेविश्वेज्यतारकौ भगवासुवमाषाढेश्रावणेहरिविश्वभे नभस्येवारुणोत्थसमजपादश्वयुज्यपि कार्तिकेपितृमन्त्रसिसौम्येचि-
त्रोद्दिष्टेचतेषोषेदस्तकराद्राःस्युर्माघेमूलचविष्णुभे तपस्येशक्रभरणीशून्यभान्याहुरग्रजाः एषुयत्तुकतं कर्मधनेस्सहविनश्यतीति १४ । १५ अथचैत्रादिमा-
सेषुशून्यराशीननुष्टुभाह घटइति वसिष्ठः घटमत्स्यवृषायुग्मभेषकन्याःसरुश्रिकाः तुलाचापकुलीरारव्यामृगसिंहाश्वराशयः चैत्राद्रौमासशून्यारव्याध-

कदास्त्रभेत्वाष्टवायुविश्वेज्योभगवासवौ वैश्वश्रुतीपाशिशौषो अजपादनिषिध्यमे १४ चित्राद्विशौथि वश्र्यर्काःश्रुतिमूलेय
मंडभे चैत्रादिमासेशून्यास्व्यास्तारावित्तविनाशदाः १५ घटोद्गणेशोर्मिथुनंभेषकन्यालितौलिनः धनुःकर्कोमृगःसिंहश्चै-
त्रादौशून्यराशयः १६ यक्षादितस्त्वौजतिथौ घटेषोपंचास्यनक्रौमिथुनाङ्गनेच चापेंदुभेकर्कहरीहयांस्यौशौचनष्टेतिथियः

शक्तिविनाशनाःइति १६ अथविषमतिथिषुदग्धलग्नानीद्रवज्जयाह पक्षादितइति शुक्लपक्षरुष्णापक्षादितःप्रतिपदमारभ्य ॥न्यलग्ने १७
तःओजतिथौविषमतिथौप्रतिपत्तिथौघटेषोतुलामकरौ तृतीयायासृगेन्द्रनक्रौसिंहमकरौ पञ्चम्यामिथुनकन्ये सप्तम्याज्वापेन्दुभेधनुःकर्को ।
नवम्याकर्कहरीकर्कसिंहौ एकादश्याहयांस्यौधनुमीनौ त्रयोदश्यांगोत्थौवृषमीनौ एतेतिथिशून्यलग्नेतस्यान्त्यान्तिथौनष्टे वसिष्ठः मृगसिंहौतृतीयाया ।
प्रथमायातुलामृगौ पचम्यावुधराशीद्वौसप्तम्याचापुचंद्रमे नवम्यासिंहकीटाख्यावेकादश्यांगुरोर्गहे वृषमीनौत्रयोदश्यादग्धसंज्ञास्त्वमीगृहोः दग्धसम-
नियत्कर्मकृतंसर्वप्रणश्यति १७ । १७ । १७ । १७ । १७ । १७ । १७ । श्रीरामचंद्रावर्णमस्तु

मु.टी.
शु.प्र.
७

अथेषांदुष्टयोगानां शुभकृत्यावश्यकत्वे सति परिहारमाह नारदः तिथयोमासशून्या इति द्वाभ्याम् पृथक्काणलग्नानि विवाहप्रकरणेषु स्यन्ते ज्ञेयानि
हने केन्द्रे चैव त्रिकोणे च शुभभक्त्युपचयेपि वा एकेपि बलवांश्चापि शून्यतिथ्युदुनाशका इति १८ । १९ अथ हस्तार्कादिसिद्धियोगानां तिथिविशेषेणातिमिथ्य
त्वमनुष्टुप्पद्वयेनाह वर्जयेदिति बुधानुराधामिति च श्रीपतिः हस्तेरवौ शशिधरे च मृगोत्तमाङ्गभौमेश्विनी बुधदिने च तथाऽनुराधा पुष्यो गुरो भृगुस्तेपि
चपोष्यधिष्ण्यरोहिण्यथा कर्तनयेऽमृतसिद्धियोगाः एते पंचम्यादितिथिषु चेद्भवति तत्रावज्ज्याः यथा पंचम्याहस्तार्केवज्ज्याः एवमग्रेपि षष्ठ्यादौ अन्ये उक्तं

तिथ्योमासशून्याश्च शून्यलग्नानियान्यपि मध्यदेशे विवर्ज्यानि न दृष्याणीत्तरेषु तु १८ पृथक्काणलग्नानि मासशून्या
न्याश्च राशयः गौडमालवयोस्त्याज्या अन्यदेशे मगर्हिताः १९ वर्जयेत्सर्वकार्येषु हस्तार्के पंचमीतिथौ भौमेश्विनी च सप्त
म्याषष्ठ्या चैन्द्रेन्दवं तथा २० बुधानुराधामष्टम्यादशम्यां भृगुरेवती नवम्यां गुरुपुष्यं चैकादश्यां शनिरोहिणी २१ गृहप्रवे
शेयात्रायां विवाहे च यथाक्रमम् भौमेश्विनी शनौ ब्राह्मणगुरोपुष्यं विवर्जयेत् २२ आनन्दमयः कालदेउः श्वधूम्रो धाता
सौम्यो ध्वांक्षेकेत्कृत्वेण श्रीवत्साराव्यावज्ज्वके सुहृश्चक्षत्रमित्रमानसंपद्मलुंबो २३ । २३ । २३ । रामः

च अर्के हस्तः पंचमी च सोमेषष्ठी च चंद्रभम् अश्विनी सप्तमी भौमेश्विनी बुधे मंत्रं तथा षष्ठी गुरोपुष्यं च नवमी दशमी रेवती भृगौ एकादशी शनौ ब्राह्मणवर्जयेत्सर्वकार्येषु
बुधेरिति २० । २१ अन्यदप्याह गृहप्रवेश इति ननु भौमेश्विन्यादीनां गृहप्रवेशादौ स्वतएव वारनक्षत्रदोषादप्राप्तेः किमर्थमिदं वचनं उच्यते यदि विधि
व्यतीपातो दिनवाप्यशुभं भवेत् हन्यतेऽमृतयोगेन भास्करेण तमायथेति वचनात् कार्यमात्रा प्राशस्य प्राप्ते आवश्यकत्वे प्रवेशादिसंभावनाम्यात्तदर्थं मन्त्रैश्च
नयुक्तमेव २२ अथानंदादियोगान्शालिन्युपजातिकाभ्यामाह आनन्द इति उच्यते इति च २३ ॥ २३ ॥ २३ ॥ रामः

२४ अथेषांगणनोपायमनुष्टुभाह दस्वादिति अत्रनक्षत्राणांसाभिजितांगणनाकार्या यतोष्टाविंशतिर्योगाः यथाऽर्कादिने आद्यदिननक्षत्रं प्रथमं तदा
 श्विनीतः साभिजिद्वपनयात्रयोविंशतिसंख्यमस्ति तथास्त्यानंदादियोगेषुत्रयोविंशतिसंख्यागदयोगेजातः एवमिन्दुवारमृगशीर्षागणनया जानंदादिसंख्याः २५
 अथेतेषु कियतां दुष्टयोगानामवश्यकं कृत्ये परिहारशालिन्याह ध्वांसइति ध्वांसमुज्जमुद्गरेयोगेषु आद्यादिपुनाड्यः पंचघटिकाषड्यः पद्मलुब्धयोर्वैश्वतस्त्रः ए
 वं देवैः सप्त धूम्रेभूरेकैव काणेघटिद्वयम् मुसल्लेघटिके बक्षसमृत्युत्पातकालाः सर्वे षष्टिघटिकात्मका वर्ज्याः कालः कालदंडः अत्रामुक्तेपिवरेयोगे घटि
 त्रयुवर्ज्यं उक्तं च ज्योतिःसागरे ध्वांसं द्राघुधमुद्गरेषु घटिकास्तु ज्यास्तुपचादितः पद्मलुब्धयोश्चतस्र उदिना धूम्रेसंदेकापुनः द्वेकाणमुसलाक्येपि च गंदेस

उत्पातमृत्युकिलकाणसिद्धीशभोमृताख्योमुसलंगदाश्च मातंगरक्षश्चरसुस्थिरारव्यः प्रवर्धमानाश्च लदाः स्वनाम्ना २४ दा
 स्वादकेमृगादिंदौसार्पादौमेकराहुषे मैत्राद्रुगेमृगौवैश्वान्द्रुण्यामंदेचवारुणात् २५ ध्वांसवज्जेमुद्गरेचेषुनाड्योवर्ज्यावेदाः पद्म
 लुब्धेगदेश्वाः धूम्रकाणेमौसलेभूर्द्ध्वन्द्वेः सोमृत्युत्पातकालाश्चसर्वे २६ सूर्यभाद्वेदगतर्कदिग्विश्वनखसंमिते चंद्रक्षेगवि
 योगाः स्युर्दोषसंघविनाशकाः २७ सूर्यकमूलेत्तरपुष्यदास्त्रं चंद्रेश्रुतिब्राह्मशशी ज्यमैत्रेम् ॥ ॐ ॥ ३ ॥

त्रैवतिस्त्रश्वरेमृत्युत्पातकरसंदिनगतास्ताः कालदण्डेतथा २६ अथदोषापवादभूतान्नवियोगाननुष्टुभाह सूर्यभादिति सूर्योयत्रतन्नक्षत्रमारभ्यचंद्रक्षेदि
 ननक्षत्रेचतुर्नवषट् दशत्रयोदशविंशतिसंख्याकेसतिरवियोगाः स्युः तेचदोषसमूहाननाशकराः उक्तं च सूर्योच्चतुर्येदशमेचषष्ठेविश्वर्षकेविंशति
 मेनर्षेर्षे भवतिषडभानुसदस्ययोगाः कुयोगविध्वंसकराः घटिघ्नाः २७ अथसूर्यादिवारेषुनक्षत्रविशेषैः सिद्धियोगानिद्रवज्जापजानिकाभ्यामह
 सूर्येदतिजीवदतिचरविवारेहस्तमूलन्यत्तरपुष्याश्विनीनक्षत्राणिपूर्वराचार्यैः सर्वार्थसिद्धौकथितानि ॥ ॐ ॥ ३ ॥

मु. टी.
श्र. प्र.
८

एवं चंद्रश्रवणादीनि एते सिद्धियोगाः स्खादेर्कमृगादिंदिव्यादिप्रकरणे अमंदादिसुमीचीनसद्योगसंबंधिनसंज्ञैरुपनिबद्धाः भीमपराक्रमेण कुंयो
गा अप्युक्ताः ज्येष्ठावन्निमस्या विशारववसवो मेत्रयंयभारव्यरवौ सोमेशो च विशास्वपुष्यपवनाश्चित्रात्षाढाहृयम् भौघे विश्वजलेश मित्रवसवः प्रोभा
दसापौ शिवः श्रुतिरेवति पूर्वयोनिभरणीवस्वश्विमूला बुधे जीवे मूलमघादेयाम्यवरुणा पूषाशशीरोहिणीशुक्रे स्वाति भुजगदेवतमघापुष्योत्तरारोहिणी ।
सौगवर्षममूलहस्तवरुणाषाढाहृयं रेवती चित्रा विष्णुमघाश्च सुक् समयेत्याज्या अयोगा बुधैरिति २८ । २९ अथावश्यकवर्ज्यत्वेन द्वादित्युपस्थित्यर्थं
उत्पातमृत्युकाणसिद्धियोगानशालिन्याह द्वीशादिति विशारवादिचतुर्नसंज्ञैरुत्पातमृत्युकाणोचसिद्धियोगाः रविवारेस्युः यथारवौ विशारवा उत्पातः अनु

भौमेश्वहिर्बुध्यकशानुसार्यं ज्ञे ब्राह्ममैत्रासुक् कशानुचंद्रं २८ जीवेस्यमैत्राश्चद्वितीयधियंशुक्रं स्यमैत्राश्चद्वितीयश्रवोभं
शनैश्चुतिब्राह्मसमीरभानिसर्वार्थसिद्धेकथितानिपूर्वैः २९ द्वीशातोयाद्वासवास्यौष्णभाच्चब्राह्मासुष्यार्थमर्शाच्चतुर्भैः स्या
दुत्पातोमृत्युकाणोचसिद्धे वरिकायेतत्फलं नामतुल्यम् ३० कुयोगास्तिति वारोत्थास्तिति भोत्थाभवारजाः हूणवंगरवशेषेवव
श्रौत्रितयजास्तथा ३१ ॥

॥ राधास्युः ज्येष्ठाकाणः मूलसिद्धिरिति एवं सोमवारदौ पूर्वाषाढादितो ज्ञेयं तत्फलं नामसदृशं उत्पातमृत्युकाणनि
धिदाः सिद्धिः शुभइत्यर्थः नारदः विशारवादिचतुर्वर्गमर्कवासदिषु क्रमात् उत्पातमृत्युकाणख्योयोगाश्चास्युत्संयुता इति ३० अथदेशविशेषेण कुयोग
नामपरिहारमनुष्ठुभाह कुयोगादिति तिथिवारोत्थाः कुयोगाः क्रकचादयः तिथिभोत्थाः अनुराधा द्वितीयायामित्यादयः भवारजाः यस्यत्वापुं वैश्वदेव
मित्यादयः तथा त्रितयजाः तिथिवारनसत्रजाः वर्जयेत्सर्वकार्येषु हस्तार्कपंचमीतिथावित्येवमादयस्ते सर्वे हूणवंगरवशेषे शिववज्याः
निषिद्धा इत्यर्थः नारदः तिथिवारोद्भवानेष्टायोगावारक्षंसंभवाः हूणवङ्गखशेषेभ्योन्यदेशेष्वेते शुभप्रदा इति ३१ । ३१ ।

रामः
८

अथसमस्तशुभकृत्येवर्ज्यानुशाद्विक्रीडितेनाह सर्वस्मिन्निति सर्वस्मिन्शुभकार्येणतानिवैनिश्चयेनत्यजपरिहरेत्यर्थः विधुनापापेनवापायैः श्री
 णेन्दुकमहीसुतार्कतनयेर्वासुजोयुक्तोतनुलवौलग्नलग्ननवांशोत्याज्यौ पूर्णशीणोपिवाचंद्रोल्मनेसर्वत्रंगहितइतिवृत्त्यपोक्तेः पापंदूलंगंनश्रीशगतौ
 वज्यौशुभेसदेतिच निशन्होरर्धेरात्र्यर्धेदिनार्धेचघटीत्र्यंशंविंशतिपलानिदशपूर्वदशपश्चाच्चपरिहर उक्तचमूर्त्तः कालोनिवसुतिमहाजिशायाचदिनदले
 यस्मादिश पूर्वदशपरतस्तस्माहर्ज्यानिचपलानि कुनवांशपापग्रहनवांशकंपरिहर अथग्रहणतःपूर्वदिनानांपश्चिहेर उसातग्रहतःउसातोदिव्यभोमांतरिक्षास्ते
 यस्मिन्दिनेभवंतिततोऽद्यहास्त्रिसप्तदिनानिवर्ज्यानि ग्रहोग्रहणतस्मादपिसप्तदिनानिवर्ज्यानि उक्तच चंद्रसूर्योपरागेषुव्यहपूर्वशुभत्यजेत सप्ताहमशुभंपं
 श्चात्सप्तग्रहणसूतकंपिहित्योत्साततश्चार्धेस्त्रिकम्बुदशने सप्तरात्रंनकुर्वन्तियात्रोद्वाहादिमङ्गलमिति अंगिराअपि सर्वग्राहेतुसप्ताहमर्धग्रासेदिन

सर्वस्मिन्विधुपापयुक्तनुलवावर्धेनिशान्दोर्धटीत्र्यंशवैकुनवांशकंग्रहणतःपूर्वदिनानांनयम् ॥ ७ ॥ श्रीराम ॥

त्रयंत्रिद्येकांगुलतोग्रासेदिनमेकंविवर्जयेत् वसिष्ठः सर्वग्रासेदिनान्यथैसर्वकार्येविवर्जयेत् षट्दिनानित्रिभागोनेअर्धग्रासेचतुर्दिनम् चतुर्थांशोत्रि
 रात्रस्याद्ग्रहणेचंद्रसूर्ययोः अत्रकार्यस्यावश्यकत्वेपरिहारोज्योतिर्निबधेपंचदिनानिवसिष्टत्रिदिनंगगश्चकौशिकस्त्वकं यवनाचार्यसप्तमतेपंचमुहूर्त्तंश
 द्विषायस्मिराहुरिति अयंचनिषेधो नित्यनैमित्तिकादिकृत्यादिरिक्तविषयः गुरुः नित्यनैमित्तिकेकाम्येजपहोमक्रियासूचउपाकर्मणिचोत्सर्गग्रहबंधानवि
 चतइति शुभदेश्यतिश्चदुष्टदिनमिति शुभदेश्यतावराहसंहितायाम् चंडाशनिमहीपंपसंध्यानिर्वतनिस्वनाः परिवेषजोधूमरक्ताकार्कास्तमनोदयाः दुर्मेधेन
 रसस्त्रेहमधुपुष्पफलोद्गमाः भोपक्षिमदृष्टिश्चश्रुभायमधुमाधवेदस्यादयज्ञतुपरत्वेनेक्ताः एतेयदिनेभवंतितदिनमेवत्यज अथग्रहमिन्निभंग्रहेभोमादिभि
 र्भिन्नभैदितंतथाप्येद्ग्रहयोर्द्वयस्मिन्दिननसत्रेपुद्गजात तथाउत्सातभंयस्मिन्नसत्रेदिव्यंतरिक्षभोमास्त्रिविधोत्साताः संभृताः एतानिग्रहमिन्वयोद्गउसा
 तनसत्राणिषण्मासंत्यज ॥ ७ ॥ तनसत्राणिषण्मासंत्यज ॥ ७ ॥ ॥ श्रीमहालक्ष्म्येनमः

मुन्नी
शु.प्र
९

भेदस्तारवेदयोर्पत्रवास्यादिति विवाहचंद्रावने नारदः ग्रहणोत्सातभेत्याज्यमंगलेषु जतत्रयमिति ननु नक्षत्रसंधौ जायमाने ग्रहणं किं नक्षत्रं दूषयेदित्य
आह शार्ङ्गधरः यस्मिन्विधुं गृह्णितं वधिष्ये गृह्णानितत्याज्यमृतुत्रयस्यात् पाणिग्रहेषु मरणं विधत्तेर्दयोर्भयोश्चैव यमेव जघात् अन्यच्च पक्षांतरणग्रहणादयं
स्याद्यदात्तदात्तद्रहणोपगंभ पक्षादिशुद्धं भवति द्वितीयपाणिग्रहेषु ध्यतिभोगेषु कदात्तइति ३२ अथग्रहणनक्षत्रेण सभेदेन निघात्मासदिवसांश्चैन्द्रबज्रया
ह नेष्टमिति ग्रहसंग्रहणनक्षत्रक्रमात्संपूर्णार्धचतुर्थोशः ग्रासेसात्तपदत्र्येकमासान्नेष्टम् गुरुः सर्वग्रासेषु पण्मासान्त्रीन्मासांस्तुदलेग्रहे आयाद्ग्रहणेधिष्ये
मासमेकं विवर्जयेत् अथक्रमात्ग्रस्तेऽस्तोग्रहणार्थग्रासेऽभयोः प्राक्पश्चाच्चत्रिचिपस्त्रानेष्टाः तथाअर्धस्वंडेग्रस्तास्तग्रस्तोदययोरभवेपिअर्धग्रासेऽभयो
प्राक्पश्चाच्चत्रिचिपस्त्रानेष्टाः गुरुः ग्रस्तास्तेत्रिदिनपूर्वपश्चाद्ग्रस्तादयेतथा स्वडग्रसेत्रिचिदिननिःशेषेऽत्रसप्तचैति कश्यपः ग्रस्तोदयोपरोदोषोग्रस्तास्तेर्वाक

उत्सातग्रहतोऽग्रहंश्च शुभदोसात्तैश्चदृष्टं जनंषण्मासंग्रहमिन्नभंस्यजशुभेयोऽंतुयोत्सातम् ३२ नेष्टंग्रहसंसकलार्द्रपाद्ग्रासे
क्रमात्तर्कगुणेन्दुमासान् पूर्वपरस्तादुभयोस्त्रिपश्चात्ग्रस्तेस्तगेवाप्युदितेर्धस्वंडे ३३ जन्मसमासंतिथयोव्यतिपातभद्रावैधृत्य
प्रापित्दिनानितिथिसयर्दी ॥

पितृकातुष्टभ्यामाह जन्मसंतिथिपरिघातेति च जन्मनक्षत्रजन्ममासजन्मतिथयः शुभकर्मसुवर्जाः अयंनिषेधआद्यगर्भस्यैव नारदः नजन्ममासेजन्मसं
नेत्रमदिवसपिवा आद्यगर्भसुतस्याथदुहितुर्वाकरग्रहइति जन्ममासः सविज्ञेयोवर्जितः सर्वकर्मसुवस्तुतस्तुयत्रशुक्लादिचाद्रमासेचैत्रादौजन्माभूतस
चांद्रेमासो जन्ममासस्याज्यः इंद्राग्नीपत्रहयेतेमासादिः संप्रकीर्तिता अग्नीषोमौस्मृतौमध्येसमासोपितृसोमकावितिहारीवोक्तमासलक्षणानि व्यतीपातादयेश्च
वर्जाः पितृदिनमातापित्रोर्मरणदिनंतिथिसयर्दीतिथिसयस्तिथिवृद्धिश्चतल्लक्षणमाह वसिष्ठः स्युस्तिस्त्रस्तिथयोवारैकस्मिन्नवमातिथिः तिथिर्वारत्रयेच
कात्रिद्युस्यक् द्वीपिनंदिनोन्यूनमासः ॥ रामः ॥

अधिमासश्चवर्ज्यः संक्रमद्वयासहितः क्षयमासः अधिकमासोऽसंकान्तः कुलिकार्धप्रहरौ वक्ष्यमाणौ पातेमहापातः विष्कुंभयोगवज्रयोगयोरद्विघटिक्रमे
यमेववर्ज्य एवप्रकारेणकैश्चिद्द्वययोगेनघटिकावर्ज्यादस्युक्तम् यथा विष्कुंभाद्यघटीत्रयचनवकव्याघातवज्राद्देवेति वृत्तशतेतथा व्याघातेवज्रफेकादिति
गणेशज्योतिर्विदुक्तिरपिनिरस्ता विष्कुंभवेद्योगेस्तिस्त्रः षट्चंगंडातिगंडयोः व्याघातेनवश्लेखतुपंचनाड्याविगर्हितादतिकश्योक्तेः परिघर्षार्धवर्ज्यम् श्ले
स्याद्याःपंचगंडातिगंडयोराद्याः षट्पदघटिकाः व्याघातेचादिमानवघटिकाःवर्ज्याः ३४ ॥ ३५ अथपक्षरंध्रतिथीरावश्यकत्वेतन्निष्ठवर्ज्यपटीश्रानुष्टुभाह वे
हंगेति चतुर्थीषष्ठीअष्टमीनवमीद्वादशीचतुर्दशीश्रान्ताः पक्षरंध्रतिथीरावक्ष्योक्त्याः आस्त्यशुभकृत्यस्यावश्यकत्वेसतिआदिमाः क्रमात् वस्वकमनुत्वाशाशरानाडीस्त्य

न्यूनाधिमासकुलिकप्रहरार्धपातविष्कुंभवज्रघटिकात्रयमेववर्ज्यम् ३४ पारिघार्धपंचश्लेखषट्चंगंडाति
गंडयोः व्याघातेनवनाड्यश्चवर्ज्याःसर्वेषुकर्मसु ३५ वेदांगाएनवार्केन्द्रपक्षरंध्रतिथीत्यजेत् वस्वकमनु
तत्वाशाशरानाडीःपराःश्रान्ताः ३५ कुलिकःकालवेलाचयमघटककटकः॥

नचअष्टम्यांचतुर्दशनवम्यांपंचविंशतिः द्वादश्यांश्चतुर्दश्यांपंचघटिकास्त्राज्यादस्यर्थः पराउर्वरिताः शुभाज्ञेयाः वसिष्ठः चतुर्दशीचतुर्थीचिअष्टमीनवमीतथा।
षष्ठीचद्वादशीचवपक्षिद्वादश्याः क्रमादेतास्मृतिथिषुवर्जनीयाश्चनान्तिकाः भूताष्टमनुत्वाकृद्दशेषास्तुशोभनाः दोषनाडीषुयत्कर्मकृतं सर्वविम
श्यतीतिदि कश्यपनसर्वसाधारण्येनदशैववर्जिताः ३६ अथकुलिकाकालवेलाचयमघटककटकदोषाननुष्टुभाह कुलिकइतिवर्तमानस्वरात्मदेशनेश्वरेण
णितेसतिर्योकोभवतिसिद्धिगुणयोकरत्तसंख्यासणोमुहूर्तः कुलिकोभवति एवंबुधेजीवेभौमेवर्तमानवाराङ्गणितेयोकोभवतिससिद्धिः क्रमात् कालवेला
चयमघटककंसंज्ञादुष्टमुहूर्तोः स्युः यथारविजः।शनिःसप्तसंख्याकः तस्मिन्॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ श्रीरामः॥

अथविवाहादिशुभकृत्येहोत्रिकाएकनिषेधंदेशपरत्वेनाह विवाशेति विवाशादशवतीशतद्वः एताःपश्चिमदेशप्रसिद्धाः नद्यस्तासंतीरेउभयतटेवर्तिदेशे
 त्रिपुष्करदेशेहोत्रिकाफाल्गुनशुक्लपौर्णिमाततः प्राग्दिनाएकविवाहादिशुभकृत्येनेष्टनिषिद्धं अथान्यदेशेननिषिद्धम् ४ अथमृत्युयोगादिदुष्ट
 योगपरिहारमनुष्ठुमाह मृत्युककचेति मृत्युयोगादास्वादकंदत्यादिनाआनन्दादिपूजाः ककचाः षष्ठ्यादितिथयोमन्दाद्विषममित्युक्ताः दग्धादियोगाः
 सूर्यशपचाग्नात्यादिनोक्ताः चंद्रेशस्तेकचुर्गाचरेणसमीचीनेसति एतान्योगानेशुभानशुभफलदान जगुः ऊचुः राजमार्त्तण्डः ककचामृत्युयोगी
 स्वादिन्दग्धतथैवच चंद्रेशुभक्षयपातिवक्षावज्रहवाद्य अथकेचिदान्चार्याः यामोत्तरंग्रहरेत्तरंमृत्युककचदग्धादीनशुभान्जगुः सएवाह उवाते
 यमघटचकाणेचककचेतया तिथेदग्धेचकालेचप्राप्त्यामात्परतः शुभमिति अथान्येआचार्याः मृत्युककचदग्धादीचयात्रायामेवनिर्दितान्जगुः

विवाशेरावतीतीरेशतदाश्चत्रिपुष्करे विवाहादिशुभेनेष्टहोत्रिकाप्राग्दिनाएकम् ४० मृत्युकचदग्धादीनिर्दौशस्तेशु
 भाज्जगुः केचिद्यामोत्तरंचान्ययात्रायामेवनिर्दितान् ४१ अयोगोसुयोगोपिचेत्स्यात्तदानीमयोगनिहत्यैषसिद्धितनोति

विवाहादौतुनदोषः लघुः वार्ष्णितीथियोगेषुयात्रामेवविकर्जयेत् विवाहादीनिकुर्वीतगर्गादीनामिदं वचः निंदेधितिशेषः अन्यच्च अयोगेषु
 चसर्वेषुवर्जयेद्दुष्टिकाद्वय उवातमृत्युकाणानापचषट्सप्तनाडिकाः ४१ पुनरप्यपवादभुजगप्रयातेनाह अयोगेइति अयोगेककचादौ सति
 चित्तुयोगः सद्द्वियोगोपिस्पात् तदाएषःसिद्धियोगः अयोगफलंनिहत्यसिद्धितनोतिनिष्पादयति मार्त्तण्डः अयोगःसिद्धियोगश्चद्वैतौभवतोपदिअ
 योषाहन्यतत्रसिद्धियोगःप्रवर्तते परेआचार्याः लग्नशुभोक्चयोगादिनाशमाहः यदाहसएव यत्रलग्नविनाकिंचित् क्रियतेशुभसंज्ञकम् तत्रतेषामयो
 मानांप्रभवाज्जायतेफलम् अथावश्यककृत्येकालान्तराभलेपरिहारमाह विधि पूर्वमिति ४ ॥ ६ ॥ राम ॥ १ ॥

मु. टी.
शु. प्र.
११

विधिर्भद्रासापूर्वार्धस्य विष्ट्यादिकं मध्याह्नानन्तरं शस्तमाहः उक्तं च विष्टिरंगारकश्चैव व्यतीपात्तः स वै घृतिः प्रत्यंजन्मनसत्रं मध्याह्नान्तरतः शुभमिति
४२ अथ भद्राशालिन्याह शुक्ले इति शुक्ले शुक्लपक्षे षष्ठ्यां पूर्णिमायां च पूर्वार्द्धे भद्रास्यात् एकादश्यां चतुर्थ्यां च उत्तरार्द्धे भद्रा कृष्णे पक्षे तृतीयाया
यां दशम्यां च अत्यार्द्धे उत्तरार्द्धे सप्तम्यां शंभुतिथौ चतुर्दश्यां च पूर्वार्द्धे पूर्वभागे भद्रास्यात् भद्रास्वरूपं रत्नमालायां उद्दोद्दोत्तरेत्यादि ४३ अथ चतुर्थ्या
दितिथिषु भद्रायाः मुखपुच्छविभागशर्दूलविक्रीडितनह पंचद्वारीति चतुर्थ्यादितिथीनां पंचादिघट्टेषु आदिघट्ट्यः शराः पंचसंख्याविष्टिर्भद्राया आस्यं
मुखं यथा चतुर्थ्याः पंचमप्रहरे आदिभूताः पंचघट्ट्यो भद्रासुखं एवमष्टम्यादितिथ्यप्रहरे एकादश्यां सप्तमप्रहरे पूर्णिमायां चतुर्थ्यप्रहरे तृतीयायामष्टमे
परे ल्ग्नशुभ्याकुयोगादिनाशं दिनार्द्धोत्तरं विष्टिपूर्वचशास्ते ४२ शुक्ले पूर्वार्धे षष्ठीं पंचदश्यां भद्रैकादश्यां चतुर्थ्यां परार्द्धे
कृष्णे त्यार्द्धे स्यात् तृतीयादशम्याः पूर्वभागे सप्तमीं शंभुतिथ्योः ४३ पंचद्वारिकृतोष्टरामरसमूर्यामादिघट्ट्यः शराविष्टिरास्य
मसद्गजेन्द्रसगामाद्गध्रिवाणाब्धिषु ॥

अथ पुनश्चतुर्थ्यादितिथीनां क्रमेण गजेन्द्रित्यादिघट्टेषु अथ भवघटीत्रयपुच्छसंज्ञातच्छुभं क्रमं यथा चतुर्थ्यां अष्टमप्रहरस्यां घटीत्रयभद्रा
पुच्छम् एवमष्टम्यादिषु प्रथमादिघट्टेषु अथ भवघटीत्रयपुच्छसंज्ञेयं तत्र भद्राक्रमणि वसिष्ठः बधुबन्धविषाग्न्यसूच्छेदनोच्चाटनादिनादिय
तुर्गमहिषोष्ठादिकर्मविष्ट्या तु सिद्धति अंगविभागः कश्यपसंहिताया मुखपंचगुलेत्सेकावस्यैकादशम्यताः ताभिश्च तस्रः पुच्छे तु नाडि
काः कार्यहानिर्मुखे मस्युर्गले वक्षसि निस्वता कट्यामुन्मत्ततानाभौच्यतिः पुच्छे प्रुवे जयः अथ विष्टिपरिहारमाह तथेति तिथ्यपरार्द्धे जातिथ्य
तरार्द्धभूता विष्टिर्वासरेयदिस्यात्तदा शुभकरी ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥

रामः
श्रीकृष्णाय ॥ ११

तथातेनैवकारेण तिथिपूर्वाद्दोत्यारात्रौ शुभकरी नारदनिषेधमाह पूर्वाद्दोत्यापदानिश्चि तदाविधिः शुभायेतिकमलासनभाषितं ४४ अथ भद्रा
 विवासंतत्फलं चानुष्टभाह कुंभकर्केति अहोचंद्रेकुंभद्वयेकुंभमीनस्थे कर्कसिंहराशिस्थिते मनुष्यलोके तिष्ठति अथमेपात्रयेमपवपमिथुनस्थितिः अस्ति मेष्ट
 श्विकस्थे चंद्रे च स्वर्गलोके भद्रा तिष्ठति कन्यातुलाधनुर्मकर राशिषु चंद्रे अधः पाताललोके भद्रा तिष्ठति तत्रैव मर्त्ये स्वर्गपातालेषु फलं चोक्तं शुभाशक्तमद्राद
 रामीत्यपवादद्वारा प्रयोजनमुक्तं भवति उक्तं च मेघासकौर्प्यमिथुने घटे सिंहमीनककेषु चापमृगतौ लिखतासु चंद्रे स्वर्गमर्त्यागनगरीक्रमशः प्रयाति
 विधिः फलान्यपि ददाति हितत्रदेशे उक्तं च भूपालकर्मकटकमद्वये भूस्थिकौर्प्ये जत्रितयेषु कन्याचोपद्वये चंद्रे भद्रा पातालवासिनीति ४५ अथ का

यामेष्वयघटीत्रयं शुभकरं पुच्छं तथा वासरे विधिः स्तित्यपराद्दजाशुभकरी रात्रौ च पूर्वाद्दजा ४४ कुंभकर्कद्वये मर्त्ये स्वर्गलो
 जात्रये लिगे स्त्रीधनुर्जुकनकेधो भद्रा तत्रैव तत्फलं ४५ वाप्यारामतडागकूपभवनारंभप्रतिष्ठित्रतारंभोत्सर्गवधुप्रवेशान
 महादानानि सोमाष्टके गोदानाग्रयणप्रयात्रयमकोपाकर्मवेदव्रतं नीलोद्गहमथातिपन्नशिशुसंस्कारात्सुरस्थापनं ४६

लशुद्धौ निषेध्यवस्त्रनिशार्दूलविक्रीडितेनाह वाप्यारामेति वापिरीर्षिका आरामउपवनं तडागपुष्करिणी कूपः प्रसिद्धः एतेषामारंभप्रतिष्ठा आ
 रंभो निर्माणम् प्रतिष्ठा उत्सर्गः तत्रगृहप्रतिष्ठा गृहप्रवेशो ज्ञेयः व्रतानामन्तव्रतादीनां आरंभः ग्रहणउत्सर्गउत्थापनम् महादानानि तुल्यपुरुषा
 दीनि सोमः सोमयागः अष्टका अष्टकाश्चाद्रुम् गोदानं केशात्संज्ञकर्म आग्रयणं नवान्नेधिः प्रयाजलशाला प्रथमकोपाकर्म प्रथमारभ्यमाणश्रा
 वणीकर्म वेदव्रतं महानाम्यादित्रयम् महानाम्नीव्रतम् उपनिषद्गतम् वेदव्रतं च नीलोद्गहः काम्यवधोत्सर्गः अतिपन्नशिशुसंस्काराः अतिपन्नाः
 अतिक्रान्ताः ज्ञतकर्मादयः शिशुसंस्काराः देवस्थापनम् ४६ ॥ ४६ ॥ ४६ ॥ ४६ ॥ श्रीरामचंद्राय

स. टी.
शु. प्र.
१२

अथान्यानि शार्दूलविक्रीडितेनाह दीक्षामौंजीति दीक्षामंत्रग्रहणादिका मोंजिविवाहो प्रसिद्धौ सुंडनंचौलं अपूर्वदेवेक्षणं तीर्थेक्षणं च सन्यासः प्र
सिद्धः अग्निपरिग्रहोऽग्निहोत्रम् अपूर्वराजदर्शनं राजाभिषेकश्च गमंगमनम् अपूर्वमेव चातुर्मास्यं चातुर्मास्ययागः समावृत्तिमौंजीविसर्गः प्र
वणयोर्वेधः कर्णवेधः परीक्षातप्तमाषादिरूपादिव्यभितिषावत् एतानि कर्माणि बुधोन कुर्यात् कदाई ज्यसितयोर्बृहस्पतिशुक्रयोर्बृहस्पतेः अस्ते च शिशु
लेवात्ये च तथा न्यूनाधिमासे अधिमासं च न कुर्यात् अत्र मूलवचनानि शातातपः अस्तंगते गुरोश्च क्रेवाले दृढमल्लिस्तुचे उद्यापनमुपारंभं व्रतानानैव
कारयेत् ऋसोच्चयः वापीकूपतडागयागगमनं क्षौरं प्रतिष्ठात्रतं विद्यामंदिरकर्णवेधनमहादानं वनं सेवनम् तीर्थस्नानविवाहदेवभवनमंत्रादिदेवे
क्षणंदूरेणैव जिजीविषुः परिहरेदस्तंगते भार्गवे उपनयनं योदानं पाणिग्रहणं गृहप्रवेशं मन्त्रानि अस्तमितेन कुर्यात् ऋरगुरुभृगुपुत्रचन्द्रेषु ।
अस्तमेयादिफलमाह बादस्यणः गुरोरस्तेपतिं हन्याच्छुक्रास्तेवैव कन्यकाम् चंद्रे नष्टे उभो हन्यात् तस्मात्स्त्रीविवर्जयेत् बालभावं खिपं हन्यात् दृढ

दीक्षामौंजिविवाहमुष्णमपूर्वदेवतीर्थेक्षणं सन्यासाग्निपरिग्रहोऽन्यप्रति संदर्शाभिषेकौ ममम् ॥ ५ ॥

भावेन रत्नतथा तस्माद्वात्ये च वाद्धे च विवाहं नैव कारयेत् अथाधिमासे वर्ज्यानि ग्रहपरिशिष्टे सोमयागादिकर्माणि नित्यान्यपि मल्लिस्तुचे तथैवाग्रयणा
धानचातुर्मास्यादिकान्यपि महाच्याष्टकाश्राद्धेषां कर्माद्यपि कर्मयत् स्पष्टमासविशेषाख्याविहितं वर्जयेन्मले गर्गहृत्पती अग्राधानप्रतिष्ठां च यज्ञ
दानव्रतानि च वेदव्रतवृषोत्सर्गचूडाकरणमेखला मांमल्यमभिषेकं च मलमासे विवर्जयेत् मरीचिः गृहप्रवेशं योदानं स्थानाश्रयमहोत्सवम् न कुर्यान्मल
मासे तु संसर्पाहस्यतौ तथा वसिष्ठः वापीकूपतडागादिप्रतिष्ठायज्ञकर्म च न कुर्यात् मलमासे तु संसर्पाहस्यतौ तथा यदास्यमासे भवति तदास्यमासस्य पूर्वोत्सव
धिमासो भवतः तत्र पूर्वः संसर्पः द्वितीयो हस्यति एतानि गुरुशुक्रयोस्तादावधि वर्जनीत्याह गार्ग्यः बाले वायुदिवा र्दृश क्रेचास्तंगते गुरो मलमास इवेतनिवर्जयेत्
वदर्शनम् अपूर्वदेवतां दृष्ट्वा शुचं स्युर्नष्ट भार्गवे ॥ ५ ॥

रामः
१२

मलमासेष्वनावृत्तीतीर्थयात्राविवर्जयेत् अनावृत्ता अपूर्वतीर्थयात्रा अत्र नियमकालानि सीमंतनामकरणादीनि पूर्वार्द्धे स्तादिसत्वे पिस्वरे
 काल एव कार्याणि गुरुः मासप्रयुक्तकार्येषु मूढत्वगुरुः क्रयोः नदोषकृन्मले मासे गुर्वादित्यादिकन्तथा अन्यत्रापि सीमंतजातं कादीनि प्रा
 शान्तानि यानि वै नदोषो मलमासस्य मोढ्यस्य गुरुः शुक्रयो रिति वसिष्ठः अतीतकालान्यखिलानि नानि कार्याणि सोम्यायनगे दिने शेषिते गुरौ वाप्य
 यदृश्यमानतदुक्तपंचांगदिनेष्वखंडे अतएवातिपन्नशिशुसंस्कारइत्युक्तं ४७ अथ सिंहमकरस्थगुर्वादिघटितेशमाह अस्ते वर्ज्यमिति पद
 स्ते गुर्वस्ते वर्ज्यनिषिद्धमुक्तं तसिंहस्थगुरौ मकरस्थगुरौ वर्ज्यनिषिद्धं देवीपुराणे सिंहसंस्थगुरौ यत्ना त्स्वरिभान्विवर्जयेत् पुत्रभ्रातृकलत्राणि
 हन्याच्छीघ्रनसंशयः कारको व्रजतेनाशंसंतानं म्रियते चिरात् देवारामतडागानि घ्नोषानगृहाणि च विवाहयज्ञोपनयनचूडादिचनसिध्यति यथा सिंह

चातुर्मास्यसमावृत्तीश्रवणयोर्वेधंपरीक्षां सजेद्दृष्ट्वास्तशित्वर्ज्यसितयोर्न्यूनाधिमासे तथा ४७ अ
 स्ते वर्ज्यसिंहनक्रस्थजीवे वर्ज्यकेचिद्वक्रगेचातिचारे ॥

नांनसंग्रहाः वसिष्ठः नीचराशिगतो जीवः प्रशस्तः सर्वकर्मसु नीचे नीचांशकस्तास्थायस्मादंशेषु नीचता विशेषमादिव्येनोक्तः देवीपुराणे मकर
 स्थायदाजीवो वर्जयेत् च माशकं शेषेष्वपि च भागेषु विवाहः शोभनोमतः तोडरानंदः अतिचारे सप्तदिने वक्रे द्वादशमेव च नीचस्थितेपि वार्गीशे मासा
 मेकं विवर्जयेत् ज्योतिर्निबन्धे हरिनीचारिभागेपि व्रतोद्वाहादिमंगलम् ननिषिद्धं यदिसिचिस्वभेवासंस्थितो गुरुः स्यात्सत्कायदागच्छे फाल्गुनी च बृह
 स्पतिः पुत्रिणी धनिनी कन्यासोभाग्यं सरवमश्नुत इति क्वचिदपूर्वतीर्थयात्रायामौढ्यादिदोषो नास्ति गोदावरी गयाया च श्रीशैले ग्रहणद्वेषे कुरुकुरुगुरुः
 णां च मोढ्यदोषो न विद्यते वायुपुराणे स्त्रिस्थलीसैतो गयाया सर्वकालेषु पिण्डं दद्याद्विधानतः ॥ ४७ ॥ ४७ ॥ ४७ ॥ ४७ ॥

मु.टी.
शु.प्र.
१३

अधिमामेजम्भदिनेत्यस्तेचगुरुशुक्रयोः नत्यक्तव्यंगयाश्चङ्गसिंहस्थेचबृहस्पतौ अधिमामेसिंहगुरवस्तेचगुरुशुक्रयोः तीर्थयात्रानकर्त्तव्यागयांमो
हावरीविनेति अथगुर्वाद्यस्तेयद्वर्ज्यतद्वक्रगेगुरी अतिचारगेपिगुरीवर्ज्यं वात्स्यः यात्रेद्यहप्रतिष्ठाचयुद्बुडात्रतादिकंवर्जयेद्यत्तश्चैवजीवेवक्रा
तिचारगे अस्यापवादोवृजमार्त्तण्डे वक्रातिचारगेजीवेवर्जयेत्तदमनस्म व्रताद्याहादिचूडास्थमष्टाविंशतिवासरात् दीपिकायाम् त्रिकोणजाया
धनलाभशौचक्रातिचारेणगुरुः प्रयातः यदातदाप्राहशुभंविद्यमानंविवाहपाणिग्रहणवसिष्ठः अथकेचिद्गुरुसहितेऽआदित्येएकराशिगतौगुरु
सूर्यावितिषावत् गुर्वादित्येपिसर्वशुभकर्मवर्ज्यम् शौनकः एकराशिगतौसूर्यजीवोस्यातांपदापुनः व्रतबन्धविवाहादिशुभंकर्मादिवलंयजे
त् अथकेचिद्विश्वघस्त्रेपिपक्षे यस्मिन्पक्षेतिथिद्वयनेसः सत्रयोद्शदिनः पक्षः सौतिनिघः उक्तं च पक्षस्यमध्येद्वितीयावपेतांतदाभवेदौरवा

गुर्वादित्येविश्वघस्त्रेपिपक्षेप्रोचुस्तद्वदंतस्त्रादिभूषाम् ॥ ४८ ॥ रामः ॥

कालयोगः पक्षेविनष्टेसकलंविमष्टं मित्याद्गुराचार्यवराः समस्तः तथा त्रयोद्शदिनेपक्षेतदासंहरतेजगत अपिवर्षसहस्रेणकालयोगः प्रकीर्तित
इति तस्मिन्पक्षेशुभकर्मवर्जमित्याहः चण्डेश्वरः त्रयोद्शदिनेपक्षेविवाहादिनकारयेत् गर्गादिमुनयः प्राहः कृतेमृत्युस्तदाभवेत् उपनयनंपरि
नायनंवेश्मारंभादिपुण्यकर्माणि यात्राद्विस्यपक्षेकुर्यान्नजिजीविषुः पुरुषाः अथतद्वत्तेनप्रकारेणदंतरत्नादिभूषां दंताहस्तिदंतास्तत्संबंधिनीभूषां
रत्नसंबंधिभूषां च आदिशब्दात्सुवर्णमणिसंबंधिनीचभूषांवर्ज्यांप्रोचुः पूर्वस्मिन्निषेधकालेइत्यर्थः राजमार्त्तण्डः यात्रांचूडांविवाहंश्रुतिविचरविधिंशं
स्वसद्गुणवेश्मासादोद्यानहर्म्यंस्तरनरभवनारंभविद्याविधाने मोंजीबंधं प्रतिष्ठा मणिकनकरत्नधारणं कुर्वतेये मृत्युः सिंहस्थितेज्येगुरुदिनकरयोरेकरा
शिस्थयोश्चेति सिंहस्थगुरोरुपलक्षणत्वात् गुर्वस्त्रावपिप्रथमकर्त्तव्यसुवर्णादिधारणनिषेधइत्यर्थः । ४८ । ४८ । ४८ । ४८ ।

रामः
१३

अथसिंहस्थगुरोः प्रवृत्तत्रयेणपरिहारमुपेद्रवज्जमाह सिंहगुराविति अत्रप्रथममंशभेदेनपरिहारः सिंहस्थगुरौसत्यपिसिंहशिशुत्रयंशत्रयोदशं
 शी १३।२० भ्योन्तरसंघ्यशमंशत्रयं ३।२० पंचमोनवांशः सिंहांशस्तत्रगुरौ सतिविवाहोनेष्टः सिंहशशितुसिंहांशयदा भवतिवाक्यपतिः सर्वदेशेषु
 यंसाज्योदपत्योर्निधनप्रददतिराजमार्त्तण्डोक्तेः अतोवशिष्टोशेषुविवाहादोशुभं भवेतीत्यर्थः सिंहपिभगदेवत्येगुरौपुत्रवती भवेत् अस्यतस्तु
 भगास्तु ध्वीधनधान्यसमृद्धिदेत्यादितत्रैवोक्तेः अथदेशभेदेनद्वितीयपरिहार उच्यते अथगोदात्तरतः गोदाकीनवीतस्यउत्तरतीरमारम्यभा
 गीरथीयाम्यतदंडक्षिणफूलमर्षादीकृत्यगोदावरीगंगांतरालवतीयोदेशः तत्रसिंहस्थगुरुर्वर्ज्यः नात्यदेशेच्छलः गोदावर्गुत्तरतीरेयावद्भागीर
 थीतदं चाम्यतत्रविवाहोनेष्टः सिंहस्थेदेवपतिः पूज्ये अर्थाद्गोदाकीदक्षिणतटे भागीरथ्युत्तरदेशेचसिंहस्थगुरुदोषोनास्ति वसिष्ठः भागीरथ्युत्त

सिंहगुरौसिंहलवेविवाहोनेष्टोयगोदात्तरतश्चयावत् भागीरथीयाम्यतदंडदोषोनात्यत्रदेशे तपनेपिमेषे ४९ मपादिपंचा
 पादेषुगुरुः सर्वत्रनिर्दितः गंगागोदांतरंहित्वाशेषांघ्रिषुनदोषकृत ५० मेषेर्वेत्सन्त्रतोद्गोदागंगागोदान्तरेपिच सर्वःसिंहगु
 र्वर्ज्यः कस्त्रिंशेगोडगुर्जरे ५१ रेवापूर्वेगंडकीपश्चिमेचशोणस्यादिदक्षिणेनीचर्ज्यः ॥ ६ ॥ ६ ॥ रामः।

रेकूलेगौतम्यादक्षिणे तथा विवाहोत्रतबन्धोवासिंहस्थेज्यो नदुष्यतीति अत्रविवाहव्रतबन्धावेवनिषिद्धौ आम्यामन्यानिशुभकर्माणि
 निषिद्धान्येव अपवादस्यसंकोचाश्रयत्वादुपलक्षणायोगात् अथतृतीयः परिहारः तपनेसूर्यमेषराशौविद्यमानेसतिवासिंहस्थगुरौदोषो
 नास्ति ज्योतिर्निबन्धे मंगलानीहकुर्वीतिसिंहस्थोवाक्यतिर्यदा भानेमेषगतिसम्यमित्याहुः शौनकादयदिति ४९ सिंहशशितुसिंहगुरौ
 विघवाक्यानांप्रतिप्रसववाक्यानांचनिर्गलितार्थमनुष्टुप्द्वयेनाह मघादिपंचपादेषुइत्यादि ५० मेषेर्केदुत्यादिच ५१ अथमकरस्थसु
 रोः प्रकारद्वयेनपरिहारस्यासिन्याह रेवापूर्वेइति रेवायाः नर्मदायाः पूर्वदेशे मण्डकीनद्याः पश्चिमेविभागेशोणनद्यस्यउत्तरदक्षिणभागे

सु. टी.
शु. प्र.
१४

नीचर्ज्यः मकरस्थगुरुर्नवर्ज्यः लल्लः नर्मदापूर्वभागेतुरोणस्योत्तरदक्षिणे गंडक्याः पश्चिमेभागेमकरस्थानदोषभाक् अन्यदेशेषुनिषिद्धस्तत्रनिषि
द्धदेशानाह अयमिति अस्यमकरस्थगुरुः कोकणदेशेगोडेसिन्दुदेशेचशुभकृत्येषुवर्ज्योनिषिद्धः उक्तंच मागधेगोडेदेशेचसिंधुदेशेचकोकणे व्रतंच
डाविवाहचवर्ज्येन्मकरेगुरो एभ्योन्यदेशेषुमंगलमर्थान्मध्यमे ५२ अथलुप्तसंवत्सरदोषसापवादवंशस्थविरणाह गोजांत्यतिगोरुषः अजोमेषः अंत्योभी
मः कुंभः प्रसिद्धः एभ्यदतरभेअन्यराशेभ्युनादोअतिचारगोगुरुः महातिचारेणसमागतः सन्पश्चात्क्रियद्विर्दिनैः वक्रितः यदापूर्वराशिनाएतिलुप्त
राशिं नोएतिनागच्छतित दाविलुप्तान्दः लुप्तसंवत्सरउच्यते सलुप्तसंवत्सरः शुभकृत्येअतिनिन्दितः निषिद्धः उक्तंच अतिचारगतोजीवस्तराशिनेति
चेत्युनः लुप्तसंवत्सरोज्ञेयोगर्हितः सर्वकर्मसु यदातु गोजांत्यकुंभेषुपूर्वराशेः सकाशान्महातिचारेणयातिपूर्वराशिंचनैतितदानलुप्तसंवत्सरदोषः गुरुः

वर्ज्येनायंकोकणेमागधेचगोडेसिंधोवर्जनीयः शुभेषु ५२ गोजांत्यकुंभेतरभेतिचारगेनोपूर्वराशिगुरुरेतिवक्रितः तदाविलु
प्तान्दहातिनिन्दितः शुभेषुरेवास्तरनिम्नगान्तरे ५३ पादोनरेखापरपूर्वयोजनैः पलैर्युतौनास्तिथयोदिनार्थतः ॥ ६ ॥

मेषेषुषेष्टेषुकुंभेयद्यतीचारेणगुरुः नतत्रकाललोपः स्यादित्याहं भगवान्यमः दशमासभोगानंतरंअतीचारेपिलुप्तान्दोषोनास्ति च्यवनः मासान्दशैकादश
वाप्रयुज्यराशेर्यदाराशिसुपैतिजीवः भुक्तेनपूर्वंचपुनस्तथापिनलुप्तसंवत्सरमादुरार्याः पूर्वराशिभेदेनपरिहारमुक्तेदानंदिशभेदेनपरिहारमाह सलुप्तसंवत्सरो
रेवानर्मदास्तरनिम्नगाभागीरथीतयोर्नद्योरंतरेऽतिनिषिद्धः उक्तंच लुप्तान्दोषोत्रिमतेनमध्येसोमोडवायाः स्तरनिम्नगायाः इतिभारदेनसमसप्तकदापोविवाहे
वर्जितः समदधिगुरोः शुकस्तन्मासेतुप्रयत्नतः विवाहादिनकुर्वीतनर्मदातीरउत्तरे ५३ अथवारप्रवृत्तिमुपजात्याह पादोनेति रेखाभूमध्येरेखापरीराक्षसीदेव
कन्याथकांचीयुक्ता लंकातआरभ्यसुमेरुमस्तकरत्तस्रधाधोवर्तिदेशास्तेमध्येरेखाशब्देनोच्यते यस्मिन्देशेवारप्रवृत्तिश्चिकीर्षितासदेशेरेखावः प्राक्पश्चिमे
यावंतियोजनानिभवंतिवनिस्त्रचतुर्थीशोनानिद्वत्वातावद्भिः पलेः ॥

रामः
१४

तिथ्यः पंचदशघटिकायुक्तानाः यदासध्यरेखातः प्रत्यग्योजना नितरायुक्ताः यदातु प्राग्योजना नितराणाः कार्याः अथयदिनेवारप्रवृत्तिरिच्छांतद्विसेयदिनां
 चरपलयतहीनानाडिका पंचचंद्राद्यादिप्रकारसिद्धम् तस्मादिनार्थात्संस्कारविशिष्टाः पंचदशऊनाधिकाश्चैवतितरातद्विवरोद्भवैः पलैर्दिनार्धस्यसंस्कारवि
 शिष्टपंचदशानां च पद्विरं अंतरंतत्संबंधेनोत्थैरुत्पन्नैः पलैरूर्ध्वंतथाधोदिनयस्यवारस्यप्रवेशः यदासंस्कारविशिष्टाः पंचदशदिनार्धतश्चैवनास्युस्तदासूर्योदि
 यादूर्ध्ववारप्रवृत्तिः यदासंस्कारविशिष्टाः पंचदशदिनार्धतोभ्यधिकास्तदासूर्योदयाप्राक्वारप्रवृत्तिरित्यर्थः यथावाणमीरेखाभिधानात् कुरुक्षेत्राहा कृत्रिषष्टि
 योजनानि ६३ पादोनचतुर्धशिनोनानि ४७।१५ प्राग्योजतत्वादेतैः पलैरूनाः पंचदशघटिकाजानाः १४।१३ दिनाई १६।३० अस्मान्मूनाइतिविवर २।१० ते
 माभिर्घटीभिः सूर्योदयादूर्ध्वं प्रवृत्तिः यदादिनाई १३।५० अस्मादधिकाइतिविवरं ०।३३ एताभिर्घटीभिः सूर्योदयाप्राक्वारप्रवृत्तिरित्यर्थः ५४ अथवारप्र

**ऊनाधिकास्तद्विवरोद्भवैः पलैरूर्ध्वंतथाधोदिनयप्रवेशनम् ५४ वारादेर्घटिकाद्विधाः स्वासृष्टच्छेषवर्जिताः सैकास्त्वथ
 नगैः कालहोरेशादिनाशक्रमात् ५५ ॥**

॥ वृत्तिप्रयोजनपुरः सरकालहोरामनुष्ठुभाह वारादेरिति वारप्रवृत्तिप्रकारेणयस्मिन्क्षणेवा
 रप्रवृत्तिर्जाताततद्वृष्टघट्योद्विगुणाः कार्याः तद्विस्थानेस्थाप्याः तत्रपंचभिर्भक्तैर्यलुब्धतेत्याज्ययच्छेपंतद्विगुणघटीमध्यवर्जितकार्ये एवंविधाघट्यः सैक
 एकयुक्ताः कार्यसप्तभिस्तथाअवशिष्टाः कालहोरेशाः स्युः तेदिनपातवारात्क्रमात्गणनीयाः यथा रविवारेद्वृष्टघटिकाः ६।द्विगुणाः १२ वृष्टगक्षा ५ पक्षे
 ष २ वर्जिताः १० सैका ११ नगैः ७ स्तृष्टाशेषं ४ रविवारेक्रमाद्गणनयाचतुर्थोबुधस्तस्यहोराइत्यादि विवाहवृन्दावनेउदयमारभ्यहोराउक्ताः यथातत्काला
 र्केन्यूनलगनाशपिंडोभक्तः पंचक्षोणिभिर्भक्तहोराः भास्वच्छुक्रज्ञेन्दुसारेज्यभोमाः संख्यायरन्वारतस्तेतदीशाइति अनुयोर्विषयविभागेवसिष्टसंहिता
 यां वारप्रवृत्तिविज्ञानक्षणवाराथमेवहि अखिलेष्वन्यकार्येषुदिनादिरुदयाइवेत् क्षणवारः कालहोरारूपस्तदर्थवारप्रवृत्तिः अन्यकार्येषुदिवस्य
 स्वदिशुनिधिवारप्रयुक्तेषुवायोगेषुचसूर्योदयादेववारोग्रात्याः ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥

अथनक्षत्रप्रकरणं व्याख्यायते तत्रादौ नक्षत्रस्वामिनः शार्दूलविक्रीडितेनाह नासत्येति एतेनासत्यांतकारयः ऋक्षेशानक्षत्रेशः क्रमात्सुः १ अथध्रुवनक्षत्राणितत्त्वसंचानुष्टुभाह उत्तरात्रयेति उत्तरात्रयं रोहिणी च एतानि नक्षत्राणि रविवारश्च ध्रुवसंज्ञानि स्थिरसंज्ञानि चेति संज्ञाद्वयं एवमुत्तरत्रापि व्याख्येयम् ॥ ध्रुवनक्षत्रेषु स्थिरादिकर्मकार्ये आदिग्रहणात् मृदुनक्षत्रोक्तं ग्राह्यं वसिष्ठः मृदुचन्द्रे कथितान्यपि स्थिरचन्द्रेतानि कार्याणि इति २ अथचरभानितत्त्वसंचानुष्टुभाह स्वात्यादित्येति आदिशब्दात् लघुनक्षत्रोक्तमपि ३ अथोग्रनक्षत्राणि चानुष्टुभाह पूर्वात्रयमिति आदिशब्दाद्दक्षिणनक्षत्रोक्तमपि ४ अथमि

नासत्यांतकवन्निधात् शशभृद्द्राद्वितीज्योर्गात्रक्षेशः पितरोर्मर्गोर्मरवीत्वष्टासमीरः क्रमात् शक्राग्नीरवलुमित्रइंद्रनिर्ऋतिक्षीराणि विश्वे विधिर्गोविन्दे वसुतो यपाजचरणाहिर्बुध्मपूषाभिधाः १ उत्तरात्रयं रोहिण्योभास्करश्च ध्रुवं स्थिरम् तत्र स्थिरं बीजगेहशांसारामादिसिद्धये २ स्वात्यादित्ये श्रुते स्त्रीणि चंद्रश्चापि चरंचलं तस्मिन्नाजादिकारोहो वाटिकागमनादिकम् पूर्वात्रयं याम्यमघे उग्रं क्रूरं कजस्तथा तस्मिन्वाताग्निशाढ्यानि विषशस्त्रादिसिध्यति ४ विशारवाग्नेयभेसोम्योमिश्रं साधारणं स्मृतं तत्राग्निकार्यमिश्रं च वृषोत्सर्गादिसिद्धये ५ हस्ताश्विपुष्याभिजितः सिध्दं लघुगुरुस्तथा तस्मिन्पुण्यारतिं ज्ञानभूषाशिल्पकलादिकम् ६ मृगांशुचित्राभिन्नसंमृदुमैत्रं भृगुस्तथा तत्रगीतांवरक्रीडामित्रकार्यविभूषणम् ७ मूलेन्द्रार्द्राहिभेसोरीतीक्ष्णदक्षिणसंज्ञकं तत्राभिचारघातोयभेदाः पशुदमादिकम् ८ ॥ ८ ॥ ८ ॥ रामः

श्राण्यनुष्टुभाह विशारवेति आदिग्रहणादुग्रभोक्तमपि ५ अथलघुनक्षत्राण्यनुष्टुभाह हस्तेति शिल्पवर्द्धकविकृत्यादि कलावृत्त्यादिकाश्चतुःषष्टिः आदिशब्दाच्चरभोक्तमपि ६ अथमृदुनक्षत्राण्यनुष्टुभाह मृगांशुयेति ७ अथतीक्ष्णभान्यनुष्टुभाह मूलेति अभिचारः कर्मणम् भयंकरकृत्यमारणादि पशुदमः पशुशिक्षा आदिशब्दात् बंधनादिकं स्थिरंच ८ ॥ ८ ॥ ८ ॥ श्रीरामः

मु० टी०
शु० प्र०
१६

अधोमुखोर्ध्वमुखतिर्यङ्मुखस्वस्त्यक्षत्राणि इन्द्रवज्रयाह मूलाहीति मूलं अहिभ्रंशेषा मिश्रं कृत्तिका विशखे उग्रं पूर्वात्रयमघाभरण्यः एतानि नव
भावि अधोमुखानि ज्ञेयानि आर्द्रा पुष्यः श्रवणत्रयं रोहिण्युत्तरात्रयं च नवभान्यूर्ध्वमुखानि मैत्राणि चित्रा रेवत्यनुराधाः हस्तस्वाती पुनर्वसुः ज्येष्ठा अश्वि
नी एतानि नवभानि तिर्यङ्मुखानि एषु अधोमुखोर्ध्वमुखतिर्यङ्मुखेषु भेषु इन्द्रशक्रस्य अधोमुखोर्ध्वमुखतिर्यङ्मुखकृत्यं सद्भवति गरुडपुराणे भरणी कृत्ति
का श्लेषामघामूल विशाखिकाः तिस्रः पूर्वास्तथा चैव अधोवक्राः प्रकीर्त्तिताः एषु वापीतडागादिकूपमृमित्त्वणानि च देवागारस्य रवननं निधानं रवननंत
या गणितं ज्योतिषारं भस्वनी बिलप्रवेशनं कुर्यादधोगतान्येव कार्याणि वृषभध्वज रोहिण्यार्द्रा तथा पुष्यो धनिष्ठा चोत्तरात्रयम् वारुणश्रवणं चैव नवचो
र्ध्वमुखास्तथा एषुराज्याभिषेकं च पट्टबन्धं च कारयेत् ऊर्ध्वमुखान्युच्छ्रितानि सर्वाण्येषु च कारयेत् रेवती चाश्विनी चित्रा स्वाती हस्तः पुनर्वसुः अनुराधा

मूलाहिमिश्रोत्रमधोमुखं भवेद्ूर्ध्वास्यमार्द्रं ज्येह रित्रयधुवम् तिर्यङ्मुखं मैत्रकरानिलादिति ज्येष्ठाश्विभानी ।
दशकृत्यभेषु संत ९ यौष्मधुवाश्विकरपंचकवासवेज्यादित्ये प्रवालरदशं स्वस्ववर्णवस्त्रम् ॥ ६ ॥ ५ ॥

मृगोज्येष्ठा एतास्तिर्यङ्मुखाः स्मृताः गजोष्ठाश्ववलीवर्ददमनं माहिषस्य च बीजानां वपनं कुर्याद्गमनागमनादिकम् चक्रयन्त्रयादीनां नावादीनां प्रवाह
णं पार्श्वेषु यानिकार्याणिकुर्यादिषु चतान्यपि इदं च नक्षत्रविशेषविहितानां कर्मणां भावश्यकर्तव्यत्वे मुहूर्त्तौ लब्धौ मृत्या कर्मणः अधोमु
खाद्याकारज्ञात्वात्तन्नक्षत्रेषु तानिकर्माणि कार्याणियानि च सर्वथानोक्तानि बिलप्रवेशादीनि तान्येषु बनेषु तेषु कार्याणीत्येतदर्थमुक्तम्
अथ प्रवालादिधारणमुहूर्त्तैव संततिलकेनाह यौष्मधुवेति रेवत्यादि नक्षत्रेषु तथारिक्तो तिथिशनि चन्द्रभौमवर्जिते ऽन्हिदिवसे प्रवाल
विद्रुमं शंखः शंखबलयादिवस्त्रं श्वेतं एतानि धार्याणि रक्तं मंजिष्ठादिरंगे नरंजितं वस्त्रं भौमवारेपि धार्यम् अथ सुभगासभर्त्तका धुवादिति
युगे रोहिण्युत्तरात्रयेषु अदिति युगे पुनर्वसौपुष्ये च प्रवालादिकं न दद्यात् क्वचिच्छ्रुतं तारायां स्नानमपि निषिद्धम् ॥ ६ ॥ ५ ॥

राम
१६

उक्तं च रोहिणी गुरुपुनर्वसूत्तरेया विभर्त्ति नववस्त्रविभूषणम् सानयोषिद्वलंबते पतिस्नानमाचरति वारुणेषुयादिति १० अथ नवधा विभक्त
 स्य वस्त्रस्य रग्धादिशेषे शुभशुभफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह वस्त्राणामिति वस्त्राणां नवभाषाः कार्याः कोणचतुष्टये अमरा देवाः स्था
 प्याः राक्षसा मध्यगता शगता ज्ञेयाः नराः दशासादिते पाशेषु नर्मध्ययोरंशयो ज्ञेयाः तत्र चंद्रक्षेत्रे नवतरे नूतने वस्त्रे देवा रग्धे अग्निस्पष्टे स्फु
 टिते पाषाणाद्याघातादिभिर्निहते पंकेन कर्दमेन आदिशब्दात् गोमयादिभिरुपहते सति तद्वस्त्रं न सत् शुभफलजनकं न भवतीत्यर्थः नृसूरा
 शयो एवं वस्त्रदाहादिके सति शुभं कल्याणं स्यात् अथ सर्वांशके राक्षसमनुष्यदेवांशकेषु प्रांततः प्रांतभागे असदनिष्टफलगमकं इदं स
 र्वं शय्यापादुका स्वपि ज्ञेयम् श्रीपतिः कज्जलकर्दमगोमयलिप्ते वाससि रग्धवते स्फुटिते च चिंत्यति देनवधा विहिते स्मिन्निष्टमनिष्टफ

धार्य विरिक्तशनिचंद्रकुजेन्द्रिक्तं भौमे ध्रुवादिति युगे सुभग्नदध्यात् १० वस्त्राणां नवभागकेषु च चतुःकोणे मराराक्ष
 सामध्यत्र्यं शगतानरास्तु सदृशेषां च मध्यांशयोः रग्धे वा स्फुटिते नवतरे पंकादिलिप्ते न सद्रक्षेत्रे नृसूरांशयोः
 शुभमसत्सर्वांशके प्रांततः ११ विप्राज्ञया तथोद्ग्राह्ये राज्ञा प्रीत्या र्पितं च यत् ॥ ६ ॥ ७ ॥ रामचंद्र

लंचसुधीभिः अत्र राक्षसांशे ध्वजच्छत्रादिसदृशीच्छेदाकृतिशुभफलाज्ञेया देवमनुष्यांशे पिकाकृत्कालकसदृशीच्छेदाकृतिरशुभफलदा कश्य
 पः शंखचक्रांबुजच्छत्रध्वजतोरणसन्निभा श्रीवत्ससर्वतोभद्रनद्यावर्त्तगृहोपमा वर्धमानस्वस्तिके भमृगकूर्मद्वेषाकृतिः छेदाकृतिर्दे
 सभागेप्यायुर्थप्रदानृणाम् स्वरोष्ट्रालककाकादिजंबूकश्वरकोपमा त्रिकोणः सूर्याकृतयो दिवभागेप्यशोभनाः निहितं वसमदृयादि
 जेभ्यः स्वर्णसंयुते आशिषो वचनकृत्वा त्वन्यदस्त्रं च धारयेदिति ११ अत्र क्वचिदुष्टदिने पिवस्त्रपरधानमनुष्ठुमाह विप्राज्ञयेति धि
 ह्येन सत्रे वारादौ वारतिथयो गार्होव्यतीपातभद्रादिदुष्टयोगेर्निन्देपि ॥ ७ ॥

मु. टी. ०
न. घ.
१७

यद्दुस्त्रं ब्राह्मणानुज्ञयातथोहाहेराज्ञासंतोषेणार्पितं दत्तं तद्दुस्त्रं धार्यमिति बुधाजगुः १२ अथ लतापादपारोपणराजदर्शनमद्यगो विक्रयमु-
हूर्त्तानशादृलविक्रीडितेनाह राधा मूलेति राधाविशाखाएतदादिचतुर्दशनसत्रैर्लतानां वल्लीनां पादपानां वृक्षाणां चारोपो वापनः कार्यः ८
अथराजदर्शनं ध्रुवमृदुक्षिप्रश्रवोवासवेः त्रयोदशभैः कार्ये अथमद्यमद्यारंभः तीक्ष्णोग्रांबुपभेषु नवनक्षत्रेषु उदितः कथितः अथगवांक्र-
यो मूलेन परस्माद्ग्रहणम् विक्रयो मूल्यग्रहणपूर्वकदानं सिंघ्रांत्यवन्हीदुभादित्येद्रांबुपवासवेषु हि नवनक्षत्रेषु शस्तः प्रशस्तः अत्रभीमप-
राक्रमेण पंचदशभान्यभिहितानि हस्तनुराधात्रितये सपौष्णे मूमेचपूर्वांश्विशाखवभेषु पुष्ये धनिष्ठाद्वितये द्वितीशंगवांक्रयं विक्रयमामने ।

निंदेपिधिष्ण्ये वारादौ वस्त्रंधार्यं जगुर्बुधाः १२ राधामूलमृदुध्रुवर्षवरुणसिध्रैर्लतापादपारोपो
थानृपदर्शनं ध्रुवमृदुक्षिप्रश्रवोवासवेः तीक्ष्णोग्रांबुपभेषु मद्यमुदितं सिंघ्रांत्यवन्हीदुभादित्येद्रां-
बुपवासवेषु हि गवांशस्तः क्रयो विक्रयः १३ लग्ने शुभे चाष्टमशुद्धिसंयुते रक्षापशूनां निजयोनि-
भेचरे रिक्ताष्टमीदर्शकुजश्रवो ध्रुवत्वष्टेषु यानं स्थितिं वेशनं न सत् १४ ॥ १४ ॥ ५ ॥

ति १३ अथपशूनां रक्षामहूर्त्तस्थितिनिवेशनिषेधमहूर्त्तचंद्रवज्रयाह लग्ने शुभे इति शुभेशुभस्वामिके लग्ने अष्टमशुद्धिसंयुते शु-
भपापाक्रांताष्टमभाव रहिते सति पशूनां रक्षारक्षणप्रवेशादिकंच सत् तथास्त्रीययोनिनक्षत्रे च भेच सत् यथाऽश्वानां योनिभे अश्वि-
नीशततः के तत्रचतुष्पदानां रक्षाशस्ता तीक्ष्णोपशूनां दमनं वरस्यास्य शुपोषणमिति वचनात् अथरिक्ता ४। ९। १४ एमी दर्शो मावास्याः
कुजौ भौमः श्रवः श्रवणम् ध्रुवाण्युत्तरात्रयरोहिण्यः लाघुं चित्राण्युपशूनां यानं गृहाहृदिर्निःसारणं स्थितिर्गोष्ठादिवेशनं न सत् शुभं न व्यव-
हारे चये पूर्वात्रये धनिष्ठे द्रयोष्णे मीम्य विशाखयोः आश्लेषायामयाश्विन्यां यात्रासिद्धिश्चतुष्पदामिति १४ ॥ १४ ॥

रामः
१७

अथौषधसूच्योर्मुहूर्त्तमंदांक्रांतमाह भैषज्यंसदिति भैषज्यं औषधं प्रारब्धं भक्षितं च सत् लघुमृदुचरनसत्रे मूले च द्व्यंगलग्ने द्विस्व
 भावराशिषु मिथुनकन्याधनुर्मीनेषु लग्नगतेषु सत्कशुक्रे द्वीज्यबुधेषु द्विस्वभावलग्नस्थेषु सत्कन्यपुनस्तेषां शुक्रे द्वीज्यबुधान्तरवेश्चदिवस
 वारे सति थौरिकामारहिततिथौ भैषज्यंसत् शुकभस्यात् द्वीपिकायां द्यगोदये गुरुबुधे दुसिति प्रसस्ते तेषां रवेश्च सुविधौ सति थौरिकयोगे भैषज्यप
 न्नगविशाखशिवे तरेषु जन्मसर्वविष्टिरहितेषु कृतः शुभाय इति अथरिः फद्युनमृतिमृहे लग्नात् द्वादशसप्ताष्टमगृहेषु शुद्धेषु भूपापग्रहरहितेषु
 सत्क औषधं तु वर्षफलप्रश्नादिना आयुर्निश्चये च सत् द्युनशत्रुनिधनव्ययशुद्धोसद्गृहेषु नितरां बलवत्क आयुषश्च हितकारिणियोगे कीर्तितानियस
 भौषधसेवेति श्रीपतिभट्टोक्तेः अथ जनेर्मज्जन्मनसत्रे नो भैषज्यंसत् जन्मनसत्रगश्चन्द्रः प्रशस्तः सर्वकर्मसु सारभेषजवादाद्य केतवेषु विवर्जयेदिति

भैषज्यंसत् लघुमृदुचरे मूलभेद्व्यंगलग्ने शुक्रे द्वीज्ये विद्विचदिवसे चापितेषां रवेश्च शुक्रे रिः फद्युनमृतिगृहे सति थौने जने ।
 भैसूचीकर्मोप्यदिति वसुभेत्वाष्टमित्राश्विपुष्ये १५ क्रयर्क्षे विक्रयेनेष्टे विक्रयर्क्षे क्रयोपिन पौष्णावुपाश्विनीवातः श्रवश्चि

ववनात् अथसूचीकर्मसूच्याः संबन्धिकर्मघटनसीवनादिति वसुभेत्वाष्टमित्राश्विपुष्यनसत्रे सत्प्रात् व्यवहारे च ये अदिति ॥ त्राक्रयशुभाः १६
 वासवंत्वष्टामेत्रभेदववाजिनः सूचीकर्मतनुत्राणमेभिर्क्षेः प्रशस्यत इति १५ अथान्यदनुष्टुभाह क्रयर्क्षे इति क्रयर्क्षे वस्यमाणक्रयनसत्रे विक्रये
 नकार्यः तथा विक्रयनसत्रे क्रयोपिनकार्याः द्वीपिकायां यमाहिशक्राग्निविशाखपूर्वनेष्टाः क्रये विक्रयेनेति शस्ताः पौष्णाश्विचित्राशतविष्णुवा
 ताः शस्ताः क्रये विक्रयेनेति षिद्धा इति ननु यदायेन क्रयः कर्तव्यस्तदा अन्येन विक्रयः कर्तव्यस्तत्र क्रयविक्रयनसत्राणां महाभेदाद्भयविधमृ
 र्त्तानुपपत्तिः उच्यते विक्रेता यदा मुहूर्त्तं विक्रयार्थं गृह्यते तदा वस्तु एतत् क्रियते तत्कर्म विक्रयशब्दाच्च यदा क्रयिणा क्रयार्थं मुहूर्त्तः प्रार्थ्यते तदा
 विक्रयेने मूल्यद्रव्यं दत्त्वा एतत्क्रयं तविक्रतवस्तु ग्राह्यं तत्र यशब्दाच्च्यमिति मत्वा यथा कथंचित्ममाधेयं तत्र क्रयमुहूर्त्तः रेवतीशततारा अश्विनीस्वाती

विश्व
 कृष्ण
 १६

सु. टी०
न. प्र.
१८

अथ विक्रयविषयार्थमुहूर्त्तेशार्दूलविक्रीडितेनाह पूर्वाहीशितिद्वीशंविशाखा पूर्वादिनसत्रेषु केंद्रेषु प्रथमचतुर्थसप्तमदशमेषु द्वितीयकेणेन वपंचमेशुभैः ।
सद्भिः षट्त्रयार्थेषु पापग्रहैः सद्भिः घटतनुं कुंभलग्नविनात्यक्त्वा सतिथोरिक्तामारहिततिथौ विक्रयः सन्शुभेज्जियः अथ विपणिः पण्यवीथिकाग्रहे स्थि-
त्वा क्रयविक्रयार्थयकर्मरिक्तातिथिभौमवारकुंभलग्नानिवर्जयित्वा स्येषु तिथिवारलग्नेषु मित्राणि मृगरेवती चित्रानुगधाः ध्रुवणिरोहिष्युत्तरात्रयं क्षिप्रा-
णि हस्ताश्विपुष्याः एतैर्भैः लग्ने चंद्रस्थिते मूर्त्तौ चंद्रे सिते च सति व्ययाष्टरहितैः पापग्रहैः सद्भिः शुभेर्द्वापरवे द्वितीयैकादशमेषु सद्भिर्विपणिः शुभा स्यात् १७
अथाश्वगजमुहूर्त्तमिंद्रवज्रपाह क्षिप्रान्त्येति क्षिप्रादिनसत्रेषुरिक्ताभौमव्यतिरिक्तदिने वाजिकृत्यमश्वानां क्रयविक्रयशिक्षास्थानाभरण

पूर्वाहीशकृशानुसार्पयमभेकेंद्रद्विकेणेशुभैः षट्त्रयार्थेषु शुभैर्विना घटतनुं सन् विक्रयः सतिथौ रिक्ताभौमघटान्विना च
विपणिर्मित्रध्रुवक्षिप्रभैर्लग्ने चंद्रमिते व्ययाष्टरहितैः पापैः शुभेर्द्वापरवे १७ क्षिप्रान्त्यवस्विंदुमरुज्जलेशादित्येष्वरि-
क्तादिने प्रशस्तं स्याद्वाजिकृत्यं त्वथ हस्तिकृत्यं कुर्यात्तदुक्षिप्रचरेषु विद्वान् १८ स्याद्गूपाघटनं त्रिपुष्करचरक्षिप्र-
ध्रुवेरत्नयुक् तत्तीक्ष्णाग्रविहीनभेरविकुजेमेषालिसिंहेतनौ ॥

॥ दिकार्यप्रशस्तं स्यात् श्रीपतिः पुष्यश्रविष्ठाश्विनसौम्यभेषु पोष्या न
लेदित्यकराकृषेषु सवारुणर्षेषु बुधैः स्मृतानि सर्वाणिकार्याणितुरंगमाणां अश्वगिहणे चक्रं अश्वकारं लखे चक्रं साभिजिद्रानिविन्यसेत् स्तुत्ये तु
सूर्यभात्यं च एष्टं च दशभानि च पुच्छे हे स्थापयेत्प्राज्ञश्चतुष्पादश्चतुष्टयम् उदरे विन्यसेत्सं च मुरवे हेतुरगस्य च अर्थलाभो मरुवे सम्यक्वाजिनश्चति
चौदरे चरणस्थरणे भगः पुच्छे पत्नी विनश्यति अर्थसिद्धिर्भवेत्पृष्ठे स्कंधे स्कंधपतिर्भवेत् इति अथ विद्वान् ज्ञातामृदुक्षिप्रचरनसत्रेषुरिक्ताभौम
वर्जितदिने च हस्तिकार्यं गजानां कार्यं क्रयविक्रयभूषादिकुर्यात् वसिष्ठः हस्तत्रये सौम्यहरित्रये च पोष्या द्वये पुष्यपुनर्वसौ च मंत्रेषु सर्वाण्यपि कुंजरा
णां कर्माणि शस्तान्यखिलानियानीति १८ अथ भूषणघटनमुहूर्त्तेशार्दूलविक्रीडितेनाह स्यात्सुभेति त्रिपुष्करदिवसं स्रगं मृदुनिधीयते तद्विद्वान्

रामः
१८

वस्यति एवंविधे त्रिपुष्करदिने चरसिप्रध्रुवनक्षत्रेषु भूषणघटनमाभरणघटनं शुभं स्यात् वसिष्ठः सिप्रचलचरभूषणैरिक्तामावर्जितेषु दि-
 वसेषु निखिलेष्वपि वारेष्वपि त्रिपुष्करे भूषणकार्ये अथ मद्रूपणं रत्नयुतमाणि क्वादियुतं चेत्तदांतीष्णाग्रविहीनभेतीष्णानिमूलज्येष्ठा आर्द्रा
 श्लेषारब्धानि उग्राणि पूर्वात्रयमघाभरण्यः एतद्यतिरिक्तेषु शोभनक्षत्रेषु तथा विभोमवारेपिकार्यं तथा मेषवृश्चिकसिंहलग्नेषु च वसिष्ठः स्थि-
 रसाधारणचरमेलघुर्मेत्रैर्ककुकुजवारे तेषामेव विलग्ने माणिक्यमयभूषणकार्यमिति कर्कचतुल्यलग्नेषु कार्यमित्यपि ज्ञेयम् वसि-
 ष्ठः सिप्रमृदुध्रुवचरभेशशिशितयार्वासरेषु तदुग्नमुक्ताफलरजतमयभूषणमखिलं सवज्रकं कार्यम् अपतीष्णानिमूलज्येष्ठा आर्द्रा श्ले-
 षाः उग्राणि पूर्वात्रयभरणीमघा अश्विनीमृगौ द्विद्वैवं विशारवा दहनः कृत्तिका एषु नक्षत्रेषु पठितं शस्त्रं शुभं स्यात् अदितिर्वासवत्वष्टामैत्रमेरु-

तन्मुक्तासहितं चरध्रुवमृदुसिप्रेशु भूषणैः सत्तनोतीष्णो ग्राश्विमृगे द्विद्वैवदहने शस्त्रं शुभं घटितं १७ मुद्राणां पातनं सद्रु-
 वमृदुचरभसिप्रभैर्वान्दुसौरैघस्त्रे पूर्णाजयाख्ये नक्षत्रे भृगुजास्ते विलग्ने शुभैः स्यात् ॥ ॐ ॥ श्रीः ॥

ववाजिनः सूचीकर्मननुत्राणमेभिर्कसैः प्रशस्यत इति क्रसोच्चयोक्तेः अथ सुवर्णरूप्यादिपात्रे भोजनमुहूर्त्तमाह वसिष्ठः लघुमैत्रध्रुवचरभेसि-
 ते दुबुधजीववारेषु हेमरजतादिभाजनभोजनमारोग्यामृतयोमिषु इति १९ अथ मुद्रापातनमुहूर्त्तं वस्त्रसालनमुहूर्त्तं च स्वधराह मुद्राणां धिति
 ध्रुवमृदुचरसिप्रसंज्ञकैर्नक्षत्रैः कृत्वा राजमुद्रां किंतु सुवर्णरूप्यादिनिष्पादनं मुद्रापातनमित्युच्यते त्रैकसालेति भाषया बीन्दुसौरैघस्त्रे च द्रशमेष
 रवर्जितवारे तथा पूर्णाजयाख्ये पूर्णाः पंचमी दशमी पूर्णिमाः जयासूतीयाष्टमी च यो दश्यः एतासु तिथिष्वित्यर्थः शुभं स्यात् तथा गुरुशुक्रास्तनशु-
 भं विलग्ने शुभैः लग्ने शुभग्रहैः सद्दिरित्यर्थः उक्तं च मृदुध्रुवसिप्रचरेषु भेषु योगप्रशस्ते शमिचंद्रवर्ज्ये वारे तिथौ पूर्णाजया द्दये च मुद्राप्रतिष्ठाश-
 भदानाणां सुर्वेस्तेवासितास्तेवामुद्राणाघटनं क्वचित्कूरग्रहसौशलग्नेन कार्यं भूतिमिच्छता अथ ध्रुवेव सुर्धनिष्ठा ॥ ॐ ॥ २० ॥

सुष्ठी-
म. ३०
१९

हयोश्चिनी दिनकतहस्तः तस्मात्संचकेहस्तचित्रास्वातीविशारवांतुराधासु आदित्यपुनर्वसुः पुष्येवस्त्राणांशालनंर जकाधानार्थेदा
नसत्शुभंस्यात् रिक्तोपवाणिपूर्वोक्तानितिथिप्रकरणे म्मष्टीपितृदिने श्राद्ध दिन एतेषु रविजज्ञेषु शनिबुधवारेषु कदापिवस्त्रांशालनं
नोकार्यं २० अथस्वद्धादिधारणशय्याद्युपभोगमुहूर्त्तस्वधर्याह संधार्याइति विरिक्तेरिक्तावर्जितशुक्ररहस्यतिरविकारेतथामैत्रध्रुव
लघुसंशुकनक्षत्रसहितपुनर्वसुज्येष्ठाविशारवानसत्रेषुकुंतादयः संधार्याः कुंताभसुः बर्मकवच इषवोवाणा आस्यते अनेनेतीष्वसनंध
नुः श्येबाणः रुपाणः स्वङ्गः असिपुत्रीच्छुरिकासनाहोपीतिकेचित् तथास्थिरारख्येषुसिंहचंद्रिक कुंभारख्ये लग्ने चंद्रे अपिशब्दात् लग्नेपि

वस्त्राणांशालनं सहस्रहयदिनकसंचकादित्यपुष्येनोरिक्तापर्वषष्ठीपितृदिनरविजज्ञेषु कार्यक
दापि २० संधार्याः कुंतवर्मेष्वसनशररुपाणासिपुत्र्योविरिक्तेशुक्रेज्यार्केहिमैत्रध्रुवलघुस
हितादित्यशाक्रहिदेवे सुलम्नेहिस्थिरारख्येशशिनिचशुभदृष्टेशुभैः केंद्रगैः स्याद्भोगः शय्यासना
देर्ध्रुवमदुलघुहयंतकादित्यदृष्टः २१ ॥ २१ ॥

शुभयदृष्टे शुभैः केंद्रगैः सङ्गिः कुंतादिधारणहितं क्रसोच्चये पु
ष्येचादितिचित्रपद्मनयेशक्रोत्तरारेवती वाजीहस्तविशारवमित्रसहितभानोगुरोभाग्वि कुंभेकीटगृहेवृषे मृगपतौ चंद्रे शुभैर्वीक्षिते संनाहं
शरवद्भुक्तछुरिकाधार्यान्वाणाहितेति यत्तुदीपिकायां मूलेंदुपूर्वात्रययाम्यपित्र्यशक्राश्विसर्पानलशूलिनश्च शस्त्रादिसंधारणमेषुकुर्यात्ति
थोविलम्नेचशुभेशुभाहेइतितदासन्नियुद्धादिविषयं अथध्रुवमदुलघुनसत्रेषु ह्यैश्रवणे अंतके भरण्या आदित्ये पुनर्वसौ एषुशय्यासनादेः शय्या
रवद्धादिरूपा आसनपीठ मृमैत्वगादि आदिशब्दात् पादुकातेषामुपभोगः दृष्टः हितः हीपिकायां मैत्रेंदुपुष्ययमभादिति वज्रिचित्राह स्तोत्तराप्रयह रीज्य
विधातभानि एतेष्वतीवश्यनासनपादुकानां संभोगकार्यमुदितं मुनिभिः शुभाहेइति ॥ २१ ॥ २१ ॥ २१ ॥ २१ ॥ श्रीजगदंबा १९

रामः
१९

अथांधानिदिननक्षत्राणिशार्दूलविक्रीडितेनाह अंधासमिति धातारोहिणी विधिरभिजित् दहनभंकनिका भगःपूर्वाफाल्गुनी अन्यतस्यष्टं २९ अं
धादिननक्षत्राणांफलमनुष्टुभाह विनष्टार्थइति अंधनक्षत्रेषुविनष्टस्यापहृतस्यार्थस्यलाभः शीघ्रंभवति मंदनक्षत्रेषुविनष्टार्थस्यप्रयत्नतोलाधो
भवति मध्येमध्यमनक्षत्रेषुविनष्टार्थस्यदूरस्वनगरादतीवदूरदेशे श्रवणंत्वरीयद्रव्यममुकेनहृतं अमुकस्थलेतिष्ठतीतिलोकवार्त्ताभवतिल
धिस्तुनास्ति क्लोचननक्षत्रेषुश्रुत्याग्नीनश्रवणमपिलब्धिरपिनभवतीत्यर्थः २३ अथधनप्रयोगेतिनिषिद्धनक्षत्राण्यनुष्टुभाह तीक्ष्णोति एते
स्तीक्ष्णदिननक्षत्रैर्यद्रव्यंरुवर्णादिदत्तकालांतरंविनादत्तनस्वसत्तपरित्यागेन निवेशितस्वेष्टसमीपेप्रत्ययार्थस्थापितं प्रयुक्तकालांतररीति

अंधासंवक्तुपुष्यधातुजलभद्रीशार्यमांत्याभिधमंदाक्षरविविश्वमेत्रजलपाश्लेषाश्विचांद्रंभवेत् मध्याक्षंशिवपि
त्रजैकचरणत्वाष्टंद्रविध्यांतकंस्वसंस्वात्यतिश्रवोदहनभाहिर्बुध्परक्षोभगम् २२ विनष्टार्थस्यलाभोपेशीधमंदेश्च
यत्नतः स्यादूरेश्रवणंमध्येश्रुत्याग्नीनक्लोचने २३ तीक्ष्ण मिश्रध्रुवोर्ग्रैर्यद्रव्यंरुदत्तनिवेशितं प्रयुक्तंचविनष्टंच
विष्ट्यापातेचनाप्यते २४ मित्रार्कध्रुववासवांबुपमघातोयांत्यपुष्येदुभिः पापेहीनबलेस्तनोस्वरगुरोरेवाभृगोरेविवि

परःसरंकस्मैचिदत्तं विनष्टंचौरादिनाहृतंस्वयमेववाक्चित्युक्तंद्रव्यंनिश्चयेनकदापिनाप्यतेतथाविष्ट्यांभद्रायापातेव्यतीपातेमहापातेवाहृतं
द्रव्यंनाप्यते चकाराद्गृहणेपि वसिष्ठः ध्रुवोयसाधारणदारुणक्षेनिक्षिप्तमर्थत्वथवाप्रनष्टं चौरैर्हृतंरुदत्तमुपपुवांवाविष्ट्यंचपातेननलभ्यतेतदिति
अनेदमनुसंधेयं तीक्ष्णमिश्रादिपंचदशभेषुमध्येरोहिण्यार्कमक्षिप्तजलभद्रीशेषुदत्तनिवेशितप्रयुक्तद्रव्यस्यैवाऽप्राप्तिः चौरापहृतस्यस्वतोगतस्यवा
धनस्यलाभरवं तेषारोहिण्यादीनामध्यमक्लोचनेषुपाठसामर्थ्यादितिभावः २४ अथजलशयस्वननक्षत्रारंभयोर्मुहूर्त्तंशार्दूलविक्रीडितेनाह मित्रा
र्कंति अनुराधादिचतुर्दशनक्षत्रैः सद्भिः पापग्रहेहीनबलेर्बलरहितैः सद्भिः तनोत्वनेस्वरगुरोसतिबुधेवासति विदशमेष्टुकेसति ॥ ६ ॥ ६५

सुष्टी०
म.प्र०
२०

आप्येजलराशौविधौसति सर्वतोयाशानीवापीकूपतडागादीनांतोयाधाराणांस्वननंहितंस्यात् आप्यांबुयांत्यपितृमित्रवस्तुत्तार्क
किंहीज्यभेषुरवननसलिलाशयानामितिव्यवहारतत्त्वोक्तेःश्रीपतिः लग्नेजी वेज्ञेथवादुर्बलैश्चक्रैः शुकैवारिमेषुरणस्ये आप्येचंद्रे
सर्वतोयाशयानामारंभाःस्युःसिद्धयेनिर्विकल्पमिति अथनृत्यारंभः तैः प्रागुक्तैर्नक्षत्रैर्व्यंभोमघैः पूर्वाषाढामधारहितैः संद्रभैर्ज्येष्ठासहितैः
मित्रार्कध्रुववासवांबुयांत्यपुष्येदुज्येष्ठानक्षत्रैः नृत्यारंभःशुभः स्यात् शुभैर्हिबुकेचतुर्थस्थाने लग्नेज्ञेसति अजे चंद्रेज्ञराशौमिथुनकन्यास्ये
सतीत्यर्थः २५ अथसेवकस्यस्वामिसेवायांमुहूर्त्तशालिन्याह क्षिप्रेति क्षिप्राणिहस्ताभिजिदश्विपुष्याः मैत्राणिमृगरेवतीचित्रानुराधाः एतेषु
नक्षत्रेषु बुधशुक्रसूर्यवारे सौम्येशुभग्रहे लग्नगेसति अर्केभौमेवास्वलाभेदशभेएकादशेचस्थितेसतिसेवकेनस्वामिनःसेवाकार्यातत्र

आप्येसर्वजलाशयस्यस्वननं व्यंभोमघैः संद्रभैस्तैर्नृत्यं हिबुके शुभैस्तनुग्रहेज्ञेज्ञेज्ञराशौशुभं २५ क्षिप्रेमैत्रेवित्ति
तार्केज्यवारेसौम्ये लग्नेऽर्केकुजेवास्वलाभे योनेर्मेत्र्यां राशिपोश्चापिमेत्र्यांसेवाकार्यास्वामिनःसेवकेन २६ स्वात्या
दित्यमृदुद्विद्वैवगुरुभेकर्णत्रयाश्चैचरे लग्नेधर्मसूताष्टशुद्धिसहितेद्रव्यःप्रयोगःशुभः॥ स्वामिसेवकनक्षत्रयोर्न्यो मेत्र्यां

चपुनः राशिपोःसेव्यसेवकयोराशिस्वामिनोर्मेत्र्यांप्रीतौसत्यांसेवकार्या अन्यथानकार्या २६ अथद्रव्यप्रयोगकरणग्रहणमुहूर्त्तशार्दूल
षिक्रीडितेनाह स्वात्यादित्येति स्वात्याद्येकादशनक्षत्रेषुचरे मेषकर्कतुलामर्कराणामन्यतभेलग्नेधर्मनवमे सूतःपंचमं अष्टमं एतेषांशु
द्विःनवपंचमयोःपापग्रहराहित्यंअष्टमेतुशुभपापराहित्यमेव रूपाशुद्धिस्तयासहिते लग्नेद्रव्यप्रयोगःकरणदानेशुभस्यात् भीमपराक्रमे मृ
दुपुष्याश्विनीचैवविशारवाश्रवणत्रयं पुनर्वसोचसंसति धनादिनिधिवर्त्तनं वर्त्तनमृणादिरूपणदानं मिथुनक्षत्रत्वाद्दिशाखायांनिषेधेप्राप्ते
करणदानेएवविधिः लृतेनष्टादौनिषिद्धैव शुद्धेषुधर्मात्मजनैधनेषुचरेविलग्नेद्रविणप्रयोगःइतिअथारेभौमवारेकरणंनयात्यंकरणंभौमेन

गृह्यात्तद्व्ययुधवासरे ॥
२०

ऋणच्छेदं कुजे कुर्यात्संचयं सोमनंदने अथतु विशेषे संक्रमं संक्रांतिदिवसे वृद्धौ वृद्धियोगे करे हस्तनक्षत्रे अर्के निरविवारे इति यत् तत्रा
 पिनग्राह्यमित्येकसंबधः यतयस्माद्देतोस्तदृणतदंशं ऋणं गृहीतुः कुलेषु भवेत् तस्युत्रपोत्रादिभिरपि परिहर्तुमशक्यमित्यर्थः हस्तैर्कंधारे
 संक्रांतौ यदृणं स्यात्कुलेषु तत् वृद्धियोगे तथाज्ञेयमृणच्छेदं तु कारयेदिति ज्योतिः प्रकाशोक्तेः बुधवारं ऋणं कदापि न देयम् २७ अथ हस्तप्र
 वाहमुहूर्त्तं शार्दूलविक्रीडितेनाह मूलद्वीशेति एतेः मूलादिभिरेकानविंशतिनक्षत्रैः विना कंशं निरविशनिवारौ वर्जयित्वा न्यवारेषु तत्रपा
 पेहीनबले निबलैः चंद्रे जलराशिनवांशके सति शुक्रे चंद्रे च मांसले पुष्टे सति उदिते स्युथः गुरोर्लग्ने च सति तदा प्रथमं हलप्रवहणं शस्तस्य
 तच्छयपः गुरोर्लग्नगते शुक्रे बलिन्याप्यौदये विधौ शस्ता कपिक्रिया तत्र दुर्बलैः क्रूरखचरैः अथसिंहे घटे कुंभे कर्के अजमेष एणो मकारे।

नारे ग्राह्यमृणंतु संक्रमदिने वृद्धौ करे केंद्रिय नदंशेषु भवेदृणं न च बुधे देयं कदाचिद्दुनं २७ मूलद्वीशमघाचरध्रुवम्
 दुक्षिं प्रैर्विना कंशं निपापे हीनबले विधौ जललघेशु क्रुके विधौ मांसले लग्ने देवगुरोर्हलप्रवहणं शस्तं न सिंहे घटे कर्के जे
 णघटे तनौ क्षयकरं रिक्ता रूपस्था तथा २८ एतेषु श्रुतिवारुणादिति विशारवोऽनिभौ मविना बीजाभिर्गदितो शुभात्कगुभ

धैतुलायां तथा रिक्ता रूपस्था तथा शब्देन उक्तसमुच्चयार्थस्तेनाह म्यामपिनशस्तः यस्यात्स क्षयकरं २८ अथ बीजोप्तिम् ॥ तोष्टा ग्रीडं रामंदवः ॥
 हृत्तीफणिचक्रं च शार्दूलविक्रीडितेनाह एतेष्विति पूर्वोक्तं नक्षत्रेषु श्रुतिवारुणादिति विशारवोऽनिविनाश्रवणादिवर्जितेषु मूलमघाध्रुवसूदुक्षि
 प्रेधनिष्ठास्वातीषु भौमविनाभौमवारव्यतिरिक्तवारेषु बीजोप्तिः बीजवापनं शुभं जयं नारदः मृदुध्रुवक्षिप्रभेषु पितृवायुवसूदुषु संमूलभेषु बीजोप्ति
 रत्युक्त्वा फलप्रदा रवौरोद्राद्यपादस्थे भूमौ सजायते रजः तस्माद्द्विचक्रं तत्र बीजवायं परित्यजेदिति राजमार्त्तण्डे आर्द्रा प्रथमं दिनत्रयनिषेधः अथवा
 जोप्तोफणिचक्रं अगुभतो न विद्यंते गावो यस्येति अयः गृहः तस्य भतदा क्रांतनक्षत्रं तस्मादादौ अष्टौ भानि असंति असमीचीनानि ततस्त्रीणि श्रुभ

तत्रादिभिः परिहर्तुमशक्यमित्यर्थः

अथ शिरामोचन विरेचनादि मुहूर्तं शार्दूलविक्रीडितेनाह त्वाष्टादिति त्वाष्टाद्वये चित्रास्वात्यौ मित्रभाद्वये अक्षराधाज्येष्ठे कभाद्वये रोहिणीम्
 गो श्रात्रश्रवणः चित्रादिषु एकादशरूढनसत्रेषु भौमार्केषु रुचारे शिरामोक्षणरूधिरविहिनीनाडिका शिरातस्याः सूर्यशस्त्रघातेन नरशित्तो
 रक्तमोक्षणं कुर्यात् अथ बुधार्का विना बुधशनिवारैस्तत्कान्यवारेषु पूर्वोक्तनसत्रेषु च विरेकवमनाद्यं औषधेन स्फुरद्वयस्त्रि विरेकः वमनं वीस
 एतदाद्यं कुर्यात् मित्रसिप्रचरध्रुवेषु त्रयोदशनसत्रेषु रविवारैः शुभग्रहवारैश्च विदो बुधस्य लग्नवर्गे जीवस्यापिलग्नवर्गे यस्मिन्कस्मिंश्चिद्गुणेपि
 रुबुधयोः षड्गुणैः सतितमौलग्नगुरौ च सति कर्तुं गुरुबले च सति धर्मक्रियाकादिहेमरुद्राधिष्ठानादिरूपानुगदिता कथिता ३० अथ धान्यच्छेद

त्वाष्टान्मित्रकभाद्वये बुधपलघुश्रात्रेशिरामोक्षणं भौमार्केज्यदिने विरेकवमनाद्यं स्याद्बुधार्का विना मित्रसिप्रचरध्रुवे
 रविशुभाहे लग्नवर्गे विदो जीवस्यापितनो गुरौ निगदिता धर्मक्रियातद्वले ३० तीष्णाजपा वक्रस्वन्दिद्वस्त्रुनी दुस्वाती ।
 मघोत्तरजलांतकत क्षपुष्ये मंदाररिक्त रहिते दिवसेति शस्ता धान्यच्छिदानिगदिता स्थिरमेविलगने ३१ भाग्यार्थमश्रुतिम
 घेंद्रविधात् मूलमैंगस्य मेषुकथितं कणमर्दनं स्यात् द्वीशाजपानिर्कृतिधात् शतार्थमर्सेसस्य एरणमिहार्किकुजौ विना
 सत् ३२ मिश्रोयरोद्रभुजगेंद्रविभिन्नमेषुकर्काजतौ स्तिरहिते च तनौ शुभाहे ॥ ११ नवसंतिलकेनाह तीष्णाजपादेति एतेषु केन विंश

तिनसत्रेषु तथा भौमशानिरिक्तावर्जितदिने स्थिरलग्ने सति धान्यादीनां यवारीनां छिदाच्छेदनं निगदितं ३१ अथ कणमर्दनं सस्यरोपणं च ।
 वसंततिलकेनाह भाग्येति विधिः रोहिणी अंत्यरेवती एषु नवमेषुकणानां चणकादीनां मर्दनं पश्चिघातादिनां ३२ तीष्णाजपात्समीचीने स्यात् अथ विशा
 र्वादिषट्कक्षत्रैः आर्किकुजौ विना शानिभौम्यवारेषु सस्यस्य धान्यस्य रोपणं सत् शुभम् ३२ अथ धान्यस्थिति धान्यच्छिच्चवत्ततिलकेनाह मिश्रोयो
 त्रिति मिश्रोयारि विभिन्नेषु मिश्रारिदशनसत्रेषु अन्येषु सप्तदशनसत्रेषु तथा कर्कमेपतुलारहिते लग्ने मकरस्थिरद्विस्वभावलग्नेषु शुभाहे चंद्रबुधगुरुशु

तत्फलं कतुरर्थनाशः उक्तं च तिथिवारयुतिः सैकावेदभक्तावशेषकात् निवासो गैर्योश्चिरूपे वित्तप्राणविनाशः पाताले द्विकशेषेण धनं संच
यनाशनः गुणवेदावशेषेण भूमौ विपुलसौख्यदः संस्कारेषु विचारे स्य न कार्यो नापि वैष्णवे नित्ये नैमिक्तिके कार्ये न चाब्दे मुनिभिः स्मृतः कैश्चित्
दसूतमपि हेमेवर्ज्यमित्युक्तम् तथा अर्कश्चंद्रादृष्टमेज्ञाश्चतुर्थे मंदः शुकादृष्टमेगारकश्च राहुर्धर्मजीवतः खेटसूते हेमेनाशः पुत्रदसाधनानामिति ३६
अथ प्रतिषेधोत्पन्नवान्न भक्षणमनुषुभाह नवान्नमिति वरादिद्वादशभेषु सत्तनौ समीचीनलग्ने शक्रभयहेर्युते दृष्टे चेत्यर्थः नदातिथयः १।६।११ विष
घटी विवाहप्रकरणोक्ताः मधुश्चैत्रः पौषः अर्किशनिः भूमिजो भौमः एतान् विना वर्जयित्वा न्नवान्न भक्षणं शक्रं ३७ अथ नौकाघटनमनुषुभाह याम्यत्रये

सौख्याय हेमेशशियुग्मशेषे प्राणार्थनाशो दिवि भूतले च ३६ नवान्नं स्याच्चरसिपमृदुभे सत्तनौ शुभं विनानंदा विषघटी मधुपौषार्कि
भूमिजान् ३७ याम्यत्रयविशाखेन्द्रसार्पपित्र्येशभिन्नभे भृग्वीज्यार्कदिने नौकाघटनं सत्तनौ शुभं ३८ मूलाद्राभरणीपित्र्य
मृगेसौम्ये घटे तनौ रूखेशक्रेष्टमेशु द्वे सिद्धिबीरभिचारयोः ३९ व्यत्यादिति भ्रुवमघानिलसायैधिष्ण्ये रिक्तैतिथौ चरतनौ वि
कवीन्दुवारे ॥ ६ ॥

३७ ति याम्यत्रयं भरणीरूघनकारोहिण्यः ईश आर्द्रा अन्यानि प्रसिद्धानि एभ्यो भिन्नक्षत्रेषु शुक्रगुरुवा रे सत्तनौ शक्रभयु
तदृष्टे लग्ने नौकाघटनं नौका निर्माणं शक्रं नौका चालनं नौकागमनमुद्गर्तो दीपिकायां शक्रभाद्रे विष्णुर्युग्मे दुभयमेवाश्विपाणिषु चालनं घटनं स्थानान्तावः
शक्रभतिथीदुषु अश्विकरेज्यस धानिधिपूर्वामित्रधनाच्युतमेषु भलग्ने तारकयोगतिथीदुविशुद्धौ नौगमनं शक्रभदं शक्रभवारे ३८ अथ वीरसाधनाभिचारयो
र्दुहर्त्तमनुषुभाह मूलेति मूलादिनसत्रपंचके तथा घटे तनौ कुंभलग्ने सौम्ये बुधे सति तथा शक्रे रूखे चतुर्थे अष्टमेशु द्वे ग्रहरहितेनादृष्टे लग्ने वीरस्य ध
नस्य अभिचारस्य कर्मणः सिद्धिः निष्यतिः ३९ अथ रोगनिर्मुक्तं स्नानं कसंततिलकेनाह व्यंसेति विगता न्यत्यादी निरेवत्यादी निनवधिष्णयानि येभ्य
स्तेषां दशशिएनस्य चेषु तथारिक्तासंज्ञासू तिथिषु चरलग्ने तथा शक्रचंद्रवर्जितवारे ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ श्रीरुद्राय ॥

मु. टी. ०
न. ५. ०
२३

तथा विधौ चंद्रे हीने निषिद्धस्थानस्थानिषिद्धस्थानानि गौचरप्रकरणे तत्राप्यग्रहे भवे एकादशकेंद्रे १।४।१।१० कोणेन च पंचमेस्थाने स्थितैः सद्भिः
एवं विधे लम्ने रुजा विरहितस्य रोगनिर्मुक्तस्य जनस्य स्नातं आरोग्यं प्राप्तं शक्रं नारदः स्थिरे ज्यादिति सर्पास्य पितृवारुणभेषु च न कुर्याद् रोगमुक्त
स्य स्नानं वारं शक्रयोरिति ४० अथ शिल्पविद्यामनुषु भाह मृदुधुवेति मृदुधुवादिनस्य त्रेत्रे बुधेश्च मेलने वासति अथवा गुरोश्च मेलने वासति
तथा विधौ वेदे बुधगुरुषु उवर्गस्थे च सति शिल्पविद्यानां वर्णादिनिर्मितमूर्त्यादिकं तद्विधायाः प्रारंभः शस्यते ४१ अथ संधानमनुषु माह सुरे।
ज्येति पुष्यादिनस्य तेषु तथाष्टम्यातिथौ हरेर्द्वादश्यां च तिथौ तैत्तिलकरणे च तथा शक्रदृष्टे पुते च लग्ने तथा शक्रग्रहाणां वारे संधानं संधिं मंत्रीतिया
वत् इष्यते तथा च कश्यपः भाग्येषु च समैत्रे च लग्ने शुक्ले सिते सुते करणे तैत्तिलेष्टम्यां द्वादश्यां संधिरिष्यते ४२ अथ परीक्षा मुहूर्त्तवसंततिलकया

स्नानं रुजा विरहितस्य जनस्य शस्तं हीने विधौ स्वलग्ने गेर्भवे केंद्रकोणे ४३ मृदुधुवसि प्रचरेद्गुरो वारव लग्ने विधौ ज्ञानी
वर्गस्थे शिल्पविद्यां शस्यते ४१ सुरे ज्यमित्रवर्गेषु वाष्टम्यां तैत्तिले हरे शक्रदृष्टे तनौ सौम्यवारे संधानमिष्यते ४२ ॥
स्यक्ताष्टभूत १४ शनि विष्टिकुजाजनुर्भमासौ मृतौ ८ रवि विधू अपि भां निनाड्याः ॥

ॐ ह त्पत्केति भूतश्चतुर्दशी जनुर्भ मासौ ज
न्मर्क्षजन्ममासश्च जन्मराशे मष्टमं सूर्यचंद्रं च नाड्याः भां नि जन्मभक्त्यभादिनसत्राणि नाडीनसत्राणि एतानि सत्का द्योगद्य स्वभावे च लग्ने च रल्
ग्ने वातन्मवांशे च चंद्रशुद्धौ ताराशुद्धौ गुरुशुद्धौ च सत्यां करोहस्तः अदितिः पुनर्वसुः हरिः श्रवणः इंद्रो ज्येष्ठा कजलं तत्त्वामी वरुणः तस्य नक्षत्रं शततारक
एषु भेषु परीक्षा कार्या अन्यत्स्यष्टं परीक्षानामसु वर्णस्तेयादिपातकाभिः शस्तस्य शक्रद्वादशुद्धिविचारपूर्वकं सप्तमाषादिरूपा दिव्यमिति यावत् उक्तं च दीपिकायाम्
नो शक्रास्तेः एमार्के गुरुसहिते रवौ जन्ममासेः एमं हौ विष्टौ मासे मलाख्ये कुजशनिद्विषसे जन्मतासु च य नाडीनसत्रं हीने फुरमुकरजनी न्नाथता सविशुद्धौ प्रा
तः कार्या परीक्षा हितनुचरगहाशोदये शस्तलग्ने इति व्यवहारे च ये अष्टम्यां च चतुर्दशां प्रायश्चित्तपरीक्षणो ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ॥ २३

मु. टी. ०
न. प्र. ०
२४

मूलं अग्निः कृत्तिका रास्त्रमश्विनी एषुनवदिवसरोगः पित्तभेदमघायांनखाः विंशतिर्दिवसाः बुध्यभंउत्तराभाद्रपदा अर्यमाउत्तराफाल्गुनी पुष्य
पुष्यर्वसुरो हिणीनगाः सप्तदिवसरोगः अर्जुनैश्वे मृगात्तराषाढ्योः मासस्त्रिंशदिना निरोगस्थैर्यततोरोगनिवृत्तिः अत्रशान्तिर्वसिष्टोक्ता क्र. सेशरूपं क
नकेनकृत्वातस्त्रिंशत्तैश्वर्यगंधपुष्पैः वस्त्रासतेर्गुग्गुलधूपदीपनैवेद्यतांबूलफलेश्वसम्यक् पूजां च कृत्वाऽमयनाशनाय हिजाय दद्यात्तुलं शिवाय।
आमयोरोगः अतुलमपरिमितद्रव्य अथानंतरं यमाहिमूलभेभ्रण्य श्लेषामूलेषु रुक्मिका विशास्वार्द्रा मपास्तु च सप्तनक्षत्रेषु वस्य कस्यचित्फणिरंशने
दर्पंशने नृति भवेत् अत्र सपद शयस्य एतेषु च रवशेन चंद्रबलेन भवति तस्यैव सर्पंशने चंद्रबलेन भवति तस्यैव सर्पंशने चंद्रबलेन भवति तस्यैव सर्पं
दंशने यद्यत्र चंद्रस्तस्यैव गोचरे वा शक्रभ्रदः तदान् न भवेन्मृत्युः स्रुधासस्त्रिंशदिहिन इति ४६ अथ शीघ्रोमी मरणे विशिष्टयोगे द्वितीयोपजातिकयाह रोद्राहिति

मृलाग्रिरा स्त्रेनवपित्तभे नरवा २० बुध्या र्यमेज्यादिति धात्वेनगाः ७॥ मासोर्जुनैश्वेथयमाहिमूलभेमिश्रेषापित्रेफणिरंशनेमृ
तिः ४६ रोद्राहिशाक्रांबुपयाम्यपूर्वा द्विदेवस्वस्त्रिषुपापवारे रिक्ताहरिस्कंददिने चरोगेशीघ्रं भवेद्रोगिजनस्यमृत्युः ४७ क्षिप्रा
हिमूलेन्दुहरीशवायुभेप्रेतक्रियास्यात्स्रुषकुंभगेविधौ॥ ७७ रोद्रादिनक्षत्रेषुपापवारे सतिरिक्ताः प्रसिद्धाः हरिर्दृशी स्कंददिनं षष्ठी एतासु

तिश्रिषु एवंविधे विशिष्टयोगेयस्यरोगोत्पत्तिर्भवति तस्यरोगिजनस्य शीघ्रमृत्युर्भवेत् ४७ अथप्रेतदाहमुहूर्तेप्रेतदाहोदिनिषेधंचोपेद्रवज्ज्याह क्षि
प्रेति क्षिप्रादिन मंत्रेषुप्रेतक्रियाप्रेतानामृतानां प्रियउत्तमलोकप्राप्त्यर्थं श्राद्धादिक्रियास्यात् यदिदाहिसमयेकारणवशान्तरं व्या अथस्रुषकुंभगेवि
धौमीनकुंभस्थितौ चंद्रे धनिष्ठोत्तरार्धादिपंचनक्षत्रेषुप्रेतस्यराहो ज्वालनं सजेत् चपुनः यमदिग्गमं दक्षिणदिशि गमनं यात्रां तथाशय्यायाः स्वप्ना
याः वितानं वयनं तथायहगोपनं गृहाच्छादनं आदिशब्देन तृणकाष्ठसंग्रहं त्यजेत् ब्रह्मपुराणेपचकेभरणमपिनिषिद्धं कुंभमीनस्थितेचंद्रे मर
णंयस्यजायते नतस्योर्ध्वगतिर्दृष्टासंततेर्नशुभंभवेदिति तेनपंचके मृतस्यपंचकेदाह॥ ४६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ श्रीभगवत्यै नमः॥

राम
२४

प्राप्तौ सत्यांतस्युत्तलविधिं कृत्वा दाहः कार्यः पश्चादाशौचनिवृत्त्यनंतरं शांतिकं कार्यम् यदि पंचकष्वत्सेः प्रागेव मृतः प्रतिबंधवशात् संज्ञके दाहः प्राप्ते
 पुत्तलविधिं कृत्वा दाहः कार्यः अशौचनिवृत्त्यनंतरं शांतिर्न कार्या एवरेव संतमृतस्यरेवर्त्तमपहाय दाहः कार्यः न पुत्तलविधिः अशौचनिवृत्त्य
 नंतरं शांतिरेव कार्यः मरणनिषेधसह निषेधप्रतिपादकवचनद्वयं सद्वा दिति ४८ अथकाष्ठानां गेमयपिंडानां च संग्रहमुद्गत्तेशाईलविक्रीडितेना
 ह सूर्यसादे सभैरिति स्पष्टार्थ ४९ अथत्रिपुष्करयोगं सफलं वसंततिलकयाह भद्रातिथिरिति भद्रासंज्ञक तिथिर्द्वितीया सप्तमी द्वादशी शनिभौमसूर्य
 वारे भवति तथा द्वीशं विशारवा अर्यमोत्तरफाल्गुनी अजचरणः पूर्वाभाद्रपदा अदितिः पुनर्वसुः वन्हिः कृत्तिका वैश्वसुत्तराषाढा एतुन सत्रेषु उक्त ति
 थिवारनक्षत्ररूपे विशिष्टयोगे सति त्रिपुष्करः त्रिपुष्कर एव त्रैपुष्करः स्वर्ग्येण त्रिपुष्करसंज्ञकयो वै भवति कीदृशः मृत्युविनाशवद्दो वै गुण्यदः ।

प्रेतस्य दाहं यमदिग्गमं त्यजेच्छायावितानं गृहगोपनादि च ४८ सूर्यस्यार्द्रसभैरधस्थलगतैः पाको रसैः संयुतः शीर्षेयु
 र्गमितिः शवस्य दाहनं मध्यपुंगैः सार्यभीः प्राणाशादिषु वेदभैः स्वसुहृदां स्यात्संगमो रोगभीः क्वाथादेः करणं सुखं च ग
 दितं काष्ठादिसंस्थापने ४९ भद्रातिथी रविजभूतनयार्कवारे द्वीशार्यमाज्जचरणादिति वद्वि विश्वे ॥ ५ ॥ ३ ॥

तद्दिने यदि कश्चिन्मृयेत्तद्दशपादा रूपो म्रियेरन् यदि किंचिद्दस्तु विनष्टं मदातस्य तद्दस्तु त्रयनाशः तथा किंचिद्दस्तु लब्धं तदा त्रिगुणस्तद्दस्तु लाभः वसिष्ठः ।
 रविरविजभौमवारे भद्राया विषमपादमृसंचेत त्रैपुष्कराख्ययोगस्त्रिगुणफलोयुगुलभेद्विगुणमू पदा सियन्नसत्रस्यैव चरणः पूर्वराशौ चरणत्रयमपररा
 शौ भवति तानि विषमचरणानि द्वीशार्यनेत्यादीनि अथवंसुर्धत्तिष्ठा तसंचित्रा चाद्रमृगः एतानि भांनि भद्रातिथयः रविशनिभौमवारेश्च अत्रापि वि
 शिष्टयोगे द्विपुष्करनामयोगे भवति तत्फलम् मृत्युविनाशवद्दो द्वैगुण्यकृद्भवति तत्र शांतिमाह नारदः दद्यात्तदोपनाशाय गोत्रयं मृत्युमेव वा द्विपुष्करे द
 यं दद्यात्तदोषस्त्वसमत्रतदिति अथ त्रिपुष्करे कश्यपे नरे वेस्थाने बहस्यति वारेण्युक्तः ॥ ६ ॥ शिवः ॥ रामः ॥

मु.टी.
न.३.
२५

भद्रातिथिः शनीज्यास्वरे चेद्द्विषमांघ्रिभं त्रिपुष्करनिगुणदं द्विगुणं द्वांघ्रिभं मृता इति इहमेव दृष्ट्वा श्रीपतिनाप्युक्तं विषमचरणं धिष्ण्यादिसादि अत्र
कश्यपवाक्ये मृतावेव त्रिगुणफलतोक्ताग्रंथकृतानुश्रीपतिवाक्यानुरोधान्मृत्युविनाशवद्वा विस्युक्तं ५० अथशवप्रतिकृतिदाहे निषिद्धका
लेशमदूलविक्रीडितेनाह शक्रारेति एवंविधेदिने शवस्यप्रतिकृतिः पूर्णश्राद्धदिनासावयवत्वकल्पनंतस्यदाहो नकार्यः कुतः द्विविधो हि प्रेत
संस्कारः प्रत्यक्षशरीरस्यैकः तत्रप्रतिकृतेरन्यः तत्रप्रत्यक्षशरीरसंस्कारेदिनविचाराभावः गार्ग्यः प्रत्यक्षशरीरसंस्कारेदिनेनैव विशेष
येत इति प्रतिकृतिसंस्कारकालत्रयं अशौचमध्ये वर्षमध्ये वर्षानंतरं चेति अशौचमध्ये क्रियते पुनः संस्कारकर्मचेत् शोधनीयं दिनंतत्र
यथासंभवेमेवतु अशौचविनिवृत्तौ चेत्पुनः संस्क्रियते मृतः संशोधयेददिनग्राह्यं ऊर्ध्वं संषत्सराद्यदीति गार्ग्यवचनाद्दिनशुद्धिरुच्यते शक्रारा
त्रैपुष्करो भवति मृत्युविनाशवद्द्वौ त्रैगुण्यदो द्विगुणकृद्दसूतसचांद्रे ५० शक्रारार्किषु दर्शभूतमदने नंदा सूतीष्णो ग्रभे पौष्णे
वारुणभे त्रिपुष्करदिने न्यूनाधिमासे यने याम्यब्दात्परतश्चापतपरिधेदे वैज्यशक्रास्तके भद्रां वैधृतयोः शवप्रतिकृतेर्दाहो
र्किदिने शक्रभौमशनिषारे शवप्रतिकृतेर्दाहो नकार्य इति त्रयेकं संबन्धः दर्शमावास्याभूतश्चतुर्दशीमदनस्त्रयोदशी ॥ नपक्षसिते ५९
नंदाः प्रतिपत्षष्ठ्येकादश्याः आसूतिथिषु तथा तीष्णो ग्रभे मूलार्द्राज्येष्ठाश्लेषास्तीष्णानि पूर्वोत्तरयमघाभरणीउग्राणि पौष्णं रेवती वरुणं
शनतारा पूर्वोक्ते त्रिपुष्करदिने न्यूनाधिमासे सयमासे अधिकमासे अयने याभ्यं अद्वात्परतः अद्दमध्ये याम्यायनेपिकार्यः नंदा मदनभूता मा
पातवैधृतिविधिषु शक्रार्किभौमपरिधेधुवमिश्रोग्रभे त्रैभैः कर्तुं श्रद्धेष्टवेदां त्येजन्मप्रत्यरितारिके त्रिपादभेसितेपक्षेयनेयाम्येऽद्दतः परे म श
वप्रतिकृतेर्दाहः शक्रज्यास्ताधिमासके नेष्टो मध्यो द्विषान्नेत्रद्वीशादिति भगध्रुवेदृतिनिबन्धेः दिनस्योपिवर्ज्यः वर्जयेत्तु दिनस्ययमिति गार्ग्येति
पातपरिधेपातो व्यतीपातो महापातश्च परिधेश्च एतेषु दाहो नकार्यः देवैज्यशक्रास्तके दाहो नकार्यः भद्रांयां वैधृतौ च तथासितेशक्रपक्ष इति ५९ ॥

रामः
२५

अथतेनैवच्छंद्सावर्ज्येत्तराण्याह जन्मप्रत्यरितारयो रिति कर्तुः जन्मप्रत्यरितारयोः जन्मताराउत्पत्तिनक्षत्रं दशमैकोनविंशं चेति प्रत्यरि-
 तारा जन्मभासं च मचतुर्दशचयो विंशानक्षत्रे तथा कर्तुर्मृत्तिस्रवां त्येजे अष्टमचतुर्थद्वारशस्ये चंद्रे सति दहो न सत न प्रशस्तः अथ मध्यमनस
 चाणि मेत्रमनुराधा भगः पूर्वाफाल्गुनी अदितिः पुनर्वसुः ध्रुवाणि रोहिष्युत्तरात्रयं विशाखा द्यंघ्रिभेजे गचित्रा धनिष्ठाः ज्ञबुधेपि श्वहा हो मध्यमः
 अथोत्तमानि अर्के ज्याभ्यासहितो विधुः अर्के गुरुचंद्रवारे तथा श्रवणहस्तस्वाती अश्विनी पुष्येषु पंचनक्षत्रेषु शबप्रतिकर्तर्दाहः श्रेष्ठः इदमस्ति
 लमाशौचात्परतः अनंतरं मध्ये तु यथासंभवं किंचिद्गुणमीकारेण विचार्य ५२ अथ मूलनक्षत्रजातस्य विशेषमुपजातिकयाह अभुक्तमिति ना
 रदः अभुक्तमूललक्षणं ज्येष्ठां त्यमूलादिभवं घटी चतुष्टयं ज्येष्ठां त्यपटी चतुष्टयं मूलादि वटी चतुष्टयं चेत्यर्थः नारदः योज्येष्ठां त्यमूलान्तरालप्र

जन्मप्रत्यरितारयोर्मृत्तिस्रवां त्येजे च कर्तुर्न सन्मध्ये मेत्रभगादिति ध्रुवविशारवाद्यंघ्रिभेजेपि च श्रेष्ठोर्के ज्यविधोर्हि
 ने श्रुतिकरस्वात्यश्विपुष्येतथात्वाशौचात्परतो विचार्य मरिविलं मध्ये यथासंभवं ५३ अभुक्तं मूलं हि घटी चतुष्टयं ज्येष्ठां त्य
 मूलादिभवं हिनारदः वसिष्ठ एकद्विघटीमितं जगौ बृहस्पतिस्त्वि क घटी प्रमाणकम् ५३॥

पमघानक्षत्रयोरपि अयमेव सुख्यः पक्षः कश्यपादि बृहमुनिसंबदा तु कश्यपः ज्येष्ठां त्यमूलयोरंतरालपानोद्भवः शिशुः अभुक्तमूलजः सोय
 त्वाश्लेषापित्रयोरपि वसिष्ठोपि भुजंगधौ रंहरयो ण भानांतरग्रभानां चतराल अभुक्तमूलप्रहरप्रमाणं त्यजेत्कृतं तत्र भवास्ततां चेति वसि
 ष्ट एकद्विघटीमितं जगौ ज्येष्ठां ते एकघटिका मूलाद्यघटिका द्वयमित्यर्थः इदं वसिष्ठेन केचिन्मते मुक्तम् येकस्तदाकेके चित् अपरे इति पशोकेः त
 द्वाक्यं च ज्येष्ठां त्यपादघटिका मित्तमेव केचिन्मूलं त्यभुक्तमपरे पुनरा मनंति मूलाद्यपाद्यघटिकादित्येन सार्द्धमष्टौ समाः परिहरेदिह जन्मभाजदिति।
 बृहस्पतिस्तु एकघटीप्रमाणकं जगौ ज्येष्ठां त्यार्धघटिका मूलाद्या चार्धघटिकेत्यर्थः गुरुः ज्येष्ठां त्यघटिकार्धं च मूलादौ घटिकार्धकं तयारंतर्गतानादीत्यभु

५३
 ५३
 ५३

मुंटी
नं प्र
२६

अथान्ये आचार्या उपजातिकयाहुः अथोचुरन्यइति आचार्याः प्रोचुः मूलस्य प्रथमा अष्टघटिका शाकस्य ज्येष्ठायाः अंतिमाः पंचनाडिका एवमु
भयोरंतराले त्रयोदशघटिका अभुक्तसंज्ञकाः प्रोचुः उक्तं च ज्येष्ठांसाघटिकाः पंचमूलाद्यावरुनाडिकाः अभुक्तमितितज्ञेयं तत्र जातं शिशुं स्य जेते
तितत्फलमाह तत्राभुक्तमूले जातं शिशुं बालं बालो वापितापरित्यजेत् स्यात्सा गाशब्दो वापिता अस्य बालस्याष्टसमाः अथैवर्षाणि मुखं न पश्येत् नारदः अ
भुक्तमूलजपुत्रं पुत्रीमपि परित्यजेत् अथवा द्वाष्टकं तातस्तन्मुखं न विलोकयेदिति अत्रघटीनां न्यूनाधिककथनं दोषस्याधिक्यात्पुत्रं कथनार्थं ज्ञेयं ५४
अथमूलाश्लेषाजातस्य चरणवशेन फलमुपजातिकयाह आद्येपितेति मूलप्रथमचरणे जातस्य बालस्य पितानाशं प्राप्नोति द्वितीयचरणे जननीमा
तानाशं प्राप्नोति सापलमातरि मातृशब्दो गौणः तेन गौणमुख्ययोर्मुख्यकार्ये संप्रत्ययइति जननी पदप्रयोगः तृतीयचरणे धनं नश्यति चतुर्थचरणे बाल

अथोचुरन्ये प्रथमाष्टघट्यो मूलस्य शाकं तिमपंचनाड्यः जातं शिशुं तत्रपरित्यजेद्वा स्वरुं पिता स्याष्टसमा
नपश्येत् ५४ आद्येपितानाशमुपैति मूलापादे द्वितीये जननी तृतीये ॥ ४ ॥

जातस्तु पितरं रात्रौ तु जननी तथा आत्मानं संध्योर्हति नास्ति गंडो निरामयः वसिष्ठस्तु मूलापादे यदि रात्रिभागे तदात्मनो नास्ति पितुर्विनाशम् द्वितीया
पादे दिनगोपदिस्यान्मातुरस्योपितदास्ति दोषः अथानंतरं शान्त्यम् लाश्लेषाशांत्यास्वनुष्ठितया सवत्रचरणचतुष्टयेपि शुभम् अनिष्टफलनाशकं क
स्याणस्यात् शास्त्रोक्तरीत्या रवस्तु तकान्ते मासे तृतीये पथवत्सगन्ते इति कालत्रयं वसिष्ठेनोक्तं गंडे तु विशेषः मातृगंडे कृतं जातं सूतकं ते विचक्षणः कुर्याच्छं
तितद्वैवातदोषस्याप्यनुत्तये शिष्टास्तु सर्वत्रापियत्र सत्रे जन्मनस्य त्रयं शांतिरिति व्यवहरति अथाहि भेविलोममिति आश्लेषायां मूलापादे कं फलं विलो
मं विपरीतं ज्ञेयम् मूलस्य प्रथमपादे पितृनाश इत्युक्तं मोश्लेषा चतुर्थपादे सत्रस्य द्वितीयपादे मातृनाशः साश्लेषा तृतीयचरणे मूले तृतीयचरणे धननाश उक्तः
साश्लेषा द्वितीयचरणे चतुर्थचरणे शुभं शुभं शुभम् ॥ ५ ॥

राम
२६

तदाश्लेषाप्रथमचरणेज्ञेयम् अत्रबहुविचारेस्तिग्रन्थभूपरत्वभयान्नस्मियते अथकैश्चिन्मूलवृक्षादिविचारउक्तः जयार्णवेत्सलंस्तंभत्व
 चाशाखापत्रपुष्पफले शिखासुनयोष्टौदिशोरुद्राः सूर्याः पंचाब्जयोग्नयः मूलेतुमूलनाशः स्यात्तन्भेवशविनाशनं न्वचिमातु भवेत् क्लेशः
 शरवायामातुलस्यच पत्रेसुज्यविजानीयात् पुष्पेमत्रिपत्सुतफलेचविपुलालक्ष्मीः शिखायामस्यजीवितं अथमूलपुरुष योगेघटीन्यासस्तत्रैव ।
 मूलस्यघटिकास्यासामृद्धिपंचनृपोभवेत् मुखेसप्तमृतिः पुत्राः स्कन्धेवेदा महाबलः बाह्वोरष्टौबक्षीपाण्योस्तिस्त्रोहत्यान्वितोभवेत् तृदिरवेदा भूपसं
 त्रीनाभौद्वाब्रह्मविद्भवेत् गुह्येदशातिकामीस्याज्जानुनोः षण्णमहामतिः पादयोः षट्मृतिस्तस्येत्युक्तवान्क मलासनइति अथमूलौडूतंकन्या
 याः फलार्थमूलांगविभागस्तत्रैव चतस्रोनाडिकाः शीर्षेकुर्वतिपशुनाशनं मुखेपदध निहानिः स्यात्कंठेपंचधनागमः कौटिल्यं तृट्येपंच
 बाह्वोर्विजागमततः वेदाः पाण्योर्दयां धर्मवेदागुह्येतिकामिनी ज्येष्ठमातुलनाशश्चजघयोपुगनाडिका ज्येष्ठभ्रातृविनाशश्चचतस्रो जानुयु
 धनंचतुर्थीस्यशुभोथशांत्यासर्वत्रसत्स्यादहिभेविलोमं ५५ स्वर्गेशुचिप्रोष्ठपदेषुमाघेभूमौनभःकार्तिकचैत्रपौषे ॥ ५ ॥

अथके पादयोर्दशनाड्यश्चतत्रैधव्यमादिशेत् इतिमूलप्रसूतायामुनिभिः फलमीरितं अथाश्लेषाजातयोः पुत्रकन्यथोरंगविमगेनफलंतत्रैव ॥
 मूर्ध्निपंचसुराज्याप्तिमुखेसप्तपितृक्षयः नेत्रेद्देजननीनाशः ग्रीवायां त्रिषुलपटः स्कंधेवेदागुरोमक्तिः हस्तेशेचबलीभवेत् तृद्येकादशमिश्रा ।
 त्पघातीसजायतेनरः स्त्रीवानाभौभ्रमः षड्गुदेनवनयोधमः पादेषंचधनंहेतिसार्पादिततफलं कमात् अथाश्लेषावृक्षोपितत्रैवोक्तः फलंपुष्पद
 लशाखात्वग्लताकंदएवच सर्पवल्यांद्शाशांकस्वरविश्वार्कसागराः नाडिकास्तद्भवेचालेफलंज्ञेयंयथाक्रम श्रीः श्रीराजभयंहानिः मातृपित्रा
 त्संसक्षयइति अयंविभागेनक्षत्रस्यषष्टिघटिकात्मकोज्ञेयः न्यूनातिरिक्ते अनुपातः ५५ अथमूलनिवासंसफलमिंद्रवज्रयाह स्वर्गइति ऋचिस
 षाटः प्रोष्ठपदोभाद्रपदः दूषआश्विनः माघः प्रसिद्धः एषुमासेषुमूलनक्षत्रेस्वर्गेशु चैत्रपौषेषुभूमौतिष्ठति ॥ ६ ॥ ५ ॥ रामः

शु-टी-
न-प्र-
२७

तपस्यः काल्युनः क्रकोज्येष्ठः फाल्गुनमार्गशीर्षवैशाखज्येष्ठेषु अधः प्रातले मूलं तिष्ठति तत्फलं च यदा मूलनक्षत्रं यस्मिन्मासे पत्रं भवति तत्रै
व स्वर्गमृत्युपातालेषु एव प्रोक्तं शुभाशुभफलं ददाति तेन इव्यायभावे स्वर्गपातालस्य मूले दोषाभावाच्छांतेरनावश्यकत्वं ज्ञेयं यदा तु भूमावेव मू
लं तदा शांतिरवश्यं विधेयेति शक्तेन उक्तं च ज्योतिषार्णवे भूमिदोषबहुलं स्वल्पमन्यत्र संस्थितमिति ज्योतिर्निबन्धे मूलाश्विपित्र्यचरणप्रथमे
च नूनं पौष्मिन्द्रयोश्च फणिनश्चतुरीयपादे मातुः पितुः स्ववपुषोपिकरोति नाशं जातो यदा निशिदिनेष्वथसंध्योर्वेति तत्रापि शांत्याशुभं भवतीति ज्ञेयं
५६ अथ मूलप्रसंगादुद्देशेषु गंडांतादिनिमित्तेषु जातस्यारिष्टपरिहारं च शार्दूलविक्रीडितेनाह गंडांतेंद्रमेति एतेषु शिशोरुससिर्नशस्तादुष्टफल
दा गंडांतं तिथिनक्षत्रलग्नानां संधिः तल्लक्षणं ज्येष्ठापौष्णभेत्यादिनावस्यति इद्रभंज्येष्ठानक्षत्रमूलयोगः पातो महापातः परिधव्याघातगंडयो
मूलं त्वघस्तात्तु तपस्यमार्गवैशाखशुक्रेष्वशुभंच तत्र ५६ गंडांतेंद्रमशूलपातपरिधव्याघातगंडावमेसंक्रांतिव्यतिपातवैधेति।
तिसिनीवालीकुडूदर्शके वज्रं कृष्णचतुर्दशीषु यमघटे दग्धयोमे मृतौ विष्टौ सोदरभेजनिर्पितृभेशस्ताशुभाशान्तितः ५७ ॥

भाः अंबमस्तिथि क्षयः संक्रांतिः सूर्यसंक्रमणपुण्यकालः व्यतीपातवैधृतीयो गौ सिनीवालीदृष्टेंद्रमावास्या कुडूर्नरेंद्रमावास्या सादृष्टेंद्रुः सिनी
वालीमानेष्टुकलाकुडूरित्यभिधानात् दर्शश्चंद्रदर्शनरहितामावास्या एतद्दोषे प्रतिपादयिष्यते वज्रैवज्रयोगे कृष्णपक्षचतुर्दश्यां यमघटे
मघादिशास्वित्युक्तं दग्धयोगे सूर्यशंपचाग्निरसाष्टनदाइत्युक्तेः मृतौ द्वीशक्त्यादित्युक्तेर्मृत्युयोगे विष्टेभद्रायां सोदरस्य भ्रातृभगिन्यावनक्षत्रे
पितृभेमाताचपिताचपितरो तयोर्भे मातृभेपितृभेच एषु निमित्तेषु कृतस्य कृताया वा जन्मवेत्स्यात्तदा निष्टकृत्यादित्यर्थः दुष्टनिमित्तस्योपलक्षण
त्वात् त्रीतरजन्माप्यनिष्टम् सजातीयापत्यप्रसवानंतरं विजातीयापत्यप्रसवस्त्रीतरः यथापुत्रत्रयप्रसवानंतरं कन्याजन्मकन्यात्रयप्रसवानंतरं पुंजन्म
साजनिः शांतितः वसिष्ठादिप्रोक्तं शांत्यास्वनुष्ठितपाशुभा परिणामकरवदायिनीत्यर्थः ५७ ॥ ५७ ॥ ५७ ॥ श्रीमहाकालीमहालक्ष्मीमहास-

रामः
२७

अथशांतयोर्लिरव्यंते तत्रप्रथमंमूलशांतिरुच्यंते शौनकउवाच अथातःसंप्रवक्ष्यामिमूलजातहितायच मातापित्रार्धनस्यापिकुलेशांतिहितायच जात
 स्पदादशाहेतुजन्मसंवाशभेदिने समाष्टकेवामतिमान्कुर्याद्दशांतिमादरात् वसिष्ठः ससमेपुण्यदेशेतुमंडपकारयेदुधःकुंडं चतद्वहिःकुर्याद्देहयज्ञोक्तमा
 र्गतः पंचामृतपंचगव्यपचत्वक्पल्लवानिच उदुंबरवटाश्वत्थंप्लक्षाम्रत्वक्सपल्लवाः शतौषधीमूलशंखनवरत्नानिमृत्तिकाः कुष्ठमासीहरिद्रुद्वेकराशौ
 चंदनं वचाचंपकमुस्ताचसर्वौषधोदशैवहि गजाश्वरथ्यावल्मीकसंगमस्थानसंभवाद्दहगोराजनगरद्वारतश्चाष्टमृत्तिकाः शतौषधीमूलानिच
 अशमरी १ सहदे २ अपराजिता ३ मुण्डा ४ उशीर ५ बाला ६ अधःपुष्पी ७ शंखपुष्पी ८ ज्येष्ठीमधु ९ कौरकः १० चक्रांकिता ११ विष्णुक्रांता १२ शिष
 क्रान्ता १३ मयूरशिरवा १४ काकजंघा १५ भृंगराज १६ कुमारी १७ हय १८ कर्णिकार १९ अपामार्ग २० बिल्वं २१ षण्मूला २२ अस्बुज २३ उनरा २४
 पुत्रजीव २५ दूर्वा २६ काश २७ कुश २८ साल २९ नाल ३० चक्रमर्द ३१ सिंही ३२ व्याघ्री ३३ अर्क ३४ पूस ३५ पलाश ३६ पिप्पल ३७ वट ३८ उदुं
 वर ३९ तुलसी ४० उत्पल ४१ शतपत्र ४२ अतसी ४३ सारिवा ४४ कदंब ४५ बकुल ४६ शमी ४७ राहिक ४८ निर्गुंडी ४९ मुंडी ५० दण्डी ५१ ब्रह्मी ५२
 अशोक ५३ सूर्यभक्ता ५४ रुद्रजटा ५५ कदली ५६ बीजपूरकं ५७ मदनक ५८ मुसली ५९ पुनर्नवा ६० आम्र ६१ पाटल ६२ श्रीपर्णी ६३ क्रूरवीर
 ६४ चंपकं ६५ गुडूची ६६ देवदरु ६७ अगस्त्य ६८ चंदन ६९ कुटज ७० शिग्रु ७१ हरिद्रा ७२ जटामासी ७३ वचा ७४ कुष्ठ ७५ तज ७६ हारुहरिद्रा
 ७७ बन्धुजीव ७८ सिंधुवार ७९ सदी ८० अश्वगन्धा ८१ मुस्ता ८२ कुरंदक ८३ पनस ८४ जीवक ८५ जाती ८६ मालती ८७ मधूके ८८ खदिर ८९
 सप्तच्छद ९० सिरीष ९१ काकमाची ९२ शतावरी ९३ केतकी ९४ जंबू ९५ शक ९६ वैतस ९७ आमलक ९८ सरल ९९ गिरिकर्णी १०० इति तिलमाषा
 यवव्रीहिमोधुमानिप्रियंगवः चणकैः सहितासप्तसदीजानिचसर्वदा कज्जमौक्तिकवैडूर्यपुष्परंगेन्द्रनीलकं पंचरत्नमिदं प्रोक्तं मंत्रैः कुंभेषु निक्षिपेत्
 स्रवर्णेन प्रमाणेन तदर्धाधेन वा पुनः । नैर्ऋतिप्रतिमां कुर्याद्दिनशुद्धयुक्तिर्जितः अत्र विशेषः शौनकेन पलमानेन नार्धेन पादेनाथ स्वशक्तितः नक्षत्रे
 वनारूपं कारयित्वा विचक्षणः यद्दाम्बुलं स्रवर्णस्य स्थापयित्वा प्रपूजयेत् स्रवर्णं सर्वदेवतयं सर्वदेवात्मको नलः सर्वदेवात्मको विप्रः सर्वदेवमयो हरिरिति

द्वेत् वस्त्रावगुंठितं कुर्यात्सूरये तीर्थवारिणा पंचरत्नसमायुक्तताम्रपल्लवसंयुतं एतस्मिन्नपि पंचरत्नसप्तमृतिकाशतमूलदेवदारुप्रभृतौ
 धेहममूलानि सिपेत् तत्रशतमूलालाभे विष्णुक्रातासहदेवीतुलसीचंद्रावरी मूलानीमानि गृण्हीयात्तत्रालाभे विशेषतः तस्यापरिच्युसत्यात्र
 पंचारोप्यमन्मये शकृद्वस्त्रेणसंछाद्यशतमूलानि निशिपेत् कुम्भोपरि यस्येहि द्वाग्मूलनसत्रदेवतम् अधिप्रत्यधिदेवौ च दक्षिणोत्तरदेशयोः
 देवं जपेत्सौ ज्येष्ठानसत्रदेवतम् एवप्रत्यधिदेवं च पूर्वाषाढसं देवतम् स्वलिङ्गात्तैश्चमंत्रैश्च प्रधानोदीनप्रपूजयेत् पंचामृतनसंस्त्राप्यआवृत्त्या
 यसमर्चयेत् उपचारैः षोडशभिर्यद्वापंचोपचारकैः रक्तचंदनगंधाद्यैः पुष्पैः कृष्णासितादिभिः मेषशृंगादिधूपैश्च घृतदीपैस्तथैव च सुरापोषिक
 मांसाद्यैः नैवेद्यैर्भोजनादिभिः मत्स्यमांससुरादीनि ब्राह्मणानां विकर्जयेत् सुरास्थानेषु दातव्यं क्षरिसैंधवमिश्रितम् पायसं लवणोपेतं मांसस्थानेषु
 प्रकल्पयेत् उक्तगंधाद्यलाभेतु यथात्मभंसमर्चयेत् पुष्पांतुसमभ्यर्च्य होमं कुर्याद्यथाहितम् निर्वापप्रोक्षणादीनि चरोः कुर्याद्यथाविधि हवि
 र्गृहीत्वा विधिवन्नेर्कृत्येव कृत्वा हुनेत् अत्रवसिष्ठेन विशेषेभिहितः मूलप्रजामिति मंत्रद्वयस्य कण्वक्रुषिर्निर्कृतं च मन्त्रं चतुष्टयं मूलप्रजाम
 हा प्रजापतये स्वाहेत्युपहोममंत्रो पलाशसमिदाज्येन चरुणाष्टसहस्रकम् अथवाष्टोत्तरशतप्रत्येकं जुहुयात्ततः मूलप्रजामित्यष्टाभिविक्रमैर्न
 त्रहयेत्तत्र स्ववित्रसौम्यनैर्कृत्यमंत्रैश्च श्यसंभवेः समिद्धिश्चातिलबीहीन्द्रुत्वाव्याहृतिभिस्ततः मूलप्रजामित्यष्टौ वाक्यान्यर्चकां जपेत् ॥
 अष्टोत्तरसहस्रवाशनवानियतात्मवान् अथहोमप्रकारस्तु शाखातरविषयो ध्येयः मोषुणः परापरितियत्तैस्त्वैति ब्राह्मणः पायसं घृतसंमि
 श्रं हुनेत्तदष्टोत्तरं शतम् समिदाज्यचरुत्यश्चाद्धृत्तैः संख्यया हुनेत् अधिदेवतयोश्चैव जुहुयात्तत्संभवेः नक्षत्रदेवतायश्च पायसेन तु
 होमत्रेत् कृष्णधृतिपंचदशभिर्जुहुयात्कसरततः गायत्र्या ज्ञातवैदसे त्र्यंबकमिति क्रमात् सीरायुंजंतितासग्निवास्तोप्यत्यधिमैव च ॥
 सत्रस्यपतिना गृणानाग्निं हुतं तथैव च श्रीसूक्तेन तथा विद्वान्समिदाज्यचरुत्क्रमात् अष्टोत्तरं शतं वाथ अष्टाविंशतिभिः क्रमात् अ
 ष्टाष्टसंख्यया वापि जुहुयाच्छक्तिबुधः खन्नः सोमेन पायसं जुहुयात्तत्रयोदश चतुर्गृहीतमाज्यं च याते रुद्रेति मंत्रतः स्ववेणजुहुयात्संख्य

मु.टी.
न.प्र.
२९

महाव्या हतिभिः क्रमात् इत्वास्विष्टकृतं पश्चात्स्त्रायश्चिन्ताद्भुतं तं आचार्यो यजमानो वा अग्नौ पूर्णो हुतिं हुनेत् होमशेषं समाप्याथ वृद्धि
मारोपयेत्ततः कुंभान्निमंत्रणं कुर्यात् इक्षिणाभिमंत्रयेत् मृत्युप्रशमनाय यजपेत्र्यं वक्रं शतम् रुद्रकुंभोक्तमार्गेण रुद्रमंत्रं स्पृशन्नुपेत धूपदी
पंचनैवेद्यं कुंभयुग्मे निवेदयेत् प्रसादयेत्ततो देवमभिषेकार्थं मादरात् भद्रासचोपविष्टस्य यजमानस्य त्रुत्विजः दारपुत्रसमेतस्य कुर्ये सर्वमभिषेच
नम् अक्षीभ्यामिति सूक्तेन पावमानीभिरेव च आपोहिष्ठेति नर्वभिरापद्वाद्येन च सहस्त्रासत्त्वेनापि देवस्य त्वेति मंत्रकैः शिवसंकल्पमं
त्रेण वक्ष्यमाणैश्च मंत्रकैः योसौ वज्रधरो देवो महेंद्रो गजवाहनः मूलजातशिरो दीर्घमातापित्रोर्व्यपोहतु योसौ शक्तिधरो देवो हुतभुजेषुषवा
हनः सप्तजिह्वश्च देवो ग्निर्मूलरोषव्यपोहतु योसौ इन्द्रधरो देवो धर्मो महिषवाहनः मूलजातशिरो दीर्घव्यपोहतु योसौ मम योसौ रवद्रधरो देवो
निर्ऋतीराक्षसस्थिपः प्रशामयतु मूलोत्थं रोषं गंडातसंभवम् योसौ पाशधरो देवो वरुणश्च जलेश्वरः नक्रवाहः प्रचेताको मूलो स्याद्योष्यपोहतु
योसौ देवो जगत्प्राणो मारुतो मृगवाहनः प्रशामयतु मूलोत्थं रोषं बालस्य शांतिदः योसौ निधिपतिर्देवः रवद्रभृन्नरवाह्वः प्रसन्नचित्तः शिशोर्व्यपोहतु
रोषं व्यपोहतु योसौ पशुपतिर्देवः पिनाकी वृषवाहनः आश्लेषामूलगंडांतरोषमाश्लेष्यपोहतु विघ्नेशः सत्रपोदुर्गालोकपालानवग्रहाः सर्वदोषप्र
शमनं सर्वकुर्वतु शांतिदाः तच्छंभोरभिषेकं तु सर्वदोषोपशांतिदम् सर्वकामप्रदं दिव्यमंगलानां च मंगलम् वस्त्रांतरितकुंभाभ्यां पश्चात् स्त्रापयेत्
धः ततः शूक्लावरधरः शूक्लमाल्यानुलेपनः यजमानो इक्षिणाभिस्तोषयेत् त्रिगादिकान् धेनुपयस्विनीदद्यात् आचार्यो यसवत्सकामं जिह्वी
तिप्रतिमां कुंभवस्त्रहेमं च दापयेत् ग्रहार्थं वस्त्रप्रतिमास्तस्मै दद्यात्प्रयत्नतः श्रीरुद्राजापिनेदेयः कस्मान्द्वान्प्रयत्नतः तं कुंभवस्त्रप्रतिमास्त
स्मै दद्यात्प्रयत्नतः उक्तलाभेततो दद्यात् आचार्यं ब्रह्म त्रुत्विजाम् तत्तच्छूल्यं प्रदातव्यं शान्त्या वाथ प्रदापयेत् दद्यात्क्षपायसादिब्राह्मणान् जोष्य
च्छते अलाभे सति पंचाशदशकं तदलाभतः सर्वशान्तेश्च पठनमेशिषां प्रहृणत्तथा गृहीत्समापयेद्दिद्वान्निर्ऋतिः प्रीयतामिति इति शौनकेय
लशांतिः अथाश्लेषाशांतिरप्येवमेव कार्या तत्र विभवे पूर्वोक्तवत्सं च कुंभास्थाप्याः असंभवे कुंभद्वयम् एकत्र रुद्रस्थापनम् ॥

गाम

द्वितीये आश्लेषाप्रतिमास्थापनम् अभिमंत्रणादिपूर्वकं तत्राश्लेषाप्रतिमासर्पाकारा अधिदैवतसहस्यतिप्रतिमा प्रत्यधिदैवतपितृप्रति
मास्थाप्यापूज्या च नमोस्तुसर्पेभ्य इति पूजामंत्रवृत्तीरितः सर्पेभ्यः सविभक्तश्च द्विभुजः पीतवस्त्रकः फणकादिधरस्तीक्ष्णादिव्याभरणभूषण
तः एवं ध्यात्वा ततोभ्यर्च्य होमकर्मसमारभेत अभिषेके विशेषः अश्लेषाक्रसजातस्य मातापित्रोर्धनस्य च भ्रातृजातिकुलस्थानादी
सर्वव्यपोहतु पितरः सर्वभूतानारक्षतु पितरः सदा सार्येन सन्नजातस्य वित्तं च ज्ञातिबांधवान् सर्पाधीशनमस्तुभ्यं नागानां च गणाधिप गुह्य
णार्घ्यमया दत्तं सर्वारिष्टप्रशांतये इत्यर्घमंत्रः मूलनक्षत्रवत्कुर्यात्सर्वदोषेष्वनमृतः एतच्च मूलाश्लेषाशांतिकद्वयं विवाहे उपस्थितेष्वशुरेभ्य
श्च भ्रातृश्वसत्वे मूलाश्लेषोत्पन्नयो रपिवधूवरयोस्तत्तरिष्टनिवृत्त्यर्थं विधेयम् उपलक्षणत्वाच्च ज्येष्ठा विशारवोत्पन्नाया बध्वावरस्य ज्येष्ठबंधु
कष्टशान्तये च नारदः मूलजाश्वरुं हतिव्यालजा चतदंग्ना ऐं श्रीपत्यग्रजं हतिदेवरं तु हिदैकजा शांतिर्वपुष्कलाचेत्स्यात्तर्हि दोषानकश्चनेति
इत्यश्लेषाशांतिः अथ गंडशांतिः गंडशांतिं प्रवक्ष्यामि सोममंत्रेण भक्तिमान् कास्य पात्रं प्रकुर्वीत पलैः षोडशभिर्नव अष्टाभिश्च चतुर्भिर्वि
भ्यां वा शोभनं तथा तन्मध्ये पायसं शरवेन वनीतेन पूरिते राजतं चंद्रमभ्यर्च्य मितपुष्यसहस्रकैः देवतः शकलैस्त्वासास्तु शकलमाल्यावृणोति
सोमाह मिच्छीति च पूजां कुर्यादतंद्रितः दद्याद्दक्षिणामिष्टागंडदोषप्रसंतये शकलवागीश्वरं चैव ताम्रपात्रसमन्वितम् गंडदोषोपशान्त्यर्थं दद्याद्दे
वित्शकचिः अत्रापि पूर्ववत् प्रतिमाकलशहोमाभिषेकादिककार्यं तिथिगंडे खनद्वाहनाशत्रो धेनुरुच्यते काचन लग्नगंडे तु गंडदोषे विनश्यत आद्यभागे
पितृगंडे त्रयाणामभिषेचनम् इतरत्र शिशोर्मातुरभिषेकं च कारयेत् अत्युत्तरे तिथ्यचित्रासु पूर्वाषाढोद्भवस्य च कुर्याच्छान्तिं प्रयत्नेन नैसकाकारं जा
बुधेः चित्राद्यद्देषुष्य षोडशद्वितीये पूर्वाषाढाधिस्म्यपादे द्वितीये जातः पुत्रश्चैव तस्यै विद्यातीमातापित्रोर्भ्रातुरप्यात्मनश्च द्विमासस्योत्तरादोषः पुष्य
वत्रिमासिकः पूर्वाषाढाष्टमे मासि चित्राषाण्मासिकं फलम् नवमासितयाश्लेषामूलचाथौ समाः स्मरताः ज्येष्ठमासे पचदशे पुत्रदर्शनं कुर्यात्
उत्तरे तिलपात्रस्यात्तिथ्ये गोदानमिष्यते अजांचित्रासु वैदेयापूर्वाषाढादौ चतुर्भिः यथाश्च व्रीहिमाषाश्च तिलमुद्गांश्च दापयेत् यथावित्तानुसारेण कुर्यात्

पु. ३०
न. ३०

द्वाह्यणभोजनम् पितुरायुष्यवृद्धयर्थं शांतिरत्र विधीयते इति मंडांति शांतिः अथ ज्येष्ठा शांतिः भरद्वाजः ज्येष्ठा दैर्मातृजननीमातामहं द्वितीयके त
तीये मातुलं हंति चतुर्थे जननीन्तथा आत्मानं पंचमेहं तिषष्टंगे त्रिंशो भवेत् सप्तमे कुलनाशः स्याद्दशमे ज्येष्ठसोदरः नवमे श्वशुरं हंति सर्वे सुदिशो
मेन येति प्रत्येकघटिका षट्स्य फलमुक्तम् अत्रापि मूलं शांतिः प्रथमं कार्यम् तत्र विशेषः घटिकैकाचमंत्रं ज्येष्ठारौ घटिकाद्वयं ज्येष्ठस्य धिरि
तिशे यं शिशुमंडांतमीरितम् ज्येष्ठां त्यपादस्तु पितुः स्वस्वचापि विनाशकः ज्येष्ठैकन्यका जाता हंति शीघ्रं धवाग्रजम् शांतितस्य प्रथमस्यामिगंडसे
षप्रशांतये तु चतुर्दिक्कुंभे चतुष्टयं संस्थाप्य तन्मध्ये शतं कुंभं चतुर्दिक्कुंभं संस्थाप्य पूर्ववत्सृजारिविधाय तत्र वज्राकुंभं धरेत् पश्चिमवत गजान्वितम्
कुर्याच्छुभं विरुद्धं वैदं सरनायकम् शालितं दुलसंपूर्णकुंभस्योपरि पूजयेत् इन्द्रायै दोमरुत्वत इति मंत्रेण वाग्यतः पूजयेद् द्विधिना सम्यग्लोक
पालगणान्वितम् रक्तवस्त्रद्वये पितं देवराजशचीपतिम् पूजयेद् हारुशैर्मंत्रैः कुंभान्धीमान् प्रयत्नतः त्वन्नो अग्नेर्जयदारौ सत्वन्नो हि द्वितीय
के समुद्रज्येष्ठा इति चे मंगे चतुर्थकम् पूजयेद् वस्त्रगंधाद्यैश्चतुरः कलशानपि आनो भद्राज्यपंचाक्षैर्भद्रा अग्नेर्द्वितीयकम् इन्द्रसक्त
द्रजाप्यं जपेन्मृत्युं जयंततः समिद्धिर्ब्रह्मवृक्षस्य शतमष्टोत्तरं शतम् स पिषाचरुणा चैव मूलमंत्रेण वाग्यतः हुने ज्जाप्यं च तैर्नैव यत इन्द्रभयेति च
तिलान्याहृतिभिर्हुत्वा शतमष्टोत्तरं एथक् ततो भिषेकः ततो रूपं रूपमिति मंत्रेण तच्च स्फुरिति मंत्रेण आख्यावलो कन पुनर्देवतापूजनं कृत्वा न
मोस्तु सरनाथाय नमस्तुभ्यं शचीपते गृहाणार्घ्यं मया दत्तं गंडदोषप्रशांतये अष्टोत्तरशतं संख्या कुर्याद्वाह्यणभोजनम् अन्यस्वर्बतु पूर्ववत् इति
ज्येष्ठा शांतिः दिनस्ये व्यतीपाते व्याघाते विष्टिवैधृतौ शूलगंडे च परिषेवै ज्वेचयमघंटके कालगंडे मृत्युयोगे दग्धयोगे सम्मन्विते तस्मिन्नाडदिने प्रो
त्ते प्रसूतिर्यदिर्जायते अतिदोषकरी प्रोक्ता तत्र पापयुते सति विचार्ये तत्रैव दक्षः शांतिकुर्याद्यथाविधि यजनं देवतानां च महाणां चैव पूजनम्
शिवालये भक्त्या गोघृतेन प्रदापयेत् अभिषेकं शंकराय अश्वत्थस्यै च्छुभं मंत्रं अभीष्टफलसिद्धयर्थं कुर्याद्वाह्यणभोजनम् गणापत्यं पुरुषसुक्ते
रंमृत्युं जयं शक्रभम् शांतिजाप्यं पुनश्चैव कृत्वा मृत्युं जयी भवेत् इत्युत्तरगार्ग्ये दुष्टयोगे शांतिः कुमारजन्मकाले तु व्यतीपातश्च वैधृतिः सकांतिश्च य

राम

वेस्तत्रजातोदारिद्र्यकारकः नवग्रहमखं कुर्यात्तस्यदोषस्यशान्तये प्रथमं गोसुखाज्जन्मततः शान्तिं समाचरेत् ग्रहस्यपूर्वदिग्भागेगोमयेनानुलिप्य
च अलंकृतस्वदेशे तुत्रीहिराशिप्रकल्पयेत् पंचशोणमितं धान्यं तदुपर्येत्युच्यते च तदर्थं तु तिलैः कुर्यादन्योन्योपरिकल्पयेत् द्रव्यत्रितयराशौ तु द्रव्यपु
लिखेद्बुधः पुण्यहं वाचयित्वा तु आचार्यवरयेत्युरा राशौ प्रतिष्ठितं कर्म मन्त्रं कर्मोहस्मृ तीर्थोदकेन संभूयत्तदोषधिपल्लवम् पंचगव्यं पंचस्नं क
युष्मेन वष्टयेत् तस्योपरि न्यसेत्प्रांसं स्रग्मवस्त्रेण संयुतं प्रतिमां स्थापयेत् प्राग्भागाधिप्रत्यधिदेवताम् चंद्रदिगात्कृतीपार्श्वे मध्ये विधत्ति मर्चयेत् एवमेव
व्यतीयातशांतौ संक्रमणस्थं च अधिदेवभवेत्सूर्यः चन्द्रः प्रत्यधिदेवताम् मत्तद्यात्हृतिपूर्वेण तत्तन्मन्त्रेण पूजयेत् त्र्यंबकेन मंत्रेण सोमपूजा समाचरेत्
उत्तरेषु दिग्दिग्मंत्रेण सूर्यपूजा समाचरेत् आप्यायस्वेति मंत्रेण सोमपूजा समाचरेत् तत्राष्टोत्तरशतं वा अष्टाविंशतिसंख्याजपं सर्वसौ
रजपंच आनीभद्रा अग्ने इति सूक्तं पुरुषसूक्तं त्रियंबकं इतान्मन्त्रान् कृत्वा वासुदेवाय च त्रियंबकं जपं कुर्यात् त्रियंबकेन मंत्रेण समिदा ज्य चरुं ह
नेत् अष्टोत्तरसहस्रम् अष्टोत्तरशतम् अष्टाविंशतिर्वा मृत्युर्जपमंत्रेण तिलैः कर्मोहं समाचरेत् ततः समुद्रज्येष्ठं च आपाह्नेष्ट्यं च न च अस्मि
भ्यामिति सूक्तेन पावमानीभिः त्रियंबकेन उत्सृज्यति आप्यायस्वेति वैदिके मंत्रेः सू। स्वामभिषिंचत्वित्यादिकैः शोराणमंत्रैश्चाभिषेकं कुर्यात्
तत आजायैः शोणैश्च अन्यद्दक्षिणादानादिकं पूर्ववत् इत्युत्तरगार्भ्यं च पाठ्यं धृति संक्रान्ति शांतिः अथ कुहसिन्धीवाली दर्श शांतिः अत्रय
स्माः कस्याश्चिदमावास्यायाः अष्टोभागान्कृत्वा प्रथमविभागं चंद्रदर्शनं तदनन्तरं वेति विचार्यम् यदा चंद्रदर्शनं तदा तिनी अलि यदा चंद्रदर्श
नं तदा दर्शः सकल चंद्रक्षयस्तदा कुहुरित्यर्थः तदुक्तं चंद्रदेशापरिशिष्टे ईदुक्षयकालः श्राद्धकाल इति प्रस्तुत्येन्दुक्षयकालपरिणामुक्तं
अष्टमेश चतुर्दश्याः क्षीणा भवति चद्रमाः अमावास्याष्टमभागे पुत्रं कल भवेदणुः अत्रेदुर्गंधप्रहरे चतिष्ठेत् चतुर्थभागे न कला वा शिष्टं त
इतरेष्वक्षयमतिकृत्तन्न एव हि ज्योतिश्चक्रविदो वदन्तीति एतत्कर्मोहं कर्तव्यं नतद्वाप्यकारेण कृतम् प्रहरनवात्मकश्चंद्रक्षयकाल इति
तत्राग्न्याः सप्तमाष्टमप्रहरो कृत्तन्न क्षयकालः चतुर्दशशिष्यामात्रेण यथापि चंद्रसूक्ष्मताकाल इति तत्रोयमंत्रविषयविवेकः यस्याममावा

कर्मसंस्कारवशेनचंद्रस्यादृश्यत्वमागतस्यामावास्यासंपूर्णाकुहूर्नाम चंद्रादर्शनलक्षणसत्त्वात् तत्रापिकुहूशांतिरादेश्या यदातुसूर्योदयादनं
तरंकियत्तीषु द्वित्रासुघटीषु अतिक्रान्तासु अमावास्याप्रच्यतिः पूर्ववत्तुदेश्यादृश्यतातस्यामुषसिहकर्मवशतश्चंद्रोदृष्टोमावादर्शितथाप्यमावास्यायात्
दृदर्शनलक्षणानांक्रान्तासुसंपूर्णामावास्यादर्शनाम तत्रदर्शनवशांतिवधेयति एवममावास्याभेदेनसिनीवालीकुहूर्दर्शरूपपुष्पत्रयसावकारा
तिगोलज्ञानामतम् अथप्रकारांतरेणसिनीवालीसर्ववाहिसिद्धासेव कुहूसुपरिभाषिकी यदाहवासिष्ठः नक्षत्रेयस्यदर्शान्तोविषनाड्याभवेद्यदि कु
योद्धतिरग्यातोव्याधिमृत्युभयादिकत् अयमर्थः यस्मिन्नक्षत्रेयाविषनाड्याउक्तस्तस्मिन्कालेयदिदर्शस्यचरमघटिकाभवेत्तन्नक्षत्रचयस्यप्र
स्यजन्मनक्षत्रजन्मकालेकालांतरेवास्यात्तस्यपुंसोव्याधिमृत्युकत् कुहूयोगोज्ञेयः तत्रकुहूजननफलंशांतिश्चस्यात् कालांतरेपिकुहूयोगसंभवे
शांतिर्विधेया अतएवजगन्माहने यस्यजन्मसंगश्चंद्रोविषनाड्याकुहूर्भवेत् अभिचारेणकित्तस्यस्वयमेवमदिष्यतीति अतोविषघटि
कातःपूर्वकालोदर्शशब्दवाच्यइति एवंप्रकारत्रयेणसिनीवालीकुहूर्दर्शनीभेदेउपादितस्तत्रयथासंघृताष्वयस्यस्वल्पमतिप्रसंगेन
अथशांतिप्रकृतः सिनीवालयाप्रसूतास्याद्यस्यभार्यापशुस्तथा गवाश्चमहिषीचैवशक्रस्यापिश्रियंहेतु येवसंतिहिजाश्चान्येस्वप्र
साद्रेष्मिणीवित्तः वजयतानशेषास्तुपशुपक्षिमृगादिकान् द्विजाः पौष्टेणः कुहूप्रसूतिरस्यर्थेसर्वदोषकरिमघा यस्यप्रसूतिरेतेषांतस्याय
धननाशिनी ज्ञारीविनाचशेषाणांपरित्यागोविधीयते परित्यागात्तत्रकुहूर्त्तुकर्यादुत्तयाविचक्षणः प्रतिमाकारयेच्छोश्चतुर्भुजसमन्वितम्।
त्रिशूलखड्गवरदाभयहस्तायथाक्रमात् श्वेतवर्णाश्वेतपुणोश्वेतंश्वेतंश्वेतंस्थितात्रेयंबकेनमंत्रेणपूजांकर्याद्यथाविधि इंद्रश्चतुर्भुजोवज्रंकुश
त्रापससायकः रक्तवर्णो गजारूढोयतदंद्रेतिमंत्रतः पितरः कृष्णवर्णश्चतुर्हस्ताविमानगाः षड्दक्षसूत्रकमंडलभयानांचधारिणः येसुसार्ति
मंत्रेणपूजांकर्यादनेतरम् कलशस्थापनपूजादिपूर्ववत् समिदाज्यभिर्होयतिस्वमाषेश्चसर्षपैः जम्बूतृपुष्पपालाश्चसमिद्धिः स्वादिरैः शरुभैः अष्ट
नरशतंमुख्यप्रत्येकंजुहवाद्युधः त्रियंबकेनमंत्रेणतिलोन्व्याहृतिभिर्हनेत् शंकरस्याभिषेकंचकुर्यादाज्यावलोकनम् अन्यत्सर्वमभिषेकादिपूर्ववत्

म. टी.
त. च.
३२

इति सिनीवासी कुहंशंतिः अथ दर्शशातः अथात्तदशजातानामातापित्रादौ इति तदोषपरिहाराय शांतिवस्थामिनारद तत्र संकल्पं विधाय तन्मध्ये कल
शं संस्थाप्य तन्मध्ये निक्षिपेद्रव्यं दधिसीरघृतादिकम् न्यग्रोधोदुंबरोश्वत्थः सूचते निबकास्तथा एतेषां च समूलानां त्वगादीन्पलुवीस्तथा पंचस्तानि निक्षिप्य च
स्त्रयुग्मेन वेष्टयेत् तत्र सर्वे समुद्रा इति आपो हिष्ठात्चेनेतिक्रयानश्चित्रं च यत्किंचिदमृचावैवसमुद्रज्येष्ठ इत्येवा अभिमंत्र्योदकं भक्तमग्नेः पूर्वं
निधापयेत् दर्शश्च देवतायाश्च सोमसूर्यस्वरूपकाः प्रतिमांस्पर्शजां नित्यं ज्वतीताम्रजां तथा आप्यायस्वेति मंत्रेण सविता प्रश्नात्तमेत्र च उपचारैः
समाध्यततो होम समाचरेत् समिधश्च रुद्रव्यं क्रमेण जुह्याद्गृही हुनेषु वित्मंत्रेण सोमो धेनुं च मंत्रतः अष्टोत्तरशतं वापि अष्टाविंशतिं सा
रव्यया अभिषेकं द्विपूर्ववत् हिरण्यं रजतं चैव रुद्रमाधेनुश्च दक्षिणा ब्राह्मणं निमुक्तं यत्तत्र कारयेत् स्वस्तिवाचनम् इति दर्शशांतिः रुष्णपक्षे चतुर्द
श्याः प्रसूतैः षड्विधैः फलम् चतुर्दशी च षड्भागा कुर्यादादौ शुभस्मृतम् द्वितीयपितरंहति तृतीयमातरं तथा चतुर्थमातुर्हिंति पंचमेवं शनाशनम् मष्टतु
धनहानिः स्यादात्मनो वंशनाशनम् तस्मात्सर्वप्रयत्नेन शांतिं कुर्याद्द्विधानतः प्रतिमां कारयेच्छंभो कर्षमात्रं सुवर्णतः तद्द्वन्द्वेन वा कुर्यात्सर्वलक्षण
संयुतां वृषभं च समासीनं वरदाभयपाणिकम् शुद्धस्यटिकं सकाशं श्वेतमाल्यावरात्तितम् त्र्यंबकेन मंत्रेण पूजां कुर्याद्द्विधानतः तत्र मूलशांतिवत्
कल्पस्थोपनादिकृत्वा तत्र शंभुपूजां विधाय तत्र आवाह्यवारुणे मंत्रैरेनेन च विधानतः इमं मेवरुणेत्यनयात्तत्वायामीत्युच्यते तथा त्वन्नि अग्न इत्य
न्यासित्वन्न इति मंत्रतः आग्नेयं कुंभमारभ्य पूजां कुर्याद्यथा क्रमात् आग्नेभद्राश्च सूक्तेन भद्रा अग्नेश्च सूक्तं वाकं जप्त्वा पुरुषसूक्तं च द्रुद्रं च क्रमाज्ज
पेत् तत्रैश्वरस्याभिषेकं च ग्रहपूजां च कारयेत् समिदाज्यं च रुद्रैव तिलमृषांश्च सर्वपात अश्वस्य पुष्पांशुलाश समिद्धिः स्वादिरेः शक्नोः अष्टोत्तरसहस्रं
अष्टोत्तरशतं तु वा अष्टाविंशतिभिर्वीपिहोमं कुर्यात्थकृत्थकं त्र्यंबकेन मंत्रेण तिलान्व्याहृतिभिः क्रमात् ग्रहाणैव च होतव्याश्चास्मदुक्तविधानतः अ
न्यत्सर्वमाज्यावलोकनादि पूर्ववत् इति रुष्णचतुर्दशी जननशांतिः एकं विष्णुमिव नक्षत्रेभ्रात्रोर्वापितृपुत्रयोः प्रसूतिश्च तयोर्मृत्युभवेदेकस्य निश्चया
त् तत्र शांतिं प्रवक्ष्यामि सर्वाचार्यमतेन तु अग्नेरीशानभागे तु नक्षत्रप्रतिमाततः तन्नक्षत्रोक्तमंत्रेण चाचयेत्कलशां परि रक्तवस्त्रेण संच्छाद्य वस्त्रयुग्मे

३३

नवेष्टयेत् स्वस्वशास्त्रोक्तमार्गेण कुर्याद्ग्निसुखंततः अनेनैव तु मंत्रेण हुनेद्दशोत्तरं शतम् प्रत्येकं सप्तिद्विज्यैः प्रायश्चित्तं तमेव हि अग्निषेकंततः
कुर्यादाचार्यः पितृपुत्रयोः वस्त्रालंकारगोदाने सत्कार्यं पूजयेत्ततः ऋत्विःभ्यो दक्षिणाद्यान्माषत्रयसूवर्णकम् देवताप्रतिमादानं धान्यवस्त्रादिभिः सह
यानशय्यासनादींश्च दद्यात्तदोषशांतये भोजयेद्ग्राहणान्सर्वांन्विश्यादयविवजितः इत्येकनक्षत्रशांतिः अत्रैकस्मिन्नेवनक्षत्रे भ्रात्रोर्वापितृपुत्रयोश्च
त्यत्र भ्राता च भ्राता च भ्रातराविति भ्रातृपुत्रौ स्वसुदुहितृभ्यामिति एकशेषे सोदरयो भ्रातृभगिन्योरेव निषेधः स्यान्न तु पुंभ्रात्राः एवं पितृपुत्रयोरित्यत्र पि
पिता च पुत्रश्चेति द्वंद्वे पितापुत्रयोरेकनक्षत्रजनननिषेधः स्यान्न तु भ्रातृपुत्रयोः न च माता च पिता च पितरो मातापित्रोरेकशेषे तथा पुत्रश्च दुहिता च पित्रोपिते
रो च पुत्रौ चैति द्वंद्वे पितृपुत्राणामिति बहुवचनं स्यात् तथापि वचनात्तरामुरोधात् इष्टविषयोपिसंगृहीतो भविष्यति यदाह वसिष्ठः पित्रोस्तु जन्मनक्षत्रे जातस्तु पि
तृमातृहा जन्मक्षेत्रे च तद्वग्ने जातः स षोडशतिघटः देवकीर्तिः यद्येकस्मिन्धिष्ये जायन्ते हृदि तरोथवा पुत्राः पित्रोरंतकराः सूर्ययपरे प्रीतिरतुला स्यात् अपरे
अन्यनक्षत्रे गर्गः यस्मैव जन्मनक्षत्रे जायेद्भ्राता मृतोपि वा सजातीयः सजात्या वा सोस्य प्राणान् प्रसाधयेदिति अथ मूल ३ पलक्षणत्वेन सर्वशांतिशे
षभूतोगामुरवप्रसवोभिधीयते गर्गः प्रणिपत्यरविं वक्ष्ये घ्रायश्चित्तमनुस्मरन् सर्वोरिष्टविनाशाय यदुक्तं ज्योतिषार्णवे पितृरिष्टं कृता रिष्टमा
त्रारिष्टं तथैव च योऽप्यग्निर्गुरोसापि माघचिंद्मूलभे एषु क्रशेषु जातय कुर्याद्ग्निसुखंततथा जन्मक्षेत्रे वा त्रिजन्मक्षेत्रे शकमवारे शकभेदिने कृत्वाभ्यं
गादिकं सर्वगृहालंकारपूर्वकम् गोमयेनोपलिप्याथ यथावित्तानुसारतः नक्षत्रं च तन्मध्ये रक्तवस्त्रं प्रसारयेत् स्थापयित्वा शिशुकृतं पुनः सूत्रेण वेष्ट
येत् प्राङ्मुखस्तमवाकृपादः तिलगर्भगतं शिशुम् गोमुखं दर्शयित्वा तु पुनर्जातं तु गोमुखात् विष्णुर्योनीति सूक्तेन गव्येन स्नापयेच्छिशुम् गवामंगे
षु मंत्रेण गवामंगेषु संस्पृशेत् विष्णोः श्रेष्ठेन मंत्रेण गोप्रसूतं तु बालकम् अचार्यस्तु समादाय पश्चान्मात्रे ददातदा माता जघन्यभागस्था शिशुमानीयत
मुखात् ततः पित्रे तदाद्यात्ततो मात्रे प्रदापयेत् वस्त्रं संस्थाप्य तु पितापुत्रेभ्यः सुस्वमीक्षयेत् गोमूषंगोमयं क्षीरं दधिसर्पिः कुशोदकम् आपो हिंशदि
भिर्मंत्रैरपि चिंत्ततः शिशुम् सूभिचाप्रायतं पुत्रं तन्मंत्रेण तदापिता अंगदं गात्संभवसिद्धदद्यादधिजायसे आत्मा वै पुत्रनामासि सजीवशरदः शतम् ॥

मु० टी०
म० प्र०
३३

इति नित्रिव्रघ्रायतं शिशुं स्थापयेत्ततः पुण्याहं वाचयेत्सश्चाद्ब्राह्मणेर्वेदपारगैः इन्द्रियायाय विप्राय तांगां चाभ्यर्च्य द्वापयेत् गोवस्त्रस्वर्णधान्यादिदत्त्वादर्का
दितः क्रमात् यथाशक्ति धनं दद्यात् ब्राह्मणेभ्यस्तथापिता ततो होमं प्रकुर्वीत स्वस्वशास्त्रोक्तमार्गतः उल्लेखनादिकं कृत्वा चाज्यभागां तमाचरेत् होमस्येशान
दिम्भगे धान्यापरिशुभं घटम् सपंचगव्यं स्थाप्य तिलानतत्र विनिक्षिपेत् स्त्रीरिद्रुमकषायाश्च पंचरत्नानि निक्षिपेत् वस्त्रयुग्मेण संच्छाद्य सीरादिभिरथार्च
येत् विष्णुवरुणमभ्यर्च्य प्रतिमां च विधानतः आपो हि ष्ठेति तिसृभिरंक्रमे सोमं ह्यस्य तद्विष्णाः परमपदमक्षीभ्यामिति सूक्ततः क्रुभिरामिः प्रएचंच अ
थाविशतिसंख्यया अशक्तो चाष्टसंख्यवादधिमघ्वाज्यसंयुतम् आदित्यादिब्रह्मणां च होमं कुर्यात्समंत्रकम् इति गोमुखप्रसवविधिः अथ प्रसंगात्त्री
तरशांतिः सूतत्रये सूता चेत्यात्तत्र ये वा सूतो यद्दिमाता पित्रोः कुलस्यापि तदारिष्टं महद्भवेत् जातस्यैकादशे वापि द्वादशे हेतुभेदिने आचार्यं क्रुत्वि
जान्दत्त्वाग्रहयज्ञपुरःसरम् ब्रह्मविष्णुमहेंद्रे इति प्रतिमां स्वर्णतः कृताः पूजयेद्ब्रह्मविष्णुमहेंद्रे इति प्रतिमां स्वर्णतः कृताः पूजयेद्ब्रह्मविष्णुमहेंद्रे इति प्रतिमां स्वर्णतः कृताः
रुद्रसूक्तानि च त्वारिशांति सूक्तानि सर्वशः द्विजणको जपेद्दोमकालेशुचिसमाहितः आचार्यो जुहुयादत्र समिदाज्यतिलांश्चरुन् अष्टोत्तरसहस्रं वा
शतं वा विशतित्वा देवताभ्यश्चतुर्वेदादिभ्यो ग्रहपुरःसरम् कांस्याज्यवीक्षणं कृत्वा शेषं पूर्ववदाचरेत् इति त्रीतरशांतिः अथ सूर्यचंद्रग्रहणं समये जन
नशंतिः ग्रहणे चंद्रसूर्यस्य प्रसूतिर्यदि जायते व्याधिपीडा तदा स्त्रीणां मादौ तु क्रतुदर्शनात् शांतिस्तथा प्रवक्ष्यामि नराणां हितकाम्यया यस्मिन् क्रुसे विशेषेण
ग्रहणं संप्रजायते तद्व्याधिपते रूपं स्वर्णं न प्रकल्पयेत् यथा शक्त्यनुसारेण वित्तशाठ्येन कारयेत् सूर्यग्रहे सूर्यरूपं स्वर्णं न स्वशक्तितः चांद्रग्रहे पी
मान् रजतेन विशेषतः राहुरूपं प्रकुर्वीत नागेनैव विचक्षणः नागेन सीसकेन शुकचौदेशे प्रयत्नेन गोसयेन प्रलेपयेत् तस्योपस्थिन्यसेद्दीमान् अक्षवस्त्रसू
शोभनम् त्रयाणां चैव रूपानां स्थापनं तत्र कारयेत् रक्ताक्षं तं रक्तगंधं रक्तपुष्पांबराणि च सूर्यग्रहे प्रदातव्यं सूर्यप्रीतिकरं च यत् श्वेतवस्त्रं श्वेतमाल्यं श्वेतगा
धासतादिभिः चंद्रसूर्यप्रदातव्यं चांद्रप्रीतिकरं च यत् राहवे चैव दातव्यं कृष्णपुष्पांबराणि च दद्यान्नक्षत्रनाथा यश्च तगंधानुलेपनम् सूर्यसंपूजयेद्दीमान्
नाकृष्णेनिति मंत्रतः चंद्रग्रहे च पालाशैः समिद्धिर्जुहुयान्नरः दूर्वाभिर्जुहुयाद्दीमान् राहोः संप्रीणनाय च सयं वाः समिद्धिर्ब्रह्मवृक्षौ सैः भेषाय जुहुयाद्दुधः

राम
३३

भेषायनक्षत्राधिपतये आज्येन चरुणा चैव तिलैश्च जुहुयात्ततः पंचगव्यैः पंचरत्नैः पंचत्वक् पंचपल्लवैः जलैरोषधिकल्लैश्च सहितैः कलशोद्द-
 कैः औषधिकल्लैः सर्वोषधिकल्लैः अभिषेकं प्रकुर्वीत यजमाने प्रयत्नतः मंत्रैर्बोरुणदैवस्यैरापोहिष्ठादिभिः सह इमं मे गंगेपितरस्तत्त्वोयामीति मं-
 त्रकैः अभिषेके निवृत्ततु यजमानः समाहितः अनेन विधिना शांतिं कृत्वा सम्यग्विशेषतः आकालमृत्युशोकचव्याधिपीडां नवाप्नुयात् सोऽस्यैव
 मसंमित्यं सौभाग्यं लभति नरः इत्यं ग्रहणजातानां सर्वादि विनाशनम् कथितं भार्गवे नेदं शौनकाय महात्मने इति शौनकोक्ता ग्रहणजननशांतिः
 अथ ज्वराद्युत्तिक्रालीननक्षत्रशांतिः तत्र साधारणो विधिः यस्मिन् नक्षत्रे ज्वरादिपीडा भवति तन्नक्षत्राधिदेवता प्रतिमां सूवर्णेन कारयित्वा
 सुकनक्षत्रसंभूतव्याधिशम्यर्थं नक्षत्रशांतिं करिष्ये इति संकल्प्य शुचिप्रदेशे गोमयेनोपलिप्ते तंडुलैश्चतुरस्रं मंडलं निर्माय तन्मध्ये तत्तदेवतावर्ण-
 वस्त्रद्वयवेष्टितं ग्रंथिं चंद्रनादिकचिंतकलशैधान्यस्योपरिविन्ध्य तत्र सर्वोषधीः पंचरत्नानि पंचगव्यानि सप्तमृत्तिकाः पंचपल्लवान् च स्वमंत्रेण
 कलशे निक्षिप्य सर्वसमुद्रा इति तत्र तीर्थान्यावाह्यतत्त्वापामीतिवरुणमावाह्यसंपूज्य स्वस्वगृहोक्तविधिनाग्निं प्रतिष्ठाप्य आज्यभागान्ते तन्नक्षत्रा-
 धिदेवतामंत्रेण तन्नक्षत्रपूर्वाक्तं नक्षत्रदेवतामंत्रेण तत्तद्द्रव्येण च होमं कृत्वा तेन वरुणविकलशेन यजमानाभिषेके विहितेताः प्रतिमां गीब्राह्म-
 णाय दद्यात् असौ साधारणो विधिः उक्तं च यस्मिन् नक्षत्रे भवेत्पीडा तन्नक्षत्रस्यैव देवता सूवर्णे निर्मितं कृत्वा पूजयेत्सुयतः शुचिः गोमयेनानुलिप्तस्य मं-
 डलं शुभलक्षणम् चतुरस्रं च संकीर्तितंडुलैश्च कृताकृतैः कृत्वा तु स्यंडिलं तत्र यत्नतः कृत्वा मृदा तस्याश्चैव सूधीः कुर्यात्तंडुलानां महाव्यम-
 तत्रप्रमाणं स्वारी वा द्रोणा वा दशशतं येषस्य आभावे पंचवाद्रोणा द्रोणं वा तदभावतः ईशानकोणदेशे तु कलशं स्थापयेत्सूधीः निधाय द्रविणं तत्र
 कलशेशतं येषस्य पीठं तु पूर्वतः स्थाप्य नव्यवस्त्रेण संयुतम् स्वस्तिकं तंडुलानां च श्रभानां तत्र संलिखितं तन्मध्ये देवतास्तिस्त्रो नक्षत्रत्रितयस्यैव
 यस्मिन् नक्षत्रे भवेद्भागस्तस्य पूर्वापरे सूधीः उडुमीपूजयेद्यत्नादधिप्रस्यधिदेवते देवतायस्य क्रसस्थमंत्रस्तस्मिं गणवच इत्यं च तस्य यत्सोक्तं प्रभावं प्रकृतं
 तथा तत्सर्वं विदुषानीय होम तत्र प्रकृतस्यैव पंचोपचारसंयुक्ता पूजां तत्र प्रकल्पयेत् स्वगृहोक्तविधानेन कुर्याद्गनिमुखं सूधीः कलशं जलपूर्णं च

शु० टी०
न० प्र०
३४

वस्त्रयुग्मेन वेष्टितम् निपायचौषधीस्तत्रपंचपल्लवसंयुताः सप्तस्थानमृदांकुंभो आक्तवालेष्वकल्पयेत् इमंमेवरुणइत्येवंजलमंत्रेणवापुनः सर्वसमुद्राः
सरितइतिमंत्रंचसंस्मरेत् यच्चिद्वितेविशोययेत्यादिसूक्तंजपेत्सुनः आवाहयेद्दृष्टेदेवंवरुणंपयसांपतिम् एवंक्षत्रशांस्वर्ष्यविदध्यात्पूर्वपीठिकाम् सामा
न्योयंविधिः प्रोक्तो नक्षत्राणांप्रपूजने सर्वौषधीनां दुःप्राप्तौ भवेदेकाशतावरी सर्वेषामपि गंधानामभावे चंदने मतम् शतपत्रं सुमनसां धूपामावे च गुग्गुलुः नै
वेद्यानामभावे तु पायससंघृतस्मृतम् मंत्राणामप्यभावे तु गायत्री मंत्र उत्तमः हीमद्रव्यस्य उः प्राप्ती तिलाः प्राक्ता मनीषिभिः अष्टोत्तरसहस्रं च तथा शत
मुदाहृतमिति अथ नक्षत्रदेवता ध्यानानि देवतं अश्विनो तत्र द्विभुजो शक्रवर्णको रुधाकलशसंयुक्तो कमंडलुधरो शुभो १ यमस्तु देवता तत्र कृष्णवर्णो
द्विभुजः सुलापवाहनः श्रीमान्पाशदंडधरः प्रभुः २ अग्निस्तु देवता तत्र रक्तवर्णो जवाहनः चतुर्भुजो घृतामंत्रस्तु वस्त्रकृवरदाभयः ३ रक्तवर्णोश्चतुर्बाहु
र्हसारूढश्चतुर्भुजः पद्माक्षसूत्रावरदाभयहस्तो निरामयः ४ शैमिहि देवता तस्य श्वेतवर्णः शुभाकृतिः दक्षाश्वरथमारूढः श्वेताश्वोपिनिगद्यते ५ रुद्राहि
देवता तस्य वृषारूढश्चतुर्भुजः त्रिशूलखट्वावरदाभयहस्तश्च कीर्तितः ६ चतुर्भुज इति पीतसाक्षसूत्रकमंडलुः वरदाभयहस्तासाकार्यास्वर्णमयी शुभा ७ च
तुर्भुजाः पीतवर्णो देवता तस्य बृहस्पतिः दंडाक्षसूत्रपाणिस्तु साभयः सकमंडलुः ८ सूर्यस्तु देवता तत्र महामहल्लिख्यपृथक् सुविस्तृताशिरश्चंडो मकपिं गल्लोचनः
ए पितरौ देवता तत्र कृष्णवर्णश्चतुर्भुजः भद्राक्षसूत्राभयदकमंडलुधराः शुभाः ९ पूर्वाफाल्गुनिकायां च भगो देवः प्रकीर्तितः रक्तवर्णो बुजासीनो द्विभुजो भयप
द्यकः ११ अर्यमा देवता पद्ममध्यस्थः पद्मवर्णकः पद्माभयकरः श्रीमान्स्वर्णमूर्त्तिमहाद्युतिः १२ सविता देवता तस्य सप्ताश्वरथवाहनः द्विभुजो रक्तवर्णस्यात्
पद्मासनसमाश्रयः १३ त्वष्टापद्यस्थितिश्चित्रवर्णः स्यात्स चतुर्भुजः पद्मासूत्राक्षवलयः पद्मालः पद्मकरः प्रभुः १४ वायुश्च देवता तत्र मृगारूढश्च मोचकः अ
जाचर्मधरः श्रीमान्द्विभुजः परिकीर्तितः १५ इंद्राग्नी देवता तत्र शजाजावाहनोपनो चतुर्बाहु रक्तवर्णो निजशस्त्रधरो तथा १६ चापाकुशाभयैर्युक्तो तथा
समविराजितो पद्मासनो रक्तवर्णो मित्रस्तस्यानुदेवता पद्माभयकरः श्रीमान्द्विभुजः परिकीर्तितः १७ शक्राण्यवतारूढो दिव्यसिंहासने विभुः श्वेतवर्णो वज्र
धरो भयपाणिर्महाभुजः १८ निर्ऋति देवता तत्र प्रेतारूढश्च भोचकः खड्गखेटकधारी च द्विभुजः परिकीर्तितः १९ जलंतु देवता तस्य शक्रवर्णो शुभाकृतिः ॥

वरुणोस्यजलस्यापिस्वामीपूज्यतमोमतः मकरेवाहनेविष्टो भवेत्सद्यकरोधुवम् २० विश्वेदेवादेवताश्चश्वेतवर्णाश्चतुर्भुजाः वरदाभयहस्ताश्च
साससूत्रांबुभाजनाः २१ विष्णुस्तुकस्मवर्णः स्यात्सन्नागशनवाहनः शंखचक्रगदापाणिः पीतवासश्चतुर्भुजः २२ वसवोदेवतास्तत्रश्वेतवर्णाश्च
तुर्भुजाः वरदाभयहस्ताश्चसाससूत्रांबुभाजनाः २३ वरुणोदेवतातत्रमकरोपरिसंस्थिताः यष्टिपाशधरः श्रीमान्गदापद्मधरः स्तथा २४ ॥
अनेकचरणैरुद्रो देवतास्यप्रकीर्त्तिता खड्गचर्मधरो वाग्मी भुजद्वयसमावृतः २५ अहिर्बुध्याभिधोरुद्रो देवतास्यप्रकीर्त्तिता श्वेतश्चतुष्क
रः पद्मवरदाभयपाशभृत् २६ पूषातुदेवतातत्रपद्मवर्णोऽसुजासनः द्विभुजः पद्मपाणिः स्यात्स्यगर्भः प्रियोविभुः २७ इति नक्षत्रदेवताध्यानं
अथोपयुक्तत्वाभारदीयोक्ताकाकमैथुनदर्शनशांतिः दिवावायदिवारात्रौयः पश्चत्काकमैथुनम् सनरोमृत्युमाप्नोति स्येषास्थानं शनम्
काकघातत्रतपद्मविद्धीतापद्मसरम् पितृन्देवान् द्विजान् भक्त्या प्रत्यहं वाभिवां दयेत् जितेन्द्रियो जितक्रोधः सत्यधर्मपरायणः तद्दोषशमना
र्थाय शांतिकर्मसमारभेत ग्रहस्य शानदिग्भागिहोमस्थानं प्रकल्पयेत् गृह्यात्कविधिना तत्र प्रतिष्ठाप्य हुताशनम् प्रतिमंत्रं च्यवकेन अथ मृत्युं जपेत्
च व्याहृतीभिर्ब्रीहितिलैः जपाद्यतं प्रकल्पयेत् पूर्णाहुतिं च जुहुयात्कर्तोऽश्विचिरलंकृतः स्वर्णशंङ्गारौप्यसुरां कृष्णाधेनुं पयस्विनीम् वस्त्रालंकारसं
युक्तो निष्कद्वादशमंयुताम् तदर्धेन तदर्धेन दद्याद्दक्षिणयायुताम् यथावित्तानुसारेण न्यूनाधिकत्वकल्पना आचार्याय श्रोत्रियाय तांगां दद्यात्कुटुं
बिने यस्मात्पृथिवी सर्वाधेने वै कस्मसन्निभे सर्वमृत्युहरानित्यंमतः शांतिं प्रयच्छेत् ब्राह्मणेभ्यो विशिष्टेभ्यो यथाशक्त्या च दक्षिणाम् ब्राह्मणान् भोज
येत्सश्चाच्छांतिवाचनपूर्वकम् एवं यः कुरुते सभ्य कृतस्मादोषात्समुच्यते इति काकमैथुनदर्शनशांतिः तत्रैव कथ्येतादिशांतिः आरोहयेद्गृहं यस्य कपो
तेवा प्रवेशयेत् स्थानूहानिर्भवेत्तस्य यद्दानार्थं परंपरा दौषाय धेनितां गेहे हरिद्राणां शिवाय च तस्य शांतिश्च कर्तव्या जपहोमविधानतः ब्राह्मणान् वर्ये
त्तत्र स्वस्तिवाचनपूर्वकम् षोडशद्वादशादीनां श्रीतस्मार्त्तक्रियापरान् देवाः कपोतइत्यादि त्रत्वाभिः पंचभिर्जपम् लक्षं कृत्वा प्रयत्नेन स्वगृह्यात्कवि
धानतः ईशान्यां स्थापयेद्दन्दिमुखांतेऽष्टोत्तरं शतम् प्रत्येकं समिदाज्यानिः प्रतिप्रणवपूर्वकम् यतद्भयमामहे स्वस्ति देति त्रियं वकैः त्रिभिर्मंत्रैश्च जुहु

मु-टी०
न० प्र०
३५

याचिन्नान्यात्ततिभिस्ततः जपाहतीस्ततोहुत्वाकुर्यात्सूर्णाहुतिस्वयम् विभ्रेभ्योदक्षिणां दद्यात्तद्योः शान्तिचतवोजपेत् ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्स्वयं संजीत
बंधुभिः एवं कुरुते सम्यक्तस्मादेषास्त्रमुच्यते पिंगलायास्वरे प्येवं मधुवल्मीकयोरपि संपूर्णमंदिरहानिः शून्यसद्यनिमंगलम् प्रकारे च पुरद्वारे देवा
गारे च वीथिषु ग्रामस्य तत्फलं चैव गुरुकल्पनया ततः शान्तिकर्मास्त्रकार्यपूर्वोक्तेन क्रमेण तु इतिकपोतपिंगलामधुवल्मीकादिशान्तिः अथ पत्याः
पतने शरठस्य वा वरोहणे फलं शान्तिश्चापाद्योर्जघनेषाण्योर्देगुस्त्रे खजघयोः पत्याः पतितयोरिहेशरठस्य फलं न सत् अन्यत्र शुभदं पश्चात्सचैलं स्थान
माचरेत् इत्वाशिवालयदीपमुखमाज्ये विलोकयेत् पत्नीशरठयो रूपं कवर्णेन विनिर्मितम् तदर्धं प्रमृष्टिनिवृत्तशाठ्यविवर्जितः वस्त्रयुग्मेण संवेष्ट्य
श्रोत्रियाय निवेदयेत् इति पत्नीशरठयोः शान्तिः अथ नसत्रप्रसंगादेवाश्विन्यादीनां तारका उपजातिकयाह त्रिच्यंगेति तथा च श्रीपतिः वह्निविकृतिषु

त्रिच्यंगपंचाग्नि कुवेदकूप्यः शरेषुनेत्राश्वि शमेन्दुभूरुतीः वेदाग्नि रुद्राश्वियमाग्निवह्नयोव्ययः शतद्विद्विस्सभ
तारकाः ५५ अश्व्यादिरूपंतुरगास्ययोस्तुरो नराणास्यमणिर्गृहं च ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥

उपेक्ष्य कृताग्निमूतबाष्पाश्विनेत्रशरमृक्तयुगाधिरामाः रुद्राधिरामगुणवेदशतद्वियुग्मदंतावधैर्निगदितः क्रमशो भतारा इति नभः क्रमसंक्रान्तिनाशे सप्तविंशति
मानि प्रतीयते मूलेषु शविंशतिरिति विरोधः उच्यते उत्तरार्धे रुद्राध्यायश्च तस्त्रस्ताराः पूर्वार्धे तत्तत्ताराद्योर्जियाः द्वे पूर्वार्धाद्यां इति नारदेनापितथैवा
भिधानात् तत्राश्विन्यास्त्रिस्त्रस्ताराः एवं भरण्यादीनामाभिजितं तारासंज्ञेया तारामनोक्तिप्रयोजनमाह बराहः नसत्रजमुद्यहे फलमद्वैत्सारकाभितैः सत्सदि
वसैर्ज्वरस्य नाशो व्याधेरन्यस्ववावाच्यः इति ५५ अथाश्विन्यादीनामाकृतिमुपजातिकरथोइताभ्यामाह अश्व्यादिरूपमिति अश्विन्यादिनसत्राणां रूपमाकृ
तिरुच्यते तत्राश्विन्यास्तुरगास्यम् अश्वमुखसदृशं रूपं भरण्यायोनिभगसदृशम् कृत्तिकाया नापितस्त्रसदृशम् रोहिण्या अनः शकटसदृशम् मृगस्य रणा
स्य हरिणमुखसदृशम् आर्द्रायामणिसदृशम् पुनर्वसोर्यहसदृशम् पुष्यस्य पृषत्कोवाणस्तत्सदृशम् ॥ ६ ॥ ६ ॥ श्रीशिवकीर्तन

रामे
३५

आश्लेषायाश्चक्राकारम् मघायाभवनंगृहसदृशम् पूर्वाफल्गुन्याः मंचः खडाकारम् उत्तराफल्गुन्योः शय्याकारम् हस्तस्यहस्ताकारम्।
 चित्रायामौक्तिकाकारस्वात्याविद्रुमंत्रवालसदृशम् ५९ तोरणं वलिनिभमिति विशास्त्रोयास्तारणाकारम् अनूराधायावलिर्भक्तः पुंजाकारः
 ज्येष्ठायाः कुंडलाकृतिः मूलस्यसिंहपुच्छाकारः पूर्वाषाढायामजदंतसदृशम् उत्तराषाढायामंचकसदृशम् अभिजितस्त्रिकोणकारः श्रव
 णस्यत्रिचरणसदृशम् धनिष्ठायामर्दलसदृशम् शततारायाचक्रं चतुर्लुलं पूर्वाभाद्रपदायामंचकसदृशम् उत्तराभाद्रपदायायमलाभमरेवत्या
 मर्दलमृदगाकारस्वरूपमित्यर्थः ६० अथजलाशयारामदेवप्रतिष्ठासुहृत्सामान्यतैलमन्त्ररुद्धिर्देवताविशेषेणलग्नरुद्धिर्नक्षत्रविशेषे

एषुचक्रेभवनंचमंचः शय्याकरेमौक्तिकविद्रुमंच ५९ तोरणं वलिनिभं
 चकुंडलंसिंहपुच्छगजदंतमंचकाः त्र्यस्त्रिचत्रिचरणाभमर्दलोवृत्तमंचकय
 माभमर्दलाः ६० जलाशयारामस्वरूपप्रतिष्ठासौम्यायनेनीचशशांकशुक्रे दृश्ये
 मृदुसिप्रचरध्रुवस्यात्यसोसितेश्वर्षतिथिसुणेवा ६१ रिक्तारवर्जेदिवसेतिशस्ता
 शशांकपापेस्त्रिभवांगसंस्थेः ॥ ४ ॥

लाशयाः वापीकूपतडामादयः तेषांप्रतिष्ठाउत्सर्गः आसमउपवनम् तस्याप्युत्सर्गः सगरदेवविष्णवदयः तेषांप्रतिष्ठापनम् सौम्यायनेउत्तरायणे तथाजी
 वशशांकशुक्रेदृश्येउदितेसति तथामृदुध्रुवसिप्रचरनक्षत्रेषु तथासितेश्वरकृत्पक्षेतथास्वर्षतिथिसुणेवा ६१ तथारिक्तारवर्जेदिवसे रिक्तातिथिभो
 मवारव्यतिरिक्ततिथिवारेषुएवंविधेदिनेप्रतिष्ठाजलाशयारामदेवामांकेमेणकर्माईत्वेपभोम्यत्पूजायोग्यत्वरूपाअतिशस्तास्यात् तथाचवाग्यः देवता
 रामबाप्यादिप्रतिष्ठामुत्तरायणे मायादियंचमासेषुकल्पेव्यापंचमीदिनमृदुसिणेत्वयनेकुर्वन्नतकलमवाप्नुयात् यदातुदक्षिणायनएवजलस्थितिसंभवः

परानकालेनियमः नकालेनियमस्तथकणमिति॥

श्री- भविष्यपुराणेऽन्तेः अथ क्रूरप्रकृतीनां दक्षिणायने पिस्थापनं कार्यमित्युक्तं वैखानससंहितायाम् मातृभैरववाराहनरसिंहत्रिविक्रमाः महिषासुरहं
 प्र- त्रीचस्थाप्याविदक्षिणायने नारदः विचित्रैषेवमासेषु माघादिषु चर्षवस्तु यद्दिनं यस्य देवस्य तद्दिनं तस्य सुस्थितम् अथ लग्नशुद्धिः शशांकपापैः चंद्र
 ३६ सूर्यभौमशानिराहुकेतुभिः त्रिभवांगसंस्थैः तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थितैरुपलक्षितैर्लग्ने तथा सत्त्वचरैः शक्रबुधगुरुभिः व्यत्याष्टगैः द्वादशाष्टमा
 व्यतिरिक्ताखिलस्थानस्थैः सद्भिः देवादिप्रतिष्ठा अथ सूर्योर्मृगं देसिंहलग्ने स्थाप्यः तथा कोत्रह्याघटे कुंभे विष्णुयुवतौ कन्यायाम् ई२ शिवो महादेवो नृ
 युग्मे मिथुने च पुनर्देव्यो दुर्गादयो द्वितनो द्विस्र भावराशौ मिथुनकन्याधनुर्मीनलग्नेषु कद्रादेव्यश्चतुःषष्टियोगिनी प्रभृतयः चरलग्ने मेषकर्कतुलाभव
 रेपुसवं ईमे उक्तानुक्ताश्च स्थिरर्षेष्टसिंहचन्द्रिककुंभेषु तथाः अथ पुष्यग्रहा इति ग्रहाश्च द्रादयोष्टौ पुष्यनक्षत्रे स्थाप्याः उपलक्षणमेतत् सूर्यस्य त्रतन

व्यत्याष्टगैः सत्त्वचरैर्मृगं देसूर्यो घटे कोयुवतौ च विष्णुः ई२ शिवो च युग्मे द्वितनो च देव्याः कद्राश्चरे सर्व ईमे स्थिरर्षेष्ट पुष्यग्रहा
 विघ्नपयस्य सर्पभृतादयोऽथैश्रवणे जिनश्च ई३ ॥ इति सुहृत्तचिंतामणौ नक्षत्रप्रकरणम् द्वितीयम् ॥ २ ॥

नक्षत्रे स्थापनम् इन्द्र

ह्यणोः पुष्यश्रवणाभिजित्ककुबरस्कदयोरनुराधायाम् दुर्गादीनां मूले सप्तर्षीणां स्वाधिष्ठितनक्षत्रे लक्ष्मीव्यासबाल्मीक्यगस्थानां पुष्ये स्थापनं त
 दुर्करत्नमालायाम् पुष्यश्रुत्यभिजित्कचैश्वरकयोर्विंताधिपंस्थदयोर्मैत्रिगमरुचेः करे निर्ऋतिभेदुर्गादिकानां शक्रं सप्तर्षयोपत्रवसंतिधिस्थेका
 यां प्रतिष्ठारवलुतत्रैषां श्रीव्यासबाल्मीकिघटोद्भवानां तथा स्मृतावाक्यतिभेदग्रहाणामिति अथ विघ्नपतिः विघ्नयोगेशः पक्षो देवयोनिः सर्पावास्त
 क्यादयः भूतदिवयोनिः विद्याधरोपरोयक्षरक्षोगंधर्वकिंनराः पिशाको गुह्यकः सिद्धो भूतोमीदेवयो नय इत्यमरः आदिशब्देन राक्षसासुरप्रथमसरत्न
 तीप्रभृतयः अंत्येरेवयां स्थाप्याः तथा श्रवणे जिनो बौद्धश्च स्थाप्याः उपलक्षणं चैतत् इन्द्रकुबेरवर्जितानां लोकपालानां धनिष्ठाधो स्थापनम् तथा च श्रीपतिः मं
 णपरिवृद्धरक्षोयश्च भूतारक्षसां प्रथमपुणिसरस्वत्यादिकानां च योश्चैश्वरसिद्धमतनाम्नोवासवेलोकपालानां निगदितमखिलानां स्थापनं हि स्थिरेषु ई३ इति श्री

प्र- ३६
 रामविरचितायां सकलसु-टी-प्र-३६
 अथ करणं प्रकृतम्
 ३६

श्रीगणेशायनमः अथसंक्रांतिप्रकरणं व्याख्यायते तत्र प्राप्ताशितोपर राशौ संक्रमणं नाम गमनं संक्रांतिस्तस्याः नक्षत्रविशेषवशेन चारवशेन च संज्ञाफलं च
 सार्धवसंततिलकेनाह चोर्कसंक्रांति विभक्त्येति अर्कसंक्रमणं अर्कसंक्रांतिः उग्ररवौ उग्रनक्षत्रेषु विद्यते चेत्सातदाघोरे तिसृणा साश्रुद्रांस्वरवयेत्स्वरवसु
 सादयेत् उग्ररवविति उग्रेः सहितोरविः उग्ररविः तस्मिन्नुग्रवविति मध्यमपदलोपितसुरुषः ततः सप्तम्येकवचनम् अथवासमाहारद्वे अनित्यमा
 गमशासनमितितुमभावः एवंपुविद्यावित्यादिष्वपिसमाधेयम् अथलघुनक्षत्रेषु विधौ सोमवारे सूर्यसंक्रांतिध्वंसीनाम्नीविशोवेश्यान्स्वरवयेत् च
 रक्षभौमेचरनक्षत्रेषु सोमवारे वा सूर्यसंक्रमणं होदरयुतामहोदरीसंज्ञकाचोरान्स्वरवयेत् जमेवैवुधवारे मैत्रसंज्ञनक्षत्रेषु वा ऽर्कसंक्रांतिर्महाकिनी।
 नाम्नीनृपतीनृराज्ञः स्वरवयेत् स्थिरगुरोस्थिरनक्षत्रेषु गुरुवारे चार्कसंक्रांतिर्मदानाम्नीविशान्ब्राह्मणान्स्वरवयेत् मिश्रभृगौ मिश्रनक्षत्रयोः भृगुवारे

चोर्कसंक्रमणमुग्ररवौ हिंस्रज्ञानध्वंसीविशोलघुविधौ च चरक्षभौमे चोरान्महोदरयुतानृपती जमेवैवमहाकिनीस्थिरगुरोस्वर-
 वयेच्चमन्दा १ विशान्मिश्रभृगौ तु पशुंश्च मिश्रातीष्णार्कजेत्यजस्वरवाखलुराक्षसी च त्र्यंशे दिनस्य नृपती नृप्रथमेनि
 हंति मध्ये द्विजानपि विशोपरके च शूद्रान् २ अस्ते शिशुप्राहस्केषु पिशाचकादीन्मत्तं चरानपितदान् पशुपालकांश्च ॥ ५

वा ऽर्कसंक्रांतिर्मिश्रानाम्नी पशुन्स्वरवयेत् तीष्णार्कजे तीष्णसंज्ञकनक्षत्रेषु अर्कजेशनिवारे वाराक्षसीनाम्नी अंत्यजस्वरवा अंत्यजान् चांडालान् स्वर-
 वयतीति अंत्यजस्वरवास्यात् १ अथदिनरात्रिविभागमेव संक्रांत्यंशं भफलं उत्तरायणदक्षिणायनसंज्ञां च सार्धवसंततिलकयाह त्र्यंशे इति अस्ते इति
 अत्रार्कसंक्रमणमित्यानुवर्तते दिनमाने त्रिभिर्मत्तं त्र्यंशो भवति तत्र दिनस्य प्रथमे त्र्यंशे ऽर्कसंक्रमणं नृपती नृन्ति मध्ये द्वितीयं त्र्यंशे द्विजान्ब्रा-
 ह्मणान् इति अपरके तृतीये त्र्यंशे विशान्तीत्येवं सर्वत्र व्याख्येयम् अस्ते सूर्यास्तसमये ऽर्कसंक्रमणं शूद्रान् इति २ अथरात्रिसंक्रांतिफलम् रात्रिप्र-
 थमप्रहरे पिशाचकान् आदिशब्देन भूतान् द्वितीयप्रहरे नक्तंचरान् राक्षसान् तृतीयप्रहरे नदान् नक्तकान् चतुर्थप्रहरे पशुपालकान् अभीतन् सूर्या-
 दयसमकाले ऽर्कसंक्रमणं सकललिंगिजनपारवंड्यादिकं हंतीत्यर्थः पारवंडाः सर्वलिंगिजनइत्यभिधानात् क्रूरसीम्यवारपरत्वेन फलमाह वसिष्ठः ॥ ५

मु०टी०
सं०५०
३९

रविरविजसोमवारेसंक्रांतौदिनकरस्यतन्मासोपिनकफानिलजामयनरपतिकलहस्त्वृष्टिश्च बुधगुरुसितचंद्राहेसतिसंक्रांतावनामयवृणां स्थिति
पतिनिकरक्षेमंसस्यविवृद्धिर्विधर्मिणापीडाम्जन्मनक्षत्रेसंक्रांतिफलदीपिकायां यस्यजन्मर्षमासाद्यरविमंक्रमणभवेत् तन्मासाभ्यंतरेतस्यरोगकू
शयनक्षयाः तगरसरोरुहपत्रैरजनीसिद्धार्थलोधासंयुक्तैः स्नानंजन्मन्यक्षैरविसंक्रांतौवृणांशुभदम् अन्यच्चवसिष्ठः अजकन्याद्वेषककिंणिसंक्रा
त्तैयदिनचेद्वर्ष आमयमरणभृशृतयुद्धमनर्घ्यत्वृष्टिश्च वृषवृश्चिकतुलामकरेवृष्टिः स्यात्संक्रमविषये विस्फोटामयतस्करपीडावृष्टिः कशातुभयं अ
थसौम्याम्यायनमिति मकरकर्कटयोः संक्रांतिश्चेत्तदाक्रमेणसौम्यायाम्यायननिरुक्तम् मकरेउत्तरायणकर्केयाम्यायनस्यात् ३ अथावशिष्टसंक्रांति
षुषडशीत्यादिसंज्ञानुष्टुभाह षडशीत्याननमिति धनुर्मिथुनकन्यामीनेषु अर्कसंक्रमणषडशीत्याननषडशीतिसुरवसंज्ञस्यात् तुलामेषयोः संक्रांति

सूर्योदयेसकललिङ्गिजनंचसौम्याम्यायनंमकरकर्कटयोर्निरुक्तम् ३ षडशीत्याननंचापनृयुक्कन्याद्वेषभवेत् तुलाजौ
विषुवंविष्णुपदंसिंहालिगोघटे ४ संक्रांतिकालादुभयत्रनाडिकाः पुण्यामताः षोडशषोडशोष्णागोः ॥ छे ॥ श्रीः ॥

विषुवसंज्ञा वृषसिंहवृश्चिककुंभेषर्कसंक्रांतिर्विष्णुपदसंज्ञकाः ४ संक्रांतौगौणसुरव्यकालमुपजात्वाह संक्रांतिकालादिति गणितमार्गेणय
उष्मगोः सूर्यस्यसंक्रांतिकालआगतः ततउभयत्रऽपूर्वतः परतश्चषोडशषोडशनाड्योघटिकाः पुण्यसंपादकत्वापुण्यामताः ब्रह्मसिद्धांतेसंक्रांतेः
प्राक्परस्ताच्चसाद्रीः षोडशनाडिकाः त्रयस्त्रिंशत्संक्रमस्यपुण्याः सर्वस्यनाडिकाः अनेनसंक्रांतेः पुण्यकालस्तुयोडशोभयतः कलाइतिस्मृतिवाक्येपूर्वतः
परतश्चाष्टौअष्टौघटिकाइत्येवषोडशेतिध्यास्याततदपाकतभवति सूर्यसिद्धान्तेपिअर्कमानकलाः षष्ठ्यागुणितामुक्तिभाजिताः तदर्धनाड्यः संक्रांतेरर्वा
क् पुण्यं तथापरेइति अथनिशीथतइति निशीथतोऽर्धरात्रात् अर्वाक् पूर्वपरत्रपश्चाच्चसंक्रांतिकालेसति पूर्वापरहंतिमपूर्वभागयोः पूर्वापरयोरद्वेः क्रमेणां
तिमपूर्वभागयोरुभयत्रषोडशषोडशघटिकाः पुण्याइतिपूर्वेणसंबंधः अयमर्थः ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु ॥ ३७

यद्यद्द्वारात् प्राक्संक्रांतिस्तदापूर्वदिनस्य उत्तरार्द्धे पुण्यम् यद्यद्द्वारात्परिसंक्रांतिस्तदोत्तरदिनस्य पूर्वाद्धे मेघपुण्यमित्यर्थः ५ अथाद्द्वारात्संक्रामणे मकर
 रकर्कटयोश्च विशेषमुपजातिकयाह पूर्णे इति पूर्णे निशीथे अर्द्धरात्रौ यदिसंक्रमः स्यात्तदा दिनद्वयं पूर्वदिनं परदिनं च पुण्यमुक्तम् उक्तम् यद्यद्द्वारात् एव स्या
 त्संपूर्णे संक्रमे वेः तदा दिनद्वयं पुण्यं स्नानदानादिकर्मसु अथेति अथानंतरमुदयास्तात् सूर्योदयात्सूर्यास्ताच्च पूर्वपरस्ताच्च यदियाम्यसौम्यायने कर्क मक
 रसंक्रातौ भवतः तदा पूर्वदिने पुण्ये स्यात् अयमर्थः सूर्योदयात् पूर्वकर्क संक्रमणे स्यात्तदा पूर्वदिने एव पुण्यकालो नोत्तरदिने तथा यदि सूर्यास्तानंतरं मकर संक्रा
 तिः स्यात्तदोत्तरदिम एव पुण्यकालो न पूर्वदिने गम्यः यदास्तमानवेलायां मकरं याति भास्करः प्रदोषे चाद्द्वारात् स्नानदानं प्रेहनि अर्द्धे स वेदुर्ध्वं वा संक्रातौ दक्षि
 णायने पूर्वमेव दिनं प्रात्यं यावन्नोदयंतरविरिति वा इवार्थे प्रदोषलक्षणं स्कान्दे त्रिमुहूर्तः प्रदोषः स्याद्भवस्तगते सतीति ६ अथाद्यास्तादिति वचनस्याप्यादमि

निशीथतोर्वागपरत्रसंक्रमे पूर्वापराहांति मपूर्वभागयोः ५ पूर्णे निशीथे यदिसंक्रमः स्यात्तदा
 यं पुण्यमथोदयास्तात् पूर्वपरस्तात् यदियाम्यसौम्यायने दिने पूर्वपरे तु पुण्ये ६ संध्यात्रिणाडीप्रमि
 तार्कविंशदोदितास्तादध ऊर्ध्वमत्र ॥ ॐ ॥ ६ ॥ ॐ ॥ श्रीकाली ॥

इवज्जयाह संध्यादिति अर्कमण्डलादधोदितादधोस्ताच्चाध ऊर्ध्वं क्रमात्रिभिर्नाडीभिर्मितासंध्यासंध्याकारः स्यात् अर्द्धोदितार्कविंशत् पूर्वत्रिणाडीमि
 ताप्रातः संध्या तथा र्धास्तादर्कविंशत्परित्रिणाडीमितासायं संध्येत्यर्थः तस्य योजनमिह अत्रेति अत्र प्रातः संध्यायां सायं संध्यायां च क्रमात् प्रात्यसौम्ये अय
 नेस्तः तदानीं परपूर्वदिवसौ पुण्यौ यदि प्रातः संध्यायां दक्षिणायनं प्रवृत्तेः तदा सूर्योदयानंतरं संपूर्णमहः पुण्यम् तथा यदि सायं संध्यायां उत्तरायणं प्रवृत्तिस्तदा सूर
 यास्तात्पूर्वसंपूर्णमहः पुण्यस्यादित्यर्थः तदाहनारदः सूर्यास्तमनसंध्यायां यदि सौम्यायनं भवेत् तदोदयादहः पुण्यं पूर्वोहः पूर्वतोयदीति उदयसंध्यास्तसंध्यायां लक्षण
 तत्रैव अर्धार्कस्तमनासंध्याघटिकात्रयसंमिता ॥ ॐ ॥ ६ ॥ ॐ ॥ श्रीसत्यनारायणभ्योन्नमदिति ॥

टी०
सं० प्र०
३८

तथैवाद्भिर्दयात्प्रातर्घटिकात्रयसंमितेति एवंसत्यर्कविंबस्यार्धास्तादर्धोदयाद्वा क्रमात्पश्चात्त्रिघटिभिता अस्तसंध्योदयसंध्यवोच्यते
तत्रास्तसंध्यायां यदि मकरसंक्रमः स्यात्तदा दिन एव पुण्यकालो नोत्तरदिने यद्यस्तसंध्यामतिक्रम्य मकरसंक्रांतिस्तदा उत्तरदिन एव पुण्यकालो न
वदिने एवं यद्युदयसंध्यायां कर्कसंक्रांतिस्तदा सूर्योदयानंतरमेव पुण्यकालो न प्राग्दिने यद्युदयसंध्यातः प्राक्कर्कसंक्रमस्तदा प्राग्दिन एव पुण्य
कालो नोत्तरदिने इति निष्कर्षः अथ रात्रौ स्नानं न कुर्वीतदानं चैव विशेषत इति रात्रौ स्नानदानादिनिषेधेपि नैमित्तिकं तु कुर्वीत स्नानदानं
च रात्रिस्थितिरुमंतुवाक्यशेषात् स्तज्जनने संक्रांतात्परागे सूर्यचंद्रयोर्नित्यम् सत्त्वावधिकर्तव्यं स्नानदानं विशेषतो नृणां मिति वसिष्ठवच
नात् राहुदर्शनसंक्रांतिविवाहास्यदद्विषु स्नानदानादिकं कार्यं निश्चिकाम्यत्र तेषु चेति रात्रौ संक्रमणं रात्रौ स्नानं प्राप्तम् तत्कर्कमकरसंक्रा
तौ स्नानदानादौ देशप्रसिद्धशिष्टाचारव्यवस्थावगंतव्या तत्रागैर्जरास्तु ग्रहणवदयनइति स्वीयसूत्रम् स्नानदानं ग्रहणवत्साम्यायनद

चेद्याम्यसौम्ये अयने क्रमात्तः पुण्योत्तदानीं परपूर्वघसौ ७ याम्यायने विष्णुपदे चाद्यामध्यास्तुलाजयोः ॥ ६ ॥

यस्तिकश्यपसंहितोक्तं चातुसृज्यत्वावयनसंभवे सति सत्त्वावेव स्नानादिकं कुर्वति दक्षिणात्प्रास्तु कार्मुकं तु परित्यज्य द्रव्यं तिदिवाकरः इत्या
दिभविष्योत्तरादिष्वक्यमंकीकृत्य दिवस एव स्नानादिकं कुर्वन्ति तत्रापि नारदोक्तसंध्याकालसंक्रमे विशेषाध्येय इत्यलम् ७ अथ पूर्वपरापुषोडशघ
टिकाः पुण्या इति पूर्वसाम्येनोक्तमिदानीं विष्णुपदादि विशेषमनुष्ठुभाह याम्यायनइति कर्कसंक्रांतौ विष्णुपदे वषसिंहश्चिक कुंभसंक्रांतिषु संक्रा
तिकालादाद्याः प्रथमाः षोडशघटिकाः अंतिपुण्यदाः स्नानदानादौ अनंतपुण्यदाज्ञेयोः अग्निमास्तुन तथा तुलाजयोः तुलामेषयोः मध्याहुभयतः षो
डशघटिकाः संक्रांतिकात्प्रागष्टीपरतश्चाष्टाविति दीपिकाकारो व्याख्यातं यदुक्तं गुरुणा वर्तमाने तुलामेषेनाज्यस्तुभयतोः शक्तिमध्यमात्तृतीयां
शभिप्रायेणेति ज्ञेयम् तथा षडशीत्प्रातर्घटिकाधनुर्मीनसंक्रांतिषु ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ श्रीः ॥

३८

सौम्येयनेमकरसंक्रांतौ च संक्रांति कालासराऽग्निमषोडशघटिका अतिपुण्याः प्रथमस्तु न तथा एवं निर्णीतते पुण्यकालिस्नानार्थं वरं विधेयं तत्र
 स्नानार्थं कर्तव्यं तत्र प्रत्यवायमाह वसिष्ठः विषुवत्ययने ग्रहणं संक्रांतौ पुण्यदिवसे वा पितृद्विंशतिकरोति हि दत्त्वाशापं वज्रतितरुं पितृणां प्रपुशीत्यां तु यदा
 न विषुवदये दृश्यते सागरस्यांत तस्यांतो नैव दृश्यत इति भरद्वाजोक्तेः अयं च निर्णयश्चन्द्रादीनामपि संक्रमेज्ञेयः तत्र हेमद्वादी कालि निर्णयकाला
 रिभिः याः पुण्यकालघटिका उपनिबद्धास्ताः स्थूलाः तेन षष्टिघ्न विंशत्ग्रहभुक्तिभक्तमित्यादि प्रकारेण ग्रहमध्यत्रभुक्तिमध्यमविवेरा नीताः सूक्ष्मा
 घटिका लिरव्यंते स्फुटमतिस्फुटविवे श्चेत्साध्यन्ते ता अति सूक्ष्मास्ता सामतिपतत्वात् श्लोकं अनुपतिवधः मध्यमास्तु पथाना उद्यारा मगुणा ३३ रवे
 रथविधोः षट् रोः पलैर्युक् द्दशम् २ २६ भौमस्याब्धिपलैर्युतानव ९।४ विदोयुक्ताः पलैः रंवाश्विभिः षड. नाड्यो ६।२० षगजा ८८ गुरोरथ भृगोर्नदाः पलैरथ
 भिः ९।८ पुण्याः सुखनः १६० शनेरुभयतीरास्यस्योः संक्रमेरिति ८ निरयनांशसंक्रांतिमभिधायेदानीं सायनांशसंक्रांतिसपुण्यकालमुपजात्याह तथेति यथारा

षडशीत्यानने सौम्ये परानाड्योतिपुण्यदाः ८ तथायनांशाः स्वरसाहताश्च स्पष्टार्कगत्या विहृतादिनाद्यैः ॥ ६ ॥ ३ ॥

शिसंक्रमा बहुपुण्यदास्तथाचलसंक्रमा अपीतिव्यवहितस्तथाशब्दः अयनांशाः षष्ठ्या गुण्याः स्पष्टसूर्यगत्या विहृत्य लब्धैर्दिनाद्यैर्दिनं घटीपलैः कृत्वामेषादि
 द्वादशसंक्रमाः स्युस्तेचलसंक्रमादाने जपादौ जपश्राद्धहोमादौ बहुपुण्यदा भवन्ति पुलस्त्यः अयनांशसंस्कृतो भावुर्गोले चरति सर्वदा असुख्यारा शिसंक्रांति
 स्तुस्यः कालविधिस्तयोः स्नानदानजपश्राद्धव्रतहोमादिकर्मभिः सुकृतंचलसंक्रांतावसंपपुरुषोश्चुतइति जावालिरपि संक्रांतिषु यथाकालस्तदी
 येषु यने तथा अयने विंशतिः पूर्वामकरे विंशतिः परेति अत्रमकरायणे पूर्वा विंशतिर्घटिकाः पुण्याः मकरसंक्रांतौ तु परा विंशतिर्घटिकाः पुण्यकालः म
 करधृतिरिक्तैकादशसंक्रांतिषु तत्संक्रमवत् पुण्यकालो ज्ञेयः अयनांशानयनादिविचारः सिद्धान्तादवगंतव्याः ईश्वरेच्छालोकादृष्टवशात्त
 द्राश्यादिभागस्य सूर्यतेजः ॥ ६ ॥

सं. टी. ३७
 ३७
 संपर्कश्चलसंक्रमः मंडलसंक्रमश्चराशिसंक्रमइतिविषयविवेकः तन्निरयनगणनयैवसकलव्यवहारः साध्यः सायनगणनातुनियतविषयेव अ
 यन्शिः प्रदातव्यालग्नेक्रांतौ चरागमे वित्रिभेसत्रिभेपातेतथादृक्कर्मपातयोरिति एवंद्वयोरपिमानयोरसंकीर्णव्यवहारइतिसर्वमनाकुलम् सुण्यका
 लम्भयविधसंक्रमेपिज्ञेयः पूर्वलिखितवाक्यस्वरसात् ९ अथसंक्रांत्युपयोगाज्जघन्यबृहत्समनक्षत्राण्युपजात्याह सममिति मृदुक्षिप्रवस्तुश्रवो
 ग्निमघात्रिपूर्वास्त्रपभंसमम् अस्त्रपभंसूलः एतानिपंचदशभानिसमसंज्ञानिज्ञेयानि ध्रुवद्विदैवादितिभंबहस्यात् ध्रुवादिसडभानिबृहत्संज्ञकानि सा
 र्यांबुपार्दानिलशाक्रयाम्यजघन्यस्यात् आश्लेषादिषडभानिजघन्यसंज्ञानि १० अथसंक्रांत्युपजनमुपेद्रक्त्रयाह जघन्यभेइति जघन्यनक्षत्रैर्कसंक्रमणे

मेषादितः प्राक्चलसंक्रमाः स्युर्दानेजपादौ बहुपुण्यदास्ते ९ सममृदुक्षिप्रवस्तुश्रवोग्निमघात्रिपूर्वास्त्रपभं
 बृहत्स्यात् ध्रुवद्विदैवादितिभंजघन्यसार्यांबुपार्दानिलशाक्रयाम्यम् १० जघन्यभेसंक्रमणेमुहूर्त्ताः शरैर्द्वो
 १५ वाणकृता ४५ बृहत्सु खराम३० संख्यासमभेमहर्धसमर्धसाम्यविधुदर्शनेपि ११ अर्कोदिवारेसंक्रांतौ
 कर्कस्याव् विशोयकाः ॥ ॐ ॥ ६ ॥ ॐ ॥ श्रीजानकीवल्लभोविजयते ॥

पंचदशमुहूर्त्ताज्ञेयाः बृहन्नक्षत्रैर्कसंक्रमणेवाणकृताः पंचचत्वारिंशन्मुहूर्त्ताज्ञेयाः समनक्षत्रैर्कसंक्रमणैस्वरामसंख्यास्त्रिंशन्मुहूर्त्ताज्ञेयाः उक्तंचनारदेनतासांप
 माणघटिकास्त्रिंशन्वतिषष्टयइतिफलमाह महर्धसमर्धसाम्यमिति पंचदशमुहूर्त्तायांसंक्रांतौसर्वमन्महर्धेदुप्रापंभवति पंचचत्वारिंशन्मुहूर्त्तसंक्रांतौसमर्ध
 निंशन्मुहूर्त्तायांसंक्रांतौसमंयथास्थितंभवति विधुदर्शनेपीति चंद्रदर्शनेप्येवमवलंबवाच्यम् अयमर्थः जघन्यभेचंद्रसेदनेमहर्धम् बृहन्नक्षत्रेचंद्रदर्शनेस
 मर्धम् समभेचंद्रदर्शनेसाम्यम् ११ अथप्रसंगात्कर्कसंक्रांतौमघविशोयकामनुष्ठुभाह अर्कोदीति कर्कसंक्रांतौअर्कोदिवारेसति एतेअस्त्रविशोयकाज्ञेयाः
 यथारविशोयकसंक्रांतौदशविशोयकाः एवमेवेतिशब्दः भौमेदौ ॥

द्वेद्वादश गुरो धृत्योष्टादश शक्रेशादश शनोपंचेत्यर्थः १२ अथकीदृशस्यरवेः संक्रमो जातस्तुफलमिद्रवज्जयाह स्यात्तिलेवृत्ति रविस्तेतिलेक
रणेनागकरणेचतुष्पदेचकरणेरुद्रः संक्रमितः स्यात् गरादिपंचगरे वणिजे भद्रायांबवेबालवेचविषः संक्रमितः स्यात् किंस्तुधेसकौलवेशकु
नोचऊर्ध्वः ऊर्ध्वस्थितः संक्रमितः स्यात् इह करणाधिकरणकसंक्रातौरविः अर्धवर्षणे अर्द्धमृत्येवर्षणे वृष्टे उपलक्षणत्वात् नैपिक्रमादनिष्टः
समः श्रेष्ठः स्यात् अयमर्थः सप्त रविसंक्रमा अर्धवर्षणधान्येष्वनिष्टः महार्धवृष्ट्याभावधान्याभावकारकाः एवंविनिष्टः समः तथोर्ध्वः श्रेष्ठः उ
क्तचश्रीपतिना धान्यार्धवृष्टिषुमवेक्रमशस्त्वनिष्टमध्येतेति १३ अथरविसंक्रातेः करणपरत्वेनवाहनवस्त्रायुधभक्ष्यलेपनजातिपुष्पाणिस
फलानिशार्दूलविक्रीडितत्रयेणोपजातिकयाचाह सिंहेति रवद्वेति यावश्चेति स्यान्मल्लिकेति ववतोववमारभ्यैकादशकरणेषुक्रमेणवाहना

॥ दिग्नेनरवागजाः सूर्याधृत्योष्टादशसायकाः १२ स्यात्तिलेनागचतुष्पदेरविः सप्तोनिविष्टस्तुगरादिपंचके किंस्तु
घऊर्ध्वः शकुनोसकौलवेः निष्टः समः श्रेष्ठइहार्धवर्षणे १३ सिंहव्याघ्रवराहरासभगजावाहद्विषट्घोटकाः श्वा
जौमौश्वरणाशुधश्चववतोवाहारवेः संक्रमे ॥ ॐ ॥ ६ ॥ ॐ ॥ श्रीविश्वनाथप्रसन्नोस्तु ॥

हीनिस्त्युः वाहनानिसिंहादीनि रासभोगर्भः वाहनानिद्विषन्महिषः सुलायोमहिषोद्वाहद्विषत्कासरसैरभाइत्यमरः अजोमेषः चरणायुधः कुक्कुटः नारदे
नात्तुविशेषउक्तः रवशवाल्हीकवर्षेषु संक्रातेधिष्यवाहनम् अन्यदेशेषुतिथ्यर्धवाहनाः स्युर्बवाद्यदिति अश्विन्यायदासंक्रातिस्तदाश्विन्याः योअश्व
राद्वाहनस्यात् रवशादिदेशेषु एवं सर्वे नक्षत्रेषु अथवस्त्रश्चेतादि हारितकनीलवर्णं पांडुअरुणवर्णम् आरक्तमलक्तकवर्णम् कालंश्यामम् अस्ति
तं धनवर्णरहितगर्भवर्णमित्यर्थः दिग्बस्त्राभावः घनाभमेघवर्णम् अथशस्त्रम् भुशंज्यादीनि आयुधानिप्रसिद्धानि अथभक्ष्यम् अन्नभक्तः परमान्न
पाशैसम् भैक्ष्यभिक्षासमृद्धकान्ममपूपादि चित्रितान्हरिद्रादिरंजितम् ॥ ॐ ॥ ६ ॥ ॐ ॥ श्रीकालीप्रसन्नोस्तु ॥

मु०टी० अथोपाविलेपनम् मृगनाभिः कस्तूरी कुंकुमकेशरम् पाटीरंचंदनम् मृत्सिद्धा रोचनंगोरचनमिति १४ । १५ यावोलक्तकः ओतुर्महोमार्जा
 सं० प्र० र्धुमि माषयाज्वादिरिति निशाहरिद्रा अंजनकज्जलम् कालागरुगरुविशेषः चंद्रकः कर्पूरः अथजातिः संकरभवाअनुलोमजाः प्रतिलोमजा
 ४० अथपुष्पम् पुंनागकंनामकेशरपुष्पम् मल्लिकावेलिः जपाओदुपुष्पजासवनम् शेषाणिप्रसिद्धानिसर्वत्र क्वचिद्वयोप्युक्तम् शिशुः
 कुम्भारश्चगतालकायुवाधौढाप्रगल्भाचततश्चरुद्रा वंध्यातिवन्ध्याचरुतार्थिनीचप्रत्राजिकाचैतिववादिकानामिति तथाकेचिद् मोजनका

वस्त्रंश्चेतसपीतहारितकपांड्वारक्तकालासितंचित्रंकंबलदिग्घनाभमथशस्त्रंस्याद्दुशुंडीगोरा १४ र्वद्रोदंडशरासितोम
 रमथोकृतश्चपाशोकुशोरुंबाणस्त्वथभक्ष्यमन्नपरमान्नंभैक्ष्यपक्वान्नकम् दुग्ंधदध्यपिचित्रितान्नगुडमध्वाज्यंतथाश
 कंगथोलपोमृगनाभिकुंकुममथोपाटीरमृद्रोचनं १५ यावश्चोतुमरेनिशाजनमथोकालागरुश्चंद्रकोजातिदैवतभूतस
 र्पविहगाः पश्वेणविश्रास्ततः क्षत्रावैश्यकशूद्रसंकरभवाः पुष्यंचपुन्नागकंजा तीवाकुलकेतकानिचतथाबिल्कार्कदूर्वा
 वुजंम् १६ स्यान्मल्लिकापाटलिकाजयाचसंक्रातिवस्त्राशनवाहनादेः नाशश्चतद्व्युपजीविनांचस्थितोपविष्टः स्वपतांच
 नाशः १७ संक्रातिधिस्स्याधरधिष्यतस्त्रिभेस्वभेनिरुक्तंगमनंततौगभे ॥

त्रमपुक्तं सुवर्णरोहताम्बुफिलोहरीसंत्रपुस्तथाकांस्पवाषाण
 काष्ठंचमृत्पात्रंवेणुपात्रकमिति एवसंक्रमकालयानिवस्त्राशनवाहनादीन्यभिहितानि आदिशब्देनायुधलेपनजातिपुष्पाणितेषांनशाभवेत् चपु
 नस्तद्व्युपजीविनांचस्त्रादिव्युपजीविनीनाशाभवेत् स्थितोपविष्टः स्वपतांचस्यात्तैतिलेइत्यादिनासूत्रत्वादीन्युक्तानितद्गुणविशिष्टानाशः स्यादि
 त्यर्थः १६ १७ अथसंक्रातिवशेनप्रतिमनुष्यशुभमुपजात्याह संक्रातीति संक्रातिर्यस्मिन्नक्षत्रेस्यात्ततोऽधरधिष्यत्पूर्वनक्षत्रंतस्मात्सर्वजन्मनक्षत्रं
 गण्यं तच्चैत्रथमत्रिभेभवतितरागमनंयात्रास्यात् ततः प्रथमत्रिकानंतरं अंगभेषणक्षत्रेषु यदिस्वभेतराकरवस्यात् ततस्त्रिभे ॥ ६ ॥ ५ ॥

राम
५०

पीडनम् शरीरपीडा पुनरंगमे अंशकं वस्त्रादिप्राप्तिः ततः त्रिभेस्वभेऽर्थहानिः ततो रसभेस्वभे धनागमोप्राप्तिः स्यादित्यर्थः अशुभफलदाः
यासंक्रांतिदानमाह नारदः तिलोपरिलिखेच्चक्रत्रिभिशुलत्रिकोणकम् तत्रहेमविनिक्षिप्यद्यादोषापनुत्तयेदति १८ अथकार्यविशेषत्र
हविशेषवलंसामान्यतो ग्रहबलचोपजात्याह नृपेक्षणमिति रवेरितित्यपूलोपपंचमी सूर्यबले सति एतानिकापीणिकार्याणि यथारवेः अर्क
बले वारे वानृपेक्षणं राजदर्शनं विधेयं एवं चंद्रादावपिव्याख्यायं चंद्रे सर्वकृतिः सर्वकृत्यानि भौमे संगरो युद्धम् बुधेशास्त्रमध्यमं अध्याप्यं वागुरौ
विवाहः शुक्रे गमनं शनौ दीक्षणाभ्यागमादिरीक्षाविधेयेत्यर्थः अथति ताराबलतो विधुः शुभो ज्ञेयः यदा चंद्रसंक्रमणं स्यात्तदा ताराबलचेत्तदा स
पाददिने द्वयचंद्रोऽशुभोपिशुभः तारादौष्ट्यशुभोप्यशुभः एवं विधोर्बलाद् विः संक्रमणेऽशुभोपि मासपर्यंतशुभः शुभस्तु कृत्तरासमीचीन एव चंद्र

सुरवं त्रिभेपीडनमद्भुभंशकं त्रिभेऽर्थहानी रसभे धनागमः १८ नृपेक्षणं सर्वकृतिश्च संगरः शास्त्रं विवाहो गमदीक्षणे
रवेः वीर्येथ ताराबलतः शुभो विधुर्विधोर्बलेऽर्केऽर्कबले कुजादयः १९ स्पष्टार्कसंक्रांतिविहीन उक्तो मासो धिमासः क्षयमा

दौष्ट्येशुभेपि अशुभ इत्यर्थः परेभौमादयः संक्रांतिचिकीर्षवस्तत्तद्वलतः सूर्यवलादशुभा अपिशुभाज्ञेयाः रविदौष्ट्ये तु शुभा अ **॥ सकस्तु ॥**
प्यशुभाः १९ अथाधिमासस्य मासयोर्लक्षणमुपजात्याह स्पष्टार्केति शुक्रे प्रदिपदिदर्शतिश्चांद्रो मासः सचेत् स्पष्टासूर्यसंक्रात्या विहीनो रहितो भवेत्
हाधिमास उक्तः चांद्रो मासोत्यसंक्रांतो मलमासः प्रकीर्तित इति ब्रह्मसिद्धांतोक्तेः तु विशेषकदा नित्संचांद्रो मासो द्विसंक्रमः द्वौ संक्रमो यस्मिन्नसौ द्विसंक्र
मः २० सूर्यसंक्रांतिद्वययुतस्तदा क्षयमाससंज्ञक उक्तः आद्यंत दर्शयोर्मध्ये भानोरेवतयोर्यदा संक्रांतिद्वितयं चेत्स्यात्क्षयमासः स उच्यते इति वसिष्ठोक्तेः
तत्र ~~अधिमासे~~ ज्ञातानां वर्षापने मृतानां श्राद्धे च तिथे विंशत्ययोः पूर्वोत्तरद्वयोः संबन्धेन प्रथमात्संज्ञा मासोस्तः स्याताम् तिथिपूर्वार्धं जातानां मृतानां च पूर्वमा
सैवर्धपनं श्राद्धं च विधेयं तिथ्युत्तरार्धं जातानां मृतानां चोत्तरमासे ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ श्रीजानकीवल्लभो विजयते ॥

मुन्टी०

मो० प्र०

४९

वर्धाफनश्राद्धं च विधेयम् तिथ्यर्धे प्रथमे पूर्वोऽपरस्मिन्नपरस्तथा मासाविति बुधैश्चिंशो ह्ययमासस्य मध्यगो इति मासादिलक्षणभेदविचारस्तु ग्रंथ
गौरवभयान्न लिखितः २० इति श्रीदेवज्ञानंतस्मृतदेवज्ञानमविरचितायां स्वरुतमुहूर्त्तचिंतामणिटीकायां प्रमितासरायां संक्रांतिप्रकरणं तृतीय
यम् समाप्तम् ३ अथग्रन्थांतरसंग्रहः योगिनीस्थितकाष्ठातः संक्रांते रागमोमतः चंद्रस्थदिशि दृष्टिः स्याद्गमनवारदिकस्मृतम् इति क्वचित् र-
वौसंक्रमणे पूर्वमुखं जीवितु उत्तरम् प्रत्यङ्मुखं शनौ सोमेशेषे दक्षिणतो मुखं इति ववे पूर्वमुखं प्रोक्तं चालवेयमदिङ्मुखम् कौलवेपश्चिममुखं तैति
ले चोत्तरे मुखम् गरे वायव्यदिग् चक्रवणिज्यागेन यदिङ्मुखम् भद्राया भीशदिग् चक्रशकुनेनैर्ऋतो मुखम् चतुष्पदिचपाताले नागे चोर्ध्वमुखी भवे-
त् किंस्तु घ्ने सर्वदिग् चक्रसंक्रांतिमुखलक्षणम् अथ दृष्टिः चंद्रे गुरौ दृष्टिर्विदिकृशानौ सूर्ये सिते नैर्ऋतिकोणगादक् धात्रीसूते दृक् यवने निरुक्ता

द्विसंक्रमात्तत्र विभागयोस्तः तिथेर्हि मासौ प्रथमां त्यसंज्ञौ २० इति श्रीमुहूर्त्तचिंतामणौ संक्रांतिप्र
करणं समाप्तम् तृतीयम् ३ सूर्यो रसान्त्ये स्वयुगे ग्निनन्दे शिवाक्षयोर्भौमशनीतमश्च ॥ ॐ ॥

बुधेशनोरुद्रदिशीक्षणं भवेत् अथ गमनं मंदे चंद्रे गमः सौम्ये बुधे भौमे च वारुणे रवौ शुक्रे गमौ याम्ये गुरौ प्राग्गमनं स्मृतमिति अथ गंचरप्रकरणं व्या
ख्यायते तत्र जन्मराशेः सकाशाद्गुरुणं च रवशेन यच्छुभाशुभफलं तद्गोचरफलमित्युच्यते तत्र रविचंद्रयोर्गोचरफलमुपजातिकयाद् सूर्य इति र-
सांत्ये इत्यादौ समाहारद्वयः शिवाक्षयोरेत्यादावितरंतरयोगः अंबराब्धावित्यामागमशासनमिति नुमभावो ज्ञेयः एवं सर्वत्र स्वजन्मराशेरिति पंचमश्लो-
कस्थमत्राध्याहार्यम् ततः सूर्यः क्रमात् रसान्त्ये शुभो विदुश्च स्यात् सूर्यो जन्मराशेः सकाशात्सप्तस्थानेषु भः यदि तत्त एव जन्मराशेर्द्वादशस्थानस्था अंत्ये
ग्रहास्तदा विदुः सूर्यः शुभोऽप्यशुभफलदाता अत्र शनोः सूर्यपुत्रत्वात्तद्देधोनागीकृतः यतः पितुर्जानकस्य सतसंबन्धिनं वेधनेने धूनाहुः सतस्यापि पि
तसंबन्धिनं वेधनाहुः तथारवयुगे जन्मराशेर्दशमे सूर्यः शुभः चेच्चतुर्थस्थानेशनिवर्जिता अन्ये ग्रहाः ॥ ॐ ॥ ६ ॥ ॐ ॥ ॥

राम
४९

स्युस्तर्माद्विद्वत्स्येवंश्लोकत्रयं सम्यग्व्याख्येयम् तथाग्निन्देवतीषनवमयोः शिवाक्षणेरेकादशपंचमयोः क्रमाच्छुभोविद्भ्रजेयः भूमेति भौमशनी तमो
गुश्वत्रयोपिजन्मराशितः रसांकयोः लाभशरेगुणांत्ये क्रमाच्छुभविद्भ्रजेत्यर्थः परंतुशनेः सूर्यवेधोनास्तीत्युक्तप्राक् चंद्रोवराब्धौइत्यग्रे १ अथबुधगुरुशुक्र
काणागोचरफलउपजातिकेन्द्रवज्राभ्यामुपजातिकापूर्वादेनाह चंद्रइति जन्मभात् अंबराब्धौ गुणनंदयोः लाभामे आद्यशरेरसांत्येनगद्वयेचन्द्रः
क्रमाच्छुभोविद्भ्रजेयः चंद्रस्यबुधवेधोनास्ति अथइति दिशरेअधिरामे रसांकयोः नागविधौरखनागेलाभव्यये ज्ञोबुधः क्रमात् शुभोविद्भ्रजेयः
अत्रचंद्रवेधोनास्ति अथदेवगुरुरिति जन्मभात् शराब्धौ इंत्तेनवांशे अद्रिगुणे शिवाहौदेवगुरुर्हस्यतिः क्रमाच्छुभोविद्भ्रजेयः अथशुक्रइति
जन्मराशेः सकाशात् कुनागे द्विनगे अग्निरूपे वेदांबरे पंचनिधौ गजेयौ नदेशयोः भानुरसे शिवाग्नेौ शुक्रः क्रमाच्छुभोविद्भ्रजेयः अत्रेदंतास

रसांकयोर्लाभशरेगुणांत्येचंद्रांबराब्धौगुणनंदयोश्च १ लाभामेचाद्यशरेरसांत्येनगद्वयेज्ञोद्विशरेअधिरामे रसांकयोर्नाग
विधौरखनागेलाभव्ययेदेवगुरुः शराब्धौ २ इंत्तेनवांशे अद्रिगुणे शिवाहौशुक्रः कुनागेद्विनगेग्निरूपे वेदांबरेपंचनि
धौगजेयौनदेशयोर्भानुरसेशिवाग्नेौ ३ क्रमाच्छुभोविद्भ्रजेत्यग्रहः स्यात्पितुःसुतस्यात्रनवेधमाहः ॥ ६ ॥ ६ ॥

र्यम् सूर्यो रसांत्ये इत्यादिप्राक्पठितस्थानेषु विद्यमानः ससुग्रहः शुभदः तदनंतरपठितस्थानेषु स्थितो अशुभफलदाता अर्थादेवानुक्तस्थानेषु नशुभ
भोनाप्यशुभइति २ ३ अथवामवेधशुक्रपक्षेचंद्रबलबोपजात्युत्तरादेनाह दुष्टोपीति दुष्टोपिस्वजन्मराशेः सकाशादनंतरपठितविरुद्धस्थानस्थितेपि
विपरीतवेधाहामवेधाच्छुभाः यथासूर्योद्वादेशेनिष्ठइत्युक्तप्राक्स्यदिशनिवर्जितैर्ग्रहैः षष्ठस्थानस्थितैर्विद्भ्रजेः सन्शुभफलदाता एवमुत्तरस्थानस्थितोयः
कश्चित्ग्रहः प्राक्पठितस्थानस्थितैर्ग्रहैर्विद्भ्रजेः शुभइति सर्वत्रव्याख्येयम् अथमेववामवेधस्युच्यतेकश्यपः अपि विद्भ्रजेः किंचिन्नददातिशुभंफ
लमवामवेधविधानेनत्तशुभोपिशुभप्रदः ॥ ६ ॥

म०टी० द्विकोणे इति सितेशुक्लपक्षे अञ्जश्चंद्रो द्वितीयनवपंचमेषु स्थितः शुभदः अत्रापि क्रमेण षष्ठाष्टमचतुर्थस्थानस्थितैर्बुधवर्जितैर्ग्रहैर्य
 संश्रु० दिनविद्वास्तदाशुभइति ध्येयं नारदः शुक्लपक्षेशुभश्चंद्रो द्वितीयनवपंचमे रिपुमृत्युंबुसंश्रुनविद्वोगगनैश्चरिति ४ अथद्विविधमतमुपजात्या
 ४२ ह स्वजन्मराशेरिति इहद्विविधवेधविधौ अन्यनारदादयः स्वजन्मराशेः सकाशात् द्विविधमपि वेधमाहुः तथाचोभयत्रापि नारदेन जन्मतइत्युक्तं।
 अन्येकश्यपादयः सपुनर्द्विविधग्रहाधिष्ठितराशितः ग्रहोयस्मिन्नाशौ तिष्ठति त एव क्रमाद्द्विधा वामवेधश्च भवति यथासूर्यो जन्मराशेः षष्ठस्थितः शुभ-
 भः ससूर्याक्रांतराशेः द्वादशस्थानस्थितैः शनिवर्जितैर्ग्रहैर्न विद्वः तथासूर्यो द्वादशस्थानस्थितो निष्ठः सूर्यः स्वाक्रांतराशेः षष्ठस्थानस्थितैः शनिवर्जि-
 तैर्ग्रहैर्विद्वश्चेत्तदाशुभफलदइत्यर्थः अथद्विविधविधस्यैव विषयकल्पमोच्यते हेमाद्रीति हिमाचलविंध्याचलयोर्मध्यवर्तिन्ये च देशसवेधो विज्ञे

दृष्टोपिरेवदोविपरीतवेधाच्छुभो द्विकोणेशुभदः सितेज्जः ४ स्वजन्मराशेरिहवेधमाहुरन्येग्रहाधिष्ठितराशि
 तः सः हिमाद्रिविंध्यान्तरएववेधोनसर्वदेशेषितिकाशयपोक्तिः ॥ ५ ॥ ५ ॥ ५ ॥ ५ ॥ ५ ॥

यः नसर्वदेशेषु इतिकाशयपोक्तिः काशयपवनेचयदाह सज्ञातव्यं जन्मराशिस्तु निखिलं यद्गुलावलसू हिमाद्रिविन्ध्ययोर्मध्येवेधजं तद्गुहालयात्
 अपरेतु सूर्यो रसांत्यइतिक्रामिकेवेधो जन्मराशेरिवज्ञेयः विपरीतवेधस्तुग्रहाधिष्ठितराशिनएवेतिवदंति गुरुः जन्मतः क्रमवेधः स्याद्द्वामवेधोय
 हालयादिति इदमपि हिमाद्रिविन्ध्यातरविषयमेवेत्यन्ये एतद्भानुर्दुर्घटमित्याह नारदः अज्ञात्वाद्विविधवेधोयोग्रहज्ञोवलं वदेत् समृषवचनाभाषीहा
 स्यंयातिजनेसदेति एवंगोचरदोष्येयात्रादिनकार्यम् तत्रशांतिमाह नारदः ग्रहेषुविषमस्थेषु शांतियत्नात्समाचरेदिति सौम्येक्षितेनिष्ठफलः शुभदः
 पापवीक्षितः निष्फलं नौग्रहोस्वेनशत्रुणाचावलोक्तिः नीचराशिगतः स्वस्वशत्रुक्षेत्रगतोपिवाशुभाशुभफलं नैव दद्यादस्तगतोपिचेति एतादृशस्थले
 दुष्टत्वाभावांदवशान्याभाव इति फलितोर्थः ५ ॥ ५ ॥ ५ ॥ ५ ॥ ५ ॥ श्रीरामाय ॥ ४२

सु० टी०
गो० प्र०
४३

इतिव्यासेनोक्तम् सर्वगंगासरितोयंसर्वे ब्रह्मसमाहिजाः सर्वभूमिसमंदानग्रहणे चंद्रसूर्ययोरिति अन्यच्च प्रसमाने भवेत्तानग्रस्ते होमो विधीयते
ते मुच्यमाने भवेदानं मुक्तेस्वानं विधीयत इति सूर्येन्द्रग्रहणं यावत्तावत्कुर्याज्जपादिकमिति शिवरहस्याक्तेः जपमादिशब्दाद्देवार्चनादिकार्यम् अ
थस्यानविशेषेण ग्रहणमरिष्टजनकमित्युक्तम् तदृष्टमुतादृष्टमपीति संशये निर्णयमाह अथो इति तु विशेषे परे आचार्याः अशुभं ग्रहणं तु नो वीक्ष्यं न दृष्ट्वा
व्यमित्याहुः उक्तं च जन्मसप्ताहरिः फां कदशमस्थे निशाकरे दृष्टेरिष्टत्रशे राहुर्जन्मस्ये निधने तथा जन्मस्ये जन्मनक्षत्रं निधने वधतारा सप्तमी अत्र
दृष्ट इति परश्रवणादर्शनं चाक्षुषं विवक्षितमिति तेषामाशयं तश्चाक्षुषज्ञान एव दर्शने स्वस्वे इति परेषामतं तदसत् अदृश्यरूपाः कालस्य मूर्तयो भगणाश्चि
ताः शीघ्रमंदो ज्ञपातारव्याग्रहाणां गतिहेतवे इति सूर्यसिद्धान्ते पातानामदृश्यतोक्ता पातो राहुश्च पर्यायः दक्षिणोत्तरयोरेवं पातो राहुश्च
हसा विक्षिपत्येव विक्षेपश्च द्वादीनामयं क्रमादिति सूर्यसिद्धान्तोक्तेः अतः पातानामदृश्यत्वात् राहोर्दर्शनमेवानुपपन्नम् न तु ग्रहणे
सूर्यचंद्रयोश्चादको राहुर्दृश्यत एव अत एव राहुग्रहे निशाकर इत्यादिपुराणोक्तिरपीति चेन्न भानोर्भाष्ये महीच्छायात्तुल्ये कसमे
पिवा शशांकपाते ग्रहणे कियद्भागधिकेन कदत्युपक्रमे चादको भास्करस्येदुरधस्था घनवद्भवेत् भूच्छायां प्राञ्जुखश्चंद्रो विशत्यस्य
भवेदसौ असौ भूच्छाया अस्य चन्द्रस्य चादको का भवेदित्यर्थः सूर्यसिद्धान्ते चाद्यच्छादकभावोऽभिहितः स्पष्ट एव पुराणविरोधपरिहार
स्तु भास्करेणैव राहुः कुभामंडलगः शशीकमित्यादिनोक्तम् वराहेणापितस्मिन्काले सान्निध्यमस्य तेनोपचर्यते राहुरित्युक्ता तस्माद्वाहोर्दर्श
नेनास्तेव तन्मते दर्शनं चाक्षुषं मेव विवक्षितम् एवं च राहोर्दर्शनं राहुदर्शनमिति तत्पुरुषोऽनुपपन्नः तस्माद्दर्शनं शब्देनोपरागोलस्यते राहुर्द
र्शनं राहुपरागस्तस्मिन्नाहुर्दर्शने इति अयमर्थः राहुर्नाम पातस्तत्संबन्धेन दर्शनमुपसंगति न च राहुरेव लक्षणयोपरागपरस्तस्य दर्शन
मिति पूर्वपक्षाभिमतार्थसिद्धिरिति वाच्यम् लक्षणया त्वर्थोतरासंभवे सति वक्तव्याः अत्यंतादर्शनं राहोस्तथाचात्यंतदर्शने प्रजापीडावि
निर्देश्याद्याधिदुर्भिक्षतस्करैरिति विष्णुधर्मोत्तरादिवाक्येषु पातं तरासन्निधानाद्वाहुशब्देनोपसमो लस्यते इह च राहोः सातारव्यं पह गति।

रामः
४३

रूपमर्थान्तरमस्तीत्यतोराहुदर्शनग्रहपातयोः समानार्थकनास्तीत्येवसिद्धमिति प्रागुक्तानां सर्ववचसंग्रहणे स्ताथादिव्येकावाक्यार्थः प्र
 लितो भवति केचित्तु दर्शनादर्शनविषयकयोस्तु विध्योस्तुल्यबलत्वात् सकृद्दृष्ट्वा स्तायादिति वदन्ति तदसत् जन्मसन्नाष्टरिः फांके स्यादिनासा
 मान्यतो निषिद्धस्य उपरक्तदर्शनस्य नैसत्तोद्यतमादित्यनास्त्यात कदाचन नोपरक्तनचारिस्थेन मध्यं न भसोगतमिति मन्त्रोपरक्तदर्शनस्य
 पुनर्निषेधानुपपत्तेः प्रागुक्तदिशाराहुदर्शनपदस्य राहुपरागलक्षकत्वेन तुल्यबलत्वाभावात् तस्मादुपरक्तयोः सूर्योचंद्रमसोर्यस्य कस्यापि दर्शना
 निषेधसत्त्वात् ग्रहणे च स्नानदानाद्युक्तेस्तद्दानं च ज्योतिः शास्त्रैकदेशगणितग्रंथेभ्यो बुध्वा तस्मिन्काले दानादिविधेयमिति सिद्धातः अतएव मेघा
 द्यावृत्तेषु उपरागे स्नानादिविधेयमेव रात्रौ सूर्योपरागे दिवा चंद्रोपरागे दिवा चंद्रोपरागे च स्नानादिकेतुवचनात्र भवति तदुक्तं निगमे सूर्यग्रहो यदा रात्रौ
 दिवा चंद्रग्रहो यदि तत्र स्नानं न कुर्वीत इत्यादानं न च क्वचिदिति तादृशग्रहणे दुष्टेऽपि दोषो नास्तीत्यपि सूचितं जावालिवचनात् संक्रातेः पुण्यकाल
 स्तुषोडशी भयतः कालः चंद्रसूर्योपरागे तु यावद्दर्शनगोचर इति ग्रस्तस्यास्तसमयनपर्यंतं दर्शनगोचरत्वात् कालः पुण्यकालो भवतीति व्याचरव्युः
 तदुक्तं विश्वरूपनिबंधे दिवा चंद्रग्रहो रात्रौ सूर्यपर्वे न पुण्यस्मृसंधिस्थं पुण्यवन्देयं यावद्दर्शनगोचर इति अन्येतु सूर्यस्यादर्शनं रात्रिर्दिनं तदृश
 नात्मकम् भुजवृत्तादुपरिचस्थितो को दर्शनस्मृतमिति वसिष्ठसिद्धांतवचनान्मेघावृत्तेः नावृत्ते चोपरागे गणितागतस्थितिघटिकाः पुण्यकाल इ
 त्याहुः यत्रोकाशो भूम्या सदलग्नमिषु दर्शयंत स प्रदेशो भुजशब्दात्वायः अर्कदस्युपलक्षणचंद्रादिग्रहनक्षत्राणाम् विष्णुधर्मोत्तरे अहोरात्रमभोक्तव्यं
 चंद्रसूर्यग्रहायदा मुक्तिदृष्ट्वा तु भोक्तव्यं स्नानं कृत्वा ततः परमिति ग्रस्तास्ते गुरुः ग्रस्ता विवास्तमानतुरवीद्वोः प्राप्नुतो यदि तयोः परे घुरुदये स्नात्वा भ्यषह
 रेन्नरः इत्यनयोर्वावैयेयोर्देशनोदयशब्दो भुजवृत्तोपरिस्थितत्वलक्षको अन्यथामेघाद्यावृत्तेन परिदिवसे पि दर्शनाभावे उपवासः प्रसज्येत तथाप्यत्र स्प
 र्शकाले ग्रहणं दृष्ट्वा स्नानं विहितं तत्रोत्तरे मेघावरणाद् विचंद्रयोर्दर्शनाभावो दिवसद्वयत्रयवास्यान्तत्राप्युपवासः प्रसंगस्यात् न वशिष्टास्तथाचरन्ति
 तस्माद्दिदर्शनार्थ एव तस्माच्छास्त्रीयग्रहणज्ञाने सति मेघानावृत्तेऽपि ग्रहणे ग्रहणमदृष्ट्वैव चक्षुष्मता अंधेन गतुमशक्तेन च रद्वादिना सच्छा

मु०टी
गो०प्र
४४

स्त्रीयविधेयमितितास्यर्यः अतएवभागवतेकुरुक्षेत्रेस्नानार्थमिलितानांपांडवीयलोकानामध्येधृतराष्ट्रोपिपरिगणितइतिशिष्टाचारोप्येवमे
वास्ति एवंचारिष्टजनकत्वेतस्माज्जन्मसप्ताकतिपर्यन्तिमूलत्वाद्दुपेस्य किंच मत्स्यलोचनवसिष्ठपुराणदिवाक्येदर्शयद्वाभावाच्च अतएवमूलेप
रेइतिपदप्रयुक्तं शांतिस्तुदर्शनाभावेपिविधेया यतोरिष्टयोगात्स्वरूपसत्तामेवारिष्टजनकत्वात् अथग्रहणशांतिः येषांतुविषमस्थनि
राहुश्चंद्रमुपक्रमेत् कर्मक्षयपरिल्लेशात् प्राप्नुवंतिचतेजनाः पितृपक्षविनाशायस्त्रयस्थाने भवेद्गृहः मातृपक्षविनाशायचंद्रस्थाने भवेद्गृ
हः होरायागृत्यतेयस्यनसत्रेवानिशाकरः प्राणसंदेहमाप्नोतिसर्वाभरणमृच्छति यस्यत्रिजन्मनक्षत्रेग्रहणेशशिभास्करे तज्जातानांभवेत्
पीडायेनराः शांतिवर्जिताः संक्रमद्भनस्येषांजन्मतृतीयेथवाग्रहणबहुरोगमृत्युजननोदानाहुतयोजयाश्चकर्त्तव्याः तस्मादानंचहोमंच
देवार्चनजपोतथा उपरागाभिषेकंचकुर्याच्छांतिर्भविष्यति नक्षत्रदानयथा रूपविधायभुजगस्यतुकांचनेनपिष्ठेनवाहिमकरेदिवसा
धिपिच ग्रस्तेत्रिजन्मदिवसेतमसाप्रदद्याद्विप्रायवेदविदुषेसुपरीक्षिताय यस्यराशिसमासाद्य भवेद्गृहणसंभवः तत्रस्नानं प्रवक्ष्यामिम
त्रोपधिसमन्वितम् चंद्रोपरागसंप्राप्यकुर्याद्वाह्यणवाचनम् संपूज्यचतुरोविप्रान् शुकुत्तमाल्यानुलेपनेः पूर्वमेवोपरागस्यसमानीचोषधादिकं
स्थापयेच्चतुरः कुंभान्नणान्सागरानिति गजाश्वरथ्यावल्मीकसगमात् इदंगोकुलात् राजद्वारप्रदेशाच्च मृदमानीयनिक्षिपेत् पंचगव्यंचकुंभेषु
शुद्धमुक्ताफलानिच रोचनपद्मकशारवंपचस्त्रसमन्वितम् स्फटिकंचंदने श्वेततीर्थवारिचपलवान् जसदंतवकुट्टसर्पयोशीरगुण्यूलन तत्सर्वानि।
क्षिपेत्पूर्वकुंभेषुवाहयेत्फुरान् सर्वसमुद्राः सरिततीर्थानिजलदानदाः आयातुममशान्त्यर्थदुरितक्षयकारकाः तिलहोमंब्याहृतिभिः सहस्रं
चाष्टसयुतम् एवंचत्वाप्रयत्नेनस्नानकर्मसमारभेत् आमंत्र्यनवभिर्मंत्रैः कुंभात्सकल्पपूर्वकम् योसौवज्रधरोदेवो आदित्यानांप्रभुर्मतः सहस्रनयनः
शक्रोग्रहपीडाव्यपोहतु मुखयः सर्वदेवानांसप्तर्चिरमित्युतिः चंद्रोपरागसंभूतामग्निः पीडांव्यपोहतु यः कर्मसाक्षीलोकानां धर्मो महिषबाहनः यमश्च।
द्रोपरागोत्थाग्रहपीडाव्यपोहतु निर्ऋतिः कोणयोदेवः प्रलयानलसंभवः। स्वदेव्यग्रीतिभीमश्चरक्षः पीडांव्यपोहतु नागपाशधरोदेवः सदाभकरवीहर्तुः।

रामः
४४

मजलाधिपतिश्चंद्रग्रहपीडां व्यपोहतु प्राणरूपो हिलोकानां सदा कस्मिन्मृगश्रियः वायुश्चंद्रो परागो स्यात् ग्रहपीडां व्यपोहेतु यो सौ निधिप्रविष्टि
 देवः स्वप्नशूलगदाधरः चंद्रो परागकमुषधनक्षेत्रव्यपोहतु यो सा बिंदुयुतो देवो भवानीपतिरीश्वरः चंद्रो परागजापीडां सनाशयतु शंकरः
 त्रैलोक्येयानिभूतानि चततो मैत्रान्विलिख्यकान्वितान् वस्त्रेपदेऽथवाभूर्जेपंचरत्नसमन्वितान् यजमानस्य शिरसि निरध्युस्तद्विजोत्त
 माः ततो तिवाहयेद्वेलासु परागानुमानिनी प्राङ्मुखं पूजयित्वा तेन चाचामीष्टदेवते चंद्रग्रहे विनिवृत्ते कृतशौचात्ममंगलः कृतस्नानं
 चतत्सर्वब्राह्मणाय निवेदयेत् अनेन विधिनायस्तु ग्रहस्नानं समाचरेत् न तस्य ग्रहपीडा स्यात् च बंधुधनक्षयः सूर्यग्रहे सूर्यनामसबा
 मंत्रेषु कीर्तयेत् यद्दंष्ट्रणयान्निस्त्रावयेद्वापि वानराः सर्वपापविनिर्मुक्तः सर्वत्रस्वरवान् भवेदिति इति मत्स्यपुराणे क्ता ग्रहणशान्तिः अ

पापांतः पापयुक्त्युने पापाच्चंद्रः शुभोप्यसत् शुभांशे चाधि मित्रांशे गुरुदृष्टोऽशुभो
 पिसत् ७ सितासितादौ तदुष्टे चंद्रे पश्येत् शुभावुभौ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥

शौषधीभिर्ग्रहणशान्तिः रोचनं पद्मकं शरं कुंकुमं रक्तचंद्रं तमू रक्तस्फटिकतीर्थं त्रिसितसर्षपगुग्गुलून् मधुकंदेवदारुं च विष्णुक्रांतासि
 तावरी वेलोचसहदेवी च निशाहितयमेव च दूर्वाकुशोशीरशमीशिलाजित्सर्वार्थसर्वौषधिपंचमृद्भिः स्नानं विदध्याद्ग्रहणं रवीद्वेः पीडाकरं शां
 तिवहं च यस्येति ६ अथ चंद्रबले विशेषमनुषुपुच्छं दृष्ट्वाह पापांत इति शुभफलदोषि चंद्रः पापांतः पापद्वयमध्यवर्ती पापयुक्तपापग्रहयुक्तः पापात्
 युने सप्तमेव वर्त्तमानस्तदाशुभोपि असत् अशुभ एव यदा च शुभांशोपि चंद्रः शुभांशे शुभग्रहजवांशे अथवाधि मित्रनवांशे तथा गुरुणा दृष्टः सत्
 शुभफलदाता भवेत् ७ अन्यदप्यनुषुभाह सितेति ६ असादौ प्रतिपदि समीचीनचंद्रे सति संपूर्णः शुक्रः शुभः असितादौ कृष्णपक्षप्रतिपदि
 दुष्टे चन्द्रे सति संपूर्णः कृष्णः शुभः अस्यासे च पूर्वोक्तादथा द्वे परीत्येद्वावपि पक्षावनिशौ यदाशुक्रप्रतिपदि चंद्रे दुष्टे चन्द्रे तदा सकलपक्षोऽनिष्टः ॥ ६ ॥

मु०टी०
गो०प्र०
४५

रुष्णप्रतिपरिचंद्रः शुभश्चेत्तरासंपूर्णः रुष्णपक्षोऽनिष्टः इदमेतावत् अञ्जबलंचंद्रबलंसंकटे विवाहयात्रादौ अवश्यकर्त्तव्येतात्कालिक
चंद्रबलाभावेचग्राह्येनान्यथेत्यर्थः ८ अथग्रहदोष्यपरिहारपूर्वकंतुष्टिसंपादनार्थं नवरत्नसमुदायधारणंशालिन्याह वज्रमिति अत्र
सुवर्णमुद्रिकायानवधाभक्तायां प्रागादिक्रमेणनवरत्नानिनिधेयानि तत्रप्रागितिपंचम्यंतमव्ययंपंचमीचेयल्यपुलोपेतेनप्रागादिदि
क्तइत्ययमर्थोजातः तत्रशुक्रप्रीतयेपूर्वस्यांदिशिवज्जंश्चेत्तही रकनिधेयम् एवंचंद्रप्रीतयेसुमुक्ताशांभनमुक्ताफलमाप्तय्याम् भौमप्री
त्यर्थेदक्षिणस्थाप्रवालम् अगौराहैनेत्रैत्यांगोमेदम् अर्कौशनेपश्चिमायांशोभनेनीलम् केतौवायव्यांवेडूर्यंगुरोउत्तरस्यांपुष्पकंपुष्पराजंबुधेर्दशा

व्यत्यासेचाशुभौप्राक्तौसंकटेञ्जबलंविदम् ८ वज्रंशुक्रेऽङ्गेसुमुक्ताप्रवालंभौमेऽंगोमेदमार्कौसुनीलं केतौवेडू
र्यंगुरोपुष्पकंज्ञेपाचिःप्राडःमाणिक्यमर्केतुमध्ये ९ माणिक्यमुक्ताफलविद्रुमाणिगारुत्तमकंपुष्पकवज्रनीलं गोमेदंवेडू
र्यकमर्कतःस्पूरत्नान्यथोज्ञस्यमुदेसुवर्णम् १० धार्यलाजावर्त्तकराहुकेत्वोरौप्यंशुक्रेद्द्वैश्वमुक्तागुरास्तु ॥ ४ ॥ २ ॥

न्यपाचिः मध्येमध्यमकोष्ठेअर्कप्रीत्यैमाणिक्यनिधेयम् ९ अथसतिसामर्थ्यं नवरत्नसमुदायसाधारणमुक्तंइदानीमसतिसामर्थ्यंयद्ग्रहकृतदोष्यं
तद्ग्रहरत्नधारणमिद्रवज्रयाह माणिक्येति सूर्यप्रीत्यर्थमाणिक्यधार्यम् एवंचंद्रस्यमुक्ताफलम् भौमस्य विद्रुमंप्रवालंबुधस्यगारुत्तमकंगरुडःपाचिः
गुरोःपुष्पकंपुष्पराजःशुक्रस्यवज्रंहीरकः शनेनीलंलहसुणियाराहोर्गोमेदम् केतौवेडूर्यमित्येवमर्कतोऽर्कादीनां ग्रहाणारत्नानिधार्यणिस्तुः तत्रयद्ग्रहक
तदोष्यंतस्यग्रहस्यतुष्टेत्तद्रत्नमेवधार्यमित्यर्थः अथोज्ञस्यमुदेसुवर्णमित्यग्निमश्लौकेनसंबन्धः १० अथमहामूल्यारत्नधारणस्यासामर्थ्यंअस्य
मूल्यानिरत्नानिनाराबलेचशालिन्याह धार्यमिति अथोज्ञस्यबुधस्यमुदेसंतोषार्थंसुवर्णंयथाशक्तिधार्यम् राहुकेत्वोरौप्यंलाजावर्त्तकंमणित्रिंशे

षोधार्यः शुक्रेदौरत्तुष्टैरूपम् ॥ ४ ॥

रामः
४५

गुरोस्तुष्टे मुक्ताफलं शनेस्तुष्टे लोहं आरभान्तेस्तुष्टे प्रवालं धार्यम् तारेति यदिनेतारावलं चिकीर्षितं तं दिनेयातारासाजन्मनक्षत्रार्ते त्रिरावृत्तितः पु
नरावृत्तित्रयेण गणनीया स्यात् त्रिरिति स्रजंतमव्ययं जन्मनक्षत्रात् दिननक्षत्रगणितेन वभिर्भक्तिसप्त आवृत्तये भवन्ति अवशिष्टतारायाः शु
भमशुभं च व्याख्यामिति फलितोऽर्थः ११ अथशेषक्रमेण सकलास्तारासंज्ञा अनुष्ठुभाह जन्माख्येति स्पष्टोऽर्थः १२ अथावश्यकृत्यदुष्टतारा
या प्रकारद्वयेन परिहारं शार्दूलविक्रीडितेनाह मृत्यौ स्वर्णतिलानिति मृत्यौ वधतारायां स्वर्णतिलान् यथाशक्ति ब्राह्मणाय दद्यात् विपदिविपत्तारायां गु
डमिक्षु विकारं दद्यात् त्रिजन्मसूतिसृष्टुजन्मता रासुशकं वंताकादि दद्यात् अथोप्रत्यरितारकासुपंचमतारायां लवणं दद्यात् मारदः जन्म त्रिपंचसप्ता

लोहं मंदस्यारभान्तेः प्रवालं ताराजन्मर्क्षा त्रिरावृत्तितः स्यात् ११ जन्माख्यसंपद्विपद्विपदः क्षेमप्रत्यरिसाधकाः वधमैत्राति ।
मैत्राः स्युस्तारानामसदृक्फलाः १२ मृत्यौ स्वर्णतिलान्विपद्यपि गुडं शाकं त्रिजन्मस्वथो दद्यात् प्रत्यरितारकासु लव
णं सर्वो विपत्प्रत्यरिः मृत्युश्चादिमपर्ययेन शुभहोथेषां द्वितीयं शकानादि प्रांत्यतृतीयका अथशुभाः सर्वतृतीये
स्मृताः १३ षष्टिर्दं प्रंगतं भुक्तघटीयुतं युगाहत्म् ॥

स्व्यातारानिष्टफलाः स्मृताः शाकं गुडं लवणं सतिलान्कांचनं क्रमा
त् अनिष्टपरिहाराय दद्यादानं द्विजातयेदति अथद्वितीयः परिहारः तत्रादिमपर्यये प्रथमावृत्तौ विपत्प्रत्यरि मृत्युश्च तृतीयपंचमी सप्तम्यस्ताराः ।
सर्वा अपिसामान्यतः षष्टिघटिकात्मिका नशुभदाः स्युः अथद्वितीयपर्यये द्वितीयावृत्तौ विपत्प्रत्यरि मृत्युना आदि प्रांत्यतृतीयका अंशानशुभदाः ।
विपत्ताराया मायांशः प्रथमचरणे निषिद्धः प्रत्यरितारायां प्रांत्यांशश्चतुर्थचरणस्याज्यः मृत्युतारायां तृतीयोशः तृतीयचरणस्याज्य इति अथतृतीया
वृत्तौ विपत्प्रत्यरि मृत्युश्चेत् सर्वेषु षष्टिघटिकात्मिका अपिशुभाः उक्तचदीपिकायां पर्याये प्रथमे वर्ज्या विपत्प्रत्यरि नैधना इति १३ अथचंद्रावस्थागण
नोपायमाह षष्टिप्रदति अश्विनीमारभ्यगतभानिषष्ट्या ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ श्रीरामायतस्मै नमः

मु०टी०
गो०प्र०
४६

गुण्यानिवर्त्तमाननक्षत्रभुक्तघटीयुतानिपुनर्युगैश्चतुर्भिराहतानि शराब्धिहृत ४५ पंचचत्वारिंशताभाज्या नियल्लब्धमागतंगतावस्थास्ताः शेषं
वर्त्तमानायस्थायाः तत्रलब्धांकस्यापिद्वादशाधिकेद्वादशभिर्भागशेषं प्रवासाद्यवस्था चंद्रस्थगताः स्युः ता अवस्थामेषराशेः पुंसः प्रवासादि
संज्ञाः वृषराशेर्नष्टादिसंज्ञाः एवंमिथुनादिदशराशिषुमृतादिसंज्ञावस्थादितोद्वादशावस्थाः क्रमेणभवतीत्यर्थः १४ अथद्वादशावस्थानामानिस
फलान्याह प्रवासनाशावितिस्पष्टार्थं १५ अथग्रहणावैकृतिपरिहारार्थं सौषधस्नानंरक्षिणाश्चशार्दूलविक्रीडितेनाह लाजाकुष्ठेति लाजाभ्र
ष्टशालयः इतिकेचित् वस्तुतस्तु औषधीसाहचर्यात्तु लाजाशब्देन लज्जावती गृह्यते कुष्ठप्रसिद्धम् बलावरियारात्रियंगुः फलिनी घनोमुस्त

शराब्धि ४५ हृत् लब्धतोर्कशेषेऽवस्थाः क्रमाद्धिधोः १४ प्रवासनाशौमरणं जयश्चहास्यारतिक्रीडि।
तरुप्रभुक्ताः ज्वरारव्यकंपस्थिरता अवस्थामिषात् क्रमान्नामसृक् फलास्युः १५ लाजाकुष्ठव
लाप्रियंगुघनसिद्धार्थैर्निशादारुभिः पुंस्वालोभ्रयुतैर्जलैर्निगदितुंस्नानं ग्रहात्पाघहृत धेनुः कंवरु
णोवृषश्चकनकंपीतांबरघोटकः श्वेतोगौरसितामहासिरजइत्येतरवेर्दक्षिणाः १६ सूर्यारसौम्यास्फुजि
तोक्षनागसप्ताद्रिघस्त्रान्विधुरग्निनाडीः ॥ ७ ॥ सिद्धार्थाः सर्षपाः निशाहरिद्रा दारुः देवदारुः पुंस्वा शरपुंस्वा लोभ्रं प्रसिद्धं

एतैरोषधैर्युतैर्जनैः स्नानं ग्रहात्पाघहृत दुष्टग्रहसूचितारिष्टनाशकं स्यात् सप्रियंगुरुजनीद्वयमांसीकुष्ठलाजतिलसर्षपरवंडेः वारिभिः सहवचैः सहलो
धैः स्नानमतिनिखिलग्रहपीडामित्युक्तेः अथरवेः रविमारभ्यदक्षिणा उच्यते सूर्याय धेनुम् चंद्राय कंबुः शंखः शंखः स्यात्कंबुरस्त्रियामित्यमरः भौम
यारुणोवृषः बुधाय कृवर्णं गुरवे पीतांबरम् तच्च यथाविभवं कार्या संकोशजवा शक्राय श्वेतोघोटकः शनयेशामवर्णागोः राहवे महामहासिर्महामूल्यरुवद्रु
केतवे च्छागामेषः एताः दक्षिणाः १६ अथग्रहाः गंतव्यराशेः प्राक् कियद्भिर्दिनैः फलं द्युरित्येतदुपजात्याह सूर्यारेति ॥ ४६ ॥ ५ ॥

रामः
४६

जिगमिधितराशेः पुरस्तात् पूर्वतत्संख्यघटीदिवसमासान्शुभाशुभफलदाःस्युः यथासूर्यो गंतव्यराशेः प्राक्पंचदिनानिफलप्रदः भौमोष्टदिव
सान् बुधः सप्तदिवसान् शुक्रोपिसप्तदिवसान् चन्द्रोग्निनाडीत्रयम् राहुर्गंतव्यराशेः पूर्वत्रिमासान् शनिः षण्मासान् गुरुर्मासद्वयपूर्वफलद्वयार्थः ॥
१७ अर्थवश्यकृत्येतिथ्यादौशालिन्यादानमाह दुष्टेयोगइति राजादुष्टेव्यतीपातादियोगेतथानाड्योघटिकायां दुर्मुहूर्त्तादिदुष्टार्थास्तुवर्णय
थाशक्तिदद्यात् एवं सर्वत्र शेषं स्पष्टम् १८ अथवसंतिलकयोत्यादाह राश्यादीति पूर्वार्धं स्पष्टम् अध्वानेति यस्मिन्मासे स्वजन्मनसत्रववेशे सूर्या
दिवाराश्चेत्सु स्तेस्मिन्मासे अध्यादीनिफलानिवाच्यानि यत्रमासिरविवारे जन्मनसत्रे सेति अध्वामार्गो भवति एवं चंद्रवारे अन्नं भक्ष्यप्राप्तिरि

॥ तमोयमेज्यास्त्रिरसांश्चिमासान् गंतव्यराशेः फलदाः पुरस्तात् १७ दुष्टेयोगे हेमचंद्रचशंखंधान्यं तिथ्यर्द्धे
तिथौ तंदुलांश्च वाररत्नं भेचगां हेमनाड्योदयात्सिंधू संचतारासराजा १८ शय्यादिगौरविकुजौ फलदौ सिते
ज्योमध्ये सदाशशिसुतश्चरमेज्जमंदौ अध्वान्नवन्दिभयसन्मतिवस्त्रसौख्यदुःखानिमासिजनभेरविवासरादौ
१९ इतिगोचरप्रकरणंचतुर्थम् ४ आद्यं रजःशुभं माघमार्गं राधेषु फाल्गुने ॥ ४ ॥ २ ॥ ३ ॥

त्यादि १९ इति श्रीदिवज्ञविरचितायां स्वकृतमुहूर्त्तचिंतामणिटीकायां गोचरप्रकरणंचतुर्थं समाप्तम् ४ अथसंस्कारप्रकरणंव्याख्यायते तत्र संस्क्रि
यते अनेन श्रौतेन स्मार्तेन वा कर्मणा पुरुषइति संस्कारः स्वीयस्वीयजातौ सामान्यविशेषविहितवैदिकस्मार्त्तकर्मोनुष्ठानद्वारादृष्टविंशधा धायकइतिया
वत् लक्षणया तदर्थोक्तादिशुद्धादिकसंस्कारशब्देनोच्यते तस्यप्रकरणमुपक्रमः तेषु संस्कारागर्भाधानादयोऽष्टाचत्वारिंशत् तत्रगर्भाधानं त्रयमसंस्क
रः सचरजस्वलास्यधीनः ततो रजोदर्शमाच्छुभाशुभफलमुक्तं वसिष्ठेन प्रथमरजोदर्शनतः शुभाशुभं भवति सर्वलोकानामिति तत्रशुभसूक्त
रजोदर्शनमनुष्टुभाह आद्यमिति राधो वैशाखः इष आश्विनः अन्येषु सिद्धाः एषुमासेषु आद्यं रजः प्रथमोद्भवरजोदर्शनं स्त्रीधर्मः ॥ ४ ॥

मु० टी०
सं० प्र०
४७

शुभं भविष्यच्छुभसूचकं तथा शुक्रे शुक्लपक्षे कृष्णपक्षे तु दशमीपर्यन्तं मध्यमं ज्ञेयं कृष्णपक्षस्य दशमी मध्यमं फलमादिशेदिति यावदिति।
शेषः सहारे सताचंद्रबुधगुरुशुक्राणां वारे सत्तनौ समीचीनलग्ने शुभस्वामिकलग्ने दिवा दिवसे आद्यं रजोदर्शनं शुभमित्यर्थः अत्राशुभफल
लापवादमाह वसिष्ठः अशुभमपि समस्तवार्त्तवे संप्रभूतं सरगुरुसितयुक्तमीक्षिते वा यलग्ने तिमिरमिव कठोरज्योतिरुत्पत्तिकाले क्षय
मथ समुपैति प्राप्नुयादीप्सितानि कठोरज्योतिः सूर्यः १ अथात्र शुभमध्याशुभनक्षत्राण्यनुष्ठुमाह श्रुतित्रयेति श्रवणत्रयमृदुसिप्रध्रुवस्वा
तीनक्षत्रेषु सितांबरे श्वेतवस्त्रे चाद्यं रजः शुभमिति पूर्वेषु संबन्धः मूलेदिति भेषु नर्वसुः पितरो मघामिश्रकृतिका विशाखे एतेषु नक्षत्रेषु म
ध्यमं परेषु भरणी ज्येष्ठा द्वौ श्लेषा पूर्वात्रयेषु असत् अनिष्टम् अत्र विशाखामूलयोर्मध्यमत्वाभिधानं वसिष्ठवाक्ये दुष्टफलश्रवणात् द्विद्वै
॥ ज्येष्ठश्रावणयोः शुक्ले सहारे सत्तनौ दिवा १ श्रुतित्रयमृदुसिप्रध्रुवस्वाती सितांबरे मध्यं च मूलादिति भेषु त्रिमिश्रे
परेषु सत् २ भद्रानिद्रासंक्रमेदर्शरिक्ता संध्याषष्ठीद्वादशीवैधृतेषु रोगेष्टम्यांचंद्रसूर्योपरागे पाते चाद्यं नोरजोदर्शनं सत्
३ हस्तानिलाश्विभृगुमैत्रवसुध्रुवारण्यैः शुक्रे न्वितैः शुभतियौ शुभवासरे च स्नायादद्यात् लववतीभृगुपौष्णवायुहस्ता।
श्विधातुभिरंलभते च गर्भम् ॥ ४ ॥ ७७ वभेषु ध्रुवती प्रमता क्लैवमोघामयवैरिसंधामूले प्रकामाधिकहीनसत्वाव्यसृर्भुसोद्भुतदोष
चित्तेति २ अथ निंद्यं रजोदर्शनं शालिन्याह भद्रेति भद्राप्रसिद्धा निद्रानिद्रावस्थायामध्यात्रातर्मध्यान्हसायसंध्या उपरागे ग्रहणे पाते व्यतीपाते महा
पातच शेषस्येष्ट आद्यं रजोदर्शनं सत् अनिष्टफलमित्यर्थः ३ अथ रजस्वलास्नानमुहूर्त्तवसंततिलकं याह हस्तानिलेति एषु एकादशनक्षत्रेषु शुभ
तियौरिक्तामारहिततियौ शुभवारे चंद्रबुधगुरुशुक्रवारे आर्त्तवती क्रतुमती स्त्री स्नायात् अथ विशेषमाह भृगेति भृगेवती स्वाती हस्ताश्विनी रोहिणी
नक्षत्रैः स्नाता क्रतुमती अरंशी घृगर्भं लभते लघुसिप्रमरं द्रुतमित्यमरोक्तेः दक्षिणायास्तु चतुर्थदिवस एव स्नानं कुर्वति अन्ये विहितदिने कुर्वति तत्रेदे

शुभं भविष्यच्छुभसूचकं तथा शुक्रे शुक्लपक्षे कृष्णपक्षे तु दशमीपर्यन्तं मध्यमं ज्ञेयं कृष्णपक्षस्य दशमी मध्यमं फलमादिशेदिति यावदिति।

अयगर्भाधानंशार्दूलविक्रीतशालिनीभ्यामाह गंडांतमिति अत्रस्वपत्नीगमेगर्भाधानेएतान्दोषांस्सजेदितिसंबन्धः एतान्काक्कात्रिविधंतिथिनस्त्र
 त्रलभनानांगंडांतं श्रीपतिः नक्षत्रतिथिलभनानांगंडांतंत्रिविधंस्मृतम् नवपंचतुर्थानांद्वाकाद्दृष्टिकामितमिति निधनजन्मर्क्षेनिधनतारांवधतारा
 जन्मतारांच मूलम् अंतकभरणी दास्त्रमश्विनी पौष्मरेवती मघाउपरांगग्रहण पातंव्यतीपातंमहापातंच वैधृति पित्रोःमातापित्रोः श्राद्धदिनं
 दिवादिवसे परिघयोगेस्याया धर्म उयातहतानिदिव्यभौमांतरिक्षस्त्रिविधोयतेहस्तानिदूषितानिभानि जन्मर्क्षतः जन्मराशेजन्मलभ्नाहामृत्युभवनम
 ष्टमलग्नम् पापयुतंभम् ५ भद्राषष्ठीति पर्वाणिविष्णुपुराणेचतुर्दश्यष्टमीचैवअमावास्याचपूर्णिमा पूर्वाण्येतानिराजेन्द्ररविसंक्रांतिरेवचेतिस्का
 रे तु कृष्णाष्टमीचतुर्दश्योपूर्णिमादर्शसंक्रमइति संध्याद्वयम् भौमसूर्यशनिवारान् आद्यरात्रीः रजोदर्शनमारभ्यदिनचतुष्टयत्यजेत् कालवि

गंडांतंत्रिविधंयजेन्निधनजन्मर्क्षेचमूलांतकंदास्त्रंपोष्णामधोपरांगदिवसान्पातंतथावैधृतिम् पित्रोःश्राद्धदिनं
 दिवाचपरिघाद्यद्द्वैस्वपत्नीगमेभान्युस्याताहत्तानिमृत्युभवनंजन्मर्क्षतःपापभं ५ भद्राषष्ठीपर्वरिक्ताश्वसंध्याभौमाकर्क
 कीमाद्यरात्रीश्चतस्रः गर्भाधानंशुत्तरेद्वर्कमैत्रब्राह्मस्वातीविष्णुवस्वदुपेसत् ६ केंद्रत्रिकोणेशुभैश्चपापैस्त्र्यापारिगेःपुं

धाने षष्ट्यष्टमीपंचदशीचतुर्थीचतुर्दशीमप्युभयेन्नहित्वा शेषाःशुभाःस्युस्तिथयोनिषेकेवाराःशशाकार्यसितेकुजा ॥ग्रहदृष्टलग्ने॥ ४॥
 नामिति गर्भाधानमिति शुत्तराःदुर्दुर्गः अर्कोहस्तेः मैत्रमनुराधा रोहिणीस्वातीश्रवणधनिष्ठाशततारकासुगर्भाधानसत्शुभंगुरुः हरि
 हस्तानुराधाश्रवातीवरुणवासव उत्तरात्रितयेसोम्यंरोहिण्यश्रुभास्मृताःआधानेमूलसार्पात्यमशुभंसममन्यभमिति अथंगर्भाधानेल्
 ग्नमिद्रवज्रयाह केन्द्रेति शुभैःकेंद्रत्रिकोणेषुसद्भिः पापग्रहेस्त्र्यापारिगेः सद्भिःपुंग्रहेः रविभौमगुरुभिर्दृष्टलग्नेसति तथाङ्गेचंद्रेओजाशगे विव
 मराशीनांनवांशगेसतिअपिशब्दात् ॥ ४ ॥ ४ ॥ ६ ॥ ४ ॥ ६ ॥ श्रीजगन्नाथायनमोनमः॥

सु०दी० लगेपिविषमांशगे युग्मरात्रोसमरात्रौगर्भाधानं विर्यम् मध्यभान्याह चित्रादितीज्याश्विषुतद्गर्भाधानमध्यमं स्यात् गुरुः चित्रादित्येतथा
 सं०प्र० शिष्ये तुरगेचेति मध्यमा शेषान्य साणि दुष्टानि स्युर्निषेकारव्यकर्माणीति एतंगर्भाधानं निधाय पुंसां किं कार्यमित्याह विष्णुः निद्रासमयमासाद्य
 ४६ तां बलं चंदनात्यजेत् पर्यंकास्त्रमदो भालास्युगपुष्पाणि मस्तकात् इति गर्भाधानं ७ अथ सीमंतोन्नयनं शार्दूलविक्रीडितेनाह जीवार्कंति गुरु
 रविभौमवारे निर्ऋतिमूलम् ब्रह्मभंहस्तः एतैर्नक्षत्रैः रिक्ता ४।९।१४ अमा ३० अर्को १२ रसाः ६ अष्टमि आभिर्वर्जित तिथिभिः
 उपलक्षिते दिने मासादिभिर्पीवरेषु सतीत्यर्थः एतादृशसमये अष्टमषष्ठमासि अष्टमे मासे षष्ठमारे वा सीमंतः सीमन्तकर्माख्योग
 र्मसंस्कारः कार्यः तत्र शुभग्रहैः केन्द्रत्रिकोणसङ्घिः खलैः पापैः लाभारि त्रिषु सङ्घिः पुंसां शके लग्ने पुरुषराशौ विषमराशौ लग्ने न
 ओजांशके ज्ञेयि च युग्मराशौ चित्रादितीज्याश्विषु मध्यमं सत् ७ जीवार्करदिने मृगे ज्यनिर्ऋति श्रोत्रादिति ब्र
 धभैरिक्ता मार्करसाष्टवर्ज्य तिथिभिर्मासाधिपेपीवरे ॥ २ ॥ वांशे च विषमराशौ सति तदा सीमंतः शुभः अत्र विशेषमाह ॥
 कश्यपः चंद्रोपिशुभदोज्ञेयः त्यक्त्वा षष्ठाष्टमव्ययान् सीमंतलग्नादेकौपिकूरः पंचारिष्टः फलः हंति सीमंतिनीसोपितद्गर्भवानसंश
 यः ननै धनेतयोर्लग्नेनै धने शुद्धिसंयुते तयोः स्त्रीपुंसयोः अस्यापवादः लग्नादष्टमराशीशः केन्द्रगः शुभवीक्षितः यद्यप्यष्टमस्योक्तं
 क्तं दोषमाशु व्यपोहति गर्गः सीमंतोन्नयनं कार्यं शुभांशे शुभलग्नवो कुलीरयुगकन्याश्चवर्ज्याः शेषाश्च शोभनाइति अत्र ग्रहबले स
 ति कुलीरमिथुनकन्या अपि ग्राह्या इति ज्ञेयम् अतएव मूले लग्नविचारो न कृतः कारिकायां पुंसां सत्राणि चैतानि तिथ्यो हस्तः पुनर्वसुः
 अभिजित्शोषपाच्चैव अनूराधाश्चियुक्तथा ऋषेस्य मध्यमेपादद्वये सीमंत इष्यते इत्युक्तम् अथ मतांतरम् वाधुवांत्यसदहेधुवाणिरो
 हिण्युत्तरा अंत्यरे वती एषु तथासतां शुभग्रहाणां चंद्रज्ञगुरुशुक्राणां वारे वा कार्यं गुरुः रोहिण्येद्वमादित्यपुष्यहस्तोत्तरात्रयम् ॥ ४ ॥

रामः
 ४६

पीठं वैष्णवमं चैव सीमंते सौम्यवासर इति सीमंतादिषु शोभना इत्यर्थः जन्मभंसीमंते निषिद्धमाह वसिष्ठः बालान्भुक्तौ ब्रतबन्धने च
 राजाभिषेके रत्नजन्मधिष्यन् श्रुभत्तनिष्ठं सततं विवाहसीमंतयान्नादिषु मंगलेषु गुरुः मासप्रयुक्तकार्येषु मूढत्वंगुरुशक्रयोः नरोषक
 त् मत्तो मासो युवादिषु कंतथा यद्यपि पुंसवनस्य प्रथमकर्तव्यत्वात् तत्पूर्वनिरूपणमावश्यकम् तथापि क्वचित्सीमंतेन सहैव विधानात्
 बह्व्युतथैवाचारदर्शनात् सीमंतमुहूर्त्त एव प्रथममुक्तः नृसिंहः सीमंतो जपनस्योक्त तिथिवारभराशिषु पुंसवकारद्वये द्विद्वानसह वैकदिने
 यवा इति ८ अथ मासेश्वराः स्त्रीणां चन्द्रबलं च वसंततिलकेनाह मासेश्वरा इति अष्टममासे आधानलग्नाधिपः स्त्रीणामिति विवाहे गर्भसं
 स्कारे गर्भाधानपुंसवनसीमंतादिस्त्र्ये स्त्रीणामपि चंद्रबलं ग्राह्यम् इतरकर्म सुवस्त्रालंकारादिधारणादिषु भर्तुरेव चंद्रबलं ग्राह्यं यदाभर्ता

सीमन्तोष्टमषष्ठमासिश्रुभदैः केन्द्रत्रिकोणे रवंलैर्लभारि त्रिषु बाधुवांस्त्यसदहे लग्ने च पुंभांशके ८ मासेश्वराः सित
 कुजे ज्यरवी दुसौर चंद्रात्मजास्तनुपचंद्रदिवाकराः स्युः स्त्रीणां विधेर्बलमुशंति विवाहगर्भसंस्कारयोरितरकर्मसु
 भर्तुरेव ९ पूर्वोदितैः पुंसवनं विधेयमासे तृतीये त्वथ विष्णुपूजा मासेष्टमे विष्णुविधात् जीवैर्लग्ने श्रुभे मृत्युगृहे च शुद्धे ॥

मृतस्तदा पुनस्त्रीणामेव राजमार्त्तण्डः विवाहकार्यं कुत्समप्रतिष्ठागर्भप्रतिष्ठा विशुद्धौ अत्यानिकार्याणि धवस्य शूद्रोपत्यौ विहीने प्रमदात्मशुद्धौ ९
 अथेषां एष्यगे वपुंसवनमित्यंवारः तदर्थं पुंसवनमुहूर्त्तं विष्णुपूजामुहूर्त्तं इंद्रवज्रपाह पूर्वोदितैरिति पूर्वोदितैः सीमंतकर्मप्युदितैस्त्रिष्यादिनिरूपलक्षि
 ततृतीये मासि पुंसवनाख्यकर्मविधेयम् पुंसात्सुपतेनेनेति पुंसवनकर्मणः पुंस्त्वहेतुना अथेति सीमंतानंतरमष्टमे मासि विष्णुविधात् जीवैः श्रवणरे
 हिणीपुष्ये उपलक्षिते दिवसे तथा लग्ने श्रुभे श्रुभस्वामिकेश्रुभयुतदृष्टे वा मृत्युगृहे अष्टमस्थाने शूद्धे सर्वग्रहरहिते च सति विष्णुपूजाकार्या १० ॥ ६ ॥
 ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ॥ श्रीमहाकालीमहालक्ष्मीमहासरस्वतीदेवताभ्योन्नमो नमः ॥ ६ ॥ ६ ॥

सुब्रीः अथजातकर्मनामकरणयोर्मुहूर्ते उपजात्याह तज्जातकर्मादीनि जातकर्मयद्यपिजन्मनानंतरमेवविहितं तथापिसंक्रांतिव्यतीपातादिदृष्टविव
सं-प्र- सतयापित्राद्यसन्निधानेचत न्कृतंतदा मुहूर्त्तविचारणेनकार्यगर्गः व्यतीपातेचसंक्रांतौग्रहणेवैधृतावपिश्राद्धं विनाशुभकर्मप्राप्तेकाले
४९ पिनचरेदिति अतएवकालविकल्पोक्तो नारदने तस्मिन्जन्ममुहूर्त्ततुसूतकान्तितदाशिशोः जातकर्मचकर्त्तव्यपितृपूजनपूर्वकमिति अत
एवकामिति ज्ञातकर्मादीनितस्यजातस्यशिशोर्जातकर्मआदिशब्दानामकर्मोच्यते पर्वाणिचतुर्दश्यष्टमीकृष्णेत्यादिपूर्वाक्तानि रिक्ताभिश्च
उनतियौशुभे न्हिशुभवारे तथाएकादशेद्वादशेवापिघस्त्रेदिवसे तथामृदुधुवसिप्रचरनक्षत्रेषुशस्तेः स्यादतिक्रान्तं जातकर्मादिविधेयकर्त्तव्यं
तच्चश्रवणानंतरं सचैलं स्नानकृत्वाकार्यं मू वसिष्ठः श्रुत्वाजातं पितापुत्रे सचैलं स्नानमाचरेत् उत्तराभिमुखे भूत्वा नद्यो वारे वखातके तच्चशी

तज्जातकर्मादिशिशोर्विधेयं पर्वाख्यरिक्तो नतियौशुभे न्हि एकादशेद्वादशकेपिघस्त्रे मू
दुधुवसिप्रचरो दुषु स्यात् ॥ ११ ॥ ५ ॥ तोदकेन कुर्यान्नैमित्तिकं स्नानं शीताभिः काम्यमेव चेति रात्रावपि कार्यं वसि

ष्ठः पुत्रजन्म नियजे च तथा संक्रमणे रवेः राहोश्च दर्शने स्नानं प्रशस्तं नान्यथानिशीति सूतके तिसमुत्पन्ने पुत्रजन्म यदा भवेत् कर्त्तुं स्तात्कालि
कीशुद्धिः पूर्वाशीवेन सिध्यति रात्रौ जलाशयगर्भनाशक्तौ सांख्यायनः दिवा यदाहृतं तोयकृत्वा स्वर्णयुतं तु तत्र रात्रिस्नाने तु सप्राप्ते स्नायाद न
लसंनिधाविति जातकर्मप्रयोजनमाह गुरुः जातकर्मक्रिया कुर्यात्पुत्रायुः श्रीविवृद्धये ग्रहदोषविनाशाय सूतकाशुभविच्छिदे कुमारग्र
हनाशाय पुंसां सत्वविवृद्धये इति वसिष्ठः एकादशे न्हि विप्राणां क्षत्रियाणां त्रयोदशे वैश्यानां षोडशे नाममांसांते शूद्रजन्मवदति वसिष्ठेन मासना
मान्युक्तानि चैत्रादि मासनामानि वैकुण्ठेथ जमानः उपेन्द्रो यज्ञपुरुषो वासुदेवस्त्रिविक्रमः योगीशः पुंडरीकाक्षः कृत्वाऽनंतोच्युतस्तः
था चक्रधारी तिवैतानि क्रमादाहुर्मनीषिण इति ११ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥

रामः
४९

अथसूतिकास्नानमुहूर्त्तवसंततिलकेनाह पौष्मेति ह्योश्विनी एषुरेवासादिनक्षत्रेषुसमित्रमरवीज्यकुजेपुअनूराधानक्षत्रसूर्यगुरुभौमवा
रसहितेषुसूर्याः प्रसूतायाः स्त्रियाः स्नानंशस्तम् आर्द्रात्रयेप्रवणमघाभरणीमिश्रेकृत्तिकाविशाखेमूलचित्रासूनशस्तम् बुधवारेशनिवारेवसु
रष्टमीषट्षष्ठीरविर्द्वादशीरिक्तातिथिषुचनशस्तम् स्तन्ययानमुहूर्त्तदैवज्ञवल्लभे रिक्तंभौमंपरित्यज्यविष्टिपातसंवेद्यति मृदुधुवक्षिप्रभेषुस्त
नयानंहितेशिशोरिति १२ अथप्रसंगात् प्रथमादिमासोत्पन्नदंतफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह मासेचेरिति बालश्चेजन्मानंतरंप्रथमेमासेवेत्सदशनारे
त्तयुक्तोभवेत् तदास्वयंबालो नश्येत् ततोद्यादिकेद्वितीयादिमासेअनुजातभागिनीमात्रग्रजान्कमाइति द्वितीयमासियदिदंतोत्पत्तिस्तदा
नुजातंकनिष्ठभ्रातरंहति एवतृतीयेभागिनी चतुर्थेमातरं पंचमेज्येष्ठभ्रातरंषष्ठादिमासेषुअतुलभोगंलमते सप्तमेतातात्पितुःरुखअष्टमेपुष्टताम् ॥

पौष्मध्रुवेदुकरवातहयेषुसूतीस्नानंसमित्रभरवीज्यकुजेषुशस्तं नार्द्रात्रयश्रुतिमघांतकमिश्रमूलत्वाष्ट्रेज्ञसौरिव
रुषट्कविरिक्ततिथ्याम् १२ मासेचेप्रथमेभवेत्सदशनोबालाविनश्येत्स्वयंहन्यात्सक्रमतोनुजातभागिनीमात्रग्रजान्दद्या

नवमेलक्ष्मीं दशमेसौरव्यम् अग्रेपिसुरबाधिक्यमेव अथोदति अथोजनौ जन्मकाल एवसदशनः दंतयुक्तः स्वपित्रादिहा स्वमात्मा ॥ दिके ॥
नपितरंचआदिशब्दान्मातरंमपिनाशयतीतिस्वपित्रादिहा बोर्ध्वमिति वाअथवाऊर्ध्वंऊर्ध्वपद्मेजन्मानंतरंविहितेनिषिद्धेपिकालेसदशनश्चेत्
म्यात्तदापिस्वपित्रादिहाआत्मपितृनाशक इति उक्तंचविष्णुधर्मोत्तरे उपरिप्रथ मंयस्यजापं तेचशिशोर्द्विजाः तैर्वासहचयस्यस्यात् जन्ममा
गवसत्तम मातरंपितरंचोथस्वदेहात्मनमेवचेति तत्रैवशांतिरपि गजएषुगतंमलनोस्थवास्नापयेद्विजः तदभावेतुधर्मज्ञकाचनेतुवरासने सर्वौष
धीःसर्वगंधैःवीजैःपुष्पैः फलेस्तथापंचगव्येनरत्नैश्चमृत्तिकाभिश्चभार्गवा ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥

मुंटी० स्थालीपाकेन धातारं पूजयेत्तदनंतरं सप्ताहं चात्र कर्त्तव्यं तथा ब्राह्मणभोजनम् अष्टमेऽहनि विप्राणां तथा देया च दक्षिणा कांचनं रजभा
सं० प्र० गाश्वभुवं वासनमेव चेति १३ अथ दोलाचक्रमनुष्ठुभाह दोलेति तत्र बालस्य दोलायां रोहे दोलायोऽस्थापने अर्कभात सूर्यक्रांतन सत्रात् पंचनक्ष
५० त्रैर्नैरुज्यं तद् ग्रिमपंचनक्षत्रैर्मरणम् तद् ग्रिमपंचनक्षत्रैर्देहकार्यं कशत्वस्यात् तद् ग्रिमैरिषुभिः पंचनक्षत्रैर्व्याधिः रोगः तंतः सप्तनेक्षत्रैः।
सौरव्यं स्यात् शिशोरेवं फलसंस्कार्यत्वात् उक्तं च सूर्यभाच्चंद्रेभ्यावयं च पंचचतुर्दशामध्ये तु सप्तदेयानि दोलिकाचक्रमुत्तमम् पूर्वभागे निरोग
त्वं दक्षिणे मरणध्रुवम् पश्चिमे तु कशो बालउत्तरे व्याधिसंभवः शेषेषु सप्तधिष्णेषु बालकः शयने स्मरतीति १४ अथ दोलारोहणमुहूर्त्तवसं ततिल

षष्टादौ लभते हि भोगमतुलं तातात्करं वपुष्टान् लक्ष्मीसौरव्यमथो जनौ सदृशने बोध्वं स्वपित्रादिहा १३ दोलारोहेऽर्कभा
संचशरपंचेषु सप्तभैः नैरुज्यं मरणकार्यं व्याधिः सौरव्यं क्रमाच्छिशोः १४ दंतार्कभूपृथितिदिङ्घितवासरस्याद्वारे शरभे मृदु
लघुध्रुवभैः शिशुनां दोलाधिरूढिरथ निष्क्रमणं चतुर्थमासे गमोक्तसमये कर्मिते न्निवासत् १५ कवीज्यास्तं चैत्रा
धिमासेन पौषे जलपूजयेत्सूक्तिकामासपूर्तो ॥ ५५ कापूर्वादेनोत्तरार्द्धे सनिष्क्रमणं मुहूर्त्तं चाह दंतार्केति दंताद्वात्रिंशत् अर्काद्वाद्दशभू

पाः षोडश धृतयोऽष्टादशदिशोऽष्ट एतस्मिन् दिवसे तथा शरभवारं मृदुलघुध्रुवनक्षत्रैरुपलक्षिते बालानां दोलाधिरूढिः दोलायामधिरूढिरारोह
स्यात् अथ चतुर्थमासे गमोक्तसमये यात्राप्रकरणोक्तसमीचीनकाले शिशुनानिष्क्रमणाख्यसंस्कारपूर्वकं गृहाद्दहिर्गमनं स्यात् वा अथवा अर्कमिते
न्निहोद्दशदिवसे कुर्यात् गृहानिष्क्रमणं सूत्रोश्चतुर्थमासिकारयेत् यत्रोक्ते समये मासितृतीयेद्वादेशे न्निवेति गुरुवचनोत् १५ अथ जलपू
जा मुहूर्त्तं भुजंगप्रयातेनाह कवीज्यास्तेति शक्रगुर्वारस्तं चैत्रे अधिमासे पौषे माससमाप्तौ सूक्तिकाप्रसूतात्कीज्वरं न भवेत् ॥ ५६ ॥ ५७ ॥

राम
५०

एतद्व्यतिरिक्तकालेतथाबुधचंद्रगुरुवारेरिक्तावर्जिततिथौहिनिश्चितंश्रवणपुनर्वसृमृगहस्तमूलअचराधाएभिर्नक्षत्रैः सहितेदिनेजलंपूजयेत् या
 थक्चिदुग्धपानमुहूर्तः एकत्रिंशत्वासेरेवाद्द्वितीयेजन्मर्षेवाशुद्धलग्नेनुकूले शंखेशीरसन्निद्रघ्राच्छिषलाधके धात्रीपूज्यपूजाविधाय १६ अथान्नप्राश
 नंस्वधरयाह रिक्तानंदेति अथोनिष्क्रमणानंतरमेवंविधेकालेबालकानांअन्नप्राशनसत्शुभंस्यात् तत्रैतान्हित्वा एतेवर्ज्याः रिक्तानंदाष्टदर्शाः
 ५।१।१४।१।६।११।७।३० हरिदिवसंदादशी उपलक्षणत्वातिथिसंयहत्वा शनिभौमरविवारांश्चहित्वाजन्मर्षलग्नाष्टमगृहलवंगलग्नंचहित्वाजन्म
 र्षेजन्मलग्नेताभ्यामष्टमलवोऽष्टमगृहंअष्टमलवोऽष्टमनवांशस्तोगच्छतिप्राप्नोति एवंविधंलमंत्यजेत् इत्यर्थः जन्मराशिविलग्नाभ्यांनैधनेशेचविवर्ज

बुधेद्वीज्यवारेविरिक्तेतिथौहिश्रुतीज्यादितीर्द्वर्कनैर्ऋत्यमैत्रे १६ रिक्तानंदाष्टदर्शाहरिदिवसमथोसौरिभौमार्कवारान् ल
 ग्नंजन्मर्षलग्नाष्टमगृहलवंगमीनमेषालिकंच हित्वापष्टात्समेमास्यथहिमृगदृशापंचमारेजमासे नक्षत्रैः स्यात्
 स्थिरारंभ्यैः समृदुलघुचरैर्बालकान्नाशनंसत् १७ ॥

दुर्भेदितिकश्योक्तेः तथामीनमेषालिकेचअलिर्वश्विकः एतामिल

ज्ञानिहित्वागोश्रुकुंभतुलाकन्यासिंहकर्कनृपुमकाः शुभदारांशयश्चैतेनमीनमेषवृश्चिका इति कश्योक्तेः षष्ठादिति षष्ठमासमारभ्यसममासेषष्ठा
 षमदशद्वादशमासेषुबालानामन्नप्राशनकार्यमुपुवालविषममेतत् अथानंतरंहिनिश्चयेनमृगदृशांकन्यानांपंचमारेजमासेपंचमसप्तमनवमेक
 दशेषुअन्नप्राशनं तथाचवसिष्ठः युग्मेपुमासेषुचषष्ठमासास्तावत्सरेवानियतंशिषरनांअयुग्ममासेषुचकन्यकानांनवान्नसंप्राशनमिष्टमेतत्
 इति अत्रानेककालाभिधानेपिस्वगृह्योक्तकालोमुख्यस्तत्रशुक्रास्तादिविचारोनास्ति इतरेषुगोणकालेषुशुक्रास्तविचार आवश्यक एवेति ।
 नक्षत्रैरिति मृदुलघुचरसहितैः स्थिरनक्षत्रैः कुर्यात् १७ ॥ १७ ॥ १७ ॥ १७ ॥ १७ ॥ १७ ॥ १७ ॥ १७ ॥ रामः ॥

मुनी

लग्नबलं वसंततिलकेनाह केंद्रत्रिकोणेति लग्नेखदशमशुद्धरहिते सर्वग्रहरहिते दशमे इत्यर्थः केंद्रत्रिकोणसहिजेषु शुभैः सद्भिः त्रिभिर्भ
रिपुभैः पापैः सद्भिः लग्नाष्टषष्टस्थान रहितं चंद्रं च अन्नप्राशने प्रशस्तं वदति नारदः दशमेशु द्विसंयुक्ते शुभलग्ने शुभभांशके शुक्लपक्षे च पूर्वा
ह्ने सौम्ययुक्त निरीक्षते त्रिषष्टलाभैः पापैः केंद्रधीधर्मैः शुभैः व्यत्यारिनिधनस्थेन चंद्रेण प्राशनं शुभं विशेषमाह गुरुः शुक्राज्ञाः क्रमाद्याताः सप्तमा
ष्टमधर्मगाः भोज्यभोक्तुर्न वत्वे तु सर्वदा मरणप्रदा इति भोज्यमन्नगोधूमादितस्य न वत्वेन भक्षणाय त्वे सति भोक्तुरन्नप्राशनकर्तुं बालस्य न बले सति वा ।
शुक्रः सप्तमः भौमेष्टमः बुधो नवमः एते ग्रहाः मरणप्रदा इत्यर्थः भैत्रेति अनुराधाशततारकास्वातीजन्मनसत्राणिके चित् असद्वदंति श्रीप
तिना अनुक्तत्वादिति भावः जन्मनसत्रनिषेधो गुरुणोक्तः जन्मक्षे कर्मनक्षत्रि आधानक्षे च वर्जयेत् कर्णविधं तथापानसरकर्मान्मभोजनमिति जन्म

केंद्रत्रिकोणसहिजेषु शुभैः स्वशुद्धे लग्ने त्रिलाभरिपुगैश्च वदंति पापैः लग्नाष्टषष्टरहितं शशिनं प्रशस्तं मैत्रांघुपानिल ।
जनुर्भमसच्चके चित् १८ क्षीणेन्दुपूर्णचंद्रे ज्येष्ठभौमार्कार्किभर्गवैः त्रिकोणव्ययकेंद्राष्टस्थितैरुक्तं फलं ग्रहैः १८ ॥ ३३ ॥

नसत्रान्नस्य भोजनमिति तत्रान्नस्य भोजनमिति व्युत्पाताचार्षिकनवान्न भोजनविषयमेतत् मपुनर्बालान्नप्राशनपरं तत्र नारदेनातिप्रा
शस्याभिधानात् तथा च नारदः पृथ्व्यनचो लान्नप्राशने चोपनायने शुभहजन्मनसत्रअशुभाल्पव्ययकर्मणीति १८ अथग्रहाणास्थानवशा
त्फलान्यनुष्टुप्पृथ्वेनाह क्षीणेन्द्रि त्रिकोणव्यापकेन्द्राणि दशमरहितानि १।५।१२।१।४।७ अष्टौ एषु स्थितैः क्षीणेन्द्रादिभिः अष्टमिसाशा
त्यादिफलं भवति यथा एषु स्थानेषु स्थितः क्षीणचंद्रश्चेत्तदा न्नप्राशनं कर्तुं बालो भिक्षाशी हरिद्रः स्नातः पूर्णचंद्रश्चेत्तदा ज्योतिशोमादियज्ञे कर्तुं
गुरुश्चेद्दीर्घजीवी बुधश्चेत् ज्ञानी भौमश्चेत् पितरुक्कूपितकर्तारुगस्यासौ पितरुक् अर्कश्चिकुष्ठी आर्किः शनिश्चेत् अन्नाभावसंबंधी कुशोन्न
क्षेपः वातप्रधानी व्याधिर्वातव्याधिः एतौ विद्यते यस्य सोऽन्नक्षे शवातव्याधिमात्स्यात् राहके लोप्ये तदेत फलम् शुक्रेश्चेद्भोगभाक् स्यात् क्षीणं

॥ ३३ ॥
५१

२० अथ भूस्युपवेशनं वसंततिलकेनाह एश्वीमितिकुजे विशद्वे भौमबले सति रिक्तावर्जितेतिथौ पंचममासि व्रजतिलग्ने सति शरभे हि शरभग्रह
 वारे तथा ध्रुवमृगे ज्यानुराधालघुनसत्रैरुपलक्षितकाले कटिसूत्रं पट्टसूत्रादिनिर्मितं कटिस्थले बध्वाको एश्वीव्याबालमुपवेशयेत् मंत्रपाठपुर
 सरउपवेशनाख्यसंस्कारकुर्यात् मंत्राश्च पद्यपुराणे रक्षेन्न वक्रधेदे विसदा सर्वगतं शरभे आयुः प्रमाणं सकलं निक्षिपस्व हरिप्रिये अचिरादायुष
 स्तस्य ये किंचित्पिपथिनः जीवितो रोग्यवित्तेषु निर्देहस्वाचिरणतान् धारिण्यशेषभूतानामातस्तमधिकृत्य सि कुमारपाहिमातास्वब्रह्मातर
 नुमन्यतामृतस्योपवेशनं कृत्वा भूमौ ब्राह्मणभोजनं ततः कृत्वा ततः कार्यमुत्सवं पूर्ववद्विजइति उत्सवो नीराजनादि इदं कन्यापुत्रयोः साधा

भिक्षाशीयज्ञकृद्दीर्घजीवी ज्ञानी च पित्त रुक् कृष्ठी चान्नक्लेतवातव्याधिमानभोगभागिति २० एश्वीवराहमभिपूज्य
 कुजे विशद्वे रिक्तं तिथौ व्रजति पंचममासि बालं मू बध्वा शरभे हि कटिसूत्रं मथ ध्रुवं दुज्येष्ठमैत्रलघुभैरुपवेशयेत्
 कै २१ तस्मिन्काले स्थापयेत्तस्युरस्ताद्वस्त्रशस्त्रपुस्तके लेखनी च स्वर्णरोप्यं यज्ञगृह्णाति बालस्तेरा जीवे स्तस्य वृत्तिः प्र
 दिष्टा २२ वारे भौमार्किहीने ध्रुवमृदुलघुभैर्विष्णुमूलदितोद्रस्वाती वस्वभ्युपेतैर्मिथुनमृगशूताकुंभगोमीनलग्ने सौम्यः
 केन्द्रत्रिकोणैरशरभगगनैः शत्रुलाभत्रिसंस्थेस्तांबूलसार्धमासद्वयमितसमये प्रोक्तमन्नाशने वा २३ ॥ ५५ रणं विशेषाभा

वात् इति भूस्युपवेशनम् २१ अथ जीविकापरीक्षा भूस्युपवेशनकाल एव शालिन्याह तस्मिन्काल इति स्पष्टार्थं मर्जिवे जीविकाभिः ग्रीवा
 जीविकीवार्त्ता इत्यभिधानात् २२ अथ शिशास्तांबूलमुद्गर्नस्रग्धर्याह वारे भौमार्किहीने इति भौमशनिवर्जिते वारे श्रवणमूलपुनर्वसुज्येष्ठा
 स्वाती धनिष्ठा सहितैः ध्रुवमृदुलघुनसत्रैरुपलक्षितकाले मिथुनं मकरकैत्याकुंभशमीनानामन्यतमैलग्ने सौम्यग्रहैः केन्द्रत्रिकोणगतैः अ
 शरभगगनैः पापग्रहैः षष्ठैकादशतृतीयगैः सार्द्धमासद्वये समये वास्तवकस्य तांबूलदानं प्रोक्तम् वा २५ अथ वा अन्नाशने अन्ने प्राशनसमये प्रोक्तं

॥ ५५ ॥

मु० टी०
सं०
५३

अथ कर्णवेधमुहूर्त्तस्मिन् अथ हित्वैतामिति एतानपदार्थान् हित्वा कर्णवेधः प्रशस्तः इत्यन्वयः हरिशयनं आषाढशुक्लैकादशीकार्तिकशुद्धैकादशीपर्यन्तम् जन्ममासं यस्मिन् चंद्रमासे चैत्रादौ जन्मसजन्ममासः केचित् आरभ्य जन्मदिवसं यावच्छिशुं भवेत् जन्ममासः सविज्ञेयो वर्जितः सर्वकर्मसु इति लक्षणं लक्षितं वर्जयंति रिक्ताम् ४।९।१४ युग्माब्दं समवर्षं द्वितीयचतुर्थीदिकम् जन्मतारां प्रथमदशमैकोनविंशत्तिकां च हित्वा ऋत्विक्ति ऋतुमुनिवसुभिः संमिते मासि षष्ठसप्तमाष्टमासेषु अथोवा जन्माहात्सूर्यैः द्वादशभिः भूपैः षोडशभिः परिगणिते दिवसे सौरसावने बुधगुरुशुक्रचंद्रवारे ओजादे विषमवर्षे विष्णुयुगमश्रवणधनिष्ठे पुनर्वसुनिमृदूनिमृगरेवतीचित्रानुराधाः लघूनिहस्ताश्विपुष्याभिजितएतैर्नक्षत्रैः

हित्वैतांश्चैत्रपौषावमहरिशयनं जन्ममासं च रिक्तां युग्माब्दं जन्मतारामृतुमुनिवसुभिः संमिते मास्यथोवा जन्माहात्सूर्यभूपैः परिमितदिवसे ज्ञेयशुक्रेंदुवारेथो जादे विष्णुयुग्मादिति मृदुलघुभैः कर्णवेधः प्रशस्तः २४ संशुद्धे मृत्तिभवने त्रिकोणकेंद्रत्रयायस्थैः शुभभवचरैः कवीज्यलग्ने पापारख्यैररिसहजापगेहसंस्थैर्लग्नस्थैः त्रिदशगुरौशुभभावहः स्यात् २५ ॥ २५ ॥

कर्णवेधः प्रशस्तः २४ अथ कर्णवेधे लग्नशुद्धिं प्रहर्षिण्याह संशुद्धति मृत्तिभवनेऽष्टमस्थाने संशुद्धे ग्रहरहिते सति शुभग्रहेः त्रिकोणकेंद्रत्रयाय ९।५।१।४।७।१०।३।११ स्थैः सद्भिः कवीज्यलग्ने शुक्रगुर्वेर्लग्ने वृषतुलाधनुर्मीनारख्ये पापारख्येऽग्रहेः तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थैः गुरौ लग्नस्थे सति कर्णवेधः शुभभावहः शुभजनकः स्यात् अथाब्दपूर्तिमुहूर्त्तः प्रसंगात् विधिरत्ने अब्दे नसौरेण शिशोः समांति बालं सुखाप्यच जन्मधिष्ण्ये कृत्वा युषो वृद्धि करंच कर्मतद्द्वारयेह त्रसुवर्णं सूत्रम् तत्र स्वइदं नक्षत्रैर्गर्गः उदयव्यापि जन्मर्क्षे तस्माद्गात्पुनर्जन्मतः संगव्यापि खंड सौतत्रजन्मकरशुभम् । हासिणा स्यात् जन्ममासीयजन्मतिथावद्पूर्तिकुर्वन्तीति २५ ॥ २५ ॥ २५ ॥ २५ ॥ २५ ॥ २५ ॥ २५ ॥

राम
५३

अथ चूडाकर्ममुहूर्तविवेकस्तन्निषेधकंप्रसंगतो न्यकर्मनिषेधकंचकालं स्वधरयाह गीर्वाणेति गीर्वाणा देवाः अंबुजलंजलाशयः तयोः प्रति
 ष्ठा उत्सर्गः परिणयो विवाहः दहनाधानमग्न्यधानम् गेहप्रवेशः चोला राजाभिषेको प्रसिद्धौ व्रतमुपनयनं इदं सर्वयाम्यायने रक्षि णायने रक्ष
 भदेन स्यात् तथा गुरुशुक्रयोर्वा ल्ये अस्तेषां धिके च पूर्वोक्ते नशुभं स्यात् अथ केतुद्वये धूमकेतोरु दमे पि पूर्वोक्तं मशुभं स्यात् खंडेश्वरः केतो
 रस्तदि नादूर्ध्वं सप्ताहमगलं त्यजेत् यावत्केतुद्वयस्तावदशुद्धः समयो हि सः अत्र केचिके तद्वयं जाते सति पक्षं पंचदशदि तानि जहति वजे
 र्यति वराहः दृष्टः षोडशवासरा न्नशुभं भदः कैश्चि स्रष्टः शिखीति केचित्तु पक्षांतरे अर्द्धपक्षार्धसप्तदिनानि केतुद्वयानंतरं जहति इदम
 गीर्वाणां तु प्रतिष्ठा परिणय दहनाधानगेहप्रवेशाश्चोला राजाभिषेको व्रतमपि च शुभं नैव याम्यायने स्यात् नोवाल्यास्त
 वाद्धौ स्तरगुरुसितयोर्नैव केतुद्वये स्यात् पक्षं वाद्धौ च केचिज्जहति तमपरे यावदीक्षांतदुग्रे २६ पुरः पश्चाद्गोर्वाल्य
 त्रिदशाहं च वार्धकम् ॥ ७७ पितत्रैव केतुद्वये सप्त दिनानि चोर्ध्वं विवाहयात्रादिपुर्णहृतानि दिनानि शेषाणि शुभानि नूनं वदंति रै
 भ्यप्रमुखा मुनींद्रः तमिति अपरे आचार्याः तं केतुं यावदीक्षां वा दर्शनं यज्जहति तदुग्रे केतो द्वित्रिचूडां जामसर्कालकादावतिदुष्टफले दुष्टव्य
 तेषालक्षणमाह गर्गः त्रिशिखाश्च त्रिताराश्च स्तलोहितरश्मयः प्रायशस्तत्तरामाशां सचते नित्यं भवतीति वयं तु यावदर्शनं केतुद्वये निषिद्धं
 ल्युक्तं तदुग्रे ब्रह्मपुत्रारव्ये केतो ज्ञेयं ज्योतिर्निबन्धे केतो रस्तदिनादूर्ध्वं सप्तरात्राणि वर्जयेत् ब्रह्मपुत्रो ब्रह्मवर्ज्यं व्रतयात्रावमंगलम् तल्लक्षण
 माह वराहः ब्रह्मस्त एव त्रिशिखावर्णे स्त्रियुगांतः कराः अनियतदिवसं प्रभवे विज्ञेयो ब्रह्मदंडाख्य इति २६ अथ शुक्रगुर्वावा ल्यवाद्धौ कयो
 र्दिने स्यात् मनुषु माह पुरः पश्चादिति मृगोः शुक्रस्य पुरः पूर्वस्यां दिश्युहितस्य पश्चिमदिशि स्रष्टव्यं सूर्ये चिदसहं वात्सं स्यात् पूर्वस्य

अथ चूडाकर्ममुहूर्तविवेकस्तन्निषेधकंप्रसंगतो न्यकर्मनिषेधकंचकालं स्वधरयाह गीर्वाणेति गीर्वाणा देवाः अंबुजलंजलाशयः तयोः प्रति
 ष्ठा उत्सर्गः परिणयो विवाहः दहनाधानमग्न्यधानम् गेहप्रवेशः चोला राजाभिषेको प्रसिद्धौ व्रतमुपनयनं इदं सर्वयाम्यायने रक्षि णायने रक्ष
 भदेन स्यात् तथा गुरुशुक्रयोर्वा ल्ये अस्तेषां धिके च पूर्वोक्ते नशुभं स्यात् अथ केतुद्वये धूमकेतोरु दमे पि पूर्वोक्तं मशुभं स्यात् खंडेश्वरः केतो
 रस्तदि नादूर्ध्वं सप्ताहमगलं त्यजेत् यावत्केतुद्वयस्तावदशुद्धः समयो हि सः अत्र केचिके तद्वयं जाते सति पक्षं पंचदशदि तानि जहति वजे
 र्यति वराहः दृष्टः षोडशवासरा न्नशुभं भदः कैश्चि स्रष्टः शिखीति केचित्तु पक्षांतरे अर्द्धपक्षार्धसप्तदिनानि केतुद्वयानंतरं जहति इदम
 गीर्वाणां तु प्रतिष्ठा परिणय दहनाधानगेहप्रवेशाश्चोला राजाभिषेको व्रतमपि च शुभं नैव याम्यायने स्यात् नोवाल्यास्त
 वाद्धौ स्तरगुरुसितयोर्नैव केतुद्वये स्यात् पक्षं वाद्धौ च केचिज्जहति तमपरे यावदीक्षांतदुग्रे २६ पुरः पश्चाद्गोर्वाल्य
 त्रिदशाहं च वार्धकम् ॥ ७७ पितत्रैव केतुद्वये सप्त दिनानि चोर्ध्वं विवाहयात्रादिपुर्णहृतानि दिनानि शेषाणि शुभानि नूनं वदंति रै
 भ्यप्रमुखा मुनींद्रः तमिति अपरे आचार्याः तं केतुं यावदीक्षां वा दर्शनं यज्जहति तदुग्रे केतो द्वित्रिचूडां जामसर्कालकादावतिदुष्टफले दुष्टव्य
 तेषालक्षणमाह गर्गः त्रिशिखाश्च त्रिताराश्च स्तलोहितरश्मयः प्रायशस्तत्तरामाशां सचते नित्यं भवतीति वयं तु यावदर्शनं केतुद्वये निषिद्धं
 ल्युक्तं तदुग्रे ब्रह्मपुत्रारव्ये केतो ज्ञेयं ज्योतिर्निबन्धे केतो रस्तदिनादूर्ध्वं सप्तरात्राणि वर्जयेत् ब्रह्मपुत्रो ब्रह्मवर्ज्यं व्रतयात्रावमंगलम् तल्लक्षण
 माह वराहः ब्रह्मस्त एव त्रिशिखावर्णे स्त्रियुगांतः कराः अनियतदिवसं प्रभवे विज्ञेयो ब्रह्मदंडाख्य इति २६ अथ शुक्रगुर्वावा ल्यवाद्धौ कयो
 र्दिने स्यात् मनुषु माह पुरः पश्चादिति मृगोः शुक्रस्य पुरः पूर्वस्यां दिश्युहितस्य पश्चिमदिशि स्रष्टव्यं सूर्ये चिदसहं वात्सं स्यात् पूर्वस्य

सु० टी०
स० प्र०
५३

चपुनः भृगोर्वार्धकं पूर्वस्यामस्ते पक्षं पंचदशदिनानि पश्चादस्ते पंचदिनानि गुरोः तेष्वल्पवार्धके पक्षं पंचदशदिनानि उदाहृते कश्चित् २७
अथापरमतेन बाल्यवार्धकं चानुष्ठुभाह ते दशाहमिति दिग्मियमं सक्ताह योर्गुरुशक्रयोः तेष्वल्पवार्धके दशाहदशदिनं प्रोक्तं कैश्चित् अ
परेस्तु सप्तदिनबाल्यवार्धके प्रोक्ते अन्ये रूयहं त्रिदिवसंते बाल्यवार्धके प्रोक्ते परंतु आस्यपिके कार्यस्यावश्यभावः अस्यः सप्तयोजनमस्येति आ
स्यायिकं तस्मिन् लग्नान्तराभावे सति अतिकालस्य वयोः अवश्यं देयायाः कन्यायावायथासंभवं दशसप्तत्रिदिनानि वर्ज्यानि नान्यथेत्यर्थः अ
थदेशभेदेन वा व्यवस्था गगः शक्रौ गुरुः प्राक्परतश्चवालो विंध्ये दशावन्तिषु सप्त रात्रमूवगेषु हूणिषु च षट्चपंचशेषतु देशे त्रिदिनं निषिद्धम्
चंद्रस्य विशेषमाह अर्धाहमिति विधोस्ते बाल्यवार्धके क्रमेणार्धाहं त्र्यहं च भवतः बाल्यमर्धदिनवार्धके त्रिदिनं चंद्रस्येत्यर्थः उक्तं च वसिष्ठेन चंद्रत्वमि
पक्षं पंचदिनं ते द्वे गुरोः पक्षमुदाहृते २७ ते दशाहं द्वयोः प्रोक्तैः कैश्चित् सप्तदिनं परैः त्र्यहं त्वास्ययिकेप्यन्यै रर्धाहं च त्र्यहं वि
धोः २८ चूडावर्षा मृतीया स्रभवति विषमेऽष्टाकरित्या च षष्ठी पर्वो नाहे विचैत्रे रगयनसमये ज्ञेदुशक्रेज्यकानां ॥ ५॥

दोस्त्रिदिनं दिनार्धं बालत्वमस्तत्त्वं अहर्दयं चापिनोक्तमेकं दिवसं शिशुत्वमित्येतदिंदोस्तदयुक्तमेवेति कश्यपेन बालोपीतुः शक्रभएवोक्तं
चंद्रस्त्रियं हंति पतिहस्यमागतः यत्तस्त्वमृतरश्मिन्वाहलोपिशुभदः शशीति अतएव संपूर्णायामपि प्रतिपदि द्वितीयादिने द्वितीयायां प्रा
प्तिर्यज्ञोपवीतादिकं शिष्टाः कुर्वन्ति २९ अथचौलमुहूर्त्तस्रग्धरारथोद्धृताभ्यामाह चूडावर्षादितीक्ष्णचंद्रेति तृतीयाद्वर्षादित्यप्लोपे पंचमी तेन ग
र्भाधानकालाज्जन्मकालाद्वा तृतीये वर्षे पंचमेवाचूडाकरणं प्रभवति कृतं शक्रभोर्दकं भवतीत्यर्थः तृतीये वैशिशोर्गर्भाज्जन्मतो वा विशेषतः
पंचमे सप्तमे वापि स्त्रियाः पुंसोपि वासममिति मनुना प्रथमे वर्षे अप्युक्तम् चूडाकर्म द्विजातीनां सर्वेषामेव धर्मतः प्रथमे वै तृतीये वा कर्तव्या

रामः
५३

श्रुतिबोदनादिति अत्रवृद्धकालोक्तौ पथागस्य व्यवस्था स्वर्ग्ये विशेषकालानुक्तौ तु समबलत्वात्सर्वेषां विकल्पः अष्टमी अर्कोद्गारशी रिक्त
आद्या प्रतिपत् षष्ठी पूर्वाणि पूर्वोक्तानि चतुर्दश्याष्टमीत्यादीनि एतेरुने रहिते हि गुरुणा गलग्रहोपि निषिद्धः विचारं भंत्रतो देशं सौरं चैव विशेषतः ।
गलग्रहेन कर्तव्यं यदीच्छेत् पुत्रजीवितमिति विचैत्रद्विति चैत्ररहिते उत्तरायणे चूडा स्यात् शुभशुभप्रकरणोक्तौ जन्ममासनिषेधोपि ध्येयः तथा ज्ञे
दुशुक्ते ज्येष्ठाणां वारे लग्नां शयोश्चेति सौम्यग्रहाणां वारे सौम्यग्रहाणां लग्ने तेषामेव नवशेषचूडा स्यात् पापग्रहाणां वारेपि विप्राणां तु शुभो रविः सत्रि
याणां तु भूस्तनुर्विदुः शनिः शुभभूतिप्रयोगणरिजातोक्तेः तथा स्वभनिधनत्तनौ भंगलग्नां शिष्यस्वस्य भेस्वस्वभाभ्यां निधनं अष्टमं ग्मन्तं न
विद्यते यस्मिंस्तनौ स्वजन्मलग्नजन्मराशिभ्यामष्टमलग्नरहिते लग्ने चूडा स्यात् तथा नैधने अष्टमस्थानं शुद्धिपुक्ते शुक्रव्यतिरिक्त सर्वग्रहर
हिते लग्ने चूडा स्यात् अष्टमस्थाग्रहाः सर्वे नष्टा शुक्रविवाजिता शुक्रस्तु निधने चैत्रसर्वसंपत्करः शिशोरिति पराशरः क्तैः ज्येष्ठापुक्ते रन्तराधार
हिते मृदुचरलघुभेद्वादशनसत्रैः अथ लग्नबल एकादशषष्ठतृतीयस्थानस्थैः पापग्रहैः सद्भिः तथा क्षीणचंद्रभौमशानिसूर्यः केन्द्रगतैः क्रमेण यथा
सरव्यमृत्युः शस्त्रान्मृतिः पगुतारवज्रत्व ज्वरः एतानि फलानि स्युः बुधजीवभागवैस्तु केन्द्रस्थैः शुभकल्याणस्यात् बसिष्ठेन लग्नादि विषये वि
शेषउक्ता मेषदुःखी मृगेंद्रे च वृश्चिके व्यसनं भवेत् राजबधाचधनुषिशुभयुक्ते न दुष्यति विषशरुजले धीरैः पीड्यते मरणान्वितः सौरमृत्यो
धते लग्ने शुभयुक्ते पिससतः जामित्रे भास्करे सौरमृत्युः स्याद्भूमिजे तथा शुक्ले सौरव्यविनाशस्यान्मदभाग्यशने श्वरे इति न सत्रेषु विशेषमाह ॥
गरुः हस्ताश्वि विष्णुषोष्मानि श्रविष्ठादित्यपुष्यम सौम्यचित्रे तथा सौरं उत्तमानवतारकाः वीप्युत्तराणि वायव्यरोहिणी वारुण तथा सौरेषण्म
ध्यमाश्रोक्ताशेषाद्वादशगहिता इति सौरादिषु जन्मलग्नशुभमाह भृगुः कृषिप्रमाणसौरं च विवाहः प्राशनं तथा शिशोर्वस्त्रचपानं च जन्मराशौ
शुभं भवेत् जन्मलग्नशुभसौरमध्ये वर्ज्यव्ययेष्टम इति वर्यस्तु आत्मराशयुदयेषु षष्ठेद्वादशे निधने तथा शत्रुक्षेत्रे च नीचे च सौरं नैव प्रशस्यते

सु० टी०
स० प्र०
५३

चपुनः भूयोवार्धकं पूर्वस्यामस्तेपसंपंचदशदिनानि पश्चादस्तेपंचदिनानि गुरोः तेवाल्पवार्धकेपसंपंचदशदिनानि उदाहृते कश्चित् २७
अथापरमतेनवाल्पवार्धकेचानुष्ठुभाह तेदशाहमितिदिगियमस्यक्ताद्वयोर्गुरुशक्रयोः तेवाल्पवार्धकेदशाहदशदिनंप्राक्तं कैश्चित् अ
परेस्तुसप्तदिनवाल्पवार्धके प्रोक्ते अन्यैस्त्र्यहं त्रिदिवसंतेवाल्पवार्धके प्रोक्ते परंतु आस्यपिकेकायस्यावश्यंभावः अत्ययः सप्रयोजनमस्येति आ
त्यायिकंतस्मिन् लग्नान्तराभावे सति अतिकालस्यवयोः अवश्यदेयायाः कन्यायावापयासंभवंदशसप्तत्रिदिनानि वज्यानि नान्यथेत्यर्थः अ
थदेशभेदेनवाव्यवस्था गगः शक्रो गुरुः प्राक्परतश्चवालो विंध्येदशावतिषु सप्त रात्रमूवगेषु हूणेषु चषट्चपंचशेषेषु त्रिदिनं निषिद्धम्
चंद्रस्यविशेषमाह अर्धाहमिति विधोस्तेवाल्पवार्धकेक्रमेणार्धाहं त्र्यहं च भवतः बाल्यमर्धदिनवार्धके त्रिदिनंचंद्रस्येत्यर्थः उक्तंचवसिषेन वृद्धत्वमि

पसंपंचदिनंतेद्देगुरोःपक्षमुदाहृते २७ तेदशाहं द्वयोः प्रोक्तेः कैश्चित्सप्तदिनंपरैः त्र्यहं त्वास्ययिकेप्यन्यैरर्धाहं च त्र्यहं वि
धोः २८ चूडावर्षा मृतीयास्रभवतिविषमेऽष्टार्करित्याद्यषष्ठीपर्वोनाहे विचैत्रोदगयनसमये ज्ञेदुशक्रेज्यकानां ॥ ५॥

शस्त्रिदिनंदिनार्धबालत्वमस्तत्वं अहर्द्वयंचापिनोक्तमेकं दिवसं शिशुत्वमित्येतदिहोस्तदयुक्तमेवेति कश्यपेनबालोपीलुः श्रुभएवोक्तं
वृद्धंचंद्रस्त्रियंहतिपतिहस्यमागतः यत्तस्त्वमृतरश्मित्वाद्बालोपिश्रुभदः शशी ति अतएवसंपूर्णायामपिप्रतिपदिद्वितीयादिनेद्वितीयायांप्रा
प्तिर्पत्नोपवीतादिकं शिष्टाः कुर्वन्ति २८ अथचौलमुहूर्तंस्त्रगधराथोद्वताभ्यामाह चूडावर्षादितीक्ष्णंचंद्रैति तृतीयाहर्षादितिल्यपूलेपेपंचमी तेनग
र्भाधानकालाज्जन्मकालाद्वा तृतीयेवर्षेपंचमेवाचूडाकरणप्रभवतिकृतंशुभोदकंभवतीत्यर्थः तृतीयेद्देशिशोर्गर्भाज्जन्मतोवाविशेषतः
पंचमेसप्तमेवापिस्त्रियाः पुंसोपिवासममिति मनुनाप्रथमेवर्षेअप्युक्तम् चूडाकर्मद्विजातीनांसर्वेषामेवधर्मतः प्रथमेद्देशे तृतीयेवाकर्तव्या

रामः
५३

श्रुतिबोदनादिति अत्रवृत्तकालोक्तौ पद्याद्यव्यवस्था स्वग्रहेविशेषकालानुक्तौ तु समबलत्वात्सर्वेषां विकल्पः अष्टमी अर्कोद्ग्राहणी रिक्ता
आद्याप्रतिपत्तौ षष्ठी पूर्वाणिपूर्वीकानि चतुर्दश्याष्टमीत्यादीनि एतेरूने रहितेहि गुरुणागलग्रहोपनिषिद्धः विचारंभत्रतोदेशसौरं चैवविशेषतः।
गलग्रहेनकर्तव्यपदीच्छेत् पुत्रजीवितमिति विचैत्रइति चैत्ररहिते उत्तरायणे चूडा स्यात् शुभशुभप्रकरणोक्तौ जन्ममासनिषेधोपि ध्येयः तथा ज्ञे
दुशुक्रेज्यकानां वारे लग्नांशयोश्चेति सौम्यग्रहाणां वारे सौम्यग्रहाणां लग्नेतेषामेवनेवशे च चूडा स्यात् पापग्रहाणां वारेपि विप्राणां तु शुभोरविः स्रुति
याणां तु भूस्तुर्विदुः शूद्राणां शनिः शुभमभूतिप्रयोगणरिजातेक्तेः तथा स्वभनिधनत्तनो भंलग्नराशिश्च स्वस्यभेस्वस्वभाभ्यांनिधनं अष्टमं उन्नतं न
वियतेयस्मिंस्तनौ स्वजन्मलग्नजन्मराशिभ्यामष्टमलग्नरहिते लग्ने चूडा स्यात् तथा नैधने अष्टमस्थानेशुद्धिपुक्ते शुक्रकव्यतिरिक्त सर्वग्रहर
हिते लग्ने चूडा स्यात् अष्टमस्थाग्रहाः सर्वे नैषां शुक्रविर्वाजिता शुक्रस्तुनिधने वैलिसर्वसंपत्करः शिशोरिति परोशरां क्तैः ज्येष्ठापुक्ते रज्जुगधार
हिते मृदुचरलघुभेद्ग्राहणसत्रैः अथ लग्नबलं एकादशषष्ठतृतीयस्थानस्थैः पापग्रहैः सद्भिः तथा क्षीणचंद्रभौमशनिस्त्यः केंद्रगतैः क्रमेण यथा
संख्यमृत्युः शस्त्रान्मृतिः पंगुतारवजत्व ज्वरः एतानि फलानि स्युः बुधजीवभागवैस्तुकेन्द्रस्थैः शुभकल्याणस्यात् बसिष्ठेन लग्नादि विषये वि
शेषउक्ता मेषदुःखी मृगेद्रे च वृश्चिके व्यसनं भवेत् राजबधाचधनुषिशुभयुक्तेन दुष्यति विषशरुजलेर्धरैः पीड्यते मरणान्वितः सौरमृत्यो
धटे लग्ने शुभयुक्ते पिससतः जामित्रेभास्करे सौरमृत्युः स्याद्भूमिजे तथा शुक्रे सौरव्यविनाशस्यान्मदभाग्यशने श्वरे इति न सत्रेषु विशेषमाह ॥
गुरुः हस्ताश्वि विष्णुपौष्मानिश्रविष्ठादित्यपुष्यमं सौम्यचित्रे तथा सौर उत्तमानवतारकाः त्रीण्युत्तराणि वायव्यरोहिणी वारुणतथा सौरेषण्म
ध्यमाश्रौक्ताशेषाद्वादशगहिता इति सौरादिषु जन्मलग्नशुभमाह भृगुः कृषिप्रयाणसौरं च विवाहः प्राशनं तथा शिशोर्वस्त्रं च पानं च जन्मराशौ
शुभं भवेत् जन्मलग्नशुभं सौरमध्ये वर्ज्यव्ययेष्टमइति धर्मस्तु आत्मराशयुदयेषु छेद्वा दशे निधने तथा शत्रुसेत्रे च नीचे च सौरं नैव प्रशस्यते

मु० टी०
सं० प्र०
५४

जन्मलग्नं सति संभवे वर्ज्यमित्यनयोर्व्यवस्था च पुनरिष्टतारया गोचरप्रकरणोक्तया शुभफलदया तारया चूडास्यात् केशवमानर्त्तपुरंषा
दलिपुत्रपुरीमहच्छत्र इति मदि तंच स्मरतां क्षौरविधौ भवति कल्याणमिति २९ । ३० अथ समर्भायां संस्कारमातृविशेषमनुष्ठुभाह पंचमासाधिके
ति संस्कार्यमातुर्गर्भे पंचमासिभ्योधिके सति चैलं शुभं न स्यात् पंचमासेभ्यः पूर्वचैलं शुभमित्यर्थः गर्भमातुः कुमारस्य न कुर्याच्चैलं कर्म च पंचमासा
दधः कुर्यादत रुध्वं नकारयेदिति वसिष्ठोक्तेः अस्यापवादमाह पंचवर्षाधिकस्येति उल्लिखितं पंचवर्षस्य शिशोर्मातरि गर्भिण्यामपि सत्यां पंच
मादूर्ध्वमपि चैलमिष्टं तारः सूतोर्मातरि गर्भिण्यां चूडाकर्म नकारयेत् पंचाब्दात्सागतां ध्वं तु गर्भिण्यामपि कारयेत् सूत्रेपनीत्या कुर्याच्च तदा
वारे लग्नां शयोश्च स्वभनिधमतनौ नैधने शुद्धियुक्ते शाक्रेपितैर्विभैत्रैर्मदुचरत्तुभैरा यषड्दिस्थयापैः २९ क्षीणचं
द्रकुजसौरिभास्करैर्मृत्युशस्त्रमृतिपंगुताज्वराः स्युः क्रमेण शुधजीवभार्गवैः केंद्रैश्च शुभमिष्टतारया ३० पंचमा
साधिके मातुर्गर्भे चैलं शिशोर्न सत् पंचवर्षाधिकस्येष्टगर्भिण्यामपि मातरि ३१ तारादौष्ट्ये त्रिकोणोच्चगे वासो
रंसत्स्यात्सौम्यमित्रस्ववर्गे सौम्येभेज्जेशोभने दुष्टताराशस्ताज्ञेयाक्षौरयात्रादिकृत्ये ३२ ऋतुमत्याः सति कायाः सूतोश्चै
शो न विद्यते इति अत्र तु पंचवर्षाणां न्यूनाधिकभावो नापेक्षितः सर्वापवादकत्वात् ३१ अथ चैलिताराबलमावः ॥ त्नादिना चरेत् ॥
शकमित्युक्तम् तत्र दुष्टतारापवादं शालिन्याह तारादौष्ट्येति दुष्टतारायामपि सत् अज्जे चंद्रैः त्रिकोणोच्चगे त्रिकोणमेडच्चगे
वासतिक्षौरंसत् शुभं स्यात् वासौम्यमित्रस्ववर्गे सौम्यानां बुधगुरुशुक्राणां षडुर्गे च द्रे सति अथवा स्वस्यैव षडुर्गे सति क्षौरंसत् स्यात् सौम्येति
सौम्येभे शुभग्रहराशौचन्द्रे सति स्वस्य गोचरेण शोभने सति दुष्टतारापि क्षौरयात्रादिकृत्ये शोभनासमीचीनाज्ञेया ३२ अथ विशेषमनुष्ठुभाह

ऋतुमत्या इति ऋतुमत्या राजस्त्रायाः ॥

तत्रासूतिकायाजातापत्यायाश्चसूनोश्चैलोपनयनविवाहादिकृत्यंबालस्यवालिकीश्चवानाचरेत्तनकुर्यात्उक्तंचप्रचेतसा यस्यमांगा-
 लिकं कृत्यंतस्यमातास्जस्वला तदसमृत्युमाप्नोतिपंचमंदिबसेविनेति विवाहोत्सवकार्येषुमाताचैवरजस्वला वैधव्यजायतेतत्रनुनार्योःपा-
 णिपीडेनेइति ज्येष्ठापत्यस्यायगर्भकृतस्य कन्यायावाशुभकृत्यंचौलादिकंज्येष्ठेमासेन भवति कैश्चिदिति मार्गशीर्षेपिकैश्चिराचार्यैरायगर्भ-
 कृतकन्ययोर्मङ्गलकृत्येनेष्यते भरद्वाजःमार्गशीर्षेतथाज्येष्ठेक्षौरपरिणयंत्रतम् आयगर्भेदुहित्रोश्चयत्नेनपरिवर्जयेदिति ३३ अथसामान्यत-
 क्षौरमुहूर्त्ततन्निषिद्धकालंचशाईलविक्रमेतेनाह दंतक्षौरेति चैलोदितेवारनक्षत्रेदंतक्रियाघर्षणादिकक्षौरक्रियाविहिताउक्ता निषिद्धकालमा-
 ह पातमीति पतंगस्यसूर्यस्यापत्यपातंगिः शनिःशनिभौमशुक्रवारान्यक्त्वा नवमघस्रयदिनेक्षौरकृतं ततो नवमदिनेपुनःक्षौरनकार्यं तथासंध्याघातः

ज्येष्ठापत्यस्यनज्येष्ठेकैश्चिन्मार्गेपिनेष्यते ३३ दंतक्षौरनखक्रियात्रविहिताचैलोदितेवारभेपातंग्याररवीन्विहायन।
 वमंघस्रंचसंध्यातथा रिक्तापर्वनिशांनिरासनरणग्रामप्रयाणाद्यतस्नाताभ्यक्तकृताशनैर्नहिषुनः कार्याहितप्रेसु-
 भिः ३४ ऋतुपाणिपीडमृतिबंधमोक्षणेक्षरकर्मचद्विजन्तुपाज्ञयाचरेत् ॥ ७ सायंकालौविहाय तथारिक्तामपर्वणिष्वेक्ति-
 नि निशांनत्रिचविहाय अथाधिकारिणः हितप्रेसुभिः स्वशुभमिच्छद्भिः एतादृशैर्हिनिश्चयेनक्षौरक्रियानकार्या कैर्निरासनैः आसनरहि-
 तैः एणः संग्रामः ग्रामप्रयाणमर्थेयाप्राप्तदर्थमुद्यतः कृतोद्योगैः स्नातः कृतस्नानैः अभ्यक्तैः कृततैलाम्यंगैः कृताशनैः कृतभोजनैः सुवर्णाद्यलं-
 कारभूषितैरित्यपिष्येयम् ३४ अथमंजुभाषण्यविशेषमाह ऋतुपाणिपीडेति ऋतौयज्ञे तथापाणिपीडेविवाहस्तत्रशमश्रुकर्मादौ मृतौमातापित्रो-
 र्मरणे बन्धमोक्षणेकाराद्युद्देबन्धस्यमोक्षणे द्विजाज्ञया ब्रह्मणाज्ञया बन्धमोक्षणेराजाज्ञया दुष्टेपिवारनक्षत्रादौ क्षौरचरेत् कुर्यात् अन्यच्च गंगा-
 पांभास्करक्षेत्रेमातापित्रोर्मृतेह नि आधानेसोमपानेचषट्सक्षौरंविधीयते अन्यच्च राजकार्यनियुक्तानानदानारूपजीविनाम् ॥ ६ ॥

मु०टी०
सं०प्र०
५५

श्वशुरोमनस्वच्छेदेनास्तिकालविशोधनंइति अथशवेति गर्भिणीमर्भवतीतस्याः मर्त्ताश्ववाहेमृतकवहनम् तीर्थगमंतीर्थयात्रां उप
लक्षणत्वाद्द्विदेशगमनमपि सिंधुमज्जनं समुद्रस्नानम् सौरं एतानि कर्माणि नाचरेत् न कुर्यात् उक्तं च सिंधुस्नाने दुमच्छेदं वपनं घेतवाहनं
विदेशगमनं चैव न कुर्याद् गर्भिणीपतिः राजा योगीपुरं धीचमोतापित्रोस्तु जीवितोः मुडनं सर्वतीर्थेषु न कुर्याद् गर्भिणीपतिः नारदः वपनं मेषु न तीर्थ
वर्जयेद् गर्भिणीपतिः श्राद्धं च सप्तभान्मासादूर्ध्वं चान्यत्र वेदवित् ५५ अथ राज्ञां सौरे विशेषं सर्वथा वर्ज्यं न सत्राणिव मुजंगप्रपातेनाह नृपाणामि
ति नृपाणां पंचमे पंचमे दिने सौरन सत्रे श्मश्रुकर्म हितं स्यात् पंचमे दिने यदि सौरन सत्राभावस्तर्ह्येमाह अस्योदयेवेति अथवाऽस्य सौरभ
स्योदये श्मश्रुकर्मकार्यम् उदयशब्दे न तन्न सत्रस्य स्वामिनो मुहूर्तः तथा च गर्गः सौरकर्म महीशानो पंचमेहनि कर्तव्यं सौरन सत्रे प्यथवा तन्मुहूर्त

श्ववाह तीर्थगमसिंधुमज्जने स्फुरमाचरेन्न खलु गर्भिणीपतिः ३५ नृपाणां हितं सौरभे श्मश्रुकर्म दिने पंचमे पंचमे स्यो
॥ दयेवा ॥

केइति उसलेन तु वराह पद्यव्याख्यानावसरे अस्योदये अस्य सौरभस्योदये लग्ने इति व्याख्यातं यथा मेषलग्नं त्रिंशत् भागात् ॥
कतत्राद्यास्त्रयोदश भागाविति कलाधिकायावता कालेन मेषलग्ने उदयं याति तावदश्विनी न सत्रं उदयं यातीति त नंतदं नंतरं यावंत एवांशां याव
ताकालेनोदयं याति तावदुरण्युदयइत्यनेन न्यायेन सर्वेषां सत्राणां मुहूर्तज्ञेयाः भ्रातरस्तु एव व्याकुर्यात् यस्मिन्काले अश्विन्या उदयं सिति ज संब
धः संपद्यते तस्य मयमारभ्य यावदुरण्या उदयसिति ज संबधः तदन्तरे यावान्कालः सोश्विन्या उदयं च्यते एव सत्युदयलग्नद्वयोशांतराला
त् गणितमर्गिण्यावा निष्ठकाल आगच्छेत् स एव तन्न सत्रोदयइति निष्कृष्टोऽर्थः षडग्निरिति अग्निः कृत्तिका सौरा च स्यात् षडवारं कृत्तिका
पस्यसः एव त्रीणि मैत्रः अनूरा धायस्य अशोकः रोहिण्यायस्य पंचपित्र्याणि मघायस्य अभ्ययश्चत्वारः अर्यमाण उत्तरा फाल्गुनीयस्यसः ॥

राम
५५

एतादृशासौरकृदब्दतोवर्षानंतरंमृत्युंमरणमेतिप्राप्नोति वसिष्ठः अष्टाब्जसः पितृपंचकश्चषड्विधिष्ययाश्चतुर्यमसः त्रिमैत्रभः पद्मजः सक्ति
 भोपि सौरिनरोद्धान्निधनंगतः सद्गति सौर ३६ अथप्राप्तकालत्वादक्षरारंभमुहूर्तेप्रपंचामरच्छन्दसाह गणेशेति गणेशविष्णुसिद्धौ वाक्सरस्व
 ती रमालक्ष्मीः एतादेवताः प्रपूज्यपंचमेवर्षसति शिवएकादशीद्वादशीदशमीद्वितीयाषष्ठीपंचमीतृतीयाआसामन्यतमतिथौ रवावुदकउत्तरा
 यण गतेसति तथालघुनक्षत्राणिहस्ताश्विपुष्यः श्रवणस्वातीरेवतीपुनर्वसुः दशआर्द्रतस्रिचित्रा भित्रमनूराधाणपामन्यतमूनक्षत्रेस
 ति तथासतांसेमज्ञगुरुशुक्राणांदिनेदिवसे तथाचरराशयेभिषककेतुलामकरास्तद्रहितशुभस्वामिकेवृषमिथुनकन्याधनुर्मीनानाम

षडग्निस्त्रिमैत्रोऽष्टकः पंचपित्र्योऽब्दतोव्ययंमासौरकृन्मृत्युमेति ३६ गणेशविष्णुवाग्रमाः प्रपूज्यपंचमाब्दकेतिथौ।
 शिवार्कदिकद्विषट्शरत्रिके रवावुदक लघुश्रवो निलांशभादितीशतस्रमित्रभेचरोनसत्तनौ शिशोर्लिपिग्रहः सतांदिने
 ३७ मृगात्कराच्छ्रुतेस्त्रयेष्विमूलपूर्वकात्रयेगुरुद्वयर्कजीववित्तिनेहिषट्शरत्रिके शिवार्कदिकद्विकेतिथौध्रुवांस्यमि
 त्रभेपरैः शुभौ रधीतिरुत्तमात्रिकोणकेंद्रगैः स्मृता ३८ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० न्यतमेलग्नेसतिशिशोर्लिपिग्रहो नूतनाक्षरलि

पवनाप्रारंभः कार्यः ३७ अथविद्यारंभमुहूर्त्तप्रपंचाभरेणाह मृगादिति मृगात्रयेमृगाद्रापुनर्वसुः पु हस्तात्रयेहस्तचित्रास्वातीषु श्रुतेः श्रवणात्र
 येष्ववणधनिष्ठाशतभेषु अश्विन्या मूलेपूर्वात्रयेगुरुद्वयेपुष्याश्लेषयोः तथासूर्यगुरुबुधशुक्राणांदिने तथाषष्ठीपंचम्यादिसप्ततिथिषु शुभे
 त्रिकोणगै सद्भिः अधीतिः शुभास्मृता अधीतिरध्ययनम् परैः ध्रुवांस्यमित्रभे अधीतिः शुभाः प्रोक्ता इदं वचनं विद्याविषयमिति हीपि
 कोक्तेः विद्यारंभेश्रवणत्रयोपादानं महेश्वरादिमतात् वसिष्ठादिभिः श्रवणस्यकेवलस्यान्नाक्तत्वात् इतिविद्यारंभः ३८ ॥ ३९ ॥

मु० टी०
सं० प्र०
५६

अथ व्रतबन्ध इति विंशतिपद्यैः प्रोच्यते इति शेषः तस्य त्रिविधोपिकालो नित्यः काम्यगौणश्च क्रमेण तं शार्दूलविक्रीडितेनाह विप्राणामि
ति गर्भदिनमारभ्याष्टमे सौरवर्षेऽथवा जनेरुस्यतिदिनात्सौरवर्षेष्टमे सति विप्राणां व्रतबंधनं नित्यं निगदितं अथ काम्यविप्राणामेव गर्भात्
जनेर्वापंचमेव वर्षे कार्य एव सिति भुजांशत्रियाणां गर्भाज्जनेर्वाषष्ठे काम्यं गर्भाज्जनेर्वाएकादशे सौरवर्षे नित्यं वैश्यानां पुनस्तथैवाष्टमे काम्यं ।
तथैव गर्भाज्जनेर्वाद्वादशे नित्यं नारदः आधानादष्टमे वर्षे गर्भतो वाग्रजन्मना राज्ञामेकादशे मांजीबन्धनं द्वादशे विशामिति अत्र फलश्रवणा
न्नित्यमित्यवसीयतो मनुः ब्रह्मवर्चसकामस्य कार्यविप्रस्य पंचमे राज्ञा बलार्थिनः षष्ठे वैश्यस्यार्थार्थिनोष्टमे अत्र फलाश्रवणात्काम्यतापि
डीनसिना गर्भपंचमेव व्रतबंधनमुक्तम् गर्भपंचमेव ब्राह्मणमुपनयेदिति गर्भषष्ठेऽष्टमे च क्षत्रियविशोर्ज्ञेयः गर्भादिः संख्यावर्षाणामिति स्मृतेः ।

विप्राणां व्रतबंधनं निगदितं गर्भाज्जनेर्वाष्टमे वर्षे वाप्यथ पंचमे सिति भुजां षष्ठे तथैकादशे वैश्यानां पुनरष्ट
मेप्यथ पुनः स्याद्द्वादशे वत्सरे काले थद्विगुणे गते निगदिते गौणं तदा दुर्बुधाः ३९ ॥ ७ ॥

अथ आपस्तंबसूत्रे गर्भाष्टमे ब्राह्मणमु
पनयेद्गर्भेकादशेषु वैश्यमिति बहुत्वान्यथामुपपत्या गर्भषष्ठसप्तमाष्टमे षिति वृत्तिक द्वारव्यानात्रयाणामपि नित्यकालता एव गर्भेकादशे षित्यादा
वपिव्यारव्येयम् एतच्च तच्छास्त्राध्यायिविषयं ज्ञेयं अथ गौणकाल उच्यते निगदिते प्रोक्ते गर्भाज्जनेर्वाष्टमे इत्यादिके काले तस्मिन् दिगुणिते सति तद्
तवन्धनं गौणमाहुः यथा ब्राह्मणस्य षोडशवर्षपर्यंतम् क्षत्रियस्य द्वाविंशतिवर्षपर्यंतं वैश्यस्य चतुर्विंशतिवर्षपर्यंतं गौणमित्यर्थः मनुः अषोडश
द्वाह्मणस्य सावित्रीनाभिवर्त्तते आह विंशाद्ब्रह्मबंधोराचतुर्विंशतिर्विशः अत ऊर्ध्वं त्रयोप्येते तथा कालमसंस्कृताः सावित्रीपतिवा ब्राह्म
भवंत्यपि च गर्हिता इति केशवः स्वस्वमांजी मुख्यकाले श्रेष्ठमध्याधमाः समाः तिस्रः केशवदेवज्ञाः प्रोक्ता मांजी निबंधने इति ३९ ॥

रामः
५६

अथ व्रतबंधेन सत्रादिकं वसंततिलकेन्द्रह सिध्नेति गीर्वाणांषु प्रतिष्ठेत्यादि नारदसिंहायननिषेधादुत्तरायणमासषट्कं प्रशस्तमिति मासा
नामुक्तत्वात् सत्रादिकं मेवोक्तं तत्र काश्यपः ऋतौ वसंते विप्राणां ग्रीषिराज्ञाशरद्यथा विशामुख्यं च सर्वेषां द्विजानां चोपनायनं साधारणं च मा
सेषु माघादिषु च पंचसु सिध्नेति सिप्राणिहस्ताश्विपुष्याः ध्रुवाणि रोहिण्युत्तरात्रय अहिराश्लेषा च राणि श्रवणधनिष्ठाशततारा पुनर्वसु स्वा
त्यः मूलं मृदुनिमृगैरवती चित्रानुराधाः तिस्रः पूर्वोत्तरे मद्रायां एषु द्वाविंशतिभेषु व्रतबंधनं सत् उक्तं च प्राजापत्यादिषु दुसैमगर्शादिषु पंच
सु मूलादिदशके चैव समैत्रे व्रतबंधनमिति अर्थाद्वरणीकृत्तिका मघा विशारवाज्येष्ठा रूतकार्थमित्यर्थः एतानि सर्वं शारवानं सत्रमेलकाभि
प्रायेणोक्तानि क्वचिज्येष्ठाशततारापि गृहीता श्रीपतिनिबंधे अश्विनीमृगचित्रारूहस्ते स्वात्यां च शक्रमेपुष्ये च पूर्वफाल्गुन्याश्रवणे यौष्णमे
तथा वासवेशतारासु व्रतबंधः प्रशस्यते भुजबलराजमर्नडयोरपि हस्तत्रये देत्यादिषु त्रये च शक्रेन्दुपुष्याश्विनीरेवतीष्विति हस्ते शक्राश्वि

क्षिप्रध्रुवाहि चरमूलमृदुत्रिपूर्वोत्तरेऽर्कविदुरुसिंतं दुदिने व्रतं सत् द्वित्रीषुरुद्रविदिकप्रमितेतिथौ च कृष्णादिम
त्रिलवकेपिनचापराण्हे ४०॥ ७७ चित्रादिति वसुवरुणोपेन्द्रपुष्येन्दुयौष्णस्वातीष्व्याहतासुस्मृतमुपनायनं भार्गवाद्यैर्मुनींद्रैरिति

च अर्केति सूर्यबुधगुरुशुक्रचंद्रदिवसेषु व्रतं सत् अर्थाद्गौमशनीनिषिद्धौ नारदः आचार्यसौम्यकाव्यानां वारः वारोत्तौ मध्यफलदावित
रौ निदिशौ व्रते तत्राप्यस्तगते बुधस्य वारे वर्ज्यः अस्तगतस्य सौम्यस्य वारो वर्ज्यो द्विजन्मनीति नारदोक्तेः द्वित्रीष्विति द्वितीया तृतीया पंचम्येका
दशी द्वादशी दशमी संज्ञासु तिथिषु च व्रतं सत्स्यात् नारदे न सप्तमी त्रयोदश्याः प्राशस्यमुक्तं तद्दसताभिप्रायेण ज्ञेय उक्तं च तेनैव विनर्तुना वसंतेन
कृष्णपक्षे गलग्रहे अपराण्हे चोपनीतः पुनः संस्कारमर्हतीति कृष्णादिमिति विहितमासानां कृष्णपक्षस्यादिमत्रिलवकेपंचमीपर्यंतं व्रतं स
त् सत्काचतुर्थीमपि कृष्णपक्षेत्वाद्यं त्रिभागेशु भद्रं व्रते सरेति वसिष्ठोक्तेः नचेति त्रिधा विभक्तदिनस्य त्रये विभागः ऋणेण पूर्वाणह मध्या
न्होपराण्हाः संज्ञका भवन्ति तत्रापराणहभागे व्रतं सत् अपराणह चोपनीतः पुनः संस्कारमर्हतीति नारदोक्तेः त्रिधा विभज्यदिवसं तत्रादौ कर्म है

षिक द्वितीयमासु पंचकार्यं त्वीयं शेषेषु त्वकमिति

मु०टी० अथ व्रतबन्धे सामान्यतोलग्नभङ्गः योगं प्रमाणिकयाह कवीज्येति ऋतौषष्टेमृतावष्टमस्थानेवेच्छुक्रगुरुचंद्रलग्नस्वामिनो भवंति त
 सं० प्र० ५७ दाअधमामरणकारकाः अब्जभार्गवी चंद्रशुक्रौ व्यये अधमौ खलाः पापग्रहाः लग्नाष्टमपंचमस्थानेषु स्थिताः अधमाः ४१ अथ सामान्य
 तोलग्नमनुष्टुभाह व्रतबन्धे इति शुभग्रहाः अष्टमषष्ठद्वादशस्थानस्थिताश्च तस्युर्नशोभनाः अन्यस्थाने व्रतबन्धे शोभनाः खलाः पापाः तृती
 यषष्टैकादशस्थानेषु शोभनाः स्युः गोकर्केति पूर्णः शुक्लपक्षीयो विधुः वृषभस्थः कर्कस्थश्च तनौ यदि भवेत् तदा सत् शोभनः नान्यथा गुरुः
 द्वेलग्ने भिशस्तः स्यात् क्षयरोगी सिते तरे शुक्लपक्षे भवेद्यज्जास्वभेतुगे विशेषत इति वश्यपस्तु च स्थं चंद्रं सदा एव न्यषेधत् वर्धमानो धिवा पूर्ण
 श्वद्रो यदि विलग्नगः निःस्वंकरोति व्रतिनं लग्नगः क्षयरोगिणमिति उच्चस्थं संबन्धिनेः पक्षयेदिशाचारतो व्यवस्था स्वर्गहगस्तु उत्तमम
 कवीज्यचंद्रलग्नपारिपौमृतौ व्रते धमाः व्यये बुभार्गवौ तथा तनौ मृतौ सूते खलाः ४१ व्रतबन्धे षषट्परिः फवर्जिताः
 शोभनाः शुभाः त्रिषडायेर खलाः पूर्णः कर्कस्थो विधुस्तनौ ४२ विप्राधीशो भार्गवे ज्यौकुजाकौ राजन्यानामोषधीशो वि
 शां च शूद्राणां त्र्यं त्यजानां शनिः स्याच्छाखेशस्युजीवशुक्रारसौम्याः ४३ शाखेशवारतनुषी र्यमतीवशस्तशाखेश
 सूर्यशशिजीववले व्रतसत् ॥ ५१ नहये ४२ अथ वर्णेशशाखेशान्शालिन्याह विप्राधीशविति शुक्ररहस्पती ब्राह्मणाधीशौ भौमस्
 यौ सत्रियाणां स्वामिनौ औषधीशश्चंद्रैश्यानां स्वामी बुधः शूद्राणां स्वामी शनिरत्यजानां चांडालानां स्वामी ऋग्वेदोथयजुर्वेदः सामवेदोथ
 थर्वणः इति वेदक्रमाज्जीवशुक्रारसौम्याः शाखेशः स्युः ऋग्वेदस्य गुरुः यजुषः शुक्रः साम्नो भौमः अथर्वणो बुधस्वामी ४३ वर्णेशशाखेशयोः
 प्रयोजनवसनतिलकेनाह शाखेशेति यः स्वशाखाधिपस्तस्य वारस्तनुलग्नच वीर्यबलंगोचरप्रकारेण स्वगृहाद्यवस्थितेन वा बलवत्त्वं च
 तबन्धेः तीवशस्तम् यथा गुरुः ऋग्वेदिनामीशोऽतो गुरुवारो गुरुलग्ने धनुर्मीनास्ये गुरुबले च सति उपनयनम् ॥ अतीवशुभं एव सर्वत्र ज्ञेयं नारदः

राम ५७

शाखाधिपतिवारश्चाशाखाधिपबलंशिशोःशाखाधिपतिलग्नंचत्रितयंदुर्लभं व्रते शाखेति शाखांवेदस्तस्येशःशाखेक्तेःजीवेदितिजीवेभृगौ
चकाराच्छाखेशेवर्णेशेवाविजितेयुद्धेपराजितेनीचराशिस्येचसतिव्रतेनानुष्ठितेनसतांवेदशास्त्रविधिनावेदाध्ययनविधिर्नित्यनैमित्तिकश्रोत
स्मार्त्तकर्मनुष्ठानारव्यस्तेषांसमाहारद्वन्द्वस्तेनरहितोव्रतीस्यात् वसिष्ठःशाखेशगुरुशुक्राणामौढ्यबाल्येचवार्धकेनैवोपनयनंकार्यवर्णेशेदुर्बले
सतीतितेनभौमबुधयोरस्तेसामगाथर्वणशाखिनोरुपनयनादिनेभवतीतितत्वमूत्रनीचाद्यवस्थित्वेपिशाखेशःपरिहारमाह वसिष्ठःशत्रुनीचा
धिशत्रुस्थेस्वांशेवास्वाच्चभागगे शाखेशेवागुरौशुक्रेननीचफलमश्नुतइतिशुक्रस्यशत्रुराशिस्यत्वंवषभेस्थेकैकदाचित्संभवतिनीचगत्वंशरदि
वैश्यमुपनयेदिति वैश्योपनयनं संभवतीति ध्येयम् ४४ अथजन्ममासादेःप्रतिप्रसवमाहजन्मर्क्षेतिजन्मनक्षत्रेजन्ममासेजन्मलग्नेआदिशब्देन

जीवेभृगौरिपुगृहेविजितेचनीचेस्याद्देहशुद्धिर्निरहितोव्रतेन ४४ जन्मर्क्षमासलग्नादौव्रतेविद्याधिकोव्रती ॥

आद्यगर्भेपिविप्राणांस्त्रादीनामनादिमे ४५ ॥

जन्मतिथौविप्राणांब्राह्मणानांआद्यगर्भेपिआपिशब्दात्द्वितीयगर्भादावपिब्र
तीबालोव्रतेयज्ञोपवीतिविद्याधिकःस्यात्स्त्रादीनांस्त्रियवैश्यानांपुनरनादिमेद्वितीयगर्भादिबालकेसतिजन्मर्क्षमासलग्नादौविद्याधिकोव्रती
स्यात्आद्यगर्भेतुतेषांस्वथानिषेधणवशौनकःजन्मोदयेजन्मसूतारकासूमासेतथाजन्मतिथौचराशौव्रतेनविशाल्यपरिश्रुतोपिप्राज्ञोविशेषःप्र
स्थितःपृथिव्यांगर्भाष्टमेगर्गपराशराद्यैःफलंयदुक्तंव्रतबन्धनेतुततोधिकंजन्मसूतारकासूमासेथवाजन्मनिवाडवनाम्विप्रभूदेववाडवात्सभिधा
मात्प्रथमदशमैकोनविंशतस्त्राणांग्रहणार्थंजन्मसूतारकास्वित्युक्तंजन्ममासनिषेधस्तुआद्यगर्भविषयःस्त्रियवैश्याःविप्राणानुवाडवा
नामिति विशेषोक्तेराद्यगर्भानाद्यगर्भसाधारणंजन्ममासेउपनयनंजन्ममासादौशस्तमितिक्षेयम् ४५ ॥ ४५ ॥ ४५ ॥ ४५ ॥

मु०टी०
सं०प्र०
५८

अथ गुरुबलमनुष्टुभाह बटुकन्येति बटुरूपनयनाधिकारीकन्यास्त्रीजात्ययतजन्मराशेर्नवपंचमैकादशद्वितीयसप्तमस्थानस्थितोगुरुः
श्रेष्ठउत्तमः दशषट्द्वितीयप्रथमस्थानस्थितोगुरुः पूजयापूजाविधानेनानुष्ठितनश्रेष्ठः अन्यत्रचतुर्थ्याष्टमद्वादशस्थानस्थानिद्योनिषिद्धा
इत्यर्थः नारदः बालस्यबलहीनोपिशान्याजीवोबलघ्नदः यथोक्तवत्सरेकार्यमनुक्तेनोपनायने वसिष्ठः उक्तेपिवर्षेनगुरुर्वलीचेच्छायाप्र
शस्तं व्रतबन्धकमे अनुक्तवर्षेसुबलघ्नोपिनैवेतयो रब्बबलंगरीयइति गर्गः व्रतबन्धेविवाहेचप्रतिष्ठायांविशेषतः गोचरेणैवकर्तव्यंवेधा
दिकर्मकारणमिति वेधस्तु व्ययेपक्षेः त्रिगोशैलेः स्वगेनंदैः सुखेशरैः रघैरुदैः ग्रहेविद्भोगुरुः शूद्रोशुभो न्यथा प्राच्यास्तुगोचरबलाभावेअष्टक
वर्गबलमाहः राजमार्त्तण्डः अष्टवर्गविशुद्धेषुगुरुशीतांशुभाऽनुषु व्रतोद्वाहोनुकर्त्तव्यो गोचरेण कदाचनेति अन्यच्च अष्टकवर्गेणयेशुद्धास्ते
शुद्धाः सर्वकर्मसुसूक्ष्माष्टवर्गसंशुद्धिः स्तुलाशुद्धिस्तुगोचरे तत्रगुरोरष्टवर्गेबृहज्जातके दिक्स्वाद्याष्टमदायबंधुषुकजातस्वात्मत्रिकेषंगिराः सु

वटुकन्याजन्मराशेस्त्रिकोणायद्विसप्तगः श्रेष्ठोगुरुःषषट्श्याद्येपूजयान्यत्रनिंदितः ४६ स्वोच्चैस्वभेस्वमैत्रेवास्वांशेव

र्षात्तत्रिनयेषुचीस्वनवदिक्लाभारिगोभार्गवात् जायायार्थनवात्मनेषुहिमगोर्मन्दा त्रिषट्द्वीव्ययेदिग्धीषट्स्वसुरवायपूर्वगोत्तमेगुरुः।
नवगोज्ञात्सस्मरेषुदयात् वराहः पूजाभिलाषं प्रतिनिस्पृहेपिकुर्यादुरौशुद्धिविबर्जितेपि वरस्यलामेशुभदं विवाहवदंतिगर्गव्यवनादिसुरव्यः अ
त्रचतुर्थ्याष्टमद्वादशस्थानस्थितत्वेनगुरोर्द्विगुणत्रिगुणादिकांपूजांविधायविवाहव्रतबन्धादिशुभमिमिसंप्रदायविदः ४६ अथगुरुदोष्यापवाद
मनुष्टुभाह स्वोच्चइति गुरुश्चतुर्थ्यादिनिद्यस्थानस्थितोपिस्वोच्चैर्कके स्वभेधनुमीने स्वमैत्रेषसिंहवृश्चिके स्वांशेधनुमीननवांशे वर्गेत्तमेनवांशे
यथा वृषराशा वृषनवांशेगुरुवर्गेत्तमलक्षणम् वर्गेत्तमानवांशाश्चरादिषुप्रथममध्यांतादिति एषुस्थितोगुरुः इष्टशुभफलदाताअनेषुएतादशा
गुरुः अतीवशुभः भुजबलः वर्गेनमेरुभवनैः संवनेषुः केऽपिः शक्रे स्वभवनोच्चनवांशकेवा जन्माष्टरिः फरिषुखत्रिचतुर्थ्ये गोपिजीवः ॥ ६ ॥ ३

राम
५८

रुखार्थरुखवृद्धिकरोविवाहे नीचेति नीचमकरः अरिस्थाः मिथुनकन्यातुलावृषाशिश्यः शुभोप्यसन् अनिष्टफलदातेत्यर्थः उक्तं च उच्चस्थः
स्वर्गहेसुहृद्भवनगोवाचस्पतिर्निराशः पूर्णायुर्विधिधार्थसौरव्यजनकोजन्माष्टमस्थोपिचेत् नीचस्थो रिग्हेदिवाकरकरच्छायानुगामीसदा ।
पीष्टोऽनिष्टफलदातिनियतं वैधव्यदुःखास्पदं अत्राष्टमस्थोपिचेदियपिशब्देन चाष्टमलक्षणगुणप्रपूजयेदिति विधानात्पूजामनीहमाने
प्युपनयनादिशुभस्यात् द्वादशचतुर्थस्थानस्य तु द्विगुणपूजामिच्छतः तथा तृतीयादिस्थानस्य पूजामात्रापेक्षस्य गुणेः शुभफलदातास्ती
ति किं वक्तव्यमिति केशुकिकन्यायसूचनार्थोपिशब्दः न चाष्टमलक्षणपूजयेदिति शत्रुगृहस्थितगुर्वभिप्रायं अस्यापवादोरत्नकोशे गो
चराष्टकवर्गभ्यामयस्य शुद्धिर्न लभ्यते तस्योपनयनं कार्यं चैत्रे मीनगतेरवौ हरौ सिंहशगे जीवे नीचक्षेत्रे नीचभागगे मौजीबंधः शुभः प्रोक्तश्चैत्रे
मीनगतेरवौ पाठांतरे जन्मभादष्टमे सिंहे नीचे वा शत्रुगे गुराविति अर्थाच्चैत्रे मेषगे को निषिद्धः तथा चोक्तं सौम्यायने व्रतं कार्यं चैत्रमासि विशेषतः

रिः फाष्टतुर्यगोपीष्टो नीचारिस्थः शुभोप्यसन् ४७ कृष्णप्रदोषेन ध्यायेत नैनिश्चयपराह्णके ॥ ५ ॥ श्रीशुभम्

सो न निंदोयदि फाल्गुने स्यादजस्तु वैशाखगतो न निंद्यः मध्याश्रितौ द्वावपि वर्जनीयावित्यादिवाचामपि मेव युक्तिरिति द्वांगणेशदेवज्ञैरभ्या
धांयिताभिर्मूलमिषप्रतिभाति मूलवाक्याभावात् ४७ अथ व्रतबन्धे वर्ज्यानुष्ठुभाह कस्मिदिति एषु व्रतबन्धेनेष्टः कृष्णप्रथमत्रिभागरहिते
कृष्णपक्षे प्रदोषेयस्मिन् दिने संध्याकाले प्रदोषोलक्षणे मर्कतके स्याद्युग्रेवस्यति अनध्यायेवस्यमाणे निशीति अंगवंगकलिङ्गेषु सौराष्ट्रमण्ड
षु च तीर्थयात्राविना गच्छन्पुनः संस्कारमहतीति पुनः संस्कारप्राप्तौ निमित्तानंतरमेव नैमित्तिकन्यायेन यदिरा त्रिसद्वावस्तदोपनयनं माभूदिति
तिरात्रिपदोक्तिः तथा प्राक्संध्याप्रातः संध्यातस्यां गजिते मेघशब्दे वसिष्ठः व्रते हि पूर्वसंध्यायां वारिदोयदि गर्जति तद्दिने स्यादनुध्यायं व्रतं तत्र
विवर्जयेदिति अपरार्कः क्षीणचंद्रमेषु क्ते निरंशैश्चैव भास्करे कर्तव्येनोपनयनं नानध्यायेत्तल ग्रहे राशेः प्रथमभागस्थो निरशः सूर्य उच्यते

ह
नयागलग्रहे गलग्रहानाहागुरुः त्रयोदश

शु.टी.
सं.प्र.
५९

चत्वारिसप्तम्यादिदिनत्रयं चतुर्थीचैकतः प्रोक्ता अष्टावैते गलग्रहः दैवज्ञमनोहरे प्रदोषे निश्चयन ध्याये मन्दे कृष्णे गलग्रहे मधुं विनोपनीतस्तु पुनः
संस्कारमर्हति गलग्रहे प्रदोषे च स्वल्पापुरुषजायते इति ४८ अर्थशफलमनुष्टुभाह क्रूरो जड इति षट्कर्मणि यजनयाजनं चैव तथादानप्रतिग्रहौ
अध्यापनं च ध्यायनं षट्कर्मो धर्मभाक् द्विज इति अन्यत्स्पष्टम् ४९ अथ चंद्रनवांशफलं स्वनवांशे सापवादं तज्जौलुगुरुवदमोदनकमितिलक्षणलक्षितेन
मोदनकच्छेदसाह विद्यानिरत इति यस्मिन्कस्मिन् राशौ चंद्रो यदि शुभग्रहराशिनवांशे चेतदाव्रती विद्यानिरतौ भवेत् यदि पापग्रहराशिनवांशे चंद्रो
स्तदा हरिद्रतरः धनरहितः यदि स्वलवे कर्कोशे स्यात्तदा बहुदुःखसहितो भवेत् अथ स्वांशगतं चंद्रसापवादमाह कर्णेति कर्णे श्रवणे अदितौ पुन

प्राक्संध्या गर्जितेनेष्टो व्रतबंधो गलग्रहे ४८ क्रूरो जडो भवेत्सापः षट्कर्मकद्वदुः यथार्थभाक् तथा मूर्खो र व्याघंशेत
नो क्रमात् ४९ विद्यानिरतः शुभराशिलवे पापांशलवे हि हरिद्रतरः चंद्रे स्वलवे बहुदुःखयुतः कर्णोदिति भेधनवान्
स्वलवे ५० राजसेवी वैश्यवृत्तिः शस्त्रवृत्तिश्च पाठकः प्राज्ञार्थवान् लोच्छेसेवी चंद्रे सूर्यादिरवे चरैः ५१ शुक्रे जीवे तथा
चंद्रे सूर्यभौमार्किसंयुते ॥ ७ ॥

वर्षसौ नक्षत्रे उपनयने स्वांशे चंद्रः स्यात्तदा धनवान् भवेत् नारदः श्रवणादिति नक्षत्रे कर्कोशस्ये निशाक
रे तदा व्रती वैशशास्त्रधनधान्यसमृद्धिमान् ५० केंद्रस्थानां फलमनुष्टुभाह राजसेवीति केंद्रे सूर्यादिरवे चरैः प्रत्येकं सहिते क्रमादिफलज्ञेयम् ।
अन्यत्स्पष्टं अत्र लग्नस्थं चंद्रं केंद्रस्थं शनिं च विना सर्वग्रहाः शुभाइत्यवगम्यते मुनिभिस्तु केंद्रे पापनिषिद्धा इत्युक्तम् नारदः स्फूर्जितं केंद्रं गेभे मशि
ष्याचार्यविनाशनं अत्र स्वर्गहोत्राद्यवस्थिताः पापाः केंद्रे स्याः शुभफलदातारः अन्यथानेति विरुद्धार्थवचनयोर्विषयविवेकः ५१ अथान्यदाह शुक्रे
क्रेति शुक्रे जीवे चंद्रे प्रत्येकं सूर्यसंयुते व्रती निर्गुणः स्यात् भौमसंयुते क्रूरचेष्टः क्रूराहिंसनशूलचेशयस्यतादृशः स्यात् ॥ तत्राशुनि संयुते निर्घृणे निर्घृ

शमः
५९

ज्जो निर्दयो वा स्यात् तथा तस्मिन्नेव जीवेशु क्रेचंद्रेवा प्रत्येकं सद्भिर्युते पदुः सर्वविद्यानिपुणः स्यात् ५२ अथान्यस्त्रमाणि कयाह विधौ सितांशेति चं
शुक्रांशगे सुंके त्रिकोणगे गुरौ तनौ लम्ने च सति ब्रती वदुः समस्तांश्चतुरो वेदान्ते तीति समस्तवेद वित् एवं यमांशगेशनिनवांशसं स्थिते चंद्रे सतिलम्ने गुरौ
च सतिसिते त्रिकोणगे सति अपि निर्घणः स्यात् महेश्वरः जविलग्नमधिष्ठिते भृगुरूते धर्मात्मजस्ये विधौ शुक्रांशे खिलवेदविद् विरुतस्यांशे कृतघ्नो धर्म
इति नारदः लम्नसर्वगुणोपेतं लभ्यते सैर्दिनेन सत् दोषाल्पत्वं गुणाधिक्यं बहुसंमतमिष्यते दोषदुष्टो हि कालो यः सोयमाहुर्न शक्यते दोषावेधात्
यामहादोष इत्यर्थः ५३ अथानध्यायान् जवनचपलार्यमाह शुक्रचिह्नके ति अनध्यायाः आषाढशुक्लदशमी ज्येष्ठशुक्लद्वितीया पौषशुक्ल
कादशी माघशुक्लद्वादशी एता अनध्यायाः भूतश्चतुर्दशी तदादि त्रितयंचतुर्दशी पूर्णिमा प्रतिपदः कृष्णपक्षे आमावास्या तन्मध्ये अष्टमी चतयोः

निर्गुणः क्रूरचेष्टः स्यान्निर्घणः सद्युते पदुः ५२ विधौ सितांशे सिते त्रिकोणगे तनौ गुरौ समस्तवेद विद् द्वितीयमांशगेति नि
र्घणः ५३ शुक्रचिह्नकौषतपसादिगश्चिरुद्रार्कसंख्यसिततिथयः ॥ ७७ समाहारः तथासंक्रमणं सूर्यस्य निस्पनं संक्रांतिदिनं

चकारान्मन्वाद्यास्त्रितिथीमधावित्यादिनेक्ताः तत्राषाढशुक्लदशमी पौषशुक्लद्वादशी चमन्वादि ज्येष्ठशुक्लद्वितीया माघशुक्लद्वादशी चसोपपदे यद्य
पिचैत्रशुक्लद्वितीया मन्वादिः वैशाखशुक्लद्वितीया युगादिस्तथापिते उभे तृतीयेनानध्यायो तथैव फाल्गुनकृष्णद्वितीया चतुर्मास्यद्वितीयापि नानध्यायः ।
तासां प्राशस्त्याभिधानात् तथाच बसिष्ठः याचैत्रवैशाखसितां तृतीया माघस्य सप्तम्यथ फाल्गुनस्य कृष्णद्वितीयापनये प्रशस्ता प्रोक्ता भरद्वाजवसिष्ठ
सुरेव्यरिति अन्यासायुगादिमन्वादीनां ब्रतबंधे अप्रसंगादेव भग्रहणम् केचिराचर्याः याचैत्रवैशाखेति वचनं लिखित्वापि स्वेच्छ्यानां गी कुर्वन्ति तत्र
षष्ठ्यर्थमत्रिमेव प्रमाणनपश्यामद्वयलम् तन्मते तृतीये अनध्यायेन ज्ञेयम् ब्रतेषु तिपदमावश्यकत्वेद्योतनार्थम् गौतमः पक्षद्वये चतुर्दश्यामष्टमी
द्वितये तथा पक्षादावपि पक्षांते ब्रह्मनाधीयते नरैः फलंच अष्टमी हंसुपाध्यायं शिष्यहंति चतुर्दशी ॥ ७७ ॥ ६ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

मु०टी०
सं०प्र०
६०

अमावास्याभयं हंति प्रतिपत्ताठनाशिनी मनुः चातुर्मास्यद्वितीयासु मन्वादिषु युगादिषु अष्टकासु च संक्रांतौ शयने बोधने हरेः अनध्यायं प्र
कुर्वतितथा सोपपदासु चेति चातुर्मास्यद्वितीयागर्गेणोक्तः आषाढफाल्गुनेर्जेषु याद्वितीयाविधुस्ये चातुर्मास्यद्वितीयास्ताः प्रवदंति महर्षयः।
मन्वाद्येषु युगाद्यश्च पूर्वमुक्ताः सिताज्येष्ठे द्वितीया च अश्विने दशमीसिता चतुर्थी द्वादशीमाघे एताः सोपपदाः स्मृताः नैमित्तिका अनध्यायास्तु स्म
त्यर्थं सारं मिथीति भूकंपोल्कानिपतनादिसर्वाद्भुतेषु आकालिकेन अध्यायाः अग्न्युत्साते वाऽकालवृष्टौ वा आर्द्रादिज्येष्ठातात्कालादन्यत्राकालवृष्टिः सायं
संध्यागर्जने उदयांतो नध्यायः अर्धरात्रादूर्ध्वगर्जने अर्धरात्रे वा आकालिकेन अध्यायः प्रातः संध्यागर्जने त्वहोरात्रमितिकालमर्यादीकृत्येत्याकालं आ
काले भव आकालिकः यस्मिन्काले निमित्तमुत्पन्नं तदारभ्य द्वितीयादिने तत्कालपर्यंतमित्यर्थः स्मृतिरत्नावल्यां अनूराधर्षमारभ्य षोडशर्षेषु भा
स्करः यावच्चरति चेतावदकालमुनयो विदुरिति कालवृष्टौ तु तात्कालमकाले तु त्रिसत्रकम् अतिमात्राय वा वृष्टिर्नाधीयीत दिनत्रयं आपस्तवः

भूतादि त्रितयाष्टमीसंक्रमणं च व्रतेषु नध्यायः ५४ अर्कतर्क त्रितिथिषु प्रदोषः स्यात्तदग्निमैः रात्र्यर्द्धसार्धं प्रह
रयाममध्ये स्थितैः क्रमात् ॥ ५५ ॥ ५५ उल्कायामग्न्युत्साते च सर्वासां विधानामालिकमिति मनुः चौरैः सपुत्रग्रामिसंग्रामे चाग्निकारि

ते आकालिकमनध्यायं विद्यात्सर्वाद्भुतेषु चेति अद्भुतेषु रुधिरादिवृष्टिषु बसिष्ठः उपलरुधिरप्रयाते त्र्यहमिति स्मृत्यंतरे विद्युद्गर्जितवृष्टीनां संपाते
पदा भवेत् कालवृष्टौ तु तात्कालमकाले तु त्रिसत्रकमित्यादिकानैमित्तिका अनध्यायापदा मेखलाबंधात् प्रागुत्पन्नासदाव्रतबंधो नकार्य एव यदा तु
मेखलाबंधतदनंतरं ब्रह्मोदनपाकात् प्रागुत्पन्नास्तदाजातोपि न प्रवर्तते ५४ अथ प्रदोषलक्षणमनुष्टुभाद् अर्केति तदग्निमैरर्कादितिथिषु प्रदोषः
स्यात् यथा द्वादश्यामर्धरात्रात्वाक् त्रयादशी प्रवृत्तौ प्रदोषः षष्ठ्यां सार्धं प्रहरमध्ये सप्तमी प्रवृत्तिस्तदा प्रदोषः तथा तृतीयायां प्रहरमध्ये चतुर्थी प्रवेशे प्रदो
षः अत्र द्वितीयप्रहरस्य च सप्तघटिका तृतीयाप्रहरस्यास्य षट्घटिका तृतीयाप्रहरस्य च षट्घटिका द्वयमितः कालः स्थूलोत्पन्नवृद्धशब्दावाच्यः तेन समांशवाचित्वा मावादर्धेन पुंसक

मिति एकदशमिमास्मावः ५५ ॥
६०

अथ ब्रतबंधानंतरं सायं काले बहूचंद्रा ब्रह्मोदनस्यः संस्कारेभिहितस्तत्रार्यपाविशेषमाह प्राक्ब्रह्मोदनंति स्पष्टार्थं उक्तं च नृसिंहप्रसादे ब्रह्मोदनविधेः पूर्वप्रदो
 षो गर्जितो भवेत् तदा विघ्नकरं ज्ञेयं बटोरध्ययनस्य तत् तस्य शांतिप्रकारं तु वक्ष्ये शारवानुसारतः स्वस्तिवाचनपूर्वतु हवनं कारयेदुधः प्रधानपायसंसाज्यद्रव्यं
 शांतियज्ञो भवेत् सूक्तं बृहस्पतिर्विद्वान्पठेद्विद्यासमूहये गायत्रीयुजतमंत्रः प्रयश्चित्तनुसर्षिषां धेनुं सबत्सकां दद्यात् चार्याय पयस्विनी शिला होमविधेः प।
 श्वात्स्थापयेत्तत्र ससदि ब्राह्मणात् भोजयेत्श्वात्ततो ब्रह्मोदनं चरेदिति ५६ अथ वेदविशेषणनस्त्राणिवसंततिलक्याह वेदेति मृगाश्लेषाद्गोहस्तत्रास्याती
 मूलपूर्वात्रयेषु क्रवेदाध्यायिनाम् रेवतीहस्तानुराधामृगपुष्यरोहिण्युत्तरात्रयेषु यजुर्वेदाध्यायिनाम् अश्विनीधनिष्ठापुष्यहस्तोत्तरात्रयाद्गोश्रव
 णेषु सामवेदाध्यायिनाम् गरेवतीपुष्याश्विनीहस्तानुराधाधनिष्ठा पुनर्वसुषु अथर्ववेदाध्यायिनाम् पूर्वश्लोकात्तदत्तत्सदपरामृष्टमुपनयनसत्शु

॥ प्राक्ब्रह्मोदनपाकाद्ब्रतबंधानंतरं यदि चेत् उसातानध्ययनोत्पत्तात्त्रपि शांतिपूर्वकं तत्सात् ५६ वेदकमाच्छु शिशिवाहिक
 रभिमूलपूर्वासुषोष्मकरमैत्रमृगादितीज्ये ध्रौवेषु च शिवसुपुष्यकरे नरेशकर्णे मृगात्सलघुमैत्रधनादितो सत् ५७ नांदी
 श्राद्धोत्तरं मातुः पुष्ये लग्नांतरे न हि ॥ ५५ भमित्यर्थः उक्तं च मूले हस्तत्रये सार्पशैवे पूर्वात्रये तथा ऋग्वेदाध्यायिनां कार्यमेखलाबंधनंबुधैः।

पुष्ये पुनर्वसुषोष्मे हस्ते मैत्रशशांकमे ध्रौवेषु च प्रशस्तं स्यात्तज्जुषामौ जिवंधनपुष्यवासवहस्ताश्विशिवकर्णे नरात्रयं प्रशस्तमेखलाबंधवद्नासा
 मगायिनां मृगमैत्राश्विनीहस्तोरेवत्यादिति वासवं अथ वपाठिनां शस्तो भगणाय व्रनार्पणे ५७ अथान्यविशेषमनुष्टु भाह नांदीश्राद्धेति नांदीश्राद्धं द्विश्राद्धं
 तत्कृत्यानंतरं यदि संस्कारमातुः पुष्ये रजोदर्शने जाते सति लग्नांतरे च न सति तदा वश्यकर्तव्यत्वे धर्मशास्त्रांतां शांतिविधाय चैलं यज्ञोपवीतं विवाहश्च
 कार्यः अन्यथा समीचीनलग्नांतरसत्वे सति चैलादिनसत् दुष्टफलमित्यर्थः मेधातिथिः चैले च ब्रतवन्धे च विवाहयज्ञकर्मणि पत्नीरजस्वलाय स्य प्रा
 यस्तस्य नमो भनम् स्मृत्यंतरे प्राप्तमभ्युदयं श्राद्धपुत्रसंस्कारकर्मणि ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥

मुंटी०
सं० प्र०
६९

स्त्रीरजस्वलाजातानुक्त्यात्तस्मिन्नादीश्राद्धकर्तुमुपलक्षणं अतो ज्येष्ठश्राद्धादिनाकरिष्यमाणानादीश्राद्धात्स्त्रीरजस्वलाचेत्तदानादीश्राद्धनिषेधान्मंगलनकार्यमेव संस्कार्यमातरिरजस्वलायां तु सन्निहितलग्नातरासंभवेशांतिं कृत्वा तदानंभिवत्तन्मंगलकार्यम् आरब्धत्वा न्नस्मृत्युक्तदोषः अपशकुनं निरासार्थं शांतिः कार्या उक्तं च वधूवरान्यतरस्य जननी चिद्रजस्वला संपूर्णतु बलिप्राप्ते कुर्यात्तस्या णिपीडनमिति वलेग्रहवले च वाक्यसारे अलाभे सुमुहूर्त्तस्य रजोदोषे लुपस्थिते श्रियं संपूज्यविधिवत्ततो मंगलमाचरेत् हेमो माषमितापद्माश्रीसूक्तविधिना चयेत् प्रत्येव पापसंभ्रताभिषिच्य हितमाचरेत् यदा तु कृते मंगलमंडपोद्वासनात्स्त्रीकृमातरिरजस्वलायां शांत्यादिकं कार्यमेव मंगलस्या समाप्तत्वात् यदा तु ज्येष्ठश्राद्धादिना कृत्वा न्नादीश्राद्धात्परंतस्त्रीरजस्वलाचेत्तदानकौपि दोषः अन्योपि विक्षेपस्तत्रैव उपवासेन रुध्यति नार्यः सद्योरजस्वलाः एकाकिशांदाचौलंब्रतं पाणिग्रहः कार्यो न्यथानसत् ५८ विचैत्रव्रतमासादौ विभौमास्ते विभूमिजे छुरिकाबंधनं शस्तं नृपाणां प्राग्विवाहतः ५९ केशांतषोडशे वर्षे चौलोक्तदिवसे शुभम् ॥ ५९ न्यो विवाहादौ देशभंगेषु वा यदीति ५८ अथ छुरिकाबंधनमु

हूर्त्तमनुष्टुभाह विचैत्रेति चैत्रवर्जितेषु पनयनमासेषु माघफाल्गुनवैशाखज्येष्ठेषु स्थित्यर्थः आदिशब्देन व्रतवन्धोक्ततिथिनसत्रजन्मलग्नादीनां ग्रहणवाकीदेशे व्रतमासादौ विभौमास्ते भौमास्तरहिते गुरुशुक्रास्तादिसामान्यनिषेधादेव सिद्धम् तथा विभूमिजे भौमवारसहिते सूर्यदिवारे नृपाणां सत्रियाणां विवाहतः पूर्वछुरिकाया आल्पशस्त्रविशेषस्य बन्धनं कट्यामिति शेषः तच्छुस्तहिते विवाहात्वा गित्युक्तेः अवधित्वनिश्चयात्समावर्तनांतरं कार्यम् अन्यथोपनयनानंतरं कार्यमित्येव ब्रूयात् ५९ अथ केशांतसमावर्तनमुहूर्त्तं अनुष्टुभाह केशांतमिति षोडशे वर्षे चौलोक्तदिवसे सुहूर्त्तगोदानापरपर्यायं केशांतसंज्ञं कर्मशुभं स्यात् गावः केशादीयं ते स्वण्ड्यन्ते यस्मिंस्तद्गोदानं गोदानं षोडशे वर्षे इत्येतद्ब्राह्मणविषयम् क्षत्रियविशोदीविंशचतुर्विंशचविरोधात् तथा मनुः केशांतषोडशे वर्षे ब्राह्मणस्य विधीयते राजन्यबंधोर्द्वाविंशे वैश्यस्य द्वाधिके तत इति ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥

रामः
६९

आश्वलायनः प्रथमं स्यान्महानाम्नी द्वितीयं च महाव्रतं तृतीयं स्यादुपनिषद्गोदानाख्यं ततः परं अत्रजाताधिकाराद्गोदानं जन्मायद्येतुपोऽशे इति
 वृत्तिकारवचनात् त्रयोदशमहानाम्नी चतुर्दशमहानाम्नी पंचदशमहानाम्नी उपनिषद्गोदानं तेषां गोदानमिति एवं सन्नियविशार
 पिउक्तगोदानकालात्प्राक् वर्षवतुष्टयक्रमेण महानाम्नी भवन्ति व्रतोक्तितिहिनिश्चयेन यज्ञोपवीतोक्तदिवसे आदिशब्देन वारनक्षत्रतिथिल
 ग्नां शकेषु समावर्तनकर्मिष्यते अत्रकश्यपेन चैत्रोवर्जितः चैत्रमासविवर्जितेषु माघादिषु च पंचसू एतच्च गोदानानंतरं विवाहासाकार्यमू कु
 र्यात्समावर्तनकर्मपश्चाद्गोदानतः पाणिनिपीडनात्प्रागिति वसिष्ठोक्तः क्वचिद्द्वितीयवर्षतन्निषेधोक्तः षधूप्रवेशव्रतमोक्षणंचपुंसापुनर्दारपरिग्रह
 च नाद्ये द्वितीये विदधीतधीमान् वदंति गर्गात्रिवसिष्ठमुखात् इति तन्निर्मूलत्वाद्गोदानं परिकरोऽलंकारोऽतर्गायवाद् रूपः शेषं स्पष्टम् ६० ॥ ॥ ३

व्रतोक्तदिवसादौ हि समावर्तनमिष्यते ६० इति मुहूर्त्तचिंतामणौ संस्कारप्रकरणं पंचमं समाप्तम् ५ ॥
 भार्यात्रिवर्गकरणं शूभशील्युक्ताशीलं शूभं भवति लग्नवशेन तस्याः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

तद्वैवज्ञानं तस्मिन् दैवज्ञानमविरचितायां स्वकृतमुहूर्त्तचिंतामणिटीकायां प्रमिताक्षरायां संस्कारप्रकरणं पंचमं समाप्तम् ५ ॥ अथ विवाहप्रक
 रणव्याख्यायते ॥ तत्रानाश्रमीनतिष्ठेतेत्यादिवचनात्समावर्तनानंतरं सर्वाश्रमाणां मुपकारकत्वाद्गृहस्थाश्रम एव मुख्यः स च शूलशूलरुग्नाधी
 नः शीलं सुलग्नाधीनमित्येतौ लग्नशूद्रिकथनं वसंतिलकया प्रतिजानीते भार्येति शूभं भर्तादेरनुकूलं शीलं स्वभावो यस्य सात्रिवर्गस्य
 मूर्धिका मरूपस्य करणमतिशयेन साधनं तस्याः सुलग्नवशेन शीलं शूभं भवति यतः सुतशीलधर्माः तन्निघ्नता विवाहाधीनता अधीनो नि
 ष्णाप्यत इत्यमरे क्तेः उपगताः प्राप्ताः अतो हीति निश्चयेन विवाहसमयः परिचिंत्यते विचार्यत इति ननु जन्मकालीनग्रहजनितशूभशूभं डर
 ति क्रममिति विवाहलग्नानर्थक्यमिति चेन्न ज्योतिषस्य वेदितशूभसमयास्थविधिजन्या पूर्वजनितशूभफलेन जन्मांतरीयदुर्दृष्टध्वं हो भवती

अतएव सत्याचार्यः

मुन्दी-
विष्णु-
६२

शुभक्षणक्रियारंभजनितापूर्वसंभवाः संपदः सर्वलोकानां ज्योतिस्तत्र प्रयोजनमिति सर्वत्र ज्ञेयम् १ अथ प्रश्नलग्नाद्विवाहयोगद्वयं सुगंधरथा
ह अथशब्दो मंगलार्थः आदौ संपूज्येति आदौ गणकं ज्योतिर्विंदरत्नादिभिः मणिवस्त्रफलादिभिः संपूज्यततः प्रधाकन्यायाः उद्ग्रहं गणकं वेदयेत्
गतिबुद्ध्यादिनाऽणो कर्तुः कर्मत्वं कीदृशं गणकं सुस्थचित्तं अव्याकुलांतः करणं स्वस्थचित्तबुद्धयः संभवतीत्युक्तः उसलः प्रष्टामणिकनक
युतैः फलकुसुमैराशिवक्रमभ्यर्च्य एच्छेद्यथाभिलषितं भक्त्या विनयान्वितः प्रश्नं दिगिति यदि प्रश्नलग्नाद्दशमेकाद्दशतृतीयसप्तमपंचमा
नामन्यतमे स्थाने स्थितश्चंद्रो जीवेन गुरुणा दृष्टः सद्यः शीघ्रं परिणयनकरः स्यात् वा अथवा गेतुलेति वषट्कलाकर्कणामन्यतमं प्रश्नलग्नं स्यात्तच्च

तस्माद्विवाहसमयः परिचिंस्यते हितं निघ्नतामुपगताः सुतशीलधर्माः १ आदौ संपूज्य रत्नादिभिरथ गणकं वेदयेत् ॥
स्थचित्तं कन्योद्वाहो दिगीशानलहयविशिरेव प्रश्नलग्नाद्यं दीदुः दृष्टो जीवेन सद्यः परिणयनकरो गेतुलाकर्कटारव्यवा ॥
स्यात्प्रश्नस्य लग्नं शुभस्वचरयुतालोकितं तद्विदध्यात् २ विषमभांशगतौ शशिभार्गवौ तनुगृहं बलिनौ यदि पश्यतः रच
यतो वरलाभमिमां यदा युगलभांशगतौ युवति प्रदौ ३ षष्ठाष्टस्थः प्रश्नलग्नाद्यं दीदुर्लगे क्रूरः सप्तमे वा कुजः स्यात् सू
र्त्तविंदुः सप्तमे तस्य भौमो रंडासा स्यादष्टसंवत्सरेण ४ ॥

गद्वयंदुतविलंबितेनाह विषमभांशगताविति स्पष्टार्थं ३ अथ प्रश्नलग्नाद्विध्वययोगत्रयं शालिन्याह षष्ठाष्टस्थ इति चंद्रः प्रश्नलग्नात् षष्ठाष्टमस्थ
स्तदा कन्या षसंवत्सरेण विवाहवर्षाद् रंडाभर्तनाशिका स्यात् अथवा लग्नेयः कश्चित् क्रूरग्रहः स्यात्ततः सप्तमे कुजो भवेत्तदा षवर्षमध्ये रंडा स्यात् के
चित्सप्तमे पिपाय एव प्रश्ननिषंधंति कश्यपः एको लग्नगतः पापो अन्यः सप्तमराशिगः आसप्तमाब्दान्मरणं पुरुषस्य न संशय इति तेषामते सप्तमे
वारवलाः स्यादिति पाठः अथवा मूर्तो लग्ने चंद्रः तस्य सप्तमे भौमो भवेत् तदा षवर्षेण रंडा स्यात् ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥

रामः
६२

अथ प्रश्नलग्नाकुलतामृतवत्सायोगंदोधकवृत्तेनाह प्रश्नतनोरिति स्पष्टार्थः कश्यपः स्वनीचगः शत्रुदष्टः पापः पंचमगोपदा मृतपुत्रां करोत्येव
 कुलदावानसंशयइति ५ अथ विवाहभंगयोगंपुष्पिताग्रयाह यदीति सितातिरिक्तपक्षेरुष्णपक्षेयदिचन्द्रः समराशिषुवृषकर्कादिषुमतः सन्
 मनुग्रहतः प्रश्नलग्नादरिंघेषष्टेष्टमेवास्थानेस्थितः पापग्रहावलोकितो भवति तदायुगोविवाहस्य विनाशकारकी भवति ६ एवं प्रश्नलग्ना
 वैधव्यादियोगमभिधायेदानीजन्मलग्नादावपि बालवैधव्ययोगविचारमतिदिशान्तपरिहारं शार्दूलविक्रीडितेनाह जन्मोत्थमिति प्रश्नल
 ग्नाद्यथाविधवायोगोविचारितस्तथाजन्मोत्थंजन्मलग्नोद्भवं च बालविधवायोगंजातकशास्त्रात् बाल्येविधवाभेमिपतिसंन्यक्तादिवाकरोत

प्रश्नतनोर्यदिपापनभोगः पंचमगोरिपुदृष्टशरीरं नीचमतश्चतदाखलुकन्यासाकुलदात्वथवामृतवत्सा ५ यदि भव
 तिसितातिरिक्तपक्षेतनुग्रहतः समराशिगः शशांकः अशुभखचरवीक्षितोरिंघेभवति विवाहविनाशकारकेयं
 ६ जन्मोत्थं च विलोक्य बालविधवायोगं विधाय व्रतं सा विद्या उतपैप्यलं हि सतया दद्यादिमांवारहः सल्लग्नेऽच्युतमूर्तिः
 पिप्यलघटैः कृत्वा विवाहं स्फुटं दद्यात्तां विरजीविनेत्रनभवेदोषः पुनर्भवेत् ७ ॥ ५५ स्थेसोरिपापैर्दृष्टेकन्यैवजरं समुपयातितं

ल्लग्नेव्ययेचपातालेजामित्रेचाष्टमेकुजेकन्याभर्तुविनाशायभर्ताकन्याविनाशददस्याद्युक्तेर्बालवैधव्ययोगेर्बालविधवायोगेविचार्य
 वश्यमाणं व्रतं वैधव्ययोगपरिहारं कारयेदित्यन्वयः तत्र वैधव्ययोगपरिहाराभावः योयोभावः स्वाभिदृष्टोयुतोवासौम्यैर्वास्यानस्पतस्यास्तिवृद्धिरि
 तिसप्तमस्थानं स्वस्वामिसौम्यैश्चित्तं चेद्भवति तदा भर्तुः सुखं भवतीति अन्येस्त्रीणां महस्परिष्टयोगे भर्तुश्च स्वल्पेऽस्तिष्टयोगे तत्परिहारमाहुः अथवा
 परिहारेयै वैधव्ययोगे प्रतिकारमाह विधायेति रहइति वश्यमाणमिहापियोज्यं पित्रादिः सतया कन्याया कृत्वा र्हि एकं तेहिनिश्चयेन सा विद्या व्रतं
 निःशयपश्चादिमां कन्यां विरजीविनेवराय दद्यात् तदुक्तं व्रतखंडे सा विद्या दिवनादीनि भक्त्या कुर्वन्ति याः स्त्रियः सौम्याभ्यं च सृहृत्वं च भवेत्तासां सुसंतति

विवाहभंगयोगः सतया वराय दद्यात् तदुक्तं व्रतखंडे सा विद्या दिवनादीनि भक्त्या कुर्वन्ति याः स्त्रियः सौम्याभ्यं च सृहृत्वं च भवेत्तासां सुसंतति

मुन्टी०
वि०
६३

बलवद्विषवायोगेवात्येसतिमृगीदृशां पितारहसिकुर्वन्तितद्गंशास्त्रसंमतं सदिनेशुभनक्षत्रेचंद्रतारावलांनिते अवैधव्यकरैर्योगैर्लगेग्रहब
लान्विते व्रतारभप्रकुर्वीतयालवैधव्यनाशकं सुस्नातांचित्रवस्त्रायांकन्यापितृगृहाद्दुहिः नीताश्चत्यंशमी स्थितियद्वा बदरिकाश्रमे आलवालेप्र
कुर्वीतविपुलंमृदुकर्षितं कुमार्याचार्यनिर्दिष्टंरुतसंकल्पमादरात् करकांबुप्रशर्णेनसिचनंप्रतिवासरं चैत्रेवाश्विनमासं चतुर्तीयाः सितपक्षतः पावक
ष्णातृतीयान्यामासमेकं यथा विधि ब्राह्मणानां तथास्त्रीणांपूजनंचसमारभेत् तदाशिवाभुयात्कन्यासौभाग्यचक्रस्वांनितं प्रतिमापार्वतीनाम्नीवेण
वेभाजनेर्चेयेत् चंद्रनासतदूर्वाद्यैर्विल्वपत्रैर्यथाविधि उपचरैर्यथाभक्त्या नैवेद्यैः प्रतिवासरं एवं व्रतप्रभावेन बालवैधव्यनिष्कृतिः जायते क
न्यकानांचततः पाणिग्रहक्रिया इत्यश्वत्थव्रतं अन्यमपि वैधव्ययोगपरिहारमाह चारहइत्यादि अथचारहएकान्ते अच्युतमूर्तिर्विष्णुप्रतिमा
पिप्पलधंदौप्रसिद्धौ एषामध्येऽन्यतरेणसहसल्लगेवक्ष्यमाणदोषरहितेसौभाग्यगुणान्वितेचक्वाहलगेविवाहकारशित्वापश्चात्तांकन्यास्फुटलोक
प्रसिद्धयथाभवतितथाचिरजीविनेवरायदद्यात् इत्यादिनादिकः तदुक्तंमार्कण्डेयेन बालवैधव्ययोगेपिकुंभद्विप्रतिमादिभिः कृत्वालग्नरहःपश्चा
त्कन्योद्घातेतिचापरेइतिकुंभइतिमथन्या अपिउपलक्षणं द्रुवक्षौश्वत्थएव प्रतिमाविष्णोः सौवर्णकिरशिरोवययादिसहिता नशालिग्रामादिरूपातः
त्रकुंभविवाहः सूर्यारुणसंवादे विवाहात्पूर्वकालेतुचंद्रताराक्लेशुमे विवाहोक्तंमथन्याकुंभेनसहचोद्धहेत्पितासंकल्पवाद्यंचविवाहविधि
पूर्वकं सूनेणाषिष्टयेसश्चादशतंतुविधानतः कुंभमालंकृतदेहतयोरैकात्म्ये ततः कुंभविनिःसर्षप्रभज्यसलिलाशये ततोभिर्षिचनंकुर्यात्सं
चपल्लववारिभिः तत्सर्ववस्त्रपूजाघ्राह्मणायनिवेद्यच कन्यालंकारवस्त्राद्यंब्राह्मणायनिवेदयेत् प्रार्थना बरुणागस्वरूपत्वजीवनासमाः श्रय
पतिंजीवयकन्यायाः चिरपुत्रान्स्तरुवंवरं देहिविष्णुवरान् देनकन्यापालयदुःस्वतइति इतिकुंभविवाहः अश्वत्थविवाहोपितत्रैव द्विजान्गुरुभूतहना
रोमंगलोच्चारणैः सम आहूयोद्वाहकालेचरम्यभूमौचमंडपे गत्वाप्रणम्यगौरीचगणनाथंचभूरुहं भवानीचैवमथानीं पितामंत्रमुदीरयित् उद्वा
हयिष्येविधिवदश्वत्थेनमनोहरा कन्यासौभाग्यसौख्यार्थहेतवेहं द्विजेत्तमाः नमस्तेविष्णुरूपायजगदानंदहेतवे पितृदेवमनुष्याणामाश्रयायनमोनमः

एषः
६३

कन्यानां पत्येतुभ्यं विष्णु रूपाय भूरुह नमो निरवल पापौ घनाशनाय नमो नमः पूर्वजन्मकृतं पापं बालवैधव्यकारकं नाशयाशक्तं रवंदे हि कन्यायामम
 भूरुह इत्यस्य विवाहे संकल्पप्रार्थने विवाहस्तुकुं भविवाहवद्विधेयः एवमेव सौवर्ण्यविष्णुप्रतिमया सह विवाहं विष्णुप्रतिमां ब्राह्मणाद्यद्यात्
 रानप्रकारस्तत्रैव श्रुते मासे सिते पक्षे सानुकूलग्रहे दिने ब्राह्मणसाधुमामंत्र्यसंपूज्यविधिर्होमैः तस्मिन् दिने न विष्णोर्भक्तिं चतुर्भुजां शुद्धवर्णसू
 वर्णेन वित्तशक्त्याथवा पुनः निर्मितारुचिरां शंखं गदाचक्राब्जसंयुतां रधानां वासमीपीते कुमुदोत्पलमालिनां सुदक्षिणां च स्यात् रद्यान्मंत्रमेत
 मुदीरयेत् यन्मया पूर्वजनुषिभ्रंत्यापति समागतम् विषोपविषशस्त्राद्यैर्हतो वाति विरक्तया प्राप्यमाणे महाघोरं यशसौख्यधनाफलं वैधव्याद्यतिदुः
 र्वापनाशाय सूरवलब्धये बहुसौभाग्यलब्धये महविष्णोरिमां तनुम् सौवर्णीं निर्मितं शक्त्या तुभ्यं संप्रददेद्दिज अनघात्सहमस्त्रीति त्रिवांशं च देदि
 ति एवमस्त्विति विप्राशी गृहीत्वा स्वगृहं विशत् ततो विवाहिकं तातो विधिं कुर्यात् नृगीदृशां इति प्रतिमादानविधिः एवं घटादिभिः सह विवाहं एका
 ते विधाय पश्चाद्वादित्रयपोषपुरः सरपित्रादि कन्यामायुश्च ते वराय दद्यात् अत्र पुनर्विंशहासुनर्भूत्वा दोषेण भवति यतो विधानरं वडे स्वर्णवुपिष्णु
 लानां च प्रतिमा विष्णुरूपिणी तथा सह विवाहे च पुनर्भूत्वेन जायत इत्युक्तत्वात् चकारात् घटस्यापि लक्ष्मीरूपा सदा कन्या हरि रूपा सदा जलम् हरे
 र्देत्तं च यद्दानं दातुः प्रापहरं सदा लक्ष्मी नारायणप्रीत्येयादत्ता कन्यकावुधैः तारयेत्सकलदातुः कुलं पूर्वापरं सदा च देवैर्ह्यंबुधैश्चैव शिवसोमस्यराइमे
 पतयः कन्यकानां च बाल्यात्संति सदैव ते तदुद्वाहविधिर्यत्काले तो नो जनयेदयम् यथातिभुक्तकमलं देवानां पूजनाय वै अहं भवति सर्वत्र तथा क
 न्यानृणां भवेत् श्रुतावपिसोमादिभिः सह विवाहो विहितः सोमः प्रथमो विविदे गंधर्वो विविद उत्तरः तृतीयो अग्निरेपुर्विस्तुरीयस्तमनुष्यजा इति अतो
 देवतभेद्यनां कन्यानां पुरुषविवाहे न दोषः पुनर्भवः तथात्रापि अतस्वमंथन्याभास्करो यत्काले तवानुहितुर्विधिः रेपुकेः स्वकन्याया स्वरूपा हं चकार स
 इति विधानरं वडे भिधानात् अतएव पित्रामात्रा तथा भ्रात्रा रक्षाया चोपधारया विप्रान्निस्तुदां सास्यं कृत्वा सोदाहिता क्वेदिति कात्यायनादिपरिभाषितत्वादे
 कदा कन्यापुरुषविवाहं निर्वर्त्य पुनर्द्वितीयपुरुषविवाहं जाते सा पुनर्भरे वेत्यलम् ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥

मु०टी०
विष्णु०
६४

अथान्यत्प्रविष्णुह प्रश्नलग्नक्षणेति तत्रज्योतिर्वित्समीपे यादृशापत्ययुक्त्वा दृशापत्यमेव विवृणोऽतेकन्यकेकृतादिशेषं स्पष्टम् = अथसा
मान्यतोनिमित्तवशेनशुभाशुभप्रश्नं प्रविष्णुह शंखभेरीति विपंचीवीणाच एतेषां रवैः प्रश्नलग्नेश्रुतैर्मंगलं जयते उपलक्षणत्वान्मनोह्लादितुरण
गजच्छादिसान्निध्येपिशुभं अथाशुभयोगाः वैपरीत्यमिति वायसः काकः खरोगर्भः श्वाकुक्कुरः सृगालः प्रसिद्धः यस्मिंश्चलग्नक्षणे च परिवायसा
दिर्नदंशब्दं करोति तदा वैपरीत्यमशुभं लक्षयेत् उपलक्षणादुल्लूकोष्टमहिषमादोप्यशुभः अन्यशुभयोगाः शोणकादिर्ष्याज्ञेयाः विवाहव्यंदावने उपश्रु
तिरप्युक्ता आरोप्यास्तपूरिते गणपतिप्रस्थादिपात्रेशनैः समाजं न्यधिवेष्टिते युवतयस्तिस्त्रः सकन्यानिशिनिर्याताः रजकादिवेश्मसूकरेकत्वात्प्र

प्रश्नलग्नक्षणे यादृशापत्ययुक्त्वा स्वच्छया कामिनी तत्र चेदात्रजेत् कन्यकायास्ततो वात्तदापंहिते स्ता दृशापत्यमस्यो विधि
दिश्यते = शंखभेरी विपंची रवैर्मंगलं जायते वैपरीत्यं तदा लक्षयेत् वायसो वास्वरः श्वासृगालोपि वा प्रश्नलग्नेक्षणे रौतिना
दंयदि ९ विश्वस्वाती वैष्णवपूर्वा त्रयमेतैर्वस्वाग्नेर्यैर्वा करपीडो चित्तकृषैः वस्त्रालंकारादिसमेतैः फलपुष्पैः संतोष्यादौ
स्यात्नुकन्यावरणं हि १० धरणिदेवोऽथवा कन्यकासोदरः शुभदिने गीतवाद्यादिभिः संयुतः वरवृत्तिवस्त्रयज्ञैः प्रवृत्तः स्यात्
धुवसुतैर्वह्निपूर्वात्रयैराचरेत् ११ ॥ ७ ॥ अर्चितं यां वाचं शृणु युस्तरर्थं सदृशी लोके किलोपश्रुतिः तन्मंत्रश्च उपश्रुतिमहादे विंशतिं डालगृहवा ।

मिनियथार्थं बृहदेवित्त्वं शंकराज्यप्रवर्द्धिनीति ९ अथकन्यावरणं मुहूर्त्तमत्तमयूरच्छदसाह विश्वस्वातीति उत्तराषाढादिनसत्रैरथवा पिवाहनसत्रैरुप
लक्षिते काले वस्त्रालंकारादिशब्दे नरवाद्यादिमधुरवस्तुभिः सहितैः फलपुष्पैः आदौ कन्यातोष्यतोषयित्वाऽनुपश्चात्कन्यावरणं हि निश्चयेन स्यात् कन्यावर
णौलक्षणानि सामुद्रिकाध्यायादवगतव्यानि १० अथवरवरणमुहूर्त्तमाह धरणिदेव इति धरणिदेवो ब्राह्मणः पुरोहितारिः चंडेश्वरः पूर्वात्रितयैर्मागेनय ।
मुत्तरात्रितये तथा रोहिणीतत्रवरणे भगणाः शस्यते सदा उपवीतं फलपुष्पवासां सिविविधानि च देयवरापवरणे कन्याभ्रात्राहिजेन वेति ११ ११ ॥ ६४

शाम
६४

अथ कन्या विवाह कालं ग्रहशुद्धिं च वसंत मालिका चंद्रसाह गुरुशुद्धिं द्विवशेनेति कन्यकानां विवाहः षडब्दकोपरिष्ठात् षड्वर्षातिक्रमानंतरं समे वर्षे
 पुण्युग्मवर्षेषु सत्संवत्सरबहु कन्याजन्मराशेरित्याद्युक्तं गुरुशुद्धौ सत्यां विवाहः शुभः अर्थासुरुषाणां विषमं विषेषु गोचरप्रकरणोक्तं रविशुद्धौ सत्यां वि
 वाहः शुभः राजमातृण्डः तृतीयः षष्ठगश्चैव दशमिका दशस्थितः रविशुद्धौ निगदितो वरस्यैव करग्रहे जन्मस्थे वद्वितीयस्थे पंचमे सत्तमे पिवानवमे मा
 स्करे पूजा कुर्यात्पाणिग्रहोत्सवे चतुर्थवाष्टमे चैव द्वादशे भास्करे स्थिते वरः पंचत्वमाप्नोति कृते पाणिग्रहोत्सवे दक्षिणतः उक्तं षडब्दमध्ये नोद्वासा कन्या
 वर्षाद्वयं यतः सोमो भुक्तो यगधर्वस्ततः पश्चाद्दृताशन इति व्यासः अष्टवर्षा भवे गोरी नववर्षा च रोहिणी दशवर्षा भवे कन्या अत ऊर्ध्वं ज्ञानं चान्ये वात्स्यः
 द्वादशे वर्षे स्मृतेति गोरी द्वादशे ब्रह्मलोकं सा वित्रो रोहिणी द्वादशे कन्या द्वादशे त्वर्गलोकमतः परमसद्गतिं प्राप्नोतीति शेषः अत्र पुण्ये जन्मः स्त्रीणां शुभः

गुरुशुद्धिवशेन कन्यकानां समवर्षेषु षडब्दोपरिष्ठात् रविशुद्धिवशाच्छुभो नराणामुभयोश्चंद्रविशुद्धितो विवाहः १२५
 मिथुनकुंभमृगालिवृषाजगमिथुनगोपिरवौत्रिलवे शुभेः ॥ ५५ भद्रपाणिपीडनमित्युक्तत्वात् पुनर्नववर्षायारेदिपुण्यं अयुग्मवर्ष

त्वादिवाहनिषेधः प्राप्नोतीत्यत्र व्यवस्थामाह श्रीपतिः मासत्रयादूर्ध्वमयुग्मवर्षेषु युग्मे तु मासत्रयमेव यावत् विवाहशुद्धिप्रवदंति त्रिंशत्वात्प्रादयोऽर्था
 वराहसुरव्याः इत्यतो नवमवर्षे स्थायुग्मत्वनिषेधोऽष्टवर्षानंतरं मासत्रयपर्यंतमेव तदनंतरं तु मुखेन विवाह इत्यविशेषः एवं च षष्ठवर्षानंतरं जन्म
 तो विषमवर्षायामासत्रयानंतरं नवमासाः शुभाः समवर्षे आयमासत्रयत्रयं चेति गर्भवो युग्मर्तुनिष्कृष्टोऽर्थः उभयोश्चित्स्त्रीपुंसयोश्चंद्रविशु
 द्धितौ विवाहः शुभः उभयोश्चंद्रबलमावश्यकमित्यर्थः शुद्धिर्गोचरेणाभिहिता गोचरबलाभावे अष्टकवर्गादिषु लंघ्यात् अतः नारदः गोचरं वेधजं
 चाष्टवर्गं रूपं ज्वलन्मूयथोत्तरं बलाधिक्यस्थूलं गोचरमार्गजमिति व्यासः कन्यायाग्रहशुद्धिश्च दशवर्षावधिं सृजते दशवर्षव्यतिक्रान्ता कन्या
 शुद्धिविजिता तस्यास्तोरं दुर्लग्नानां शुद्धौ पाणिग्रहो मतइति १२ अथ विहितान्मासां हुतविशुद्धितेनाह मिथुनेति अलिच्छेदिकः एतद्राशिगतेरवौ सदि

॥ अथ विहितान्मासां हुतविशुद्धितेनाह मिथुनेति अलिच्छेदिकः एतद्राशिगतेरवौ सदि ॥

नु० दी०
वे० प्र०
६५

आषाढस्यत्रिलवेत्तीयांशे आषाढशुद्धिप्रतिपद्मारभ्यदशमीपर्यन्तं करपीडनं विवाहो भवति अर्धादितराशिगे सूर्ये आषाढशुद्धिदशम्यनंतरं
मिथुनराशिगे केपि हरिशयने च विवाहो न स्यात् अलीति एतद्राशिगे सूर्ये कार्तिके पौषमधुषपिकरपीडनं स्यात् च श्रित्के मकरे पौषे मेषे चैत्रे
पीत्यर्थः इदं तु सौरमासग्रहणं मतं श्रीधरोपि पौषेपिकुर्यान्मकरस्थिते के चैत्रे भवेन्मेषगते यदा स्यात् प्रशस्तमाषाढेति विवाहवदंति गर्गमिथुन
स्थिते के इति ये तु चाद्रमासानेवाहुर्नारदादयः माघफाल्गुनवैशाखज्येष्ठमासाः शुभप्रदाः मध्यमः कार्तिके मार्गशीर्षे निदिताः परे इति तेषां मतं
फाल्गुने विहित इति तत्र मीनसंक्रमणसद्भावेपि शुभः चैत्रे निषिद्ध इति मेषसंक्रमणसद्भावेप्यशुभः तदुक्तं वृंदावने श्रौतौ चोपदिश्यते
दजस्तुवैशाखगतौ न निद्यः मध्वाश्रितौ ह्यवपि वर्जनीयाविति अजस्तुवैशाखगतौ न निद्य इति निर्मूलमेव वस्तुतस्तु वसिष्ठेन उभयमासोपधानात् सौरचंद्रमासे
के उक्तो विवाहः एकतरपक्षाश्रयेण मध्यमः दिनाधिपे मेषवृषालिकुम्भयुग्मनक्राख्यघटक्षसंस्थे माघद्वये माघवशक्रयोश्च सुरव्यधिषाकोत्तिके सौम्यः

॥ अलिमृगाजगते करपीडनं भवति कार्तिके पौषमधुषपि १३ ॥

वचनानि तेषां व्यवस्थाचलिख्येते तत्र ऋष्यशंभुः विवाहव्रतपञ्चसौरमानं प्रशस्यते गार्ग्येपि विवाहोत्सवयज्ञेषु सौरमानं प्रशस्यते च श्रुतिः विवाहा
दौ स्मृतः सौरायज्ञादौ सावनः स्मृतः इत्येवमादीनि सौरमासविधायकवचनानि अथ चाद्रमासविधायकानि तथा च वसिष्ठः उद्वाहयज्ञोपनयनप्रतिष्ठा
तिथिव्रतसौरमहोत्सवाद्यं पर्वक्रियावास्तुग्रहप्रवेशासर्वहिचंद्रेण विगृह्यते तत् नारदः यत्रोद्वाहव्रतसौरतिथिवर्षशत्रिण्यं पर्ववास्तुपवासीदिकृच्छ्रं चां
णगृह्यते इत्यादीनि तत्रैकतरमासावलंबनेऽपरवैयर्थ्यस्यादित्यत्र समाधीयते यत्र सौरचांद्रमा मास्यमासशुद्धिरूपलभ्यते स उक्तो विवाहः एकतरपक्षाव
लंबने मध्यमदस्युक्तं प्राक् मध्यमपक्षावलंबनं च अवश्यं देषाकन्याविषयवेदितव्यं अपरे पुनर्देशविवाहयोः तथातपनी कृष्णयोर्मध्ये चाद्रमासः प्र
शस्यते अन्येषु सर्वदेशेषु सौरव्रतविवाहयोः तथा विंध्याद्रेर्दक्षिणे भागे चाद्रमासः प्रशस्यते उदभागे तु विंध्यस्य सौरमानं विधीयते अन्येषु सर्वदेशेषु मिश्रं मा

विवाहोत्सवयज्ञेषु सौरमानं प्रशस्यते च श्रुतिः विवाहा
दौ स्मृतः सौरायज्ञादौ सावनः स्मृतः इत्येवमादीनि सौरमासविधायकवचनानि अथ चाद्रमासविधायकानि तथा च वसिष्ठः उद्वाहयज्ञोपनयनप्रतिष्ठा
तिथिव्रतसौरमहोत्सवाद्यं पर्वक्रियावास्तुग्रहप्रवेशासर्वहिचंद्रेण विगृह्यते तत् नारदः यत्रोद्वाहव्रतसौरतिथिवर्षशत्रिण्यं पर्ववास्तुपवासीदिकृच्छ्रं चां
णगृह्यते इत्यादीनि तत्रैकतरमासावलंबनेऽपरवैयर्थ्यस्यादित्यत्र समाधीयते यत्र सौरचांद्रमा मास्यमासशुद्धिरूपलभ्यते स उक्तो विवाहः एकतरपक्षाव
लंबने मध्यमदस्युक्तं प्राक् मध्यमपक्षावलंबनं च अवश्यं देषाकन्याविषयवेदितव्यं अपरे पुनर्देशविवाहयोः तथातपनी कृष्णयोर्मध्ये चाद्रमासः प्र
शस्यते अन्येषु सर्वदेशेषु सौरव्रतविवाहयोः तथा विंध्याद्रेर्दक्षिणे भागे चाद्रमासः प्रशस्यते उदभागे तु विंध्यस्य सौरमानं विधीयते अन्येषु सर्वदेशेषु मिश्रं मा

६५

अथमासप्रसंगाज्जन्ममासादिप्रयुक्तनिषेधविधीन्ब्रह्महत्याह आयेति यस्मिन् चोदमासे जन्मसजन्ममासः जन्मतिथिमारभ्यत्रिंशत्तिथ्यात्मको
 मासो जन्ममासः यत्र मासे जन्मस जन्ममासावित्युच्यते पक्षद्वयमध्ये प्रथमप्रकारेण प्रतिपादितं जन्मनक्षत्रजन्मतिथिः समाहारद्वंद्वः जन्मसुह
 र्त्तोपि तत्राद्यगर्भयोः सूतकन्ययोर्द्वयोः करग्रहोन्निचोचोचिः निषिद्धः वसिष्ठः स्वजन्ममासस्य तिथिसंगेषु वैनाशिकाद्यक्षगणेषु चैवं नोद्धारत्वात्माभ्युदया
 भिकांसीनैवाद्यगर्भद्वितयं कदाचित् एतत्प्रवादोपि जातं हि द्विषयते वसिष्ठस्यारिपूर्वमुक्तः अथेति द्वितीयजनुषारनाद्यगर्भयोश्चोद्दिशाह स्तर्हि
 सुतप्रदो विबुधैः पंडितैः प्रशस्यते अत्राद्यगर्भराहित्यं सर्वथा विवक्षितम् अथवा चिदनाद्यजनुषोरिति पठितव्यं तथा चंच्यवनः जन्मसंज्ञकसिवात्पारा
 यामथजन्मनि जन्मलग्ने भवेद्दोषा पुत्राढ्यापतिवल्लभेति एतच्चाद्यगर्भविषयं आद्यगर्भसाक्षात्निषेधात् १४ ज्येष्ठमासे विशेषं लिख्याह ज्येष्ठ
 आद्यगर्भसूतकन्ययोर्द्वयोर्जन्ममासमतिथौ करग्रहः नोचितोऽप्यविबुधैः प्रशस्यते चेद्द्वितीयजनुषोः सूतप्रदः १४ ज्ये
 ष्टद्वंद्वमध्यमसंप्रदिष्टं त्रिज्येष्ठं चैन्नैव युक्तं कदापि ॥ ७ ॥ इति पुत्रो ज्येष्ठः कन्या ज्येष्ठा मासोपि ज्येष्ठः इत्येव त्रिज्येष्ठं चैव कदापि नैव युक्तं
 न प्रशस्तं ज्येष्ठमासे ज्येष्ठयोर्वधूवरयोर्विवाहो नैव कार्यमित्यर्थः यदा लेकतरज्येष्ठत्वे ज्येष्ठमासो भवति तदा मध्यमसंप्रदिष्टं अगतिविषयकमि
 त्यर्थः एकं ज्येष्ठमन्यद्वयमज्येष्ठतदा शक्यमेव बराहः द्वौ ज्येष्ठौ मध्यमो प्राक्ता ज्येष्ठः शक्यमावहः ज्येष्ठत्रयं न कुर्वन्ति विवाहे सर्वसंमतं अस्या
 पश्चाद्माह केचिदिति सत्यावश्यकत्वे सूर्यवह्निगुरुत्तिकास्यत्यक्ता ज्येष्ठमासेपि ज्येष्ठवरस्यकन्यकायाः विवाहः शक्यः त्रिकेचिदुतुः एतच्चैष्टापत्या
 स्यनज्येष्ठरतिसामान्यतामंगलकृत्यनिषेधेपि द्रष्टव्यम् भरद्वाजः ज्येष्ठे ज्येष्ठस्य कुर्वीत भास्करे चानलस्थितेनात्सव्राशीर्नकार्याणि दिनानि दशचतु
 दिति अत्र ज्येष्ठपुत्रदुहित्रो ज्येष्ठमासवतमार्गशीर्षेपिमंगलकृत्यनिषेधमाह भरद्वाजः मार्गशीर्षे तथा ज्येष्ठसौरपरिणयव्रतं आद्यगर्भदुहित्रोस्तु यमे

इति
 म
 क
 र
 म
 इ
 ति

इयमिति अत्रचकारोऽनुक्तसमुच्चयार्थस्तेनैक स्मेवरायसहोदरकन्याह्वयमपिनदेयं नपुत्रीद्वयमेकस्मै प्रदद्यात्तु कदाचनेतिवसिष्ठोक्तेः न सह
 जसूतौद्वाहोवार्धइति सूतश्चसूतौसूताचसूतेसरूपाणमेकशेषद्वयेकशेषःसूताचसूतौपुमान् स्त्रियेत्येकशेषःसूतौचसूताचसूतेचसूतौवेति
 सूताःइतिकैकशेषणाद्वेपुमान् स्त्रियेत्येकशेषःसहजाश्चतेसूताश्चतेसूताश्चेतिकर्मधारयःतेषांसोदरभ्रातृणांविवाहःअर्वाधेषणमासमर्थेन
 कार्यःउदाहइत्युपलक्षणं ततश्चैकामातुजयोःपुत्रयोःकन्ययोर्वासमानसंस्कारेनकार्यइत्यर्थःचूडमनुःएकमातृजयोरेकवत्सरेपुरुषस्त्रियोःनृणां
 नाक्रियांकुर्यान्मातृभेदेविधीयतेसमानक्रियासुउनादिकाभिन्नमातृजयोःसमानक्रियायांनदोषःनारदःसमानापिक्रियाःकुम्भान्तरेभ्योऽप्येवच।
 विवाहोदहितःकार्येनविवाहश्चतुर्दिनमितिभिन्नमातृदुहितुर्विवाहःसमानक्रियायांपरिदिनचतुष्टयमध्येनकार्यमित्यर्थःवसिष्ठेनविशेषउक्तः
 एकोदरप्रसूतानानात्रकार्यत्रयंभवेत्भिन्नोदरप्रसूतानानेतिशातातपोब्रवीत्इतिचैलोपनयनविवाहरूपकार्यत्रयंआदौचौलततोमौजीविवा
 हश्चशभप्रदःमातृभेदेषुधैरुक्तोमातृरैकानकहिवित्एवंसतिभिन्नोदरमंगलमावश्यकत्वेगृहभेदात्एकगृहेआचार्यभेदात्कार्यवसिष्ठःदि
 शोभनेत्वेकगृहेनचैवंशभंतुपश्चानवभिर्दिनेस्तुआवश्यकशोभनमुत्सुकोवाहारेणवाचार्यविभेदतोवेति यमलजातयोस्त्वयमपिनिषेधोनास्ति
 एकस्मिन्वत्सरेचैववासरेमंडपेतथाकर्तव्यमंगलस्वस्त्राभ्रात्रोयमलजातयोःतत्रापिज्येष्ठानुक्रमेणकार्यज्येष्ठानुक्रमस्तुगर्भोसचिक्रमण
 तथाचभागवतेतृतीयस्कंदेहिरण्याक्षहिरण्यकुशिपूत्यंतोप्रजापतिर्नामतयोरकार्षीद्युःप्राक्स्वदेहाद्यमयोराजायततवेहिरण्यकुशिपुविदुःप्रयत्ना
 जाहिरण्याक्षमसूतसाग्रतइतितथावेद्यकेआत्रेयसंहितायांयदाविशेद्विधाभूतबीजपुष्योपरिस्परततदाभवेद्विधागर्भःसूतिर्वेशन्निपयेयात्तेनप्र
 थमंजातःकनिष्ठःअनंतरंजातो ज्येष्ठःअतएवयमयोश्चैवगर्भेतुजन्मतोज्येष्ठतामतेतिमनुनागर्भेजन्मतइत्युक्तंजन्मज्येष्ठेनचाहानसुब्रह्मण्या
 स्वपिस्सतमितितुमनुवचनम्एककोशजातयमलविषयं तथाचदेवलःयस्यजातस्ययमयोःपश्यतिप्रथममुखं सतानःपितरश्चैवतस्मिन्ज्ये
 ष्ठ्यप्रतिष्ठितमिति संतानोवंशःयदातुपुंसोबलानिशयाद्रेतसोद्विधापातःतदाकोशद्वयेयमलोत्पत्तिः॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥

मुंटी
वि० प्र०
६७

यदा तु गर्भवायुना एकस्मिन्नेव कोशे रेतसो द्वैधीभावस्तदा एककोशेण वयुगपद्यमलजन्मेति ननु स्त्रीणां विवाह उपनयनस्थान इति स्मृतेः कन्या
विवाहस्य पुत्रोपनयनस्य च समानमिति चेत् न अथ वर्षे ब्राह्मणमुपनयेदिति वचने ब्राह्मणग्रहणाक्षभारमित्यनुवृत्तेश्च स्त्रीशुद्राणां व्रतबंध
निषेधाच्च यत्स्त्रीणां विवाह उपनयनस्थाने इत्युक्तं तत्तासां द्विजत्वासिध्यर्थं अतः स्त्रीविवाह एव न तूपनयनं तस्मात्सोदरकन्यापुत्रयोर्विवाहोपन
यनयोः समानसंस्काराभावात् षण्मासमध्ये पितृकार्ये श्रुते इति श्रुते विवाहादिमङ्गलकृत्ये पितृक्रियाश्चादिक्रियानकार्या मंगलेनाप्यमंगलमि
ति नारदोक्तेः अमंगलं श्राद्धं समाप्ते एव मंगले कार्यं न मध्ये इत्यर्थः १६ अथ प्रतिकूलनिर्णयमिंद्रवंश्याह बध्वावरस्येति निश्चयोत्तरं वाग्दानं न
तरं बध्वाकन्यायाः वरस्य वा कुलेवंशे त्रिपुरुषेषु पुरुषत्रयमध्ये कश्चन सपिंडानां प्राप्नुयात् तत्र मासोत्तरं मरणदिनादारभ्य त्रिंशद्दिनं प्रतिकूलं
ततः शांत्यास्वनुष्ठितया विवाहः स्रखेन इष्यते इदं पित्रादिभिन्नविषयम् मांडव्यः अन्येषां तु सपिंडानामाशौचमाससंमितं तदंते शांतिकं कृत्वा ततो लगेन
बध्वावरस्यापि कुले त्रिपुरुषेणाशं ब्रजेत्कश्चन निश्चयोत्तरं मासोत्तरं तत्र विवाह इष्यते शांत्याथ वा सूतकनिर्गमे परैः १७ ॥

विधीयते पित्रादिमरणे तु विशेषः वरबध्वाः पितामाता पितृव्यश्च सहोदरः एतेषां प्रतिकूलं चेत्तदा विघ्नकरं भवेत् पितामाता महश्चैव स्यातावापि पिता
मही पितृव्यः स्त्रीसुतो भ्राता भामिनी वा विवाहिता एभिरेव विपन्नैश्च प्रतिकूलं बुधैः स्मृतं वाग्दानानंतरं स्यत्र कुलेयोः करेयं चिन्मृतिः सदा संवत्स
रादूर्ध्वं विवाहः श्रुभेदा भवेत् पितुराशौचमदे स्यात्तदर्थं मातुरेव हि मासत्रयं तु मार्यायास्तदर्थं भ्रातृपुत्रयोः अन्यत्र प्रतिकूलं सपिंडम्यमासमेकं विव
र्जयेत् विवाहस्तु तयोः पश्चात्तयोरेव विधीयते दुर्भिक्षे राष्ट्रभंगे च पित्रोर्वाप्रणसंशये प्रौढायामपि कन्यायां प्रतिकूलं न दुष्यति दीर्घरोगाभिभूतस्य दूरे
शस्थितस्य च उदासवर्तिनश्चैव प्रतिकूलं न विद्यते सकटे समनुप्राप्ते याज्ञवल्क्येन योगिना शांतिरुत्तमगणेशस्य कृत्वा तां श्रुभमाचरेत् अथावश्य
कलेः पवादमाह अथवेति आशौचनिर्गमेशांत्यास्वनुष्ठितया विवाहः परैराचार्यैरिष्यते ज्योतिः प्रकाशे प्रतिकूलेऽपि कर्तव्यो विवाहो मासमेतरा शांति

१७ ॥

अथान्यदपि विधिः केणतरमुपजात्याह चूडाव्रतमिति अपिशब्दात्समावर्तनादि चैलमुपनयनं समावर्तनं च विवाहानंतरं पुरुषत्रयमध्यवनेष्टं तथा
 व्रतादुपनयनं चूडाचपुरुषत्रयपर्यन्तनेष्टा तथावध्याः स्तुषायाः प्रवेशात्सूतायाविनिर्गमोपिपुरुषत्रयपर्यन्तमेवनेष्टा मेधातिथिः पुरुषत्रयपर्यन्तं प्र
 तिकूलसंगोत्रेण प्रवेशान्निर्गमात्तद्वत् तथा मुंडनमडनेइति तस्मान्मूलपुरुषस्यचतुर्थत्वेनायदोषः सचायं दोषः पुरुषत्रयेपिषण्मासपर्यन्तमेव अ
 तएवषण्मासइतिमासषट्कानंतरं अरतोपिविवाहादिः शुभः एतन्मूलवाक्यकुलेऋतुत्रयाद्वीगित्यादिनाप्रागुक्तं अत्राप्यवाह्यज्यतेवेति अथ
 वा अद्भेदात्षण्मासमध्येपिशुभः यथाभाषेविवाहो वैशाखेचैलंपक्षोपवीतवा भवतीत्यर्थः सहितासासवत्या फाल्गुनेचैत्रश्रमेतुषुत्रोद्वाहोपनाय
 मे भेदाद्दस्यकुर्वीतननुत्रयविलं घनमिति १८ अथमूलादनिष्ठनसत्रोत्सत्तयोर्वधूवरयोः श्वशुरादिपीडंकत्ववसंततिलकेनाहेश्वश्रूविनाश
 चूडाव्रतंचापिविवाहतोव्रताचूडाचनेष्टापुरुषत्रयांतरे वधूप्रवेशाच्चसूतांविनिर्गमः षण्मासतोवाद्दविभेदतः शुभः १८ श्वश्रू
 विनाशमहिजौसूतरांविधत्तः कन्यासूतौ निर्ऋतिजौश्वशुरंहतश्च ज्येष्ठाभजाततनयास्वधवाग्रजंचशक्राग्निजाभवत्
 तिदेवरनाशकर्त्री १९ द्वीशाद्यपादत्रयजाकन्यादेवरसौख्यदा ॥ ७५मिति अहिजौअश्लेषा नसत्रोत्सन्नौकन्यापुत्रौश्वश्रूः साक्षाद्
 रस्यमातुः कन्यायावासाक्षान्मातुः नाशंविधत्तः कुरुतः तथा निर्ऋतिजौमूलोत्सन्नौश्वशुरंहतः नोशयतः जनकंजनंहीहति भर्तुर्मूलहि धिस्यजेतिव
 सिष्ठोक्तेः कुलन्यायत्वात्कन्यायामपिसाक्षान्मातरंज्येष्ठेति ज्येष्ठानसत्रोत्सन्नाकन्यास्वधवाग्रजंभर्तुर्ज्येष्ठभ्रातरंहति शक्राग्निजाविशास्वोत्सन्नादे
 वस्यभर्तुकनिष्ठभ्रातुर्नाशकर्त्री उक्तंच ऐंद्रीपत्यग्रजंहतिदेवरंतुहिदैवजेति १९ एतदपवादमनुष्टुमाह द्वीशाद्येति स्पष्टार्थम् नहंतिदेवरंकन्यातुला
 मिश्राद्धिदैवजातदस्यपादजात्वाज्यादृष्टावृश्चिकपुच्छवदिति वृद्धनारदेक्तेः मूलेति मूलचतुर्थचरणोत्सन्नौकन्यासूतौ श्वशुरेसौरव्यदौ अश्ले
 वाप्रथमचरणोत्सन्नौच श्वश्रूः सौरव्यदौ नारदः सूतः सूतावानियतं श्वशुरंहतिमूलजौ नदस्यपादजौनैव तथाश्लेषाचपादजावितिपुंस्त्वमविवक्षि

सु०००१
वि०००१
६८

ज्योतिर्निबंधे मौजी बंधनानंतरं मूलाश्लेषादोषो नास्तीत्युक्तं मूलव्यालोद्भवो दोषः पुंसं भौज्यां विनश्यतीति भूषालक्ष्य भवचनादिति तं न मूलाश्लेषादो
षः शूद्रविषयः पर्यवस्यति तथा ज्येष्ठो सन्नः पुमान् पत्यग्रजमग्रजांवाहंति विशार्वो सन्नश्च पत्यनुजमुनुजाहंति उक्तंच कलत्रपटले पत्यग्रजामग्रजांवा
हंति ज्येष्ठसंजः पुमान् तथा भार्यानुजांचैवानुजाहंति द्वैवजइत्युक्तं तत्परिहारश्च तत्रैव मूलां सपादजौ श्रेष्ठौ तथा श्लेषाद्यपादजौ द्वीशां सपादजौ दुष्टौ तद्व
ज्येष्ठां सपादजाविति ज्येष्ठा विशार्वो सन्नपुंसः दोषतत्परिहारनिरूपणग्रन्थे घट्टत्वादपेक्ष्यम् २० अथाष्टकूटानां नामान्यनुष्टुभाह वर्णइति ए
ते वर्णादिमैत्र्यां सत्यां गुणाधिका एकादिगुणाधिकाः स्युः यथा वर्णमैत्र्यामिको गुणः वश्येद्वा वित्यादि २१ तत्रादौ वर्णकूटं प्रमाणिकयाह द्विजाइति श्री
नकर्कटश्चिका द्विजाः ब्राह्मणाः ततो नंतरमन्ये मेषसिंहधनुराशयो नृपाः क्षत्रियाः वृषकन्यामकरा विशो वश्याः मिथुनतुलाकुंभाः अंध्रिजाः शूद्राः ॥

मूलां सपादसार्पाद्यपादजाते तयोः शुभे २० वर्णो वश्यं तथा तारायोनिश्च ग्रहमैत्रकम् गणमैत्रं भकूटं च नाडी चैते गुणाधि
काः २१ द्विजाद्गपालिकर्कटास्ततो नृपा विशो अंध्रिजाः वरस्य वर्णतो धिका वधूर्नशस्यते बुधैः २२ हित्वा मृगेंद्रं नरराशि
वश्याः सर्वे तथैषां जलजाश्च भक्ष्याः सर्वे पि सिंहस्ववशे विना लिंजेयं नराणां व्यवहारतोऽन्यत् २३ ॥ २३ ॥ ६ ॥

तत्र वरवधूरशयो वर्णो ज्ञात्वा वरस्य वर्णतो ब्राह्मणादिका वधूरधिका ज्येष्ठवर्णा बुधैर्नशस्यते किंतु समाहीना वा शस्यत इत्यर्थः एको गुणः सैव वर्णे
तथा वर्णो तमेवरे हीनवर्णे वरेश्चत्येके प्यद्भुः सदृशेदलमिति २२ अथ वश्यकूटमिंद्रकत्रयाह हित्वेति नरराशयो मिथुनकन्यातुल्य एषां मेषादस्यः सर्वे पि सिंह
स्यक्ता वश्याः ननु जलचराणां सहा नवस्थानात् कथं वश्यत्वं तत्राह जलजास्तु भक्ष्या इति एषां नरराशीनां जलजाः मकरकुंभमीनकर्कास्तु भक्ष्याः किंपुन
वश्या इति सूत्रयितुं शब्दः सिंहस्यालिंश्चिक विना सर्वे वश्याः अन्यदनुक्तंच तुष्पदानां जलचराणां वश्या वश्यं नराणां मनुष्याणां व्यवहारतो ज्ञेयम् वश्य
कूटं वश्य भक्ष्यवैरभेदे त्रिधा तत्र वरराशोः स्त्रीशशौ वश्ये सति तुष्पद् यम् भक्ष्ये एको गुणः वैरे गुणाभावेः २३ ॥ २३ ॥ २३ ॥ ६ ॥

रामः
६८

अथ ताराकूटमनुषुभाह कन्यर्षादिति कन्यानसत्राद्वरनसत्रं यावद्गणयेत् तथावरनसत्रादपिकन्यानसत्रं गणयेत्तोवशिष्टकेनवभिर्भक्तेयद्वशि
 षंतश्चेत्त्रिपंचसप्तमितं भवेत्तदाऽसदृशं संस्मृतम् अन्यथा एकद्विचतुःषडष्टनवमितं चेत्तदा शंभु उभयत्रापि त्रिपंचाद्विमितशेषितारामैत्रीनास्त्वगु
 णाभावः एकत्रचेत्तदाऽर्धमैत्रीतदासार्धेको गुणः उभयत्रापि चेत्यादि शेषाभावस्तदा पूर्णमैत्रीगुणत्रयं २४ अथ यो निकूटशार्दूलत्रिक्रीडितद्वयेनाह
 अश्विन्यंबुपयोरिति ज्येष्ठामैत्रभयोरिति अश्विनीशततारकयोर्हयोश्चोयो निरुक्तः एवं स्वातीहस्तयोः कासरो महिषः लुलायो महिषो वाहृषिद्वौ
 सरसैरभाद्रस्यमरोक्तेः कर्णः श्रवणः अनुपूर्वाषाढातपोर्वानरोमकैरः चांद्रमृगः अज्योनिर्वह्मा तद्वरोहिणीतयोरहिः सर्पः कुरंगो हरिणः अनु

कन्यर्षाद्वरभंयावत्कन्याभंवरभाद्रपि गणयेन्ववत्तच्छेषेत्रीषट्त्रिभमसत्समृतं २४ अश्विन्यंबुपयोर्हयोनिगदितः स्वात्य
 र्कयोः कासरः सिंहो वस्वजपाद्भयोः समुदितो याम्यात्ययोः कुंजरः मेषो देवपुरोहितानलभयोः कर्णो बुनोर्वानरः स्याद्वैश्या
 भिजितोस्तथैवनकुलश्राद्धाज्योन्योरहिः २५ ज्येष्ठामैत्रभयोः कुरंगो उदितो मूलार्द्रयोः श्वातथामार्जोरोदितिसार्पयोरथम
 चायोन्योस्तथैवांदुरुः व्याघ्राद्दीशभचित्रयोरपि च गौरयमणबुध्यर्षयोर्धोनिः पादगयोः परस्परमहावैरंभयोन्योस्सजे

राधाज्येषयोः दीशभं विशारवाचित्रयोर्व्याघ्रः बुध्यर्षोत्तराभाद्रपदा अर्यमोत्तराफाल्गुनीतयोर्गोयोनिः अन्यत्सपष्टं फलमाह पादगयोरि ॥ २६ ॥
 ति एकस्मिन्पादे चरणगतयोरुक्तनसत्रयोन्योः परस्परमहावैरं भवेत् यथा अश्विन्यंबुपयोर्हयोपि गदितः स्वात्यर्कयोः कासर इति पादः तत्रोक्तयोर्भ
 योन्योरश्वमहिषयोर्महावैरं एवं सिंहहस्तिनोरित्यादि एतत्फलमाह अत्रिः एकयोनिषु संपदैर्दपयोः संगमः सदा भिन्नयोनिषु मध्यः स्यादरिभावेन चेतयो
 र्पेनेरथावेनोद्वाहः सतुकार्यो वियोगदः राशिवश्यं च यद्यस्ति कारयेन्नेतु दोषभाक् अत्रातिवैरं वैरोदासीनं मैत्रातिमैत्रक्रमेण गुणविभागः गोव्याघ्रादीनां अ
 ति वैरं तत्रगुणाभावः शून्यकमार्जोरादीनां वैरस्तत्रैको गुणः अश्वमेषादीनां मौदास्यं तत्रगुणद्वयं गोमेषादीनां मैत्रं तत्रगुणत्रयं एकयोनौ अतिमैत्रं तत्रगुण

॥ २६ ॥

सु०टी०
वि०प्र०
ई०

अथग्रहमैत्रीशार्दूलविक्रीडिताभ्यामाह मित्राणीति मित्रेचेतिद्युमणिःसूर्यस्यभौमगुरुचंद्राःमित्राणिशुक्रशनीअस्यवैरिणोअस्यसौम्यःबुधःसमः
विधोःचंद्रस्यबुधरवीमित्रेपुनरस्यविधोद्विषन्शत्रुर्नास्तिमंगलगुरुशुक्रशनीयःसमाख्वअथभौमस्वगुरुचंद्रसूर्योमित्राणिबुधःशत्रुःशुक्रश
नीसमोअथशशभृत्सूतोःबुधस्यसिताहस्करोशुक्ररवीमित्रेअस्यबुधस्यशशीशत्रुःगुरुशनीभौमाःसमाःअथगीष्यतेर्गुरोःसूर्यभौमचंद्राःमित्राणि।
बुधशुक्रौशत्रूसूर्यजःशनिःसमःअथकवेःशुक्रस्यबुधशनीमित्रेचंद्रसूर्योशत्रुकुजगुरुस्तमोअथशनेःशुक्रबुधौमित्रेरविचंद्रभौमाद्विषोवैरिणः।

मित्राणिद्युमणेःकुजेज्यशशिनःशुक्रार्कजौवैरिणौसौम्यश्चास्यसमोविधोर्बुधरवीमित्रेनचास्यद्विषत्शेषाश्चास्यसमाः
कुजस्यरूद्रश्चंद्रेज्यसूर्योबुधःशत्रुःशुक्रशनीसमोचशशभृत्सूतोःसिताहस्करो २७ मित्रेचास्यरिपुःशशीगुरुशनिष्माजाः
समागीष्यतेमित्राण्यर्ककुजेद्वोबुधसितोशत्रूसमःसूर्यजःमित्रेसौम्यशनीकवेःशशिरवीशत्रुकुजेज्योसमोमित्रेशुक्र
बुधोशनेःशशिरविष्माजाद्विषोऽन्यःसमः २८ रक्षोन्नरामरगणाःक्रमतोमघाहिवस्विद्रमूलवरुणानलतक्षराधाःपूर्वा
त्तरात्रयविधात्तयमेशभानिमैत्रादितींद्रहरिषोऽममरुल्लघूनि २९ निजनिजगणमध्येप्रीतिरत्युत्तमास्यादमरमनुज
योःसामध्यमासंप्रदिष्टा॥

ॐअन्वोऽगुरुःसमःअत्रगणविचारःतत्रैकाधिपतित्वेपरस्परमित्रत्वेपंचगुणाःसममित्रत्वेचत्वारःउभयसम
त्वेत्रयोऽगुणाःमित्रवैरेगुणद्वयंसमवैरेणकगुणःपरस्परवैरेगुणाभावः २७ २८ अथगणकूटवसंततिलकयाशालिन्याचाहरक्षोन्नरेतिनिजनिजेति
क्रमतोऽक्षोन्नरामरगणःपादत्रयेणोच्यन्तेतस्यचित्रारथाविशाखा मघादिष्टतस्यतंनस्यत्राणिरक्षोऽगणःपूर्वात्रयमुत्तरात्रयंविधातारोहिणीयमां
भरणीदेशआर्द्राएतानिमानिनुरगणोमनुष्यगणःमैत्रमनुराधाअदितिःपुनर्वसूःइंद्रमृगःहरिःश्रवणःभौमरेवती मरुत्त्वामी लघूनिअश्विनीपुष्य
हस्ताःएतानिनवभान्यमरगणोदेवगणइति २९ निजेतिस्वस्वगणेविद्यमानयोःस्त्रीपुरुषेनक्षत्रगणयोरत्युत्तमाप्रीतिःस्यात्अमरमनुजयोर्देवमनु

पुष्यःस्त्रीपुरुषयोः ॥

परस्परं प्रीतिर्मध्यमास्यात् अरुमनुजयोगक्षसमनुष्ययोः स्त्रीपुरुषयोर्मृत्युरेवप्रदिष्टः प्रबलदुर्बलन्यायेनमनुष्यगणस्यैवनाशः शार्ङ्गियं रक्षोगणः पुमा
नचेत्यात्कन्याभवतिमानवीकेपीच्छंतितदोहाहं व्यस्तंकोपीहनेच्छति एतत्तुल्यन्यायाद्देवराक्षसयोरपिद्रष्टव्यम् अस्यापवादमाह गर्गः रक्षोगणो य
रापुंसां कुमारीनृगणा भवेत् सङ्कटं खगप्रीतिर्योनिशुद्धं शुभं तदेति अत्रेयं गुणकल्पना नराक्षसोर्मेहद्वैरतत्रगुणाभावः देवराक्षसोर्द्वैरतत्रगुणाभा
वः देवमनुष्यत्वे चत्वारः गणैकत्वे षड्गणाः ५० अथराशिकूटमनुषुभाह मृत्युरिति स्त्रीपुरुषयोः परस्परं षष्ठा एमरा शिवं सति मृत्युर्ज्ञेयः एवं न वात्मजन
चपंचमेऽपत्यानां हानिः एवं द्विर्द्वादशे निर्धनत्वं दारिद्र्यं स्यात् अन्यत्र तृतीये कादशे चतुर्दशमे समसप्तमे त्रयासति सौख्यं कृत्याणि पीडनं स्यात् ३१ अ
थास्यदुष्टभकूटस्य परिहारं शार्ङ्गविक्रीडितेनाह प्रोक्तेति स्त्रीपुरुषराशयोर्द्वयोरेकाधिपत्ये सति एकस्वामिकत्वे सति प्रोक्ते दुष्टकूटे षडष्टकादेवपि

अरुमनुजयोश्चेन्मृत्युरेवप्रदिष्टो रनुजविबुधयोः स्याद्वैरमेकांततोत्र ३० मृत्युः षडष्टके ज्ञेयोऽपत्यहानिर्नवात्मर्जे द्वि
र्द्वादशे निर्धनत्वं द्वयोरन्यत्र सौख्यं कृत ३१ प्रोक्ते दुष्टभकूटके परिणयस्त्वेकाधिपत्ये शुभेशोराशीश्वरसौहृदेऽपि गदितो

विवाहः शुभो गदितः यथा मेषवृश्चिकयोः तुलावृषभयोर्वा नवपंचमेत्वेकाधिपत्याभावः द्विर्द्वादशे मकरकुंभयोः ॥ नाड्यं शुभं द्विर्यदि ॥
अथ वाराशीश्वरयोगाशिस्वामिनोः सौहृदे मंत्रेऽपि यदि नाडी नक्षत्रयोः शुद्धिर्वैधौ न भवेत्तदापि दुष्टभकूटके विवाहः शुभः यथा षट्काष्टके मी
नसिंहराशेर्नवपंचमे मेषधनुषोर्द्विर्द्वादशे मीनमेषयोस्त्विदितथा च वसिष्ठः द्विर्द्वादशे वानवपंचमे वा षट्काष्टके राक्षसयोः पिता वा एकाधिपत्ये भ
वने शमैत्रे शुभाय पाणिग्रहणं विधेयमित्यादि अन्यच्च विषमात्कन्यकाराशेः षष्ठषष्ठाष्टकं न सत् समासं शुभं ज्ञेयं विपरीतं न शोभनं अन्येषु षु
पौरिति अन्येषु प्रीतिषु उवाष्टकादिभ्योऽन्यराशौ राशिस्वामिनोः परस्परशत्रुत्वे वा सति अंशपयोस्तद्राशिनवांशस्वामिनोर्बलित्वं सखिते स्यात्ताव
द्विचसस्विता च प्रथमा द्विचचनान्तपदम् बलित्वं उच्चादिस्थानस्थितत्वेन सवलत्वं सस्विता परस्परमेत्रीते उभे चैव वतः ॥ ६ ॥ २ ॥ रामः

म०टी० तथा नाड्यर्शशुद्धौ नाडी नक्षत्रयोर्वेधाभावे सति तथा ताराशुद्धिवशे च सति राशिवशताभावे च राशिवश्यत्वे च सति दुष्टभकूटकेपिविवाहः
 वि०प्र० रुक्तः उक्तं च जगन्मोहने वसिष्ठेन राशिनाथे विरुद्धेपि सबलावंशकाधिपौ तन्मैत्रेपि चकर्तव्यं दंपत्योः सुखमिच्छतेति अन्यच्च तस्मिन्नेव प्रकरणे
 १० सिष्ठवाक्यं राशिनाथे विरुद्धेपि मित्रत्वे चांशनाथयोः विवाहं कारयेद्दीमान्दंपत्योः सौख्यवर्द्धनमिति अन्यच्च तस्मिन्नेव प्रकरणे वसिष्ठवाक्येषु अन्यत
 रवाक्यान्वर्थक्यापत्तेरुपसंहारन्यायेन प्रवर्तते तेनावश्यं वाक्यद्वयस्य भिन्नार्थत्वं वाच्यम् तत्र कस्यको र्थ इति संदेहे न्यूनार्थद्वितीयं वचनं केवलं
 ग्रहवैरापवादकतुल्यबलत्वात् अंशनाथसबलत्वाभिधायकं प्रथमवचनं उभयविरोधस्य ग्रहवैरापवादकं तेन राशिनाथे विरु
 द्धेस्य च राशीचनार्थाचण्तेषां समाहारे राशिनाथं तस्मिन्नाशिनाथे तथाच यमर्थः राशी विरुद्धौ षट्काष्कादिनानाथो विरुद्धो कन्योरित्याका
 अन्यर्शे शययोर्बलित्वसखितेनाड्यर्शशुद्धौ तच्चाताराशुद्धिवशेन राशिवशताभावे निरुक्ते बुधैः ३२ मैत्र्यां राशिस्वामि।
 नोरशनाथद्वंद्वस्यापि स्याद्गुणानां दोषः खेटारित्वं नाशयेत्सद्भूतं खेटप्रीतिश्चापि दुष्टं भकूटम् ३३ ॥ ३३ ॥
 सायां ययोः षट्काष्कादिविचारस्तयोरेव सन्निहितत्वात् ग्रहणंतयोः समुचिते सति विवाहः शुभः नन्वस्मिन्वाक्ये क्लिष्टव्याख्यात्वे किं चानं उच्यते
 अंशनाथसबलत्वस्याधिककरणमेव तच्च युगपदस्य नस्य दोषद्वैविध्यस्य राशिविरोधग्रहविरोधरूपस्य परिहारकरूपमित्यवगम्यते अस्मिन्नाथि
 पक्षे नाडीशुद्धिस्ताराशुद्धिः राशिवशताचापेक्षिता इति ३२ अथ दुष्टानां गणकटभकूटानां परिहारं शालिन्याह मैत्र्यामिति स्त्रीपुरुषयोः राशिस्वामिना
 मैत्र्यासत्यांतथाराशिनवांशनाथयोः द्वंद्वस्यापि मैत्र्यासत्यां दुष्टगुणानां दोषेन स्यात् अत्रिः राशीशयोः सत्त्वं द्वैविध्यमित्रत्वे चांशनाथयोः गणादिदोषेषु हा
 पुत्रयोत्रप्रवर्धनः अथ सद्भूतं तृतीयकारशादिकं खेटारित्वं ग्रहवैराकृतं दोषनाशयेत् एवमेव खेटप्रीतिः ग्रहमैत्रीचापि दुष्टं भकूटं षड्शादिकं ना
 शयेत् असद्भूतं गुणाभावः भकूटदोषापवादे चत्वारोगुणा इति ३३ ॥ ३३ ॥ ३३ ॥ ३३ ॥ ३३ ॥ ३३ ॥ ३३ ॥ ३३ ॥ ३३ ॥ ३३ ॥ ३३ ॥ ३३ ॥

अथनाडीकूटं स्वर्गधरयाह ज्येष्ठारौद्रेति ज्येष्ठारौद्रमार्द्रा अर्थमोत्तराफाल्गुनी अंभःपतिर्वरुणः शततरका एम्येनसत्रेभ्योयुगयुगद्वयं ज्येष्ठामूलं उत्तराह
 स्तः आर्द्रा पुनर्वसुः शततरापूर्वाभाद्रपदादास्रभमश्विनी च एतन्नसत्रनवकंपरस्परमेकनाडीसुच्यते पुष्यमृगश्रिष्ठाऽनुराधाभरणी धनिष्ठापूर्वाषा
 ढापूर्वाफाल्गुनी उत्तराभाद्रपदा एतन्नसत्रनवकं मध्यनाडीसुच्यते अथवाखरिनव्यालविश्वोडुयुगयुगवायुस्वातीतयुगद्वयंस्वातीविशारवाअग्निःक
 त्तिकारोहिणीव्यालः अश्लेषामघा विश्वोडुयुगविश्वोत्तराषाढाश्रवणश्चपौरमभंरेवती एतन्नसत्रनवकं अपरावृत्तीयैकनाडीसुच्यते एतत्फलमा
 ह दंपत्योः स्त्रीपुंसयोः एकनाड्यापरीणयनंभसत् दुष्टफलस्यात् मध्यनाड्यां हिमिश्वयेनमृत्युद्वयोरपि स्यात् नारदेनतु विशेष उक्तः चतुस्त्रिंशद्द्व
 प्रिभोत्यायाः कन्यायाः क्रमशोश्चिभात् वन्दिभादिदुभान्नाडीत्रिंशतुः पंचपर्वसुगणयेत्संख्ययाचिकनाड्यांमृत्युर्नसंशयः एकनाडोविषादश्चगुणैः सर्वै
 समन्वितः वर्जनीयः प्रयत्नेनदंपत्योर्निधनंयतइति अमुमर्थस्यष्टमाहर्गः चतुष्पात्कन्यकाः क्रसंगणयेदश्विनादिकं त्रिभंसंख्योपसव्येनमि
 न्नपर्वशुभावहं कन्यकाभश्चिपचित्स्याद्गणयेत्कृत्तिकादिकं चतुर्भिः पर्वभिस्तद्दूरभिजिभारकानितमकन्यकसैर्द्विषात्स्यद्गणयेत्सौम्यभादिकं।
 पंचभिस्त्ववरोहेतुपंचमागुलिवर्जितं आसन्नात्वेकनाडीस्यादासन्नमृतिरायिनी दूरस्थवैकनाडीस्याद्दूरस्थानिष्टकारिणीति नाडीविचारे चंडेश्वरः पृष्ट
 मध्येशुभसमन्वितभोगः क्रौडेवमितवितवियोगः मध्येरेवेभवति विवाहे उभयोर्मरणं वदति वराहः अश्यादिनाडी वेधेर्षक्रमास्यष्टद्वितीयकं याम्या
 दितुर्यतुर्यचकत्तिकादिद्विषष्टकं अन्यच्च अर्केन्दुजशोणितमृजजीवाः केतुः सितोसद्गुशांशकसौराः जन्मादिनाडी त्रितयेशुभाः स्युः शुभमेऽशुभं।
 स्यात्शुभंशुभं च तथा अर्कः १।१०।१९ बुधः २।११।२० मंगलः ३।१२।२१ बृहस्पतिः ४।१३।२२ केतुः ५।१४।२३ शुक्रः ६।१५।२४ गृहः ७।१६।२५
 चंदः ८।१७।२६ शनिः ९।१८।२७ शुभग्रहनाडीनसत्रेशुभकार्यकुर्यान्नाशुभग्रहनाडीनसत्रे इत्यर्थः चतुर्नाडीत्वहल्यायां पांचाले पंचनाडिक
 त्रिनाडी सर्वदेशेषु वर्जनीयाः प्रयत्नेन इति मनुस्तु अहल्येतुचतुर्नाडीसयोगः कालमृत्युदः एषयोर्न्यदेशेषु अपमृत्युफलप्रदः पंचनाडीसमायोगः
 पांचालेकालदंडः इतरत्रसमायोगोऽः रवदारिद्र्यदोषकृत् त्रिनाड्यातुसमायोगः सर्वत्रानिष्टकारकइति॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥

कृ. ७१
वि. ७१

आवश्यकत्वे गुरुः दोषापनुत्तयेनाड्यामृत्युंजयजपादिकं विधाय ब्राह्मणांश्चैव तर्पयेत्कांचनादिना हिरण्यमंयीदक्षिणां च दद्याद्दूर्णादिकूटके गावो नवसं
हेमसर्वदोषापहारकमिति अन्यच्च षड्भाषके मेमिथुनप्रदद्यात्कांस्यसरूपेण वपचमेति वस्त्रप्रदेयं कनकं च शक्त्या द्विर्दोशे ब्राह्मणतर्पणं चिति ३४ अ
थेद्रवज्जया पूर्वमध्यापरभागयोगीनिभांसाह पौष्मिति पौष्माद्रेवत्याः षड्भागा निजोत्थभिप्रायमेकवचनम् पूर्वाद्द्वे योगिनिज्ञेयानि आर्द्रादिद्वादश
मध्यभागयोगिनिज्ञेयानि ज्येष्ठादीनि नवअपरभागयोगिनिज्ञेयानि फलमाह भर्ताप्रियइति अयंभावः राज्ञामतेः पुरस्थस्त्रीसमागमे गणिकादिस
मागमेवापूर्वाद्द्वे युतिनक्षत्रे सति स्त्रीणां भर्ताप्रियः मध्यभागयुजिभे परस्परं प्रीतिर्भवेत् परेपरभागयुतिने स्त्रीणां प्रिया भवेदिति एवं वधूवरयो
ज्येष्ठारौ द्वार्यमांभः पतिभयुगयुगंदास्त्रभंचैकनाडीपुष्पेण्डुत्वाष्टमित्रांतकवसूज्जस्रभंयोनिबुध्येचमध्या वाय्यग्नि
व्यालविश्वोदुयुगयुगमथोपौष्मभंचापरस्याहंपत्योरेकनाड्यापरिणयनमसन्मध्यनाड्याहिसृत्युः ३४ पौष्णे शशाक्राद्
ससूर्यनंदपूर्वाद्द्वे मध्यापरभागयुग्मं भर्ताप्रियः प्राग्युजिभे स्त्रियास्यान्मध्ये द्वयोः प्रेमपरे प्रियास्त्री ३५ अकचटतपयश
वर्गोः खगेशमार्जारसिंहशरणां सूर्याखुमृगावीनां निजपंचमेवेरिणामष्टौ ३६ राशेयैके च द्विन्नमृसंहयोः स्त्रीसत्रैवेय
नवसमागमेपि ज्ञेयमिति रत्नमालाटी कायां महोदवेनेक्तं भागमपि ३५ अथ प्राच्यसंमतं वर्गकूटभार्यमाह अकचटेति अव
राशियुग्मतं श्रेय।
गोचसंज्ञकः कुचुदुत्पुइति पंचवर्गः एकोयवर्गेन्यः शवर्गः एवमष्टैवर्गः तत्र अवर्गः खगेशस्य गरुडस्य कवर्गे माजारस्य चवर्गः सिंहस्य षटवर्गः शरुः त
वर्गः सर्पस्य पवर्गो आर्वाकस्य युवर्गो मृगस्य शवर्गो वैशेषस्य अत्र निजात्त्वस्मात्पंचमेवेरिणायेषते तथोक्ताः गरुडसर्पयोः मार्जारस्य कयोः
सिंहमृगयोः श्वमेषयोः परस्परमहावरमित्यर्थः स्त्रीपुंसयोर्न सत्रभस्य वर्गे च तदा अशरुमंयदात्वे कवर्गे तदा शुभं एतच्च स्वामिसेवकयोरपि विचार्यम्
३६ इदानीं नक्षत्रराशेयैके विशेषशालिन्याह राशेयैके चेदिति द्वयोर्वधूवरयोः एकराशित्वे सति यदि भिन्नमृसंस्यात् तदानाडीदोषो गणानांचदोषेन स्या

यथा शततारापूर्वाभाद्रपदापादत्रयंच तथैव नक्षत्रैकोराशियुग्मेराशिद्वयचेत्युक्तदापि प्रायुक्तो होषेन स्यात् यथा पूर्वाभाद्रपदापादत्रयंचतुर्थ
 चरणञ्च अत्रापि विशेषमाह गर्गः एक राशी एथ कृधिष्म्येयुं ताराप्रथमा भवेत् अतीव शोभना प्रोक्ता स्त्रीता स चेत शोभना अथेकराशिनक्षत्रैकोऽप
 वादमाह नक्षत्रैको इति वधूवरयोः राशये को नक्षत्रैको च यद्विचरणभेदस्तस्यपिशुभं स्यात् जन्मनक्षत्रानि उपायमाह वसिष्ठः अज्ञातजन्मना नृणा
 नामभेपरिकल्पना तेनैव चिंतयेत्सर्वराशिकूटं द्विजन्मवत् जन्मभं जन्मधिष्ण्येन नामभेनामधिष्ण्यतः व्यस्येन यदापि ज्येष्ठपत्न्योनिधनप्रदमिति।
 ३७ सेवकादिभ्यस्वाम्यादिभात पूर्वत्वे विशेषवसंततिलकयोह सेव्याधर्मर्णतिस्पष्टार्थमूतथोक्तमूडामरसंग्रहे भामिनी जन्मनक्षत्राद्वितीयपतिज
 नाडीहोषेनोगुणानां च दोषेन सत्रैकोपादभेदेशु संस्यात् ३७ सेव्याधर्मर्णयुवतीनगरादिभं वेत्सुर्वहिभृत्येयनिभर्तुपु
 रादिसद्भात् ॥ २ ॥ सेवाविनाश धननाश न भर्तनाश ग्रामादिसौख्यहृतिदंक्रमशः प्रदिष्टं ३८ कुजशुक्रसौम्यशशि
 सूर्यचंद्रजाः कविभौमेजविशानिसारयोगुरुः इहराशिपाः क्रियमृगास्यतौलिकेडुभतोनवांशविधिरुच्यते बुधैः ३९ स
 मगृहमध्ये शशिरविहोराविषममध्ये रविशशिनोः सा ४० ॥ ॥ न्यभं नक्षत्रं भर्तनाशाय कथितं ब्रह्मयामले प्रथमं सेव्यजन्मर्षी द्विती
 यं सेवकस्य च नसेवास्तु स्थिरातस्य जलबुद्धुदवस्त्रिये क्रणग्राहकं जन्मर्षं प्रथमं क्रणदस्य मातृद्वितीयं क्रणसंबंधेन कर्तव्यः कदाचन कदाचिद्बु
 धिभेन क्रियते नैवलभ्यते पार्वती प्राणनाथेन त्रैलोक्यं डामरसंग्रहे ग्रामभं प्रथमं यस्य द्वितीयं जन्मभं भवेत् नप्राप्त्यः सर्वथा यामोयतः प्राणार्थनाशदद
 ति ३९ अथराशिस्वामिनो मंजुभाषिण्याह कुजशुक्रेति स्पष्टार्थं क्रियमृगास्येति क्रियोमेषः मृगास्यं मकरः तौलिकस्तूलः इंदुमं कर्कः एभ्योराशिये
 बुधेनवांशविधिरुच्यते मेषमेषादेव वृषे मकरात् मिथुनेतुलतः कर्ककर्कादेव एवं सिंहमेषात् एवं कन्यादिषु मकरादिभ्यः एवमेव धनुरादिषु मेषादिभ्य ए
 ३९ अथहोरांगायत्री छंदोभेदेन शशिवदनादनेनाह समगृहेति पंचदशभागमितैकैकाहोरात्ततः समराशिमध्ये प्रथमा चंद्रस्याद्वितीया सूर्यस्याविषर

राशिमध्ये प्रथमा चंद्रस्याद्वितीया सूर्यस्याविषरः ४० ॥

सु०री०
वि०प्र०
७२

अथत्रिंशंशद्रेक्षाणांश्ववसंततिलकयाह शक्रेति समराशिमध्येक्रमेणप्रथमतः पंचांशानांशक्रः स्वामीततःशैलांशानांसप्तानांबुधः ततोऽ
ष्टानांगुरुः ततःपंचानांशनिः ततःपंचानांभौमः विषमभेतु अस्मात्समराशेर्विपरीतज्ञेयमत्रयमः पंचानांभौमः ततःपंचानांशनिः ततोऽष्टानांजीवः त
तःसप्तानांबुधः ततःपंचांशानांशुक्रः अयंत्रिंशंशकः सप्तःद्रेक्षाणकाइति अस्यप्रमाणं दशांशाः तत्राप्रथमदशांशाः प्रथमोद्रेक्षाणः सप्रथमस्यस्वा
धीशस्यततोदशांशाः विंशतिभागपर्यंतद्वितीयोद्रेक्षाणः सःस्वराशितः पंचमराशीश्वस्यततोविंशतिविभागानंतरं दशांशास्तृतीयोद्रेक्षाणः सः
स्वराशेर्नवमार्धाश्वरस्ययथा मेघेप्रथमद्रेक्षाणोभौमस्यद्वितीयः सूर्यस्यवतीयोर्गुरोरिति ४१ अथद्वादशांशाषडुर्गोपसंहारचसफलंवसंतति
लकयाह स्याद्वादशांशइतिइह षडुर्गेद्वादशांशाः राशितः स्वराशेरेवसार्धंभामद्वयात्मकोज्ञेयः मेषस्यमेषादिदृषस्यवेषादिइत्यर्थः गेहहोरादृक्कः नव

शक्रज्ञजीवशनिभूतनयस्यब्राणाःशैलाष्टपंचविशिरवाःसमराशिमध्ये त्रिंशंशकोविषमभेविपरीतमस्माद्रेक्षा
णकाःप्रथमपंचनवाधिपानी ४१ स्याद्वादशांशइह राशितएवंगेहहोराथदृक्कनवमांशकसूर्यभागाः त्रिंशंशक
श्वषडिमेकथितास्तुवर्गाःसौम्यैःशुभंभवतिचाशुभंभवपापैः ४२ ॥ ५५ मांशःद्वादशांशःत्रिंशंशःइमेषदुर्गैःकथिमाः एतेवर्गः

सौम्यग्रहाणांचेद्भवंतितदाशुभंयायांनचेदशुभंमिश्राश्वेदधिकवर्गसदृशंफुलं अत्रनारहादिभिरेकविंशतिर्महोदोषाउक्ताः यथापंचांगशुद्धिरहि
तोदोषस्त्वाद्यः प्रकीर्तितः उदयास्तशुद्धिरहितोद्वितीयः सूर्यसंक्रमः तृतीयः पापषडुर्गोभृगुः षष्ठः कुजोष्टमः गडातकत्तेरिरिष्फषडुष्टदुश्वसग्रहः दंपत्यारष्ट
मंलग्नंराशिर्विषघटीतथा दुर्मुहूर्त्तवारदोषः खार्जूरिकसमाधिभंग्रहणोसातभंक्रूरविद्धर्षंक्रूरसं सुतंकुनवांशोमहापातोवैद्यतावेकविंशतिरितिअ
न्यैस्तुदशदोषाउक्ताः वेधश्चलताचतेथावपातः खार्जूरयोगंदशायोगवकं पुनश्चजामित्रमुपग्रहाश्ववाणारव्यवज्जोदशचैवदोषाइति अथग्रथकना
लक्षणस्यपृथक्वक्तव्यत्वादोषनामानिभोक्तानितत्रपंचांगशुद्धिदुर्मुहूर्त्तवारदोषग्रहणोसातनक्षत्रदोषाआथैशुभाशुभप्रकरणेनिरूपिताएवेति
पुनर्नैच्यतेदुर्मुहूर्त्तवारदोषयोः पुनरभिधानप्रयोजनंतत्रैववक्ष्यामः अनिरूप्यतेतत्रपापषडुर्गैर्विदोषः कुजशुक्रादिभिश्चतुर्भिःश्लोकैर्निरूपितः

११२
७२

अथ गंडांतदोषणार्हं लविक्रीडितेनाह ज्येष्ठापौष्मेति गंडांतनामसंधिविशेषः स चानेकविधः नक्षत्रतिथिलग्नसंधिः तथा योगकरणवर्षापनर्तमासप
 क्षदिनरात्रिमध्याह्नघातः सायंनिशीथसंधिश्चेति तत्र नक्षत्रतिथिलग्नसंधिर्गंडांतसंज्ञा उच्यते ज्येष्ठापौष्मभरेवतीसार्पम माश्लेषाएते चामंतघटिकाद्वय
 तथा मूलाश्विनीमघानामा वैघटिकाद्वयंतद्वयस्य नक्षत्रस्य गंडांतज्ञेयं यथा रेवत्यश्विन्योराश्लेषाम घयेज्येष्ठा मूलयो रंतरालवर्तिघटी चतुष्टयं नक्ष
 त्रगंडांतमशुभदमित्यर्थः अथ लग्नगंडांतकर्केति कर्कः अलिर्वश्विकः अंडजो मीनः मीनो वैसारिणांडजइत्यभिधानात् एषालग्नानां अंततोर्धघ
 टिका सप्तम्यर्थेन सिअंतेर्धघटिका तथा सिंहमेषौ प्रसिद्धौ अश्वोधनुः एषालग्नानां आदिमतार्धघटिकालग्नगंडांतं यथा कर्कसिंहयोर्मीनमेषयोर्द
 श्विकधनुषोः चांतरालवर्तिन्येकाघटिकालग्नगंडांतं अशुभदमित्यर्थः पूर्णांते इति पूर्णः पंचमीदशमीपंचदश्यस्तां सामंतेघटिकैर्का तथा नहाः प्र
 ज्येष्ठापौष्मभसार्पभांत्यघटिकयुग्मंचमूलाश्विनीपिच्यदौघटिकाद्वयं निगदितं तद्वस्य गंडांतकं कर्काल्यंडजभांततोर्ध
 घटिका सिंहश्वमेषादिगापूर्णांताद्वटिकात्मकं त्वशुभदं नहातिथेश्चादिभं ४३ लग्नासा पावृज्वनृज्व्ययार्थस्यो यदात
 तिपक्षेष्येकादश्यः तासामादिगैतैकाघटिकातिथिगंडांतनाम यथा पंचमीषष्ठ्योः पंचदशी प्रतिपदोः वातिथ्योरंतरालवर्तिघटीद्वयं तिथिगंडां (दो) ॥
 तनशुभमित्यर्थः एवं गंडांतसंज्ञः संधिस्तु अथान्येपिसंधयोवसिष्ठेनेक्तः पक्षोदसंधिस्त्रिदिनंचमाससंधिस्त्रिनाड्यः स्वलुसंधयोश्च नाड्यश्चतस्रस्ति
 थिक्रस्ययोगसंधिस्तदर्थं करणस्यसंधिः पक्षांतेषुत्रनाशः स्यान्मासांतंतुधनस्यः वर्षांतवर्गनाशः स्याद्ग्रहणात्सर्वनाशनमिति आवश्यकत्वेतु नक्षत्रयोग
 तिथिसंधिषुनाडिकैकातिथ्यष्टविंशतिपलैः सहितोभयत्र कर्कालिमीनतनुसंधिषुदिकूपलानिवर्ज्योनिशेषविवरंषु चपंचपंचे विवासनासिद्धं केशवा
 र्कवाक्यमनुसत्तव्यं गंडांतपरिहारमाह वसिष्ठः गंडांतदोषमखिलमुहूर्ताभिजिदह्वयः हेतियद्वन्मृगव्याधुः पक्षिसंघमिवाखिलमिति ४३ अथ कर्क
 दोषमनुष्ठुभाह लग्नासापाविति यदापापग्रहौ क्रज्वरुज्वलन्नाद्यापार्थस्याद्वादशस्थः पापग्रहो क्रजुर्मागीद्विती यस्थः पापोऽ नृजुर्वकीस्यात् ॥ २४

कर्त्तरीनामदोषः स्यात् मृत्युदरिद्रशोकदा भवेत् कर्त्तरीकारकोग्रहो उभावपि वक्रिणौ शीघ्रगौ वातदा कर्त्तरीनेत्याह वसिष्ठः लग्नस्य एषा ग्रगयोः साध्वोः
 सा कर्त्तरी स्याद्दुःखचक्रगतोः तविवशीघ्रौ यदिवक्रचारौ न कर्त्तरी चेति पितामहोक्तिरिति इयं कर्त्तरी चंद्रस्यापि द्रष्टव्या कश्यपः चंद्रस्य कर्त्तरी तद्दृष्टुं महेश
 नदोषदेति परंतुलः नस्य चंद्रस्य वा क्रूरमध्यगतत्वदोषोस्त्येव कर्त्तरीतः स्वल्पफलः कन्या नाशकरत्वात् क्रूरग्रहमध्यगते लग्ने चंद्रेण वा करग्रह
 गते पमसदनाभिमुखंगमनं वेच्छंति कन्याया इति वसिष्ठोक्तेः कर्त्तरी दोषापवादमग्रेपि स्वयं वक्ष्यति ४४ अथ संग्रहदोषमनुष्टुमाह चंद्रेति सूर्यपु
 के चंद्रे दारिद्र्यं स्यात् एवमौमादिषु मरणादिफलं क्रमेण स्यादित्यर्थः पापद्वययोगे चंद्रस्य मतिः स्यात् नारदादिभिर्बुधगुरुसाहिस्यफलमशुभमुक्तं अत्र
 तु श्रीपतिवाक्यानुरोधात् वसिष्ठेन च केचिन्मते शुकभक्तोक्तेश्च शुकभमुक्तं श्रीपतिः शुकभं च दभौलिभृदीज्यविद्भामिति वसिष्ठः दारिद्र्यं रविणा कु
 कर्त्तरीनामसात्तेयामृत्युदरिद्रशोकदा ४४ चंद्रे सूर्यादिसंयुक्ते दारिद्र्यं मरणं शुकभं सौख्यं सापत्न्यं वैराग्यं पापद्वययुते मृ
 तिः ४५ जन्मलग्नभयोर्मृत्युराशौनेष्टः करग्रहः एकाधिपत्यो राशीशे मैत्रेवानेव दोषकृत् ४६ मीनोक्षक कर्कालिमृगा
 स्त्रियोष्टमं लग्नयदानाष्टमगेहदोषकृत् ॥ ५५ जेनमरणं सौम्येनस्युः प्रजादौ भोग्यं गुरुणासितेन सहिते चंद्रे ससापत्नर्कं अत्र ज्यार्कसु
 तेन सद्गहसुजौ वांछंति केचिच्छुभं द्वायैर्मृत्युरसद्गहेः शशियुते दीर्घः प्रवासः शुकभैरिति एतत्परिहारा नास्तेनोक्तः स्वसेवगंस्वोच्चगेवा मित्रसेव्रगतेयदि।
 युतिदोषाय न भवेदं पत्नोः येयसुतेति ४५ अथाष्टमलग्नदोषसापवादमनुष्टुमाह जन्मलग्नभयोरिति जन्मलग्नजन्मराशिसंब्रं धिनीमृत्योराशौ अष्टमराशौ
 विवाहलग्ने करग्रहोनेष्टः अत्र जन्मलग्ने जन्मराशौ विवाहः नारदः जन्मराशुद्युद्धे नैव जन्मलग्नोदयः शुकभः तयोरुपचयस्थानं यदिलग्नगतेशुकभं अष्टम
 लग्नापवादमाह एकेशेति जन्मराशिजन्मलग्नयोरन्यतरस्य विवाहलग्नस्य स्वाम्येके सति यथा मेषवृश्चिकयोः तथा तयोराशी श्वरयोर्मैत्रे सति यथा
 सिंहमीनयोः एतादृशो विषये अष्टमलग्नदोषो न स्यात् ४६ अथोत्तरार्धे क्तमेवार्थस्य ष्टमुपजातिकयाह मीनोक्षेति उक्षेवषः स्त्रीकन्या एते राशयो यद्यष्टम

७३
 ७३

७३
 ७३

सिंहा न्मीन इत्यादि कुत इत्याह अन्येन्येति परिहारंतरमाह गुरुः लग्नादष्टमशरीशः केन्द्रगः शुभवीक्षितः यद्यथाष्टमलग्नोऽस्य दोषमाशु व्यपोहति रंध्रेश
 श्वरुभांशस्थस्तु गस्वसेत्रमित्रगः अष्टमस्थानदोषो हि विनश्यति न संशय इति ४७ अथान्यदपि विचिन्वाच्चंद्रसाह मृतीति अष्टमभवनवांशो यदि
 लग्ने स्यादथवाष्टमभवन स्वामी विलग्ने स्यात्तदाशुभकरो न स्यात् अथव्ययभवनं जन्मलग्नजन्मराशि म्याद्वादशभवनम् अथवा व्ययभवनं शः अ
 थवा स्वामीयदिलग्ने स्यात् तदा कलहकृत् स्यात् कश्यपः दंपत्यो रष्टमेलने राशौ वापितदंशके तदीशे बालग्न गते तयोर्मृत्युने संशय इति तथैव द्वाद
 शे लग्ने तदंशे वा तदीश्वरे विवाहलग्नगे नैरव्यनित्य स्यात्कलहो द्वयोरिति ४८ अथविषघटीदोषं वंशस्था म्याभिद्रवंशयाचाह स्वरा मेति मनो

अन्योन्यमित्रत्ववशेन सावधूर्भवेत्सुतायुर्गृहसौख्यभागिनी ४७ मृतिभवनं शोयदि च विलग्ने तदधिपतिर्वा नशुभकरः
 स्यात् व्ययभवनं वा भवति तदंशस्तदधिपतिर्वा कलहकरः स्यात् ४८ स्वरा मतां ३० स्यादिति वह्निपित्र्यभेखवेदतः ४० के
 रद ३२ श्वसार्पमेखबाणतो पूंश्चेधुतितो १८ र्यं भावु पे क्ते २० भगत्वाष्टमविश्वजीवभे ४९ मनो १४ द्विदैवानिलसौम्यशा
 क्रभे कुपक्षितः २१ शैवकरे षि १६ तौ जभे ॥ ५५ रिति मूले इति रेवती पुनर्वसु क्तिका मघानसत्रेषु स्वरा मतः त्रिंशत्घटिकोत्तरं कृताश्च तसौ

शुभदिका विषनाडिका शुभकार्ये वर्ज्यास्तुरितितृतीयश्लोके नान्वयः एवं सर्वत्र व्याख्येयं केरहिण्यां अजभे पूर्वाभाद्रपदाया तरे वषष्टिघटिकात्मके नसत्रे भा
 गीधुवका उक्ताः न्यूनाधिकत्वे सटीकरणमाह अथो इति विषनाडिका धुवाः स्वरा मत इत्येवमादयः दृष्टनसत्रमोगेन निघ्नाः स्वतर्काः षष्टिभाजिताः
 संखः विषनाडिकाः अपि भोगेन निघ्नाः षष्ठाभाज्या लब्धाः स्पष्टमवेयु रित्यर्थः परिहारमाह गुरुः चंद्रो विषघटीदोषं हंति केन्द्रत्रिकोणगः लग्नं विनाश
 भेदं केन्द्रे बालग्नपस्तथेति विषनाड्युसितं दोषं हंति सौम्यक्षयः शशी मित्रदंशः थवा स्वामीयवर्गस्थे लग्नोपि वेति दैवसु मनोहरे तिथिचारविषघटीक
 उक्ताः तिथीषु नागादि गिरीषु वारिधिर्गजादि दिक्वावकदिग्निमास्कराः मुनीभसंस्यः प्रथमातिथेः क्रमात्सरं विष स्यात् ॥ ६ ॥

मुंटी-
वि-
५५

घटिकाचतुष्टयं १५। ५। ७। ७। ५। ४। ७। १०। ३। १०। १२। ७। ८। नखाद्वयं द्वादशदिक् च शोलावाणाश्च तत्तु नियथाक्रमेण सूर्यादिवारेषु परं ज्ञतस्रो
नाम्नेषु विषं स्यात्त्वलुवर्जनीयं २०। २। १२। १०। ७। ५। १२। ५। ५१ अथ दुर्मुहूर्तेशोषं विवक्षुरादौ दिवा मुहूर्तान्मालिनीच्छद्दसाह गिरिशेति अथ बाणचंद्रावित्यु
क्तैर्मुहूर्तस्य पार्थक्यं न लक्षणं नोक्तं इन्द्रानलौ इन्द्राग्नी एते वासरेषु च दशमुहूर्तः स्युः ५२ रात्रिमुहूर्ताननुष्ठुभां हे शिवेति प्रथममुहूर्तस्वामी शिव एव।
ततो जपादादशोभेणः नक्षत्रस्वामिनो मुहूर्तेशः स्युः यथा अजपादः अहिर्बुध्न्यः पूषा अश्विनो यमः अग्निः ब्रह्मासाम इत्यथौ ततो दिश मुहूर्तौ दिति जी
युगाश्चितो २४ बुध्न्यभतो ययास्य भेखचंद्रतो १० मित्रभवासवः श्रुतो ५० मूलेंगवाणात् ५६ विषनाडिकाः कृतावर्ज्याः शुभेषो वि
षनाडिकाध्रुवाः निष्ठाभभोगेन स्वतर्क ६० भाजिताः स्फुटाभवे युर्विषनाडिकास्तथा ५१ गिरिश भुजग मित्राः पितृवस्व
बुविश्वेभिजिदथ च विधाता प्रीद्वद्रानलो च निर्रुतिरुदकनाथोप्यर्यमाथो भृगुः स्युः क्रमश इह मुहूर्ता वासरे बाणचं
द्राः ५२ शिवो जपादादशोभेण अदिति जीवको विस्वर्कत्वाष्ट मरुतो मुहूर्तानि शिकीर्त्तिताः ५३ रवावर्यमात्र ह्यरस
श्च सोमकुजेव न्हि पित्रे बुध्ने चाभिजित्स्यात् गुणैतो यरस्यो भृगो ब्रह्म पित्रे शनावी शसार्थो मुहूर्तानि पिद्वाः ५४ निर्वेधैः शशि
करमूलमैत्र्यपितृब्राह्मणोत्तरपर्वणैः शुभो विवाहः रिक्तामारहिततियो शुभो ह्नि वैश्वप्रान्त्याग्निः श्रुतिविधिभागतो भिजित्स्यात्
वोगुरुः विस्वर्कत्वाष्टः मरुतः प्रसिद्धाः एते सर्वे निशि मुहूर्ताः प्रकीर्त्तिताः अहः पंचदशो भागो मुहूर्तेषु तथा तिशीतिकथ्योक्तेः ५३ अथ दुर्मुहूर्तः ॥ ५५ ॥
तान्भुजगप्रयांतनाह रवावर्यमेति रवौ अर्यमा मुहूर्तानि पिद्वाः एवं सोमि ब्रह्मरसः इदं कत्वं ब्रह्मरसस्यामिको मुहूर्तानि पिद्वाः अन्यत्पष्टं ५४ अथ वेधं चि
वस्तुर्विहितनक्षत्रादिकमभिजिन्मानचप्रहाषेण्याह निर्वेधैरिति वेधरहितैर्मृगादिनक्षत्रैः विवाहः शुभः रिक्तेति रिक्तामा ४। ९। १४। ३० आभिर्व
र्जिततिथिषु शुभे न्हि शुभग्रहवारे विवाहः शुभः अभिजित् लक्षणमाह अथ वैश्वेति वैश्वमुत्तराषाढातस्य प्रांत्यां शश्वतुर्थवरणः श्रुतेः श्रवणस्य

विधिभागः पंचदशोऽपि लिखाः भिजित्स्यात्

अथवेधदोषंपंचशलाकाचक्रोक्षारनैपेसंस्पृशार्दूलविक्रीडितेनाहवेधोन्योन्यमिति विरिच्यभिजितोः रोहिण्यभिजितेर्ग्रहकृत्वोवेधोः न्योन्यपरस्परं भ
 वेत् रोहिणीस्थेग्रहेऽभिजितिरोहिणीविद्वा एव सर्वत्र व्याख्येयं चरणवेधमाह खेटइति तत्र तस्मिन्सने विद्यमाने ग्रहे सति यदि चतुर्थपादे स्तित्वा परनेहा
 त्रस्य प्रथमपादस्य वेधः यदि तृतीयपादे तदा द्वितीयचरणस्य वेधः एवं यदा द्वितीयपादे तदा तृतीयपादस्य वेधः यदि प्रथमपादे तदा चतुर्थपादस्य वेध इत्यर्थः
 अयं चरणवेधः सौम्यग्रहपरएव नारदः पादमेवंशुभे विद्मशुभे नैव कल्हति इति क्रूरविद्मयुतं धिस्म्यं क्रूरक्रांतं च कल्हति भंमणि हेममयं हर्म्यं भूताक्रांतमि
 वस्य जेदिति श्रीपतिः वधूप्रवेशनेदानेवरणे पाणिपीडने वेधः पंचशलाकाख्योऽन्यत्र सप्तशलाकक इति ज्योतिर्निबंधे गर्गः मघायां प्रथमपादे मूलस्य

वेधोन्योन्यमसौ विरिच्यभिजितोर्याम्यानुराघर्षयोर्विश्वेन्द्रोर्हरिपित्र्ययोर्ग्रहकृतो हस्तोत्तराभाद्रयोः स्वाती चारुणयोर्भवेन्निकृ
 तिभादित्योस्तथोफांत्ययोः खेटत्रगतेतुरीयचरणयोर्वा तृतीयद्वयोः ५६ शाक्रे ज्येष्ठतमानिले जलशिवे यौस्मार्यमर्से वरुदीशे
 वैश्वरूधांशुभे हयभंगे सार्पानुराधे मिथः हस्तापांतिमभे विधात् विधिभे मूलादितीत्वाष्टभाजां ग्रीयाम्यमधे कशानुहरिभे विदे
 कुभद्रेखिले ५७ क्रूराणि क्रूरविद्मानि क्रूरमुक्तादिकानि च ॥ ॥ प्रथमेतथारेवसाश्चतुर्थेशे विवाहः प्राणनाशनवृत्तितहंण्डांतरं ज्ञे

यम् ५६ अथ विवाहादन्यत्र यज्ञोपवीतादौ कैश्चिद्दिवाहेपिसप्तशलाकाचक्रवेधोवेर्ज्य उक्तस्तदर्थे चक्रन्यासं विनैव सप्तशलाकावेधं शार्दूलविक्री
 डितेनाह शाक्रे ज्येष्ठ इति कुभद्रेखिले सप्तशलाकाचक्रे शाक्रे ज्येष्ठेषु पुष्ये न सने मिथः परस्परं क्रूराधिष्ठितत्वे विदे ज्येष्ठं एवं जलशिवे पूर्वषाढाद्राद्रा इत्या
 दिव्याख्येयं दीपिकायां यस्याः शशी सप्तशलाकचक्रे पापैरपापैश्च विवाहे उदाहवस्त्रेण कसं वृतां ग्रीशमशानभूमिरुदती प्रयातीति ५७ अथ क्रू
 राक्रांतादिशेषसापवादमनुष्टुभाह क्रूराणीति क्रूरग्रहे विद्मानितया क्रूरैर्मुक्तानित्यक्तानि आदिशब्दात् क्रूरयुतानि क्रूरगतं व्यानिचकारान्निविधोसातद
 पितानि च वस्त्राणितानि यदि चंद्रेण भुक्त्वा मुक्तानितदाशुभाहोणिशुभकर्माहोणि विवाहादौ योम्यानि बुधैः ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥

मु०टी०
चि०प्र०
७५

अथत्वादोषमुपजातिक्रम इराहितिगोनवजातयोद्द्विंशतिशराः पंच एतेर्मितंभंस्वाक्रान्तनसत्रात् जरादुर्ण
सिताः स्वएष्टेसंलतयतेयथाबुधः सप्तमराहुनवम राहोः सदावक्रत्वान्नवमगणनाक्रमेणैवकार्या यथाश्विन्यांराहुराश्लेषालत्तयतीति पूर्णेदुःपू
र्णिमांतचंद्रोद्द्विंश तच्चक्रस्मपक्षेपंचम्यादितिथौनभवति शक्रः पंचमस्वएष्टलत्तयतीत्यर्थः अर्कशनीज्यभौमः क्रमेणपुरस्तादग्रेसूर्याष्टतर्का
ग्निमितंसंलत्तयते यथासूर्यः स्वाक्रातनसत्राद्दृशं शनिरष्टमं रुः षष्ठं भौमस्त्रतीयंनक्षत्रंअग्रतोलत्तयतीत्यर्थः बराहः रविलतावित्तहरीनित्यंके
जीविनिर्दिशेन्मरणंचांद्रीनाशंकुर्याद्वैधीनाशंवहस्येवसौरामरणंकथयतिबंधुविनाशंबहस्यतेर्लता मरणंलताराहोः कार्यंविनाशंभृगोर्वदतीति
५९ अथपातदोषंपथ्यार्ययाह हर्षणेति व्यतीपातकइतिस्वार्थकः हर्षणेत्यादिषट्योगानांअंतेयन्नसत्रंभवेत् पातेनचंडीशंचंडासुधारव्येननिपा
मुक्ताचंद्रेणमुक्तानिशुभाहार्हापिचक्षते ५८ इरादुर्णदुसिताः स्वएष्टेभंसप्तगोजातिशरैर्मितंहि संलत्तयतेर्कशनीज्यभौ
माःसूर्याष्टतर्काग्निमितंपुरस्तात् ५९ हर्षणवैधृतिसाध्यव्यतीपातकगंडशूलयोगानां अंतेयन्नसत्रंपातेननिपातितंतत्
स्यत् ६० पंचास्याजौगोमृगौनौलिकंभौकन्यामीनौकर्कश्लीचापयुग्मे तत्रान्योन्यचंद्रभान्वोर्निरुक्तक्रांतेः साम्यनोशुभंमंगले
षु ६१ व्याघातगंडव्यतीपातपूर्वशूलान्यवज्रेपरिघातिगंडे योगेविरुद्धत्वभिजित्समेतः स्वार्ज्वरमर्कादिषुमेशशीचेत् ६२ ॥
तितंस्यात् ६० अथक्रांतिसाम्यापरपर्यायंमहापातदोषंशालिन्याह पंचास्येतिपंचास्याजौसिंहभेषौअन्येप्रसिद्धाः एषुराशिषुपाठक्रमेणव्युक्रमेणाव
स्थितयोश्चंद्रभान्वोः क्रांतिसाम्यनिरुक्ततन्मंगलेषुनोशुभंस्यात् अनेनक्रांतिसाम्यसंभवमात्रंस्वचितं तदानयनसूर्यसिद्धांताद्रामविनादाह्रास्य
ष्टंज्ञेयं ६१ अथस्वार्ज्वरदोषंरुबोधमिंद्रवज्रयाह व्याघातेति अंशोवैधृतिः यस्मिन्दिनेव्याघातादिकेविरुद्धेदुष्टयोगेसति अर्कादर्कनसत्राच्छशीचं
द्रोऽभिजित्समेतोविषमेविषमसख्याकेनक्षत्रेस्यात्तद्वारज्वरयोर्दोषः स्यात् यदासमेस्यात्तदानदोषइत्यर्थः एकार्गलोदृष्टिपातश्चाभिजिद्रहिता
निवैदतिकश्यपेनात्राभिजिद्रणना निषिद्धा केशवार्कत्रिविक्रमादिभिरंगीकृतेनिउभयवचनप्राणाण्याद्विकल्पः ६२ ॥ ६२ ॥ ६२ ॥

रामः
७५

अथोपग्रहदोषमुपेन्द्रवज्रपाह शराष्टेति सूर्यभतः सूर्याक्रांतनक्षत्रादञ्जताराः चंद्रनक्षत्राणिपंचाष्टदशचतुर्दशसप्तैकोनविंशतिः पंचदशाष्टादशैकविंशति
 र्द्वैविंशतित्रयोविंशतिचतुर्विंशतिपंचविंशतिसंख्याकाः श्रेत्सुस्तदा उपग्रहोपनामकादिषाः स्युः प्रकृतिरेकविंशतिः एषांदेशभेदेनपरिहारमाह शरुभानि
 तिकुरुदेशेवाल्हिकदेशेशरुभाम ६३ अथप्रसंगासातोपग्रहलतास्वपाहर्गर्धयामंचानुष्टुभाह पातेति पातश्चडीशचंडायुधारव्यादोषः उपग्रहाः प्रागुक्तः लता
 जगद्गुणैर्नुमितेसादिनालतातत्रस्वदपत्सनः ग्रहचरणतुल्यः नक्षत्रचरणेनेष्टः अयमर्थः उपग्रहेषांतेरविर्यस्मिन् चरणेस्थितसंख्याएवतस्यचरणोवर्ज्येना
 न्यः लतायांतुलताकारोग्रहोपग्रहचरणेस्यात् समसंख्यएवचरणंलक्षितनक्षत्रस्यवर्ज्यान्यः उक्तंच उपग्रहेषुलतायांतथाचंडायुधाह्वयेग्रहोस्ति
 यत्प्रमाणंशेविद्दंशेस्तत्रमाषकइति अयंपरिहारः स्वर्जरीकेपिदृष्टव्यः सूयोयिस्मिन्पादे भक्तसमसंख्यएवचरणंएकरेवावस्थितंचंद्रनक्षत्रस्य
 शराष्टदिकशक्रनगातिधृत्स्तिथिर्धृतिश्चक्रतेश्चपंचउपग्रहाः सूर्यभतोञ्जताराशरुभानदेशेकुरुवाल्हिकानां ६३ पातो
 पग्रहलतासुनेष्टंघ्निःस्वदयत्समः वारस्त्रिघोऽष्टभिस्तष्टःसैकस्यार्धयामकः ६४ शक्रार्कदिग्वक्तरसाब्जश्विनःकु
 लिकारवेः ॥

वर्ज्यइतिस्वर्जरीकसमांघिममभिसुक्तत्वात् वारइति इष्टोवारस्त्रिघः अष्टभिस्तष्टःशेषितोयं कः सैकः सोर्धयामोदोषः स्यात् ॥ लिकारवेः ॥
 कश्यपः शैलाक्षश्रुतयः ७।५।४ सूर्यचंद्रेषदपर्वताः ६।४।७ भौमिवाणाग्निनेत्राणि ५।३।२ सौम्येवेहाशिवायवः ४।२।५ गुरु वारेग्निचंद्रमाः ३।१।८
 शक्रनेत्राद्रिबन्धयः २।७।३ शनौचंद्रभतकीः १।८।६ स्युः कुलिकोयमघटकः अर्धग्रहरसंज्ञास्तान्गलेषुविवर्जयेत् निधनंग्रहार्धेतुनिःसत्वंयम
 घटकैकुलिकं सर्वनाशः स्याद्वात्रावेतेनदोषस्यइति ६४ अथकुलिकमनुष्टुभाह शक्रेति रविमारभ्यसर्ववारषुक्रमादुक्तसंख्यास्तिथ्यंशामुहूर्त्तकुलि
 काः स्युः यथादिनेरवौ १४ चंद्रे १२ भौमे १० बुधे ८ गुरौ ६ शक्रे ४ शनौ २ रात्रावेतेविरेकाः कार्याः यथारवौ १३ चंद्रे ११ भौमे ९ बुधे ७ गुरु ५ शक्र ३ शनौ २ अंत्योपि
 रात्रेः पंचदशोपिमुहूर्त्तः कुलिकः एतेनिदिताः एतेषामर्धयामादिदोषाणांपुनर्निरूपणं विवाहे अवश्यवर्ज्यत्वा र्थं शीघ्रोपस्थित्यर्थं चान्तिकुलिकपञ्च

सुन्दी.
त्रि.प्र.
७६

वारेशेसबलेचापिबलाढ्ये लगने शुभे कुलिकोदयोपस्तुविनश्यति न संशयः वाराधीशो बलोपेते विधौ वा बलसंपुते अर्धप्रहरसंभूतो दोषानैवात्र वि
यते शुभेकेन्द्रगते चंद्रेशभांशे वा शुभे स्थिते लगने गेसबलेचापि कुलिकस्तु विधीयते अर्धप्रहरपूर्वार्धे मध्यतुयमघटजे कुलिकोत्पाराशुभमाचरेत् इ
ति ६५ अथ दग्धातिथ्याख्यदोषमिन्द्रवज्रयाह चापांशेति तत्तद्राशिद्वयस्थितेपतमेसूर्ये द्वितीयाप्रमुखा उभयपक्षसाधारणा समासस्याकास्तिथ्योद
ग्धाः स्युः यथा धनुर्मीनगते सूर्ये द्वितीयादग्धा वृषकुंभगेके चतुर्थी कर्कमेषगेषठी कन्यामिथुनगेषमी सिंहचक्रिकगेदशमी तुलामकरगेके द्वादशी
दग्धा इत्यर्थः मासदग्धाश्च तिथयो मध्ये शेषवर्जिता इति परिहारः ६६ अथ जामित्रदोषं भ्रमरविलसितेनाह लग्नादिति विवाहलग्नाच्चंद्राद्वा सप्तमभव
रात्रौ निरेकास्तिथ्यंशाः शनौचांशोपनिहिताः ६५ चापांशगेभोघटगेपतंगे कर्काजगेस्त्रीमिथुने स्थिते च सिंहलिगेनक्र
धटे समाः स्युस्तिथ्या द्वितीयाप्रमुखाश्च दग्धाः ६६ लग्नाच्चंद्रान्मदनभवनगेखेटे न स्यादिह परिणयनं किंवा वाणांशुग
मितलवगे जामित्रस्यादर्शभकरमिदं ६७ एकार्गलोपग्रहं पातुलता जामित्रकर्त्तृरुदयास्तदोषाः नश्यति चंद्रार्कव
लोपपत्न्ये लग्ने यथा कार्काभ्युदये तु दोषा ६८ उपग्रहं कुरुबाल्हिकेषुकलिंगवंगेषु च पातितं भ ॥ ७५ नगतेग्रहे परिणयनं न स्या
त् अस्यापवादः किंवेति ग्रहाधिष्ठितनवांशमारभ्य वाणांशुग ५५ मितलवगे पंचपंचांशमितनवांशगे चंद्रलग्ने वा जामित्रसूक्ष्मस्यात् यथा मेवेपंचम
नवांशे भौमो स्तितस्मात्तुलायां पंचमनवांशस्थश्चंद्रो निषिद्धोऽन्येऽष्टौ नवांशाः शुभाः एवं विधं सूक्ष्मजामित्रमिदमशुभकरं स्यात् अस्यापवादो व्य
वहारो च ये स्वोच्चेथवा स्वभवेनेस्फुरदंशुजालः सौम्यालये हितगृहे शुभवर्गगोवा जामित्रकारिपरिसंचितदोषराशिं हत्त्वाददा तिबहुशः सुखमेव चंद्र
दिति ६७ अथेकार्गलादिदोषाणां अपवादं साक्षाद् सिष्टवचनमेवं द्रवज्रयाह एकार्गलेति चंद्रार्कवलोपपत्ने स्वोच्चे मित्रादिराशिस्थितत्वरूपे विहित
स्थितत्वरूपे च सति एकार्गलादयो दोषानश्यंति यथा कार्काभ्युदये दोषारात्रिर्नश्यति ६८ अथकेषां चिदोषाणां देश विशेषणपरिहारमुपजात्याह उपग्रह

७६

स्पष्टार्थं अन्यच्च लतामालवकेदेशे पातः कौसलके तथा एकार्गलंतुका शरीरे विषं सर्वत्र वर्जयेत् युतदोषो भवेद्दौडे जाभिन्नस्य च यामुने वेधोषस्तु वि
 ध्याख्यदेशे नान्येषु केचनेति ६९ अथ दशयोगदोषमुपजात्याह शशांकेति चेद्यदि चंद्रसूर्यनक्षत्रयोर्युतेर्योगात्तत्रैः सप्तविंशतिभिर्भक्ताद्यः शेषस्तस्मिन्
 शस्यैकचतुःषट्दशैकादशपंचदशाष्टादशैकोनविंशतिविंशतिसंख्याकेसति एतेकाः दशयोगसंभवा भवन्ति शिशानां दशानामकानामभिहितत्वाद्
 शयोगइत्यन्यथासंज्ञा ७० अथ दशयोगफलं तदपवादं च शार्दूल विक्रीडितेनाह वाताभ्रेति शस्यशेषे वातदोषः स्यात् एकशेषेऽभ्रात् चतुःशेषेऽग्नेः षट्
 शेषे महीपात् दशशेषे चोरात् एकदशसू मरणम् पंचदशसू रुक् अष्टादशसू वज्रम् एकोनविंशेषु दाहः कलिः सकटक इत्यर्थः विंशतिशेषे क्षतिः द्रव्यना
 शः अथापवादः योगाक इति खंभूषुमादिरूपे योगाके समे युग्मसंख्याके सति दलिते धं अर्धकते मनुभिश्चतुर्दशभिर्युक्ते यो कः स्यात् तदास्त्रादश्विनीतो भ

सौराष्ट्रशाल्वेषु चलत्तितं भंत्वे जेतु विडंकि लसर्वदेशे ६९ शशांकसूर्यस्य युतेर्भशेषे खंभूयुगांगा निदेशातिथ्यः नागेंदवेंके दु
 मितानखाश्चैद्रवंति चैते वशयोगसंज्ञाः ७० वाताभ्राग्निमहीपचौरमरणं रुक्वज्रवादक्षतिर्योगांके दलिते समे मनुयुतेऽ
 थोजेतुसैकेर्धिते ॥ ॥ नक्षत्रं स्यात् अथौ जेतुसैकेर्धिते योगांके ओजे विषमसैके अर्धिते अश्विनीतः भंन सत्रं स्यात् यथा समांकाः दश। अर्धिताः पू

मनु १४ युतः १९ मूलं नक्षत्रं जातं ओजांके यथा विषमांके १५ योगः सैकः १६ अर्धितं ८ पुष्यनक्षत्रं जातं अथानंतरं मनुभिः संमिताश्चतुर्दशैरेवास्ति र्ध
 कू कमात्मलिखे ततः अनेन प्रकारेण यं नक्षत्रमागतं तत आरभ्य साभिजिन्नक्षत्रवृंदं अस्मिंश्चक्रे लेख्यतत्र नक्षत्रे ग्रहाः स्थाप्याः दिननक्षत्रे चंद्रः स्यात्
 प्यः तत एकरेरेवास्थयोः ग्रहचंद्रयोः परस्परबलोकनरूपे विधो मशु भदः उक्तं च ज्योतिः सारसागरे तिथ्यंगवैदेकदिग्दूनविंशदस्य भवाष्टादशविंश
 संख्याः इष्टे दुनासूर्ययुतो दुनाचयोगादमीचे दशयोगदोषाः मरुन्मेघाग्निभूपालचौरमृत्युरुजोशनिः कलिर्हानिर्देशदोषाः स्याज्यास्युः सर्वथा लु
 धैः योगांके विषमसैके समे सवसूलोचने दलीकृताश्विनीपूर्वदशयोगमुदाहृतम् दशयोगमहाचक्रे प्रमदाद्यदिविध्यते ॥ ६९ ॥ ६ ॥

सु० टी०
वि० प्र०
७७

ऋतैः सौम्यग्रहैर्वापिदंपस्योरेकनाशनमिति दशयोगापवादांतरमाह भरद्वाजः गुरौलग्नाधिपेशुक्त्रेस्वीर्ये लग्नकेन्द्रगेः दशदोषाविनश्यंति यथाग्नौत्
लराशयः व्यासः गुरुणा भृगुणा वापिसंयुते दृष्टमेव च दशयोगसमायुक्तमपिलग्नं शक्यं भावहम् ७१ अथपंचकारव्यबाणदोषशालिन्याह लग्नेने
ति शक्यं पक्षादिकागतास्तिथयो वर्तमानलग्नेनाढ्याः युक्ताः अंकैर्नवभिस्तथाः शेषे भागसंख्ये अष्टसंख्ये सगारव्याबाणः एवं द्विसंख्ये शेषे च दृष्ट्या
रव्यः चतुः संख्ये राजारव्यः षट्संख्ये चौरारव्यः एकसंख्ये मृत्युसंज्ञो बाणश्च ते बाणाः दक्षिणात्येषु महाराष्ट्रेषु प्रसिद्धाः ७२ अथव्यासमतेन बाणांसापवा
दमालिन्याह रसगुणेति रसगुणशशिनागाब्धिभिराढ्यात्वासौ संक्रांतियाताशकमितिश्चैतिकमधारयः सूर्यमुक्ताशनामितिः संख्यापंचधा स्याप्याक

भंदास्तादथसंमितास्तु मनुभीरेखाः क्रमात्संलिखेद्देधोस्मिन्ग्रहचंद्रयोर्नशकभदः स्यादेकरे स्वास्थ्योः ७१ लग्नेना
ढ्यायाततिथ्योक्ततथाः शेषेनागद्ध्यधितकेदुसंख्ये रोगोवद्द्वाराजचौरौ चमृत्युर्बाणश्चायं दक्षिणात्येषु प्रसिद्धः ७२ र
सगुणशशिनागाब्ध्यात्संक्रांतियाताशकमिति रथतथांकेर्यदापंचशेषाः रुगनलक्ष्मणचौरामृत्युसंज्ञश्च बाणानवह
तशरशेषशेषकेकेयसशल्यः ७३ रात्रौ चौररुजौ दिवानरपतिर्वह्निः सदासंध्ययोर्मृत्युश्चाथशनौ वृषाचिदिमृत्तिभौमेग्नि

लादिकमुपेक्ष्यं क्रमेण षट्त्रिंशत्पंचतुर्भिराढ्यासंभोज्यांकेर्नवभिस्तथासति यदापंचशेषायस्मिन्स्थलेपंचशिष्यंतेतक्रमेण चौरारवौ ॥
रुगादिबाणो ज्ञेयः यथा आदौ पंचशेषे रोगबाणः द्वितीयपंचशेषेः ग्निबाणः तृतीये राजबाणः चतुर्थे चौरबाणः पंचमे मृत्युबाणः तस्मात्तद्वयं भवतीत्य
र्थः अपंबाणः शल्यरहितः तेन स्वल्पदोषः तदपवादभूतः सराल्यो बाण उच्यते न वेति यानि प्राणामतानि शेषाणि तेषामैकेन बहते पश्चात्तद्वयं सति सर
ल्पसहितो बाणः स्यात्पंचव्यतिरिक्तशेषशल्यरहितो दुष्ट इत्यर्थः अन्यैस्तु तिथिवारमलग्नांकारसाग्न्यज्जाष्टवेद्युकूनंदात्तपंचशेषरुक्वह्निरा
द्वचौरमृत्युकृदिति ७३ अथसमयभेदेन चारभेदेन कर्मभेदेन च त्रिविधं बाणपरिहारं शार्दूलविक्रीडितेनाह रात्रौ चारेति चौररुजौ वाणो रात्रौ स्याज्यौ

दिवानरपतिः राजबाणस्यज्यः ॥

वह्निवाणः सदादिवारात्रौ साज्यः संध्ययोः सायंप्रातः संध्ययोः मृत्युवाणस्त्याज्यः ज्योतिः प्रकाशे रोगं चौरं त्यजेद्वात्रौ दिवाराजन्यपंचकं संध्ययोर्मृत्युदंत्या
 ज्यं सर्वं रावह्निपंचकमिति अथवासरमेदेन परिहारः अथेति शनिवारे नृपवाणः विद्विबुधवारे मृतिवाणः भीमिग्निचौरैर्वाणैरवैरोगवाणस्त्याज्यः उक्तं च ।
 रवौ रोगं कुजे वह्निं शनौ च नृपपंचकं वर्ज्यं पुनः कुजे चौरं बुधवारे च मृत्युदम् अथकार्यमेदेन परिहारः अथेति क्रमत एषु शरु भकर्मसू एते वाणाः वर्ज्याः य
 था व्रते यज्ञोपवीते रुक् गृहस्याच्छादनेऽग्निः नृपसेवायां राजवाणः यनिचौरः पाणिग्रहे मृतिवाणो वर्ज्यः उक्तं च नृपारब्धे नृपसेवायां गृहगोपेऽग्नि
 पंचकम्याने चौरं व्रते रोगं त्यजेन्मृत्युं करग्रहदति ७४ अथग्रहदृष्टिमुपजातिकयाह त्र्याशमिति येस्वेदाः यस्मिन् स्थानस्थिताः तस्मात् कथ्यमानानि
 स्थानानि चरणाभिवृद्ध्या पश्यंति तथा त्र्याशं च तीयदशमं च एकचरणदृष्ट्या पश्यंति अनेन तत्तद्द्रोड्बुवफलं चरणाभिवृद्धौ भवतीति सूचितं मंददति मे

रोगोश्च व्रतमेहगोपचपसेष्या न पाणिग्रहे वर्ज्याश्च क्रमतो बुधैरुगं न लक्ष्म्या पारचारा मृतिः ७४ त्र्याशं त्रिकोणं चतुरस्र
 मस्तपश्यंति रेवताश्चरणाभिवृद्ध्या मंहो गुरुर्मूमिसूतः परे च क्रमेण संपूर्णदृशो भवति ७५ यदा लग्नां शेषो लवमथ
 तनुं पश्यति युतो भवेत्तदा यंबोदुःशुभफलमनल्यं रचयति ॥ ७५ ॥ शनैश्चरः स्वस्थानात् त्र्याशं संपूर्णदृक् चतुश्चरणदृष्टिः एवंगुरुस्त्रिा

कोणे पूर्वदृक् भूमिसूतश्चतुरस्रे पूर्णदृक् परेऽर्कं चंद्रबुधशुक्राः सप्तमे पूर्णदृशः ७५ अथोदयास्तशुद्धिः शिरवरिणी भुजंगप्रयाताभ्यामाह यदा लग्नां शेष
 दृति लवेशो लवमितिलग्नशः लग्नां शस्तेस्येशः स्वामी लग्ननवांशस्वामी लवनवांशं पश्यति वाऽथवानवांशे न सह युतो भवेत्तदा बोदुर्वरस्यानल्यं शुभफ
 लं रचयति यथामेष लग्ने मिथुनां शस्तरीशो बुधस्तुलायां मिथुनं पश्यति तत्र तिष्ठति वा अयमुदयांशशुद्धेः प्रथमप्रकारः तदभावे तु लग्नां शेषस्तनुं लग्न
 पश्यति लग्ने न सह युतो भवेत्तदा पिवोदुःशुभफलमनल्यं स्यात् यथा मेष लग्ने एव मिथुननवांशः स्वामी बुधो मकरे नवांशं पश्यति किंतु लग्नं पश्य
 ति अथ मेष एव तिष्ठति अयमुदयशुद्धेर्द्वितीयः प्रकारः लवदूनस्वामी लवान्नवांशात् ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥

मु०टी०
वि०प्र०
७८

यूनं सप्तमनवांशः तत्स्वामी लवमदनभंलवान्मदनभंसप्तमनवांशं पश्यति तेन सह युतो भवेत् तदावध्वाः अनसंबद्धशुभं रचयति यथा मिथुननवांशा
त्सप्तमो धनुः शः ॥ तरीशोगुरुमैधेधनुः पश्यति तत्र तिष्ठति वा अयमस्तशुभेः प्रथमप्रकारः तदन्तर्भेतुलवयूनस्वामी लग्नान्मदनं सप्तमं
भवनं पश्यति युतो वा सप्तमभवने तदावध्वाः शुभं यथा गुरुः कर्केस्वनवांशं पश्यति किंतु सप्तमभवनं तुलां पश्यति अथवा तुलायामेवास्ति तदावध्वाः शु
भं अयमस्तशुभे द्वितीयः प्रकारः इतरथेति यदा लग्नांशे शोलवंतनुंवानुपश्यति तत्र युतोवानस्यात् तदा वरस्याशुभं एवं लवयूनस्वामी नवांशं सप्तमं वानप
श्यति तत्र युतोवानस्यात् तदा कन्याया अशुभं कश्यपः स्वस्वशेनोदयास्तंशो वीक्षितो वाथसंयुतो लग्नं वास्तगृहं तदंशे शोनेक्षिते युजमिति ७६ लवेशु
ति नवांशस्वामी नवांशं प्रपश्येत् लग्नस्वामी लग्नं प्रपश्येत् तदा वरस्य शुभं एवं लवयूनयो नवांशात्सप्तमनवांशस्वामी अंशयूनं अंशं सप्तमराशिं पश्येत्

लवयूनस्वामी लवमदनभंलग्नंमदनं प्रपश्येद्दावध्वाः शुभमिति रथाज्ञेयमशुभं ७६ लवेशोलवं लग्नपोलग्नगेहं प्र
पश्येन्मिथो वा शुभं स्याद् ७७ लवयूनयोः शंयुनं लग्नयोस्तं मिथो वैक्षते स्याच्छुभं कन्यकायाः ७७ लवपतिशुभमिति त्रवीक्ष
ते शंतनुं वा परिणयनकरस्य स्याच्छुभं शास्त्रदृष्टम् ॥ ७७ लग्नपोलग्नस्वामी अस्तं लग्नात्सप्तमभवनं पश्येत् तदा कन्यायाः शुभं स्यात्

वामिथः अंशसप्तमाधीशोलग्नं सप्तममीक्षते लग्नात्सप्तमाधीशश्चांशसप्तममीक्षते तदापिकन्यायाः शुभं स्यात् अत्राप्यन्यथा तदंशयोश्शुभमिति
र्थः नारदः लग्ननवांशकौ स्वस्वपतिना वीक्षितो युतौ न वेदान्यान्यपतिना शुभमिति त्रैण वा तथा वरस्य मृत्युः स्यात्ताभ्यां सप्तमोदयोः शकौ एव तौ वीक्षित
युतो मृत्युर्वध्वाः करग्रहे इति ७७ अथ पूर्वोक्तप्रकारेणोदयास्तशुभे रभावेत्तृतीयः प्रकार उच्यते मालिनी छंदसालवपतीति शुभं च तन्मित्रं चेति कर्म
धारयः लवपते लग्ननवांशे शस्य शुभग्रहः चंद्रबुधगुरुशुक्राणामन्यतमश्चेन्मित्रं स्यात्सवेदंशं नवांशं तनुं च वीक्षते तदा परिणयनकरस्य वरस्य
शास्त्रदृष्टं पुत्रादिप्राप्तिरूपं शुभं फलं स्यात् एवं मदनलवपस्यास्तंशे शस्य मित्रं सौम्यं तच्चोशनद्युमं ॥ ७७ ॥ ७७ ॥ ७७ ॥ ७७ ॥

राम
७८

अंशाल्लग्ननवांशाद्यूनसप्तमनवांशचेद्दीप्तते अथवातनुमदनगृहलग्नात्सप्तमभवनंचेद्दीप्ततेतरावध्वाः शर्मकल्याणंस्यात् यद्युभयत्रापिनवांशस्वा
मिनोमित्रपापग्रहश्चैतस्यदृष्टिरशुभैवेतिफलितार्थः चराहः श्रुद्धिस्त्विहस्यान्वयदोदयोशेखरेननवांशोशउपेतिश्रुद्धितरास्तत्सौम्यनिरीक्षितोयःशु
भायसस्यास्त्ववदंतिसंतइति केचिद्विवाहेवज्जयोगनिषिद्धमाह तल्लक्षण तिथिवारचनक्षत्रनवभिश्चसमन्वितः सप्तभिस्तुहरेद्रागेशांकेफलमादिशेत्
त्रिशेषेतुजलविद्यात्तंचशेषेप्रभंजनः सप्तशेषेवज्जपातोशेयंज्जस्यलक्षणमिति ७८ अथार्कसंक्रमणदोषमंजुभाषिण्याह विषुवायनेति विषुवंतुला
मेषसंक्रातां चतसृषुसंक्रातिषुपरपूर्वमध्यमानगतागामिवर्तमानान् दिवसान् बुधः शुभक्रियाविधौविवाहादौस्यजेत् इतरसंक्रातिषुसंक्रमणका
लात् परतोप्रेपूर्वप्रागपिषोडशघटिका मिलित्वाद्वात्रिंशत् घटिकास्यजेत् गुरुः अयनेविषुवेपूर्वपरमध्येदिनं त्यजेत् अन्यसंक्रमणेपूर्वाः परःषोड

मदनलवपमित्रंसौम्यमंशेषु जंवातनुमदनगृहंचेद्दीप्ततेशर्मवध्वाः ७८ विषुवायनेषुपरपूर्वमध्यमानदिवसांस्यजेदितरं
संक्रमेषुहि घटिकास्तुषोडशशुभक्रियाविधौपरतोपिपूर्वमपिसंत्यजेद्बुधः ७९ देवद्वयकर्तव्येषु ऐनाड्यौकाः स्वनृपाः क्र
मात् वर्ज्याः संक्रमणेऽर्कादेः प्रायोर्कस्यातिनिर्दिताः ८० घस्त्रेतुलालौवधिरोमृगाश्चौरात्रौजसिंहाजवृषादिवांधाः ॥ ६ ॥

शनाडिकाइति ७९ अथप्रसंगतसकलग्रहाणांसंक्रातिघटिरनुष्टुभाह देवेति यथाक्रमेणसूर्यादेः संक्रमणेएताघटिकावर्ज्याः यथा रवेः प्राकूपश्चा
त्त्रयस्त्रिंशत्घटिकास्त्याज्याः चंद्रस्यदे भौमस्यनवबुधस्यषट् गुरोरष्टाष्टौ अष्टाशीतिः शक्रस्यांकानव शनेः स्वनृपाः षष्ठ्यधिकंशतइति ८० अथप
ग्वंधवधिरास्यान्लग्नदोषानुफजातिकयाह घसइति घस्त्रेदिवसेतुलावृश्चिकौवधिरंसंज्ञकौ रात्रौमकरधनुसंज्ञौशेषस्यष्टवसिष्ठः तुलाचवृश्चिकश्चै
कदिकसेवधिरौतथा धनुश्चमकरश्चैववधिरौनिशिकीर्तितौ मेषोचषामृगेंद्रश्चदिवसांधाः प्रकीर्तिताः नृपुक्ककटकन्याश्चरात्रावधाः प्रकीर्तिताः ॥

कुंभमीनौचपंगृहोदिवास्त्रौयथाक्रमंइति ॥ ६ ॥ ६ ॥

सु० टी०
वि० प्र०
७९

अनेन तस्मिन्कालेऽधादिलग्नानि वर्ज्यानीत्यर्थः ८१ अथ केचिन्मतमाह बधिराधन्वीति स्पष्टार्थे ८२ अथेषां प्रयोजनं सापवादं प्रहर्षिण्याह दाम
रिद्रमिति पद्मवंगेपगुलगेने अन्यस्पर्शं ८३ अथ विहितनवांशाश्चित्रद्वन्द्वसाह कार्मुकेति युग्मामिथुनरथानवांशाः द्रुष्येवामीननवांशे विकल्पेन वा
शब्दरक्षयमतसूचनार्थः एषांशेषु यर्हि उपयामो विवाहो भवेत्तर्हि कन्यासतीपतिव्रता भवेत् ८४ अथ विहितनवांशे कचिन्निषेधं श्रीच्छदसाह अंत्यनवांशे
ति विहितनवांशेषु यथा मेषलग्ने धनुर्नवमांशातिमादत्येवं विधे विषये काचन कन्यानपरिणयानविवाहा परंतु वर्गोत्तममंति मज्जवांशं हित्वा तत्र

कन्याच्युक्त्वा कर्कटकानिशोधादिनेघटोत्प्रेनिशिपंगुसंज्ञः ८१ बधिराधन्वितुलालयोपराह्णे मिथुनं कर्कटके गनानिशांघाः ५
द्विसाधा हरिगोक्रियास्तुकुजासृगकुंभांतिमभानिसंघ्ययोर्हि ८२ दारिद्र्यं बधिरत्तनौ दिवांधलग्ने वैधव्यं शिशुमरणं नि
शांधलग्ने पद्मवंगे निखिलं धनानि नाशमीयुः सर्वत्राधिपयुरुदृष्टिभिर्न दोषः ८३ कार्मुकतौ लिक कन्या युग्मलवे द्रुष्य
गेया यर्हि भवेदुपयामस्तर्हि सतीखलुकन्या ८४ अंत्यनवांशे नच परिणयाकाचन वर्गोत्तमभिह हित्वा नोचरलग्ने च
रलवयोगे तौ लिमृगस्थे शशिभृति कुर्यात् ८५ व्यपेशनिःखेव निजस्तृतीये भृगुस्तनौ चंद्रखलानशस्ताः लग्नेट्कविभ
ग्लोश्चरिषो मृतौ ग्लो लग्नेट्शुभांशश्च मदेच सर्वे ८६ ॥ ८६ ॥ ८६ ॥ ८६ ॥ ८६ ॥ ८६ ॥ कालभैरव ॥

विवाह उचित इव यथा मिथुनलग्ने मिथुननवांशे अंत्योशका अपि श्रेष्ठाय दिवर्गोत्तमा ह्युयादतिकश्यपेक्तेः नोचरलग्न इति तौ लिमृगस्थे तुलामकर
स्थे चंद्रे चरलग्ने विहितचरलवयोगे नो कुर्यात् यथा मेषलग्ने तुलांश इति ८५ अथ लग्नमंगमुपजात्याह व्यपेशनिरिति द्वादशेशनिर्नोशस्तः खेद
शमिऽवनिजोमौमानशस्तः लग्ने चंद्रखलाः चंद्रः पापग्रहाश्च नशस्ताः लग्नेट् लग्नस्वामी कविः शुको ग्लोश्चंद्रश्चरिषो षष्ठे नशस्ताः ग्लोश्चंद्रः लग्नेट्
लग्नस्वामी शुभावुधगुरुशुक्रा आरिभौमश्च एते मृतावष्टमे नशस्ताः मदेसप्तमे सर्वग्रहमशस्ताः ८६ ॥ ८६ ॥ ८६ ॥ ८६ ॥ ८६ ॥

रामः
७९

अथरेवाप्रदावसंततिलकयाह त्र्यायेतिस्पर्शार्थम् ८७ कर्तर्यादिमहादोषाणामपवादंशादूलविक्रीडितेनाह प्रांपौकर्त्तरिकारकाविति कर्त्तरिकार
कोग्रहोरिपौग्रहेशत्रुगृहेस्थितौ नीचेनीचराशिगो अस्तगौ अस्तगंतौ तदा कर्त्तरीदोषेनैव स्यात् कश्यपः पाषयोः कर्त्तरीकर्तोः शत्रुनीचगृहस्थयोः यदा वा
स्तगयोर्वापिकर्त्तरीनैवदोषदेति अयसितेश्रुके अरिनीचगेशत्रुगृहेगेस्वनीचगृहेगेवासतितत्रषष्ठदोषो भृगुषष्ठदोषोपिन स्यात् कश्यपः नीचराशिगतेरु
केशत्रुसेत्रगतेपिवा भृगुषट् स्थितोदोषोनास्ति तत्र न संशयइति भौमेस्ते अस्तगतेरिपुनीचेशत्रुगृहेगेनीचगृहेगेवाऽष्टमभौमेदोषक न्न स्यात् कश्य
पः अस्तगेनीचगेभौमेशत्रुसेत्रगतेऽपिवाकुजाष्टमो भ्रुवेदोषो न किंचिदपि विद्यते अथराशिनिचरेनीचेनीचनवांशकेवासति द्वादशाष्टमषष्ठस्थाने स्थि

त्र्यायाष्टषट् रुरविकेतुतमौर्कपुत्रारुआयारिगः क्षितिकृतो द्विगुणायगोज्ञः समव्ययाष्टरहितोज्ञगुरु सितोष्टत्रिद्यूनषट्
व्ययगृहान्परित्यक्तस्तः ८७ पापौकर्त्तरिकारकोरिपुगृहेनीचेस्तगेकर्त्तरीदोषेनैवसितेऽरिनीचगृहेगतस्यषष्ठदोषोपिन भौ
मेस्तरिपुनीचगेनहि भवेद्भौमेष्टमोदोषकनीचेनीचनवांशकेशशिनिरिः फाष्टारिदोषोपिन ८८ अद्यायनर्तुतिथिमासभप
क्षरगधतिथ्यंधकाणवधिरांगमुरवाश्रदोषाः नश्यतिविदुरुसितेषिहकेंद्रकोणेतद्वचपापविधुयुक्तनवांशदोषाः ८९ ॥ ६

तचंद्रदोषोपिन स्यात् नीचराशिगतेचंद्रेनीचांशकगतेपिवाचंद्रेषष्ठाष्टरिः फस्थदोषोनास्ति न संशयइतिकश्यपोक्तेः ८८ अथाब्ददोषाद्यनेकदोषापवा
हं वसंततिलकयाह अद्यापनेतिविदुरुसितेषुकेंद्रकोणेतद्वचपापविधुयुक्तनवांशदोषाः नश्यति कश्यपः अद्यायनर्तुमासोऽस्याः पस्यतिथ्यसंभवाः का
णवधिरौदुतादग्धलग्नतिथेर्भवाः अकालजाश्रुनीहारिविद्युत्यास्वभ्रसंभवाः परिवेषेप्रतीसूर्यशक्रत्वापध्वजादयः दोषप्रहामंगलेषुकालजाश्रुनदो
षराः गुरुर्कोपिकेंद्रस्थः श्रुकोवापदिवाबुधः हरेः स्मृतिर्यथाहंतितद्दोषास्त्रिकोणगः लतोपग्रहचंडीशचंद्रजामित्रसंभवान् तत्केंद्रगो गुरुहेतिरु
पर्णः पन्नमानिबतहतिचेतथायदिष्णाः क्रूराः विधुश्चंद्रसैर्युक्तोयो नवांशस्तदोषोपिनश्यति उक्तंच सक्रूरराशेरश्रुभोनवांशः प्रोक्तः सपापोपिविलग्न

सिद्धः शिकणिकेन्द्रगुरुः सितवापयदातरासाव

शु०टी०
वि०प्र०
८०

अथान्यान्यपरिहारान्शालिन्याह केंद्रेकोणइति केंद्रे सप्तमरहिते १।४।१० कोणेनवपंचमेवातत्रगुरौसतिसर्वेदोषानाशमायांति कश्यपः काव्येगुरौवासौ
म्येवायदाकेंद्रत्रिकोणगे नाशयत्यखिलादोषाः पापानीवहरिस्मृतेः अथवा आयेएकादशेरवौसतिसर्वेदोषानाशमायांति बालग्नचंद्रेवावर्गोत्तमेराशि
नवांशयुक्तेसति यथा मिथुनेमिथुनोनवांशस्तदापिदोषनाशः द्वितीयवाशब्दस्यानुक्तसमुच्चयार्थत्वात् चंद्रोल्गनाडुषचयेसर्वदोषविनाशकः उक्तच।
यत्रैकादेशगः सूर्योदोषानाशययुस्तदा स्मरणदेवरुद्रस्यपापंजन्मशतोद्भवे वर्गोत्तमगतलग्नेसर्वेदोषालयंययुः चंद्रोवाप्यथवायेपिग्रीषेकुसरितो
यथाचंद्रेति एकादशेचंद्रेसतिदुर्मुहूर्त्तांशदोषाः दुर्मुहूर्त्तारवावर्यमेत्यादयः अंशदोषाः पापग्रहनवांशाख्याः तेसर्वतद्दत्तनाशमायांतिकश्यपः मुहूर्त्त
त्तल्लग्नषट्चर्मकुनवांशग्रहोद्भवाः येदोषास्ताब्बिहंत्येवयत्रैकादशगः शशी ज्योतिर्निबधेनसत्रदोषकनवांशदोषगंडातदोषचमुहूर्त्तदोषं विरुद्धपंच

केंद्रेकोणेजीवआयेरवौबालग्नेचंद्रेवापिवर्गोत्तमेवासर्वेदोषानाशमायांतिचंद्रेलाभेतद्दुर्मुहूर्त्तांशदोषाः ९० त्रिकोणेकें
द्रेचामदनरहितेदोषशतकंहरेतसौम्यः शुक्रोद्दिगुणमपिलक्षंस्फुरगुरुः भवेदायिकेंद्रेगपउतलवेशोयदितदा समूहदोषा
णादहनद्वत्लंशमयति ९१ द्वादोद्दिग्भृग्वोः पंचेदौरवौसार्धत्रयोगुरो रामामंदागुकेत्वारिसार्धैकैकंविशोपकोः ९२ ॥ ६

गविरुद्धदोषनिशाकरोलाभगतोनिहंति ९० अथसामान्यतोदोषसमूहपरिहारंशिरस्वरिण्याह त्रिकोणेतित्रिकोणेसप्तमरहितेकेंद्रेयदिसौम्योबुध।
स्तिष्ठेतदोषशतकंहरेत उक्तस्थानेशुक्रोपिद्दिगुणंद्दिशतीहरेत् उक्तस्थानस्थितोगुरुरपिलक्षंदोषोन्हरेत् भवेदिति अंगपोल्गनस्वामीउतसार्थलवेशोल्ग्न
गतनवांशनाथोवा आयेकेंद्रेयदिभवेत्तदासर्वेदोषान् हरेत्दोषाणांसमूहनाशयति यथा दहनोःमिस्तुलंकार्यासमिव लग्नेद्वलग्नाशनाथोवा आयेगःकें
द्रगोपिवाशशिनिहंतिदोषाणाभिधनानीचपावकइति ९१ अथलग्नविंशोपकोअनुष्टुभाह द्वाविति ज्जभृग्वारेकोप्रहयोः सतोर्दोद्दिग्विशोपको ९२
वविधेचंद्रेपंच सूर्येसार्धोस्त्रयः ३। ३० गुरोर्गमास्त्रयः मंदः शनिः अग्रहः केतुः आरो भौमः एषुप्रत्येकसार्धमैकैकम् १। ३० विंशोपकाज्ञेयाः ९२ ॥ ६ ॥

रामः
८०

ग्रहवशेनश्वशरुदिविभागसंप्रयेजनमुपजात्याह श्वशुरिति सितःकन्यायाःश्वशूःसूर्यःश्वशरुःतनुर्लग्नेतनुःशरीरंस्यात्जामित्रपःसप्तमाधीशोदपिः
 तोभृत्तो मनःचंद्रोऽपतेषांशुकादीनांबलंविचार्यतांत्रिकःसिद्धंतवेताविवाहताविवाहादनंतरंश्वशरुसदीनांरुखंस्यादितिप्रवदेत्केचिद्विशेषतरमप्युक्तं
 सूर्योऽपतिःस्त्रीचविधोस्तथाराहितंरुतोज्ञाच्चरुखंगुरोश्चधर्मःसितादर्कंरुताश्चेशमवृथात्समुद्गाहविधौस्युक्त्येति ९३ अथसंकीर्णजातीनांविशेषं
 मत्तमपूरच्छंदासाह कृष्णेषुसूक्ति कृष्णेषुशनिभौमार्कवारे विवाहोक्तनक्षत्रभिन्ननक्षत्रेषुवकाशदुष्टयोगेषुसंकीर्णानामनुलोमप्रतिलोमजा
 नामपिषदिकरपीडाविवाहःस्यात्तर्हि साकरपीडासुतायुर्धनलाभप्रीतिप्राप्त्यैभवति एषास्थितिवासःवाग्रहणात्एतद्भविप्रागुक्तदिनेपिविवा
 श्वशूःसितोऽर्कःश्वशरुस्तनुस्तनुर्जामित्रपःस्यादयितो मनःशशी एतद्वलंसंप्रतिभाव्यतांत्रिकस्तेषांरुखंसंप्रवदेद्विवाहनः
 ९३ कृष्णेषुसौरिकुजार्केपिचवारे वर्ज्येनक्षत्रेयद्विवास्यात्करपीडा संकीर्णानांतर्हि सुतायुर्धनलाभप्रीतिप्राप्त्यैसाभ
 वतीहस्थितिरेषा ९४ गांधर्वादिविवाहेऽर्काद्देहधनेत्ररगुणं ३द्वः १॥ ९॥ २ ॥ ७७हः कार्यइति ९४ अथगांधर्वादिविवाहेवि
 शेषमनुष्टुभाह गांधर्वादीतिप्राजापत्याब्राह्मदेवार्षसंज्ञाःविषांहाउक्तकालेएवकार्याःगांधर्वाकरराससंपैशाचकारव्याःसर्वकालिकार्याःश्रीपतिः
 प्राजापत्यब्राह्मदेवार्षसंज्ञाःकालेषूक्तेष्वेवकार्याविवाहःगांधर्वारव्यंश्चासुरोराससंचपैशाचोवासर्वकालंविधेयइति तत्रकेचिदर्कात्सूर्यनक्ष
 त्रात् वेदेनश्रादिभिषुक्रमेणसत्स्यात्अयमर्थःसूर्याक्रांतनक्षत्रमारभ्यचत्वार्यशुभानिततोद्देशरुमेतनस्त्रीप्यशुभानीतिक्रमेणत्रिपद्यांत्रयाणांपा
 रावांसमाहास्त्रिपदीतस्यांब्रह्मविष्णुरुद्रपदाभिधचक्रत्रयेइत्यर्थःएकस्मिन्नपिपदेयदशभंतदशभमेवपदत्रयपञ्चभंतच्छुभंइतिरुत्तराक्रम
 भशुभानिक्रमेणपठितानि एवंपदत्रयाणांमुख्यार्थकथनात् पृथक्कथनानुपयोगःतथाचपदत्रयमुक्त्वाभूपालकृष्णमेवंपदत्रयेरुद्रंनक्षत्रंदाप

॥ ७७ ॥

मु.दि.
वि.प्र.
८१

गांधर्वास्तरपैशाचराक्षसेषु विचिंतयेदिति ९५ अथविवाहास्त्राकृ कर्तव्यानामावश्यककृत्यानां दिनशुद्धिं पृथ्वीच्छंदसाह विधोर्बलेति अत्रचंद्रब
लमावश्यकत्वेन विचार्ये वारकोमांगलकलशः ग्रहभूषणचित्रलेखनादि अंमणविभूषणसमार्जनमोमयाद्यालेपः अथचवेदिकाचत्वरंबधूवरोप
वेशनार्थस्यलविशेषः मंडुपोग्रहाच्छादनंकटादिनावितादिनावा बहुवचनात् कटाहो धारोपणहरिद्राचंदनकंजिकाधारणादिसकलशुभारंभा
कउद्गाहतः पूर्वंविवाहोक्तैरुडुभिर्नक्षत्रैः पंचांगशुद्धिसहितेदिनेरचयेत् उपलक्षणत्वात्तत्रक्षत्रैरुपनयनाहावपि पूर्वशुभकर्मप्रारंभान्वि
रचयेत् तथाइदंकार्यजातत्रिनवषण्मतेदिनेपूर्वेन आचरेत् चित्राविश्वस्वाशततारकाश्विनीज्येष्ठाभरण्यौ शिवभाच्चतुष्टयमहित्वा प्रशस्तं

कुशुयुगांघगाईग्नि ३भूरा माशस्त्रिपद्यामशुभाशुभाः ९५ विधोर्बलमवेस्यवाटलनवारकं गृहंगणविभूषणान्यथचवेदिकामं
उपान् विवाहविहितोडुभिर्विरचयेत्तथोद्गाहतोन पूर्वमिहमाचरे अत्रिनवषट्मतेवासरे ९६ हस्तोच्छ्रायावेदहस्तैः समं
तात्तुल्यावेदीसद्यनोवामभागं युग्मेघस्त्रिषष्ठहीनेचपंचसप्ताहेस्यानमंडपोद्गासनंसत् ९७ मेषादिराशिजवधूवरयो
र्बेदीश्चतैलादिलापनविधौ कथितात्र संख्या शैलादिशः शरदिगसनगाद्रिबाण बाणासबाणगिरयो ७।९०५।९०।५।
७।७।५।५।५।५।७ विबुधैस्तुकेश्चित् ९८ ॥ ७५ फलतैलवैदिकाप्रदानकंकंडनमंडकादिकमिति देवत्तमनोहरोक्तेः तत्रैव मूलेंदुसू

श्रवणार्कपोष्मविश्वेशचित्रानलरेवतीषु संस्थापनंकंजिककुंडिका यावारेरविभूमिकृतस्यशस्तमिति ९६ अथवेदिलक्षणमंडपोद्गासनेदिना
नियमंचशास्त्रिन्याह हस्तोच्छ्रायेति स्पष्टार्थः नारदः हस्तोच्छ्रिताचतुर्हस्तैश्चतुरस्रांसमततः संमैश्चतुर्भिः सरलक्ष्मैर्बामभागेस्वसद्यनः मंडपोद्गास
नंकार्यंसमेतुदितुदिवसेबुधैः षष्ठतुविषमेनेष्टउत्कासप्तमपंचमामिति ९७ कैश्चित्तैलादिलापनिसंख्यानियमउक्तस्तमाह मेषादिराशिजिति स्पष्टे

विश्वेशचित्रादिप्रसिद्धम् ९८ ॥
८१

अथ प्रातः शिष्टं मंडपादौ स्तंभनिवेशनं इन्द्रवज्रयाह सूर्येति कन्यातुल्यसिंहगतेऽर्केशैर्बेर्दशनकोणे विवाहादौ स्तंभः स्याप्यः वृश्चिकधनुर्म
करस्थिते वायुकोणे मीनमेपकुंभस्थिते निर्ऋतिकोणे वृषमिथुनकर्कस्थितेऽग्निकोणे स्तंभः स्याप्य इत्यर्थः ९९ अथ गोधूली च शसं मंदाक्रांतमाह नास्या
मिति स्पष्टार्थं गोधूल्यधिकारिण आह नारदः घ्राच्यानां च कलिङ्गानां मुष्णा गोधूलिकं स्पृतं गांधर्वीदिविबन्धुवैश्यादाहे च योजयेत् भूपालवल्लभे विप्रेषु घटिका
लभेद् तद्यंगो रज्जुबुधैः संकीर्णो गोरजः शस्तपरेषु द्वितयं शुभं घटिकालग्नभावे कार्यं विप्रे स्तुगोरजो लग्नमिति महाराष्ट्रान्तरिक्षज्योत्स्नाधिष्ठारिकेषु च।
कारयेद्गोरजो यावत्तावत्तु ग्नं शुभं भावहमिति देवज्ञमनोहरे कुलिकं क्रान्तिसाम्यं च मूर्त्तौ षष्टाष्टमः शशीपंचमो धूलिके स्याज्या अन्यदोषाः शुभभावहा इति तत्रो

सूर्ये गनासिंहधटेषु शैवे स्तंभोलिको दंडमृगेषु वायौ मीनाजकुंभे निर्ऋतौ विवाहे स्थाप्योऽग्निकोणे वृषयुग्मकर्के ९९ नास्या
मृक्षनचतिथिकरणे नैवल्लग्नस्पृशितानो वा वारो न चलवविधिर्नो मुहूर्त्तस्य चर्चा नैव प्रायोगेन च मृत्तिभवनं नैव जामित्रदोषो
गोधूलिः सामुनिमिरुदिता सर्वकार्येषु शस्ता १०० पिंडी भूते हि न कृतिहे मंततौ स्यादधास्ते तपसभये गोधूलिः संपूर्णा स्ते जल
धरमाला काले त्रेधा योज्या सकलशुभकार्यादौ १०१ ॥ ७ धूलिकालः केशवार्केणोक्तः अत्रोभयत्र घटिका हलमिष्टमाहुरिति केचित्तु।

श्रावणदिनांते निशि पश्चिमायां पश्येत् तीयं रविबिंबभागं तस्मात्परं नाडिकयुग्ममेके गोधूलिकालं मुनयो वदंतीति यथायोग्यं देशव्यवस्था १०० अथ गोधू
लीभेदं जलधरमालाच्छं दसाह पिंडी भूत इति हेमंततौ शीतकाले मार्गादिमासचतुष्टये दिनकृति सूर्ये पिंडी भूते गालकसदृशे संध्यायां नीहारात्तत्त्वेन निःप्रभे
इत्यर्थः तस्मिन्समये गोधूली ज्ञेया तथा तपसमये उष्णकाले चैत्रादिमासचतुष्टये धास्ते अर्द्धविंबस्य दृश्यत्वे गोधूलिः जलधरमेघास्तेषां मालासमूहस्तरेयात्
श्रावणकेवर्षकाले श्रावणादिमासचतुष्टये सूर्ये संपूर्णा स्तेऽदर्शनं यस्यात् दृशे सति गोधूलिः जलधरमालाच्छं दोजाभापि सुचितं न केवलमिपं विवाहे किं
सकलशुभकार्यादौ ज्ञेया १०१ ॥ १०१ ॥ ७ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥

मु० टी०
वि० प्र०
८२

अथमो धूलीसम्बन्धश्च श्यवर्ज्यानि वैश्वदेवी चंद्रसाह अस्तंयाते इति गोधूलिरित्यनुवर्तते बृहस्पतिबारे सूर्ये अस्तंयाते गोधूलिः शुभः स्यात् न तु पूर्वार्धे
यामसद्भावात् तथा सौरेशानौ सार्के सत्येव गोधूलीशुभानत्वस्तानतरं कुलिकसद्भावात् क्रान्तिसाम्यमपित्याज्यम् तथा लग्नात्सायंकालीनलग्नात्
त्यावष्टमैरिपु भवने षष्ठे वालगने एव चाचंद्रे सति कन्यानाशः स्यात् लग्ने इति लग्नस्थमदनस्थमृत्युस्थे वा भौमे सति बौधुवरस्यनाशः स्यात् शेषस्य १०२
अथ सूर्यस्य षष्ठगतिमिंद्रवज्रयाह मेषादिगे इति मेषादिद्वादशराशिषु स्थूला कलात्मिकास्य षष्ठगतिरित्यर्थः १०३ सूर्यस्य तात्कालिकीकरणमनुष्ठुभाह
संक्रान्तियातेति पंचांगे यदिनेयावती षष्ठे च संक्रान्तिस्तत आरभ्य स्वाभीष्टदिनपर्यन्तं यावन्ति दिनानि घटीपलानि भवन्ति तैर्मेषादिष्टराशिस्थैर्कस्यस्य
अस्तंयाते गुरुदिवसे सौरैस्सार्के लग्नान्मृत्योरिपु भवने लग्ने चंद्रे कन्यानाशस्तनुमदनमृत्युस्थे भौमे बौधुर्लाभे धनसहजे ।
चंद्रे सौरव्यं १०२ मेषादिगे केष्टशरां ५८ नगाक्षाः ५७ सप्तशराः ५७ सप्तशरा ५७ गजाक्षाः ५८ गोक्षाः ५९ स्वतर्काः ६० कुरसाः ६१ कु
तर्काः ६१ कंगानि ६१ षष्टि ६१ नवपंच ५९ मुक्तिः १०३ संक्रान्तियातघस्राद्यैर्गतिर्निष्ठाः स्वषट् ६० हृता लब्धेनांशादिनायोज्यया
तर्कस्य षष्ठभास्करः १०४ तनोरिष्टांशकात्पूर्वनवांशादशसंगुणाः रामाप्ता लब्धमंशाद्यंतनोर्वर्गादिसाधने १०५ अर्का लुग्वात्सा
यनाद्गो ग्यमुक्तेर्भागेर्निष्ठात्त्वे दयात्वाग्निभक्तात् ॥ ७ ॥ षष्ठगतिर्गुणनीया षष्ठ्याभाज्यापल्लव्यं तैशाः अवशिष्टं कलादि अंशावयवास्ते आदिशब्द
वाच्याः तैर्यातर्क्यातराशिः सूर्यभुक्तमेषादि राशिर्युक्तः सन्नतात्कालिकः स्य षष्ठभास्करः स्यात् १०४ अथ लग्नानयनमाह तनोरिति लग्नस्य क्रियमृगास्येत्या
दिनायो नवंशो विचारितः सयावास्या आगच्छेत्तत्पूर्वनवांशायावंतः स्युस्ते दशगुणारंभे क्रिभिराप्ताय लब्धमंशाद्यं अंशकलाविकलात्मकं सत्तनोरिष्ट
कालिकं भुक्तं स्यत्ति न कत्वा प्रागुक्तकुजाशुक्रसौम्येत्यादि प्रकारेण षडुगसाधनं स्यात् १०५ अथैवंसाधिताभ्यां रविलग्नान्म्यां घटिकानयनं शालिन्याह ॥
अर्कादिति अयनं शसहितं सूर्यात् राशिभोग्यांशैः सायनसूर्यक्रान्तराशेः ।

रामः
८२

स्वदेशीयउदयाः मेषादिराशीनां बलात्मकं प्रमाणं गुण्यं स्वाग्निभिस्त्रिंशताभुक्तं लब्ध्यानिभोग्यानि च पलानिस्युः एवं लग्नात्सायनांशात् भुक्तांशैः स्वदेशीय
 ण्याः रवाग्निभक्तो लब्ध्यानिभुक्तानि पलानि एवंजातानां भोग्यभुक्तपलानां भुक्तं कार्यं तत्सायनो शलग्नार्कयो रंतरालोदयपलैर्युक्तं कार्यं षष्ठ्याभक्तं
 सूर्योदयादिष्टकामवेयुः १०६ विशेषं शालिन्याह चेल्लग्नार्कविति सायनांशलग्नार्कैकराशौ भवतस्तयोर्विशेषोऽन्तर्गणितः स्वदेशीय
 उदयः ततः स्वाग्निभक्तो लब्धमिष्टकालः सूर्योदयात्सायनत्रयदार्कात्सायनोदेकराशिस्थितं लग्नमूनं स्यात्तदायदृष्टकाल आगतः ससूर्योदयात्सा
 कुरात्रिशेषाभवेत् अयमर्थः आगतदृष्टकालः षष्ठ्याप्रपात्यप्राग्दिनीयसूर्योदयानंतरमेतावानिष्टकालः अथधारात्रिमानात् प्रपात्यप्राग्दिनीयसूर्योस्तानं
 तरेमेतावानिष्टकालः अथरात्रौ विशेषमानीतेदृष्टकाले अंशप्रवृत्तेः पंचपलानियोज्यानीति संप्रदायः तत्समयेपरस्परदर्शनं कार्यं इत्याह कश्यपः अ

भोग्यं भुक्तं चांतरालोदयाद्व्यं षष्ठ्याभक्तं स्वष्टनाड्यो भवेयुः १०६ चेल्लग्नार्कैसायनावेकराशौ तद्विश्लेषप्रोदयः रवाग्निभ
 क्तः स्वष्टः कालो लग्नमूनं यदार्काद्वात्रौ शेषेर्कात्स षड्नुनिशायां १०७ उसातान्सहपातदग्धतिथिभिर्दुष्टांश्च योगांस्तथाचं

द्वेज्योशनसमथास्तमयनं तिथ्यः स्यर्द्धां तथा ॥ ७ न्योन्यवीक्षणं सम्यक्कलमेकारयेत्सदेति कलमसाधनं घटिकायंत्रिणसाध्यं तत्रघटी
 स्थापनेनारदः ताम्रपात्रेजलेपूर्णे गंधैः पुष्पैरलंकृते तंदुलस्थेस्त्रयुंते शुकचिभूमावहर्ष्यते मंडलार्धोदयं बीक्ष्यजलपात्रे विनिक्षिपेत् तत्रमंत्रः यंत्राणां सु
 रव्ययंत्रत्वमिति धात्रापुत्रकृतं सौभाग्यमायुरारोग्यसुपुत्रधनहेतवे जलं यंत्रकमेतस्मादिष्टसिद्धिप्रदो भवेत् अथवासाधयेत्कालदृशागुलशंकु
 नेति शंकुघटीज्ञानं रामविनोदे मयोक्तं ततएवज्ञेयम् १०७ अथविवाहादौ शुभकार्येऽवश्यवर्ज्यानि विस्मरणार्थं शार्दूलविक्रीडितत्रयेणाह उसातानिति
 सेन्दुकरेति चूरांक्रांतमिति च उसातादीन् उद्वाहे विवाहे यज्ञोपवीतादौ शुभकर्मसूच्यजेदिति तृतीयश्लोकेनान्वयः उसातान् द्विव्यभौमातरिहात्
 लक्षणयत्संबंधिसप्तवर्ज्यान् दिवसान् पातौ महापातः क्रांतिसाम्यमितियावत् दग्धतिथयश्चापांत्यगेणो घटगे इत्यादिनोक्ताः एतैः सह उसातं त्यजे

१०७

मु०टी०
वि०१०
८३

तथादुष्टान् व्यतीपातादियोगान् चंद्रगुरुशुक्राणामस्तमयनमस्तंतिथ्यः सप्तद्वीतिथिसप्ततिथिवृद्धिचंद्रगंडांतंतिथिनसत्रलग्नानां त्रिविधम्
विष्टिर्भद्रासंक्रमदिनंसंक्रमकालोदुभयतोवर्ज्यघटिकाः अयवेविषुवेचपूर्वापरदिनसहितंसंक्रांतिदिनंज्ञेयम् तन्वंशपास्तंतनुर्लग्नम् अंशः ल
ग्नगतोविहितनवांशः तोपास्तः तोतन्वंशपोतयोरस्तं लग्नेशास्तंलग्ननवांशस्वाम्यस्तंच तथातन्वंशेशविधूनलग्नेशनवांशेशचंद्रान् अष्टमषष्ठस्था
नगान् तथापापग्रहवर्गान् १०८ सेंदुक्रूररवगोदयांशइंदुसहितंलग्नंलग्नांशंचक्रूरग्रहसहितंलग्नंलग्नांशंचेत्यर्थः उदयास्तशुद्धिउदयाशुद्धिमस्ता
शुद्धिचंद्रतस्याज्ञेयमशुभमित्याद्युक्तं चंडायुधं हर्षणविधृतिसांध्यस्यादिनोक्तं खाजूरव्याघातगंडइत्यादिनोक्तं दशयोगः सूर्यर्षचंद्रसंयुतेर्भशेषइत्या
दिनोक्तम् योगेग्रहयुतिः तत्सहितंजामित्रलताव्यधंजामित्रलग्नजामित्रचंद्रजामित्रंच लग्नाच्चंद्रान्मदनभवनगेइत्यादिनोक्तम् लताज्ञराहृषणैन्दु

गंडांतंचसविष्टिसंक्रमदिनंतन्वंशपास्तंतथातन्वंशेशविधूनथाष्टरिपुगान्यापस्यवर्गस्तथा १०८ सेंदुक्रूरस्वगोदयांशमु
दयास्ताशुद्धिचंडायुधान्स्वार्ज्जंरं दशयोगयोगसहितंजामित्रलताव्यधं बाणोपग्रहपापकर्त्तरितथा तिथ्यर्षवारे स्थितं दु
ष्टयोगमथार्धयामकुलिकाद्यान्वारदोषानपि १०९ क्रूरक्रांतविमुक्तभंग्रहणभंग्रहणं तव्यभंग्रहणं धोसांतं हंतंचके
लुहंतभंसंध्योदितंभंतथा ॥ ५५ सिताइत्यादिनोक्ता व्यधंपंचशलाकासप्तशलाकोक्तंच बाणाः पंचकंडुपग्रहः प्रसिद्धः शराष्टदिक शक्रनगत्या

दिपापकर्त्तरीसमा हारंद्द्वैकवचनं तिथ्युसवारोस्थितंदुष्टयोगंतिथिनसत्रवारैः कृत्वोऽस्थितमुत्पंबुष्टयोगम् यथा तिथिनसत्रोत्पंसांपर्द्धादश्यां वैश्व
मादिमइत्यादि तिथिवांशे इव सूर्यशंपचेत्यादि नसत्रवारो इव याम्यत्वाष्टमित्यादि तिथिनसत्रवारो इव हस्तार्कंपंचमीतिथावित्यादि दुष्टयोगं अर्धयामकु
लिकाद्यान्वारदोषानपि आदिशब्देन दुर्मुहूर्त्तारिकंच १०९ क्रूरक्रांतविमुक्तभंग्रहणं तव्यभंग्रहणं धोसांतं हंतंचके लुहंतभंसंध्योदितंभंतथा ॥
इं क्रूरस्यगंतव्यभंग्रहणं धोसाताः त्रिविधोसातादिव्यमौमांतरिक्षाः तैर्हंतंमम् ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥

सामः
८३

मु०टी०
वि०प्र०
८४

अर्थान्यतिथिषु रविभौमव्यतिरिक्तवारेषु शस्तइत्यर्थः अपरे बुधवारेपिनेष्टः ३ अथ विशेषं महेंद्रवज्रयाह ज्येष्ठे पतिज्येष्ठमिति विवाहतो विवाहानंतं
रं आदिमे ज्येष्ठे भर्तृगृहे स्थिता वधूः पतिज्येष्ठं हंति आदिमेऽधिके पतिं भर्तारं हंति आदिमेशु चावाषाढे श्वश्रूं भर्तृजननीं हंति आदिमे सहस्ये पौषे श्वश्रूं भ
र्तुः पितरं हंति आदिमे स्ये स्यमासे भर्तृगृहे तिष्ठंती तनुं निजं शरीरं हंति त्रियतइत्यर्थः तथा आदिमे मधौ चैत्रे तातगृहे पितृगृहे तिष्ठति तातं पितरं हंति इ
त्यर्थः यदि पित्राद्यभावः तर्हितन्मासि तत्रगृहा वस्थितौ सत्याम्पिनकोपि शोषइत्यर्थः न भयंतेषामभावे इत्युक्तेः ज्योतिर्निबन्धे विवाहास्यथमे पौषे आवा
ढे चाधिमासके नसा भर्तृगृहे तिष्ठे चैत्रे तातगृहेपिच आषाढे ज्येष्ठापलस कः अधिमासे स्यमासोपलसकः ३ ॥ इति मुहूर्त्तचिंतामणोपनिषत्पिताक्षरायां स्व

वधूप्रवेशः सन्नेष्टे रिक्तारार्के बुधे परेः २ ज्येष्ठे पतिज्येष्ठमथाधिके पतिं हंत्यादिमे भर्तृगृहे वधूः श्वश्रुचौ श्वश्रूं सहस्ये श्वश्रु
रं स्ये तनुं तातं मधौ तातगृहे विवाहतः ३ ॥ इति मुहूर्त्तचिंतामणोपनिषत्पिताक्षरायां वधूप्रवेशप्रकरणं सप्तमम् ७ चरेदथौ जहायने घटा
लिमीन्गे रवौ रवीज्यशुद्धियोगतः शुकभग्रहस्य वारं न्युग्ममीनकन्यका तुलावृषा विलग्नके द्विरागमं लघुध्रुवचरे स्र
पे मृदूडुभिः १ ॥ ७ कतटीकायां वधूप्रवेशप्रकरणं सप्तमं समाप्तम् ७ अथ द्विरागमनप्रकरणं व्याख्यायते ॥ तत्र वधूप्रवेशानंतरं परावृत्त

पितृगृहं प्राप्ताथ बध्वाः पुनर्भर्तृगृहे प्रवेशो द्विरागमनशब्दवाच्यस्तन्मुहूर्त्तप्रियंवचामरच्छंदसाह चरेदिति अथानंतरेषु लघुध्रुवादिनक्षत्रेषु ओजहां
यने विषमवर्षे प्रथमतः तीयादिवर्षे तथा घटालिमे षगे रवौ कुंभे वृश्चिके मेषे रवौ सति तथा वरस्य रवीज्यशुद्धियोगतः शुकभग्रहस्य वारं मियुनमीनकन्यातु
लावृषाणामन्यतमे लग्नशुकभयुतदृष्टे सति लघुध्रुवचराणि प्रसिद्धानि अस्त्रपोमूलम् मृदूडुनिप्रसिद्धानि एतेषु द्विरागमंचरेत् कुर्यात् अत्रिसामान्यतः गु

रुशुक्रास्तादिविचारः पूर्वोक्त एव ज्ञेयः १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ श्रीराम ॥

रामः
८४

शु० टि०
वि० प्र०
८५

चंडेश्वरः पित्रागस्त्रुचकुसुमयोः संभवो वायुदिस्यात्सत्युः कृद्भिर्भवतिरवेः सन्मुखो वाथरुक्रः कृद्भेलग्नेगुणवतितियौ चंद्रतरा विशुद्धौ स्त्रीणां पत्रा
भवति संफलो सेवितुं स्वामिसद्यं अथ भृगुः अंगिरावत्सवसिष्ठकश्यपात्रीणां भरद्वाजमुने कुलेकार्यः एतदंशो सन्नानां प्रतिशुक्रसंभवाद्दोषो नास्ति
वाहरायणः कश्यपेषु वसिष्ठेषु भृगव्यंगिरसेषु च भारद्वाजेषु वत्सेषु प्रतिशुक्रं न दुष्यतीति अयं चापवादो यात्रामात्रधारणः केचिद्सुमपवादो बुधसो
मुखोप्युचुः महेश्वरः तीर्थानां गमने तथैकनगरे ग्राम्यं च सौन्यं तथेति ४ पूर्वैः सह ७ ॥ इति दैवज्ञानं तस्मिन् दैवज्ञानं मुक्तिरचितायां स्वकृतमुहूर्त्त
चिंतामणिटीकायां प्रमिताक्षरायां द्विरागमनप्रकरणं अष्टमं समाप्तम् ८ अथाग्न्याधानप्रकरणं व्याख्यायते यत्र तु कालनियमेनाधानादिवि

भृग्वंगिरो वत्सवसिष्ठकश्यपात्रीणां भरद्वाजमुनेः कुले तथा ४ ॥ इति मुहूर्त्तचिंतामणौ द्विरागमनप्रकरणं अष्टमं स
माप्तम् ८ स्यादग्निहोत्रविधिरुत्तरेगोदिने शोमिश्च भुवांस्यशशिशक्रसुरेज्यधिस्थे रिक्तासुनोशशिकुजेज्यभृगोननी
चेनास्तंगतेन विजितेन च शत्रुगेहे १ नो कर्कनक्रद्वेषकुंभनवांशलग्नेनोभ्रेतनोरविशशीज्यकुजेत्रिकोणे ॥ १६ ॥

हितं तत्र न मुहूर्त्तविचारः यदा तु कालनियमाभावस्तदा मुहूर्त्तविचारस्तद्वसंतिलकेनाह स्यादग्निहोत्रविधिरिति उत्तरगेस्तिशे उत्तरायणगते
सूर्ये सति मिश्रकृत्तिका विशाखे भुवाणिरो हिण्युत्तरायणं अंत्यरेव तीक्ष्णमृगः शक्रो ज्येष्ठासुरेज्यधिस्थं पुष्यः शश्वत्सु अग्निहोत्रविधिः
स्यात् रिक्तासुनो कार्यं चंद्रमंगलगुरुशुक्रेषु नीचगते अस्तंगते विजिते गृहान्तरेषु तथा शत्रुगृहस्थितेषु अग्न्याधानं नो कार्यं १ अथ लग्नशद्विषसं
तिलकेनाह नो कर्कंति कर्कमकरमीनकुंभानानवांशलग्ने चाग्न्याधानं नो कार्यं लग्ने चंद्रे सति नो कार्यं चंद्रोपलक्षणत्वाच्छुक्रेपिनो कार्यं यस्य चा
धानलग्नस्थे चंद्रे च भृगुनंदने उपैतितस्य जातो ग्निर्निर्वाणसततं कुलमेतिकश्यपोक्तेः रविशशीज्येति सूर्यचंद्रगुरुभौमेषु त्रिकोणे केंद्रर्षवद्रिभवगे

परैर्बुधशुक्रशनिराहुकेतुभिः त्रिलाभेषु स्थितैः तृतीयैकादशषष्ठदशमस्थानस्थितैः सद्भिः आधानदिनं स्यात् निधनेति अष्टमस्थानशुद्धे लग्ने
अष्टमस्थानेशुभग्रहोपिनशुभः अथवा निधनशुद्ध इति निधनमष्टमलग्नकस्थितिसाधानकर्तुर्जन्मराशिलग्नभ्यामष्टमलग्नमित्यर्थः तस्य शुद्धत्वं
तद्भाव इति यावत् तेन युक्ते लग्नमित्यर्थः अत्र व्याख्या नद्वयेपि प्रमाणसद्भावाद्द्वयमपि युक्तं अत्र निधनशुद्धिश्च ताभ्यामुते लग्न इत्यर्थः २ अथा
ग्न्याधानकर्तुराधानलग्नवशाद्यागकर्तृत्वयोगाननुष्ठुभाह चाप इति जीविगुरीचापे धनुस्ते लग्नो गति आधानलग्ने धनु रारव्ये गुर्वधिष्ठिते सतीत्यर्थः
अयमेको योगः अथवा मौमे मेष लग्नस्थिते सति अयं द्वितीयो योगः अथवा आधानलग्नादशमे सप्तमे वा भौमे सति योग द्वयमेतत् अथवा जेचंद्रे षष्ठ
केन्द्रस्य षट्त्रिभवे च परैस्त्रिलाभेषु स्थितैर्नै धनशुद्धियुते विलग्नने २ चापे जीवितनुस्ते वा मेषे भौमे वरे दुर्ने षट्त्रयाये
जेरवो वा स्याज्जाताग्निर्यजति ध्रुवं ३ ॥ इति मुहूर्त्तचिंतामणौ अग्न्याधानप्रकरणं नवमं समाप्तम् ९ ॥ राजाभिषेकः शुभ
उत्तरायणे गुर्विन्दुशुक्रैरुद्दिता बलान्वितैः ॥ ५ ॥ तृतीयैकादशस्थानस्थे सतियोगत्रयमेतत् अथवा षट्त्रयाये सूर्ये सतियोगत्रयमेतत्
एवं विधे लग्ने योजाताग्निरग्निहोत्रकर्त्ता ध्रुवं निश्चयेन यजति ज्योतिरोमादियागं करोतीत्यर्थः ३ ॥ इति श्रीदेवज्ञोचंत्कृतं देवज्ञं मविरचितायां स
रुतमुहूर्त्तचिंतामणिटीकायां प्रमिताक्षरयामग्न्याधानप्रकरणं नवमं समाप्तम् ९ ॥ अथ राजाभिषेकप्रकरणं व्याख्यायते ॥ तत्र कालशुद्धिमिदं च
ज्जयाद्दशभिषेक इति उत्तरायणगते सूर्ये सति तथा गुर्विन्दुशुक्रैः बृहस्पतं शुक्रैरुद्दिताः सद्भिः तथा मौमाके प्रसिद्धे लग्नेण जन्मलग्नेशः देशेशो व
र्त्तमानजातकीषणहादशांतदेशयोः स्वामिनोः जन्मपोजन्मराशि स्वामी एते बलान्वितैः उच्चस्वगृहादिगृहस्थैः सद्भिः राजाभिषेकः शुभ उक्तः नोचैत्रेति
विषयः ॥ १११४ आरोमौमः निशा रात्रिः मलिक्नु चोधि मसः एषु जन्मभिषेको नोकार्यः ॥

मु-दी-
ग-प्र-
८६

चेत् सोमवासः सः सोमसेनापत्यभिषेकपरो ज्ञेयः मौमस्यसेनापतित्वात् गोविप्रराज्यापितृकर्मचतुष्यदेपीति चतुष्यदेराज्याभिषेक उक्तसोमवासः
 याभित्येवेति अत्राभिषेकेन क्षत्राणिलग्नशुद्धिं चंद्रवंशयाह शाक्रः श्रवेति शाक्रोज्येष्ठाः श्रवः श्रवणः सिद्धाण्यधिनीपुष्यरूपाः मृदुसिचित्रामृगरे
 वत्यसुराधाः ध्रुवाणिरोहिण्युत्तरात्रय एतेन संत्रैराजाभिषेकः शुभः अत्रचित्राग्रहणं ज्येष्ठाश्रवः सिद्धमृदुध्रुवपुसौम्यग्रहस्याहितिथीचस्तिताइतिमहे
 श्वरवचनात् अन्यग्रंथे तदभावात् शीर्षोदयइति शीर्षोदयाभिश्चनकन्यातुलावृश्चिककुंभारव्याः एषु अभिषेकलग्नेषु अथवा उपचये स्वजन्मलग्नात्त्वज
 न्मराशोर्वा उपचये त्रिषडे कादशदशमानादन्यतमेलग्ने सति शुभेशुभग्रहेतनौ लग्नगति सति अभिषेकः शुभः कर्षपः जन्मराशेरुपचये लग्ने शीर्षोद

भौमार्कलग्ने शदशे शजन्मपैर्ने चैत्ररिक्ता रनिशामलिम्लुचे १ शाक्रश्रवः सिद्धमृदुध्रुवोडुभिः शीर्षोदये वापच
 ये शुभे तनौ पापैस्त्रिषष्टाय गतैः शुभग्रहैः केन्द्रत्रिकोणासु धनत्रिसंस्थैः २ पापैस्तनौरुकनिधने मृतिः सुते पुत्रा
 निरर्थव्ययगेर्दरिद्रता स्यात्वे लसो भ्रष्टपदोद्युनां बुगैः सर्वशुभं केन्द्रगतैः शुभग्रहैः ३ ॥ ७७ ये स्थिरे शुभग्रहे स्थितियु

तेन युते वा स्थिते परैरिति पापैरिति पापग्रहैः तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थितैः शुभग्रहैः प्रथमचतुर्थसप्तमदशमनवमपंचमैकादशद्विती
 यस्थानस्थितैराजाभिषेकः शुभः २ अथ विषंशोसापवादमिंद्रवंशयाह पापैरिति तनौ लग्नस्थितैः पापग्रहैः रुक्मरोगः स्यात् राज्ञ इति
 शेषः निधने षष्ठे पापग्रहैः मृतिः स्यात् सुते पंचमे पापग्रहैः पुत्रार्तिः पुत्रपीडा स्यात् अर्थव्ययगेः द्वितीयद्वादशगैः पापैर्दरिद्रता स्यात् स्वदशमे
 पापैरुलसो निरुयोगः स्यात् युनां बुगैः सप्तमचतुर्थस्थानस्थैः पापग्रहैः भ्रष्टपदो भ्रष्टशुभैः स्यात् अथापवादमाह सर्वशुभमिति केन्द्रगतैः शु
 भग्रहैः सर्वभागुक्तदुष्टफलेशुभेशुभोदकं स्यात् ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥

रामः
८६

अथ विशेषं भुजंगप्रयातेनाह गुरुर्लग्नकोणइति लग्नेगुरुश्चेत्स्यादथवाणेनवपंचमेगुरुः स्यात् कुजोभौमोऽशौशत्रुगृहेषुः स्थः स्यात् स्वेशमे
 सितः शक्रः स्यात् एतादृशेभिषेकयोगे यो राजाभिषिच्येतसं सदा सर्वकालं राजलक्ष्म्या मोदते अयमेकोयोगः सौरिस्वर्यैः तृतीयायगौ स्यात् यथा
 सूर्यशनिस्वतीयेरविरेकादेशे गुरुः स्वबंध्याः खेदशमेवंधौचतुर्थे वाचिदुरुः स्यादेवंविधयोगः मिषिक्तस्पृष्टपस्य धित्री पृथ्वी स्थिरां सवहस्त
 ज्ञाते स्यात् ४ इति राजाभिषेकप्रकरणम् १० ॥ अथ यात्राप्रकरणं व्याख्यायते ॥ तत्र किंचित्कार्यमुद्दिश्य देशान्तरगमनम् यात्रेति साद्विधा परविषये वि
 जयार्थं गंतुं समरविजयाख्या निखिलापरयात्रा सामान्या सा भवेद्विधा कथिततिथिबारक्षेत्रभिमतफलदा भवेच्च सामान्या समराह्वये च यात्रायोगविल

गुरुर्लग्नकोणे कुजो रोसितः स्वसराजासहामोदते राजलक्ष्म्या तृतीयायगौ सौरिस्वर्यैः स्वबंध्योर्गुरुश्चेद्दूरित्री स्थिरसस्यात्
 पस्य ४ पूर्वैः सह १० यात्रायां प्रविहितजन्मनां नृपाणां गदातव्यं दिवसं मधुं द्रुजन्मनां च प्रश्नाद्यैरुदयनिमित्तमूलभूतैर्विज्ञाते
 त्यशुभशुभे बुधः प्रदद्यात् १ जननराशितद्वयद्विलग्नगेतदधिपौ यद्विवातत एववा ॥ ॥ ग्नसितीशयोगे प्रिति तत्र यात्राधिका

रिणः प्रहर्षिण्याह यात्रायामिति प्रविहितव्याघटिकादिना ज्ञातजन्मस्तक्षणया तत्कालीनलग्नकुंडलिकाग्रहसंखितशुभाशुभफलैर्दकज्ञानयेषां
 तेषां नृपाणां यात्रायां दिवसं दातव्यं यात्रादिने देयमित्यर्थः यदाह वराहः विदिते होरा राशौ स्थानाद्विलं प्रहाणां च आपुषि च प्रविज्ञाते शुभशुभं यातुरि
 हभाव्यमिति ननु यस्य जन्मकाले न ज्ञातस्तस्य कथं यात्रा स्यादित्यत आह अबुद्धमज्ञानं जन्मकाले येषां तेषां मपि प्रश्नाद्यैः पृष्टाद्यैः श्रुत्यादिभिरशुभशुभे
 विज्ञाते प्रतिबुध्य यात्रा दिवसं प्रदद्यात् कीदृशैः प्रश्नाद्यैः उद्दयो लग्नं निमित्तं शकुनादि एतदादीनमूलभूतानि निष्ठादानकरणाच्चियेषां तैः श्रुत्वा हयनि
 मित्तार्थैः तेषां मपि फलोद्दय इति नारदोक्तेः १ अथ प्रश्नादेव फलं दुत्तविलंबितेनाह जननेति अत्र यद्यपि जन्मलग्नजन्मराशि जन्मवर्तते तथापि
 जातके शुभफलं प्रहृष्टानवगमादज्ञानजन्मत्वं ज्ञेयम् अतएव राशिलग्नानामभविद्यदि पृच्छति प्रश्नं वक्ष्यति ॥ ६ ॥ ६ ॥

सु. शी.
या. २७
८७

जननं जन्म तत्तत्तदधिनीशशिलग्नेयदिप्रश्नलग्ने स्यातां जन्मरुशिजन्मलग्नं वा यदि प्रश्नलग्नं स्यात्तदा वरुधा पत्तेराज्ञो विजय एव वा अथवा तदधि
पौलग्नस्य स्यात्तदा प्रश्नाशिपतिर्जन्मलग्नपतिर्वायदिप्रश्नलग्ने स्यात्तथापिराज्ञो विजय एव अथवा तत्तएवाभ्यामेव जन्मलग्नं जन्मरुशिभ्यामेव वि
रिपुस्वायुर्द्वितीयषष्ठदशमिकादशानामन्यतमंग्रहं यद्युदये लग्नं स्यात्तदा विजय एव स्यादित्यर्थः २ अथान्यप्रश्नमंजुभाषिण्याह रिपुजन्मलग्नमिति।
रिपोः शत्रोः जन्मलग्नमंजन्मलग्नं जन्मराशिश्च तत्रादिबुके चतुर्थेद्युने सप्तमे वा स्यात्तदा राज्ञो जयो भवेत् अथवा तयोः शत्रुजन्मलग्नराशियोरधिपौ
स्वामिनौ प्रश्नलग्नादिबुकेद्युने वा स्यातां तदापि विजय एव अथवा ततएवताभ्यां शत्रोर्जन्मलग्नराशिभ्यामेवोपचयगृहं ३१०। ३१ प्रश्नलग्नादि
बुकेद्युने वा स्यात्तदापि विजय एव अथवा तनौ प्रश्नलग्ने शरुभवर्मकः शरुभग्रहाणां षड्वर्गकेश्चेत्स्यात्तदापि विजय एव अथवा यदि मस्तको दयाः।

त्रिरिपुस्वायुर्गृहं यदि वोदये विजय एव भवेद्दरुधा पतेः २ रिपुजन्मलग्नममथाधिपौ तयोस्ततएवोपचयसंज्ञा चेद्भवेत्।
हिबुकेद्युने शरुभवर्गकस्तनौ यदि मस्तको दयगृहत्तदा जयः ३ यदि एच्छतनौ वरुधारुचिराशरुभवस्तु यदि श्रुतिदर्श
नगं यदि एच्छति चादरतश्च शरुभग्रहदृष्टियुतं चरलग्नमपि ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥

शीर्षे दयाः प्रश्नलग्नगताश्चेत्स्यत्तदा विजय एव वराहः उदयसुदयपंवा जन्ममंजन्मपंवात्तदुपचयगृहं वा वीक्ष्य लग्ने पियामोः विनिहतमरिपुसंवि
द्विप्रश्नारिदं वा हिबुकगृहसमेतं एच्छतोऽस्तस्थिते वेति ३ अथान्यप्रश्नतो टकेनाह यरीति अत्र वरुधापतेर्जय इत्यनुवर्तते यदि एच्छतनौ प्रश्नल
ग्नं वरुधाभूमिरुचिरा स्यात् अथवा यदि शरुभवस्तु मंगस्य वस्तु मंगलवस्त्राभरणादिश्रुतिदर्शनगं श्रवणे गौचरम् दर्शनमत्रैवाक्षुषं अथवा प्रश्ना आ
श्रुतो देवज्ञ एच्छति तदापि वरुधापतेर्जयः स्यादिति सर्वप्रव्याख्येयम् अथवा चरलग्नं मेघककर्तुल्लमकरख्यं यदि प्रश्नलग्नं शरुभग्रहे ईदृष्टयुतैर्वा
तदापि जय एव ॥ ४ ॥ ४ ॥ रामः ॥

अथशुभाशुभफलदंमालिन्याह विधुकुजेति चंद्रमंगलशुक्रे अग्नि सौरिणाशनिनादृष्टे तदा प्रश्नकर्तुर्भंगं पराजयोनाशो वा स्यात् अथचंद्रमृतिभ
 मदनसंस्थे चंद्रे अष्टमे सप्तमे वा लग्ने सूर्ये सति स्वविधे योगे पि प्रष्टुः सपरिभंगः स्यात् अथाऽव्ययानामनेकार्थत्वात् अपिशब्दोपि पर्ययार्थः तथाहि भास्करे
 मृदिमदनसंस्थे चंद्रे लग्ने च सति एवंविधे योगे पि प्रष्टुर्भंगः स्यात् उक्तं च वराहेण चंद्रे सरु धिरे लग्ने भंगः सूर्यात्मजे सिते घृते नै घनगे चंद्रे लग्ने या
 ते हिष्णकरे विपर्यये वाषापस्य त्रासमंगव धागमा इति बाध्यवापापग्रहे चतुर्थ्याष्टमलग्नसप्तमानामन्यतममेऽन्यतमस्थे सति प्रष्टुर्भंगः स्यति ५ अ
 थप्रश्नलग्ने विशेषं भुजंगप्रयातेनाह त्रिकोणे कुजादिति कुजान्मंगलान्त्रिकोणेन वपंचमे सौरिशुक्रऋज्जीवाश्चेत्स्थः अथवा एकोपि वा सौरि
 विधुकुजयुतलग्ने सौरिदृष्टे चंद्रे मृतिभमदनसंस्थे लग्ने भास्करे पि हि बुकनिधनहो राघूनगे वा पि पापे सपदिभ
 वति भंगः प्रश्नकर्तुस्तदानीम् ५ त्रिकोणे कुजात्सौरिशुक्रऋज्जीवायदे कोपि वानो गमो की च्छी वा बलीयांस्तु मध्ये
 तयोर्गो ग्रहः स्यात्स्वकीयां दिशं प्रत्युता सौ नै यच्च ६ प्रश्ने गम्यदिगीशात्वेदः पंचमयोगः स्वोभूयाद्बलयुक्तः स्वाभासंन
 यतेसौ ७ धनुर्मेषसिंहेषु यात्राप्रशस्ताशनिशोशमोराशिगे चैव मध्या ॥ ॥ शुक्रऋज्जीवानोभ्युत्तमश्चेत्त्रिकोणस्यात्तदाप्यु
 दिष्टयमनंन स्यादेव वाऽथवाऽर्काच्छ्रीत्रिकोणे चेत्स्यात्तदाप्युदिष्टयमनंन स्यादेव तर्हि कस्यां दिशि गमनं स्यादित्याह बलीयानिति तयोरधुनोक्तो
 दिष्टिकुप्रतिकथकास्योर्ग्रहयोर्मध्ये योगोदलवान्स्यात्सः स्वकीयां दिशं प्रत्युतं सांप्रतं भवेत् ६ अथयोगांतरं मदलेखयाह प्रश्नेति गम्यदिगीशात्
 गंतुं इच्छति वाऽदिग्ने स्यात् ७ स्वामी प्रश्नलग्ने यत्र स्थाने स्यात्ततः पंचमे स्थाने यो ग्रहो बोभूयाद्भवेत् तदा सौ ग्रहः स्वाभासा स्वदिशं नयते ज्ञापयतेति ७ अथया
 त्राकाष्ठं भुजंगप्रयातेनाह धनुर्मेषेति धनुर्मेषसिंहस्थे रवौ यात्राप्रशस्ता शुभफलदा शनिशोशमोराशिगे मध्यामकरकुंभमिथुनकन्यावृषतुलिगितेरवौ
 यात्रामध्यामकरकुंभमिथुनकन्यावृषतुलिगितेरवौ रीर्घाचहुकालसाध्यायात्रानफलेत्यर्थः वराहः यात्राऽजसिंहतुरगोपगतेव रिष्टा मध्याशने श्वरबुधोशनस्यां गृहेषु

मु०टी०
या०प्र०

मानौ... विधिना... कगेति दीर्घाशस्तश्च देवलमते ध्वनि एष्टगोर्कः इति देवलमतेः ध्वनिमार्गेः सूर्यः एष्टगतः शस्तः एष्टगतत्वं तु वसंतराजोक्तम्
मणवा... यथा दग्धादिगौ शीज्वलितादिगेंद्रो धूमान्वितावानलदिक्रमभाते इत्येवमेव ग्रहणकेन भुंक्ते दिशांता इति अग्निर्भ्रमेण प्रका
रेण यन्मन्त्रे ह्यभ्रममममयः सादिक सूर्यसंमुखोच्यते तसंचमीदिक सूर्य एष्टगतेत्युच्यते इत्याहुः वस्तुतस्तु ह्यदशराशिभ्रमेव शनयस्यादिश्यके
स्थितः तां एष्टतः कृत्वा यायादित्यर्थः यथा लग्नस्थेर्के पश्चिमायां दिशंगच्छेत् चतुर्थे दक्षिणे सप्तमे पूर्वा दशमे उत्तरामित्यर्थः अहाह देवलः लग्नस्थे वरु
णाशां हिबुकस्थे दक्षिणां रवीं यायात् सप्तमगे पूर्वाशां भेषूरणसंस्थिते सौम्यामिति एवं विदिस्वपित्तये यथा द्वितीयतृतीय स्थितिके नैर्भ्रमी पंचमेषु आग्ने
यो अष्टमे नवमे ऐशानीं एकादशे द्वादशके वायव्यांगच्छेदिति अथ तारा निषेधमाह जनुरिति स्वजन्मनसत्रादि ननसत्रं यत्संख्यं स्पष्टं तस्मिन्नेव भक्ते अव

रवौ कर्कषीनालिसं स्थितिर्दीर्घाजनुः पंचसप्तत्रिताराचनेष्टाः ८ नषष्ठीनचद्वादशीनाष्टमीनोसिताद्यातिथिः पूर्णिमा इमा
नरिक्ता ॥ ६ ॥

॥ शिष्टाः प्रथमसप्तमपंचमत्तृतीयारव्यांस्ताराश्चैतत्पुस्तकानेष्टानिषिद्धाः ८ अथ तिथ्यादिशुद्धिं भुजंगप्रयातेनाह नषष्ठी
ति सिताद्यातिथिः शुक्लपक्षप्रतिपत्त आसूतिथिषु यात्रानत्रशस्त्वित्यर्थः नारदः षष्ठाष्टमीद्वादशीचरिक्तामावर्जितासूच यात्राशुक्लप्रदिनिर्धनेषा धना
यचेति ह्योश्चिनी आदित्यपुनर्वसूः मित्रोतुरोधा इंद्रुर्भृगः जीवः पुष्यः अंत्यरेवती हस्त श्रवण धनिष्टाः एतेर्नवभिर्नक्षत्रैः यात्राप्रशस्तोत्तमा मध्यानिनि
षिष्टानि च भानिवशिष्ट आह तिस्रोत्तराच्चवरुणने क्रतेद्रपूर्वात्रये ब्रह्मभयुग्दशैव मध्यान्यमिष्टान्यनलानिलेशद्विदैवचित्राहिमघातकानी तिस्रो
त्तरा इत्यार्षः संधिः ननु वशिष्टेन वाशउक्ताः सरेज्यदेत्येज्यशशीदुजानां वराश्ववर्गाः शुभदाप्रयाणे आदित्यधूसूनुरशनेश्च राणां वाराश्ववर्गानशुभप्रहातुरि
ति अत्र कुजेनोक्ता इति चेन्न नारदादिभिरनुक्तत्वात् वशिष्टादिभिरुक्तपापग्रहवारशुल्लनिषेधवैयर्थ्याच्च दोषाधिके सूचनार्थतदिति चेन्न भिन्नकर्मकेषु
मुनिग्रंथेषु मुनिवचनानां वैयर्थ्यानर्हत्वादे ॥ ९ ॥ ३ ॥ ६ ॥ रामः ॥

मः
७

वंविधागतिरुचितानत्वेककर्त्तृकेग्रंथे तत्रहि पूर्वापरविरोधे अथोत्तरं वाकार्यमग्रं चांतरेण सदैकवाक्यतावाकार्यो तत्राप्यवसिष्ठवाक्यस्वरसः तुहिनकं रमंद
 वारे इति वाक्यात्पापग्रहवारनिषेधेण इत्यनुमीयते तस्य गतिस्त्वेव यदा स्वजन्मराशेरुपचये योग्यः शुभो वा शुभो वा भावव्रतुससर्वदिक्कृत्तः परंतुश
 ल दिशो विहाय यदा त्वनुपचयस्यः संतु कुत्रापि निहितः यदा ह राजमार्त्तण्डः उपचयकरग्रहदिने शक्तिः क्रूरपिपापिना भवति सौम्यप्यनुपचयस्थेन भ
 वतियात्राशुभायातुरिति तस्मान्नार्थो वारिक्तानि वारोक्ता इत्युक्तम् ९ अथवारशूलं नक्षत्रशूलं च एष्वीच्छं दसाह नपूर्वदिशीति शक्रभेज्येष्टायां पूर्व
 दिशिन ब्रजेत् तथा विधुसौरिवारे सोमशनिवारिपि पूर्वदिशिन ब्रजेत् अजपदभेपूर्वाभाद्रपदायां तथा गुरुवारे पियमदिशिन ब्रजेत् रविशक्रयोर्बारे तथा
 धातभेरोहिण्यां पाशिदिशि पाशी चरुणः तद्दिशि पश्चिमदिशिन ब्रजेत् कुजबुधवारे तथा र्यमक्षेत्राफालान्यां सौम्यकुक्रुभि उत्तरे दिशि ब्रजेत् ।

ह्यादित्यमैत्रेण्डुजीवांसहस्तश्रवोवासर्वेरे वयात्राप्रशस्ता ९ नपूर्वदिशि शक्रभेन विधुसौरिवारे तथा नचाजपदभेगुरौ यम
 दिशी नशक्रार्कयोः नपाशिदिशि धातभे कुजबुधेर्यमक्षेत्रे तथा नसौम्यकुक्रुभि ब्रजेत् स्वजयजीवितार्थी बुधः १० पूर्वाह्ने
 भ्रवमिश्रभैर्नृपतेर्यात्रानमध्याह्नके तीष्णारव्ये रपराह्णे केन लघुभैर्नोपूर्वरात्रे तथा ॥ ६ ॥ ६ ॥

कः स्वजयजीवितार्थी बुधः स्वधनं जयः शत्रुपराजयपूर्वकः स्वोत्कर्षः जीवितमायुष्यं एतानि अर्थयते असीन ब्रजेत् वारे रंज्ञपरिहारमाह गुरुः सूर्यवा
 रे घ्नन् प्राश्य सोमवारे पयस्तथा गुडमंगारके वारे बुधवारं तिलानपि गुरुवारे इधिप्राश्य शक्रवारे यवानपि मापान्मुक्ताशने वीरगच्छन् शूलं न दोषभाक्
 चाबुधं वरुणं च पृथग् वरुणं तिलाः वारस्तु हराण्यकादनाद्धारणति इवादि ति च १० अथकालशूलं शार्दूलविक्रीडितेनाह पूर्वदिशि भ्रुवारे र्यमि
 यत्रिभे १० अथकालशूलं शार्दूलविक्रीडितेनाह पूर्वदिशि भ्रुवारे र्यमि
 यत्रिभे १० अथकालशूलं शार्दूलविक्रीडितेनाह पूर्वदिशि भ्रुवारे र्यमि

शु.टी.
धा.प्र.
८९

हरिहस्तपुष्यशशिभिः श्रवणहस्तपुष्यमृगैः सर्वस्मिन्नपिकल्पितानां शक्रभास्यात् ११ अथतत्रापिकालविशेषमध्यमानां निषिद्धानां च कियतां भानां वर्ज्यं
घटिका इन्द्रवज्रयाह पूर्वति पूर्वोत्रये प्रथमाः षोडशनाड्यो निषिद्धाः कृत्तिकायामेकविंशतिः मघायामेकादश भरण्यासप्तघटिकाः त्याज्या इत्यर्थः स्वा
ती विशाखा श्लेषा ज्येष्ठानां आद्यश्वतुर्देशघटिका स्याज्याः चतुर्भुजः भरण्यासप्तघटिका बद्धिभैचैकविंशतिः एकादशघरी पित्रे त्रिपूर्वोरुचषोडश।
स्वाती सर्पविशाखा ज्येष्ठा रुचचतुर्देशवर्जये देता घटिकायात्रायां शक्रमहाभूता इति १२ अथमतां तरेण वर्ज्यां त्वमिन्द्रवज्रयाह पूर्वार्धमिति स्पष्टार्थम्
१३ अथभानां जीवपक्षादिकाः संज्ञाभुजगप्रयातेनाह तमोभुक्तेति तमोरादुर्वक्रीग्रहः तेन भुक्ता मुक्ता एव विधा विश्वसंख्यायां दश संख्यास्तारानक्षत्राणि

मित्रारव्यैर्नचमध्यरात्रिसमये चो ग्रैस्तथानोचरे रात्र्यंते हरिहस्तपुष्यशशिभिः स्यात्सर्वकालेशक्रभा ११ पूर्वार्धे निषिद्धांतकता
रकाणां भूप्रकृत्युग्रतुरंगमाः स्युः स्वाती विशाखेवंद्रभुजंगमानानाड्यो निषिद्धामनुसंमिताश्च १२ पूर्वार्धे साग्नेयमथा।
निलानां त्यजेद्द्विचित्राहि यमोत्तरार्द्धे चतुःसमस्तां गमने जयाथी स्वाती मघां चोशनसामनेन १३ तमोभुक्तताराः स्मृता वि
श्वसंख्याः शक्रभौजीवपक्षो मृतश्चापि भोग्याः तदाक्रांतभं कर्त्तरी संज्ञा मुक्तततो संदुसरव्यं भवेद्दस्तनाम १४ मार्त्तण्डे मृतपक्ष
रेहि मकरश्च जीवपक्षे शक्रभायात्रास्याद्विपरीतगेषु यकरी द्वौ जीवपक्षे शक्रभा ॥ ४ जीवः पक्षः स जीवपक्षसंज्ञानिशक्रभकराणि भोग्याः

राहुणाक्रांतनक्षत्रात् भोग्यानि गम्यानि त्रयोदशभानिमृतो मृतपक्षसंज्ञानि तदाक्रांतभंतेन राहुणाक्रांतभंतेन राहुकर्त्तरीत्येव नामकं स्यात् यथा राहु
हस्तनक्षत्रेतेन भुक्तानि चित्रास्वाती प्रमुखानि पूर्वाभाद्रपदां तानि त्रयोदशजीवपक्षः तदाक्रांतभाद्रस्तात्पचदशमुत्तराभाद्रपदारव्यग्रस्तसंज्ञे तेन
राहुणा भोग्यानि उत्तराफाल्गुनी पूर्वाफाल्गुनी मघाश्लेषापुष्यपुनर्वसु आर्द्रा मृगरोहिणी कृत्तिका भरणी अश्विनी रेवत्याख्यानि मृतपक्षः हस्तस्तुक्र
मैरीयस्तमिति च १४ अथजीवपक्षादीनां फलशार्दूलविक्रीडितेनाह मार्त्तण्ड इति मृतपक्षमार्त्तण्डे सूर्ये सति चंद्रश्च जीवपक्षे स्यात् ॥ ५ ॥

रामः
८९

नक्षत्राशुभासात् विपरीतगेमार्त्तडे जीवपक्षगेसति चंद्रश्चेन्मृतपक्षगः तदा यात्रा क्रियमाणायातुः स्वयं करी स्यात् द्वौ सूर्या चंद्रमसौ चेज्जीवपक्षे स्यातां
 मर्त्येण भाशुभतरेत्यर्थः अर्थादुभौ मृतपक्षे स्यातां तदा यात्रा तिष्ठत्य करी स्यात् यथा स्यात्पवादमाह अस्तर्क्षमिति मृतपक्षतः मृतपक्षनक्षत्रात् ग्रस्तर्क्षेण
 मर्त्येण भाशुभतरेत्यर्थः अर्थादुभौ मृतपक्षे स्यातां तदा यात्रा तिष्ठत्य करी स्यात् यथा स्यात्पवादमाह अस्तर्क्षमिति मृतपक्षतः मृतपक्षनक्षत्रात् ग्रस्तर्क्षेण
 मर्त्येण भाशुभतरेत्यर्थः अर्थादुभौ मृतपक्षे स्यातां तदा यात्रा तिष्ठत्य करी स्यात् यथा स्यात्पवादमाह अस्तर्क्षमिति मृतपक्षतः मृतपक्षनक्षत्रात् ग्रस्तर्क्षेण
 मर्त्येण भाशुभतरेत्यर्थः अर्थादुभौ मृतपक्षे स्यातां तदा यात्रा तिष्ठत्य करी स्यात् यथा स्यात्पवादमाह अस्तर्क्षमिति मृतपक्षतः मृतपक्षनक्षत्रात् ग्रस्तर्क्षेण

ग्रस्तर्क्षमृतपक्षतः शुभकरं प्रस्तातथा कर्त्तरीयापीडु स्थितिमान् विजयकरैतौ द्वौ तयोर्जीवगो १५ स्वात्यंतकाहिवसूर्योऽस्म
 करानुराधादित्युधुवाणिविषमास्तिथयोऽकुलाः स्युः ॥ ६ ॥ — ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥

स्वतकाहीति पूर्वश्रीति स्वाती अंतकं भरणी आश्लेषा धनिष्ठारेवती हस्त अनुराधा पुनर्वसु ध्रुवाणि उत्तरात्रयरोहिण्याः एतानि द्वादशभानि विषमा
 स्तिथयः प्रतिपत्तृतीयापंचमी सप्तमी नवम्येकादशी त्रयोदशी पंचदश्यइत्यथैतिथयः शनिचंद्रसूर्यबृहस्पतिवाराः चत्वारः एते प्रत्येकमकुलसंज्ञाः
 अथज्ञो बुधवारः मूलं अंबु पंचतारकाः दश आर्द्रा विधि मभिजित चत्वारि भानि दशषट् द्वि तिथ्यः दशमी षष्ठी द्वितीया स्तिस्वस्तिथयः एते प्रत्येककुल
 कुलसंज्ञाः स्युः अथपूर्वास्तिस्त्रः अश्विनी पुष्यमघाद्दुर्मगः कर्णश्रवणः दहनः कृत्तिका द्वीशं विशारवा ज्येष्ठा चित्रा एतानि द्वादशभानि शुक्रभूमिवारो
 नक्षत्राश्च वैमिताः द्वादश एवमी चतुर्दशी चतुर्थी संज्ञाश्च तस्वस्तिथयः प्रत्येककुलसंज्ञकाः स्युः फलमाह यायीति अकुलसंज्ञके तिथिनक्षत्रवारगणे
 समरेपुद्गचारंभे सति यस्मिन् सजाजयी स्यात् ॥ ६ ॥

५० श्री. यदि कुलसंज्ञके तिथिनक्षत्रवारगणेषु तिथ्यापीराजातद्वज्जयी स्यात् कुलकुले संज्ञके तिथिवारनक्षत्रगणेषु ध्यतोर्युद्धकुर्वतोः भूमीशयोराज्ञोः परस्य
 ५० पा. रसंधिः स्यात् १६ १७ अथ पथिराह चक्रं स्रग्धरयाह स्युर्धमे इति अश्विनीपुष्याश्लेषाधनिष्ठाशततारकाविश्वस्वानुराषाख्यानिभानि धर्मधर्मस्थाने
 ५० लेख्यानि अथ भरणीपूर्वाभाद्रपदाज्येष्ठाश्रवणपुनर्वसू मघास्वास्याख्यानिभानि अर्थेस्युः अथ कृत्तिकाद्रैत्तराभाद्रपदाचित्रामूलाभिजित्सूर्वाफाल्गुनी
 नक्षत्राणिकामेस्युः अथ रोहिणीआष्यपूर्वाषाढामृगोत्तरं रेवतीविश्वमुत्तराषाढाअयमभउत्तराफल्गुनीहस्तारख्यानिभानिमोक्षेस्युः पथिशब्द आरिष्यस्य

सूर्येदुमंदगुरवश्च कुलाकुलज्ञो मूलांशुपेशविधिभंशषट् द्वितिथ्यः १६ पूर्वाश्वीज्यमघेदुकर्णदहनद्वीशंद्रचित्रास्तथा
 शक्रारौकुलसंज्ञकाश्च तिथयोऽर्कोशेंद्रवेदैर्मितौः यायी स्यात् कुले जयी च समरे स्थायी च तद्वत्कुले संधिः स्यादुभयोः कुला
 कुलगणे भूमीशयोर्युध्यतोः १७ स्युर्धमेदस्रपुष्यारगवसूजलपद्मे शमैत्राण्यथार्थे याम्याजांघीद्रकर्णादिति पितृपवा
 नो दुन्यथोभानिकामे व ह्यार्द्राबुध्यचित्रानिर्ऋतिविधिभगाख्यानिमोक्षेथरोहिण्यार्थे हंत्यर्षे विश्वार्थमभदिनकरश्रीणिय
 थादि राहौ १८ धर्मगेभास्करे वित्तमोक्षे शशी वित्तगे धर्ममोक्षे स्थितिः शस्यते कामगे धर्ममोक्षार्थगः शोभनो मोक्षगे के
 वलं धर्मगः प्रोच्यते १९ पौषे पक्षत्यादिकाद्वादशे वतिथ्योमाघादौ द्वितीयादिकास्ताः ॥ ५५ तादृशे राहौ पथिराहावित्यर्थः चक्रे इ

ति विशेषमध्याहार्यं १८ अथ स्रग्विण्यात्फलमाह धर्मगेभास्कर इति धर्ममार्गस्थिते भास्करे सति चेद्वित्तमोक्षे शशी अर्थमार्गमोक्षमार्गे वा शशी
 स्यात्तदा शोभनः अथ वित्तगे अर्थगे भास्करे सति धर्ममार्गगः मोक्षमार्गे वा शशी शोभना अथ कामगे भास्करे सति धर्मार्थमोक्षमार्गगः शशी शोभनः अथ
 मोक्षमार्गे भास्करे सति धर्मगः शशी शोभनः अथ द्विपरीतावस्थितयोर्द्वयोः सूर्याचंद्रमसोरशुभत्वं स्यात् १९ अथ तिथिचक्रं शालिन्याह पौषे इति अ
 त्रपौषादितः प्रतिमासे द्वादशकोष्ठकाले ख्याः एव कृते श्वतुश्चत्वारिंशदधिकम् ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥

रामः
१९

क्र.	मा.	फा.	वे.	वे.	ज्य.	आ.	आ.	भा.	आ.	का.	मा.	पूर्व.	दक्षिण	पश्चिम	उत्तर.
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	सौरव्य	लेशः	भीतिः	अर्थम
२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	११	शून्य	नेत्रं	निस्र	मिषत
३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	इत्यक्त	दुःख	दृष्टि	अर्थः
४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	लाभः	सौरव्य	मंगलं	वितल
५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	लाभः	इवामिः	धनं	सौरव्य
६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	भीतिः	लाभः	मृत्युः	अर्थम
७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	लाभः	कष्ट	इत्यक्त	सूर्य
८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	७	कष्ट	सौरव्य	लेशः	सूर्य
९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	७	८	सौरव्य	लाभः	कार्यः	कष्ट
१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	लेशः	कथास्ति	अर्थः	धनं
११	१२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	मृत्युः	लाभः	इत्यक्त	शून्य
१२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	शून्य	सौरव्य	मृत्युः	अत्यंत
क्रो.	मा.	फा.	वे.	वे.	ज्य.	आ.	आ.	भा.	आ.	का.	मा.	पूर्व.	दक्षि.	पश्चिम	उत्तर

शतकोष्ठकाजायतेतत्रचक्राकृतिर्यथान्यासः प्राग्लिखितः ।
तत्रपक्षस्यशुक्लस्यकृष्णस्यवापसतिः पक्षमूलं प्रतिपत्त
दादिकाः प्रथमं पोषमासे प्रतिपदादिकाः द्वादशतिथयो
घोघोलैरव्यः माघा दौमाघादिमासेषु द्वितीयादिकास्ति
थयोलैरव्याः यथा माघे द्वितीयादिकाः फाल्गुने तृतीयादि
काः चैत्रे चतुर्थ्यादिकाः वैशाखे पंचम्यादिकाः ज्येष्ठे षष्ठ्या
दिकाः आषाढे सप्तम्यादिकाः श्रावणेष्टम्यादिकाः भाद्र
पदे नवम्यादिकाः आश्विने दशम्यादिकाः कार्तिके एका
दश्यादिकाः मार्गशीर्षे द्वादश्यादिकाः सर्वास्तिथयोद्वा
दश्यादिकाः अवशिष्टस्थानामिप्रतिपदादिभिः पूरा
णाति कामातिस्त्रइति कामात्रयोदशीचतुर्दशीपंचदश्या
स्तृतीयादिवत्कृत्तत्रयोदशीतृतीयावत् चतुर्दशीचतुर्थी
वत् पंचदशीपंचमीवत्सुरित्यर्थः फलांथमतिदेशायम्
तत्रप्रतिपदादौ पूर्वदक्षिणापश्चिमोत्तरास्तदिक्रयानेचि
कीर्तिते सति फलं शुभाशुभं सौरव्यलेशादिस्यादिना वृत्तत्र

मु.टी.
या.प्र.
९९.

येणवस्येकथयिष्यामि २० फलानिशालिनीत्रयेणाह सौरव्यमिति लामइति सौरव्यमितिच श्लोकत्रयंस्पष्टार्थमेव तत्रपौषेप्रतिपदिदिक्चतुष्टयेसौरव्यंक्ले
शोभीतिरर्थागमश्चेतिफलचतुष्टयंक्रमेणज्ञेयं एवंद्वितीयादिष्वपिश्लोकश्चतुर्थोशोक्तफलंस्यात् २१ २२ २३ अथसर्वांकज्ञानंवसंततिलकयाह तिथ्यृहेति
तिथयोत्रशुक्लेप्रतिपदादितोग्राह्याः तत्रतिथिनसत्रवाराणांयुतिः स्थानत्रयेस्थाप्याक्रमेणसप्तभिरष्टभिस्त्रिभिश्चत्तंष्टाभक्तावशिष्टासतिप्रथमस्था
नेवियतिशून्यसतिअतिदुःखीयान्नाकर्त्तास्यात् मध्येद्वितीयस्थानेधननाशः चरमेतृतीयस्थानेशून्यमृत्युः स्यात्स्थानत्रयंकयुजिअंकयुतौसौ

कामान्तिस्त्रःस्युस्तृतीयादिवच्चयानेप्राच्यादौफलंतत्रवस्ये २० सौरव्यंक्लेशोभीतिरर्थागमश्चशून्यंनैस्वनिस्वतामिश्रताच।
द्रव्यक्लेशोदुःखमिष्टाप्तिरर्थालाभःसौरव्यमंगलं वित्तलाभः २१ लाभोद्रव्याप्तिर्धनंसौरव्यमुक्तंभीतिर्लाभोमृत्युरर्थागमश्च
लाभःकष्टद्रव्यलाभोसुरवचकष्टंसौरव्यंक्लेशलाभोसुखंच २२ सौरव्यलाभःकार्यसिद्धिश्चकष्टंक्लेशःकष्टाप्तिद्विरर्थाधनं।
च मृत्युर्लाभोद्रव्यलाभश्चशून्यंशून्यंसौरव्यमृत्युरस्यतकष्टं २३ तिथ्यृहेर्वास्त्यतिरद्विगजाग्नितष्टास्थानत्रयेत्रवियति।
प्रथमेतिदुःखी मध्येधनसतिरथोचरमेमृतिःस्यात्स्थानत्रयंकयुजिसौरव्यजयोनिरुक्तौ २४ रवेर्भतोऽभ्रमितिर्जगाव
शेषिताद्व्यागाः महाडलेनशस्यतेत्रिषण्मिताभ्रमोभवेत् २५ ॥ ५५ रव्यजयौभवेतां २४ अथाडलभ्रमणेप्रमाणिकयाह र

वेर्भतइति सूर्यनसत्रात् अजभस्यचंद्रस्योन्मितिर्गणनाकार्यासानंनैःसप्तभिरवशेषितासतीद्व्यागाः द्विशेषमितासप्तशेषमितावाभवेत् तदामहा
डलेदोषःस्यात्नशस्यते प्रागुक्तप्रकारेणयदित्रिषण्मितात्रिशेषमिताषट्शेषमितावास्यात्तदाभ्रमोभ्रमणाद्विदोषःस्यात्सोपिनशस्यते ए
तन्निर्मूलं तत्रभ्रमणेयात्रामिवत्यजेति आडलेबहूनिकार्याणित्यजेति उक्तंच यात्रायंत्रहलप्रवाहसमरेचौषेचसंधौतथाकूपारामतडायबंध
नविधौपापद्विदुगग्रहे अश्वभोष्टरथाधिशेहणविधौत्याज्यंसदैवाडलंयत्नान्नान्नशुभेषुमंगलविधौदोषानतस्यक्वचिदिति २५ ॥ ६ ॥

रामः
९९

अथ हिं वराख्ययोगमुपजातिकयाह शशांकभमिति स्पष्टार्थप्रसंगात् घवाडमपि सूर्यभाद्रणये चंद्रत्रिगुणं तिथिसंयुतं सप्तभिस्तु हरेद्भागत्रिंशे
 धस्याह्वाडकं एतच्च हिं वराख्यभंज्ञेय एतत्सर्वदाक्षिणात्याविचारयतीति अत्र प्रसंगात् ग्रन्थान्तरस्थसंग्रहः सूर्यभाद्रणये चंद्र तिथिवारचमिश्रितं
 सप्तभिस्तु हरेद्भागपंचशेषतुलकं सूर्यभाद्रणये चंद्र तिथिवारचमिश्रितं अर्कसंख्येहरेद्भागनवशेषतुगौरवं प्रविशेत्तौ रवं दद्यान्निर्गमेहिं वरं तथा
 तस्करेते लकं दद्याह्वाडं सर्वकर्मसु इति ज्योतिर्नियये २६ अथ घातचंद्रशालिन्यात्सूरिहारचानुष्टुप्पद्येनाह भूपंचेति आग्नेयेति रूपद्वयगतीति मे
 पादिराशीनां भूपंचकेत्यादिकोप्रातारख्यचंद्रोज्ञेयः यथा मेषस्य प्रथमोपपेव वषस्य पंचमः कन्यास्यः मिथुनस्य नवमः कर्के द्वितीयः सिंहेषष्ठः कन्या
 शशांकभंसूर्यभतोत्रगण्यं पक्षादितिथ्यादिनवासरेणायुतं तत्राप्तं नगशेषकंचेत्स्याद्विं वरं तद्गमनेति शस्तं २६ भूपंचांकद्वय
 ग दिग्बन्धिसप्तवेदा षे शाकीश्च घातारख्यचंद्रः मेषादीनां राजसेवा विवादे ब्रह्मोयुद्धाद्ये च नान्यत्र वर्ज्यः २७ आग्नेयत्वाष्ट
 जलपयित्र्यवासवरोद्रभे मूलब्राह्मजपादर्क्षपित्र्यमूर्त्ताजभे क्रमात् २८ रूपद्वयग्न्यग्निभूरा मद्यग्न्यं ध्य धियुगाग्ने
 यः घातचंद्रे धिष्यपादा मेषाहर्ज्या ननीषिभिः २९ गौरुस्त्रीसंघे घाततिथिस्तु पूर्णा भद्रान्त्युक्कटकेथनंदा ॥ ६ ॥
 यादशमः तुलायास्तृतीयः चश्चिकस्य सप्तमः धनुषश्चतुर्थः मकरस्याष्टमः कुंभस्यैकादशः मीनस्यद्वादशः घातचंद्रो राजसेवायां विवादे प्रति
 वदिनासहकलहेयुद्धाद्ये आदिशब्दान्मृगयादिषु वर्ज्यः अन्यत्र विवाहान्नप्राशनादिमंगलकृत्येन वर्ज्यः उक्तंच युद्धे चैव विवादे च कुमारीपूज
 ने तथा राजसेवावाहनादौ घातचंद्रं विवर्जयेत् तीर्थयात्राविवाहान्नप्राशनापनयादिषु सामल्यसर्वकार्येषु घातचंद्रं न चिंतयेत् अत्र लाघवार्थं भ्रातृपु
 त्रेण मे विंदपद्याम् मेषकन्याघटहरिनक्रयुग्मधनुर्वषाः मीनसिंहधनुः कुंभाघातचंद्रा अजादित इति घातचंद्रे मेषादिराशिषुकृत्तिकादिभानां चरणा
 एते वर्ज्या इति केचिद्वदन्ति २७। २८। २९ घाततिथिरुपजातिकयाह गौरुस्त्रीति गौः स्त्रीकन्या संघे मीनः एतद्दाक्षिण्येति नरे पूर्णाः पंचमीदश मीपंचदशी ॥

मु० टी० घाततिथिः कौर्षीरश्चिकः अजेमेषः एतयोर्निदाप्रतिपत्त्युक्तेकादशीच तिथिः नक्रधटे मकरतुल्योः रिक्ताचतुर्थी नवमी चतुर्दशी च घाततिथिः ।
 मा० अ० धनुः कुंभसिंहानाजयातृतीयाष्टमीत्रयोदशी च घाततिथयः भद्राद्वितीयासप्तमीद्वादशी मिथुनेकर्के च घाततिथयोः अत्रादौ नशस्ताः ३० घातवाराच्छालि
 ६३ न्याह नक्रे भौम इति मकरराशि मतिपुरुषे भौमो घातवारः वृषसिंहकन्यासुमंदः शनिघातवारः इंद्रे मिथुने चंद्रः अजेमेषेऽर्कः कर्के बुधः धनुर्मानवश्चि
 केपुशुक्रवारः जूकस्तुला कुंभतुल्यो जीवो गुरुघातवार इत्यर्थः घातवारा अश्विनान्नादौ नशस्ताः ३१ अथ घातनक्षत्राण्यनुष्टुभाह मघेति स्पष्टार्थम् एत
 दपि यात्रादौ नशस्त ३२ अथ घातलग्नान्याह भूद्व्यधीति स्पष्टार्थं तदपि यात्रायां वर्ज्यम् ३३ अथ योगिनी जीर्णास्तास्तिथयनीदोषमाह नवभूम्य इति

कौर्षीर्जयोर्नक्रधटे च रिक्ताजया धनुः कुंभहरी नशस्ताः ३० नक्रे भौमो गोहरिः स्त्रीषुमंदः चंद्रो इंद्रेऽर्के नभे ज्ञश्च कर्के श
 क्रः कोदंडालिमीनेषु कुंभजूके जीवो घातवारा नशस्ताः ३१ अथ मकरस्वाति मेत्रमूलं श्रुत्यं बुपात्यभम् याम्यत्राह्निंशसार्पचमेषा
 देर्घातभंनसत् ३२ भूमिद्व्यधीदिक्सूर्यो गांशं केशाग्नि सार्धकः १।२।४।७।९।१०।१२।६।८।९।११।३।५। मेषादिघा
 तलग्नानियात्रायां वर्जयेत्कधीः ३३ नवभूम्यः शिववह्नयोः शिवेऽर्ककताः शक्ररसास्तरंगतिथ्यः द्विदिशोमावा
 सवश्च पूर्वतः स्युस्तिथयः समुखवामगानशस्ताः ९।११।५।१२।१४।७।२।३० ॥ ३४ ॥ ३४ ॥ ३ ॥ ३ ॥

एतस्तिथयः पूर्वतः पूर्वदिशमारभ्य अष्टदिक्क्षेत्रां यथा पूर्वस्यां नवभूम्यः नवमी प्रतिपत्त आग्नेयां शिववह्नयः एकादशी तृतीया च एतमग्रे
 दिशि एतास्तिथयो योगिन्यद्वितीयाः तास्तिथयः समुखवामगानशस्ताः यथा प्राच्यांगतुः प्रतिपत्तं सुखी दक्षिणेऽंगतुर्वीमगा प्रतीच्यांगतुः एष्टगा
 त्तीच्यांगतुर्दक्षिणा एवं सर्वास्दिक्सर्वोस्तिथयो विचायोस्तत्र समुखवामगाश्चेतिथयानशक्ताः अथोदक्षिणां एष्टगाश्च शक्रभाः उक्तच एष्टजोद
 क्षिणे वापियो र्दिशि गमनेहिता वामसमुखयोर्निशावायुमेव विचितयेदिति ३४ ॥ ३४ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥

रामः
 ६३

अथ कालपाशये शालिन्याह कौवेरीतइति कौवेरीउत्तरादिकृतस्याः विपरीतदिक् अर्काद्येवारेकालः स्यात् तद्यथा रघुवत्तरदिशिकालः दक्षिणपाश
 इत्यर्थः चंद्रेवायव्याकालः आग्नेय्यापाशः एवभौमादिष्वपि रात्रौकालदिशिपाशइतिवैपरीत्यज्ञेयं एतोयात्रायुद्धादिषुसंमुखेऽप्युक्तचस्वरोदये चारोस्यः
 वैदिग्भागेततः सव्येनमदगः यत्रस्थस्तत्रकालः स्यात्पाशस्तस्य तुसंमुखः दक्षिणस्यः शुभः कालः पाशोवामदिगाश्रयः यात्रायोसमरेष्वस्ततोऽप्यत्रनेशोभ
 नइति प्रसंगादर्धयामाराहुरपिस्वरोदयस्थालिरव्यते इद्रवायुयमरुद्रतोयाग्निशशिमारुते यामार्द्धमुदितोराहुर्भ्रमत्येवंदिगष्टकेइति ३५ अथपरिघट्टा
 रव्यदोषमनुषुभाह पूर्वादिष्ठिति अंनलक्षितः कृत्तिकातः सप्तभानिपूर्वस्यां सघातः सप्तयाम्यायाम् अनुराधातः सप्तपञ्चमाया धजिष्ठते सप्तभान्युत्तर
 कौवेरीतोवैपरीत्येनकालोवारेऽर्काद्येसंमुखेवतस्यपाशः रात्रवैतोवैपरीत्येनगुण्योरात्रायुद्धेसंमुखेवर्जनीयो ३५ पूर्वादि
 षुचतुर्दिक् सप्तसप्तानलक्षितः व्यायव्याग्नेयदिक् संस्थपाशिवर्जवलयं पत ३६ अग्नेर्दिशि नृपइत्यासुरुहूतदिग्भैरेवंप्र
 दक्षिणगतादिदिशोय कृत्ये ॥ ॥ स्यालेख्याइति सर्वत्रवाक्शेषः तत्रवायव्याग्नेयदिगुपनिवद्धरेखापारिघोदंडः स्यात् ससर्वथानोलुंघये
 तत्रयवनेश्वरः प्राचीमुदगहारिभिरत्रयायात्वाक्द्वारिकेश्चोडुभिर्प्युदीची तथेषयाम्यामपराश्रितैर्भैर्याम्याश्रयैश्चाप्यपरांप्रयायादिति ३६ अथवि
 दिक्गमेनसत्रातिदेशं आवश्यकतेनिघट्टापवादंचवसंततिलकयाह अग्नेर्दिशमिति नृपः पुरुहूतदिक् प्राचीतस्थेः कृत्तिकादिसप्तनक्षत्रैः अग्नेर्दि
 शामग्नेयीमियातनगच्छेत् एवमनेन प्रकारेण प्रदक्षिणामताः सृष्टिमर्जेण स्थिता विदिशोनेर्ऋत्यादीर्गच्छेत् यथा मघादिसप्तभिः नैर्ऋत्याम् अनुराधादि
 सप्तभिर्घायव्या धनिष्ठादिसप्तमैरैशानीगच्छेदित्यर्थः अथेति आवश्यकते कृत्येऽप्येपरिघट्टमपिलघयित्वा नृपोगच्छेत् परितुशलं नक्षत्रमूलं विहायस्य
 स्का यदिदिकतनुशुद्धि स्ति पूर्वादिदिक्मेघादयस्त्रिरावत्यादिग्राशयस्त्रयः स्युः क्रमशोमेघाद्यएवतस्यांदिशिदिक् ॥ ३६ ॥ ३६ ॥ ३६ ॥

मु० ८१
या० ३३

वृत्तशब्देन व्यवह्रियंते तेषां शब्दः शुभफलदातृ ग्रहानुकूलसाहित्यस्यात् दिग्प्रशीनाह सारदः दिग्प्राशयः स्वक्रमेणैवादिष्टुनपुनरिति ३७ अन्यदमी
मैत्रार्केति अनुराधाहस्तपुष्याश्विनीनसत्रैः सर्वास्तदिशास्तत्रुदित्तैः ज्योतिषीकैर्यात्राशुभातिगदितः यत्तु बालविवेकियागादिप्रागादिषु
श्रवणाश्विपुष्यहस्तानांत्यागुक्तः सति मूलत्वाद्गुपेस्पकचिदृष्टौ सर्वदिग्द्वारिकाम्युक्तो निगुरुः पुष्याश्विहस्तमैत्राणिषोमवेष्णवसोम्यमं वासवंसर्व
दिशाशुभयात्रायांशोभनानिहीति वराहः सर्वद्वारिकसंज्ञितानिगुरुभंहस्ताभिमेत्राणिष्वष्टान्यैर्द्रव्योऽप्रविष्णुवस्तुभात्याद्यैः सहाष्टौसदेति वक्रोग्रहइतिव
क्रोग्रहोयदिकेंद्रगः स्यात्संगमेयात्रायांनिषिद्धः अथवास्यवक्रोग्रहस्तस्यलग्नेवर्गः षड्वर्गश्चेत्स्यत्सोपिगमनेनिषिद्धः वास्यवक्रोग्रहस्यदिनंबारोपिग

आवश्यकपिपरिघंप्रविलंघ्यगच्छेच्छूलंविहाययदिदिग्द्रुगुशुद्धिरेति ३७ मैत्रार्कपुष्याश्विनमैर्निरुक्तायात्राशुभास
र्वादिसास्तज्ञैः वक्रोग्रहः केन्द्रगतौस्यवर्गोलिग्नेदिनंचास्यगमेनिषिद्धं ३८ सोम्यायनेसूर्यविधूतदोत्तरांप्राचीव्रजेतोया
दिदक्षिणायने त्रयस्यमाशांचतयोर्दिवानिशंभिन्नायनत्विधवधोन्यथाभवेत् ३९ ॥

॥ मनेनिषिद्धम् ३९ अथायनश
लमिंद्रवज्रयाह सोम्यायनेति यदिसूर्यचंद्रौसोम्यायनेउत्तरायणेगतौस्यातांतदाउत्तरांप्राचींवाव्रजेत् तदिदुःस्वावात्राशुभेस्वर्धः यदितुरविचंद्रौदक्षि
णायात्रागतौस्यातांतदाप्राचींचिदक्षिणावाव्रजेत् अथतयोर्भिन्नायनत्वे अथनभेदे सतिदिवानिशंभ्रजेत् यथासूर्योयस्मिन्नयनेतांदिशंदिवाव्रजेत् चंद्राय
र्भिन्ननयनेतांदिशंरात्रोपायात् अत्रोत्तरस्यांपूर्वस्यांअंतर्भावः दक्षिणस्यांपश्चिमायादिति रत्नकौशे दिनकरवृत्तान्तांमकरादावुत्तरं चपूर्व
वृथायाचकर्कदक्षिणायामाशांप्राचींचेति अतो न्यथाचेत्कुर्यात् तदावधौमरणंभवेत् भिन्नायनत्वेसतिसूर्योयसिन्नायनेतांदिशयदिरात्रो गच्छे
त् चंद्रोयस्मिन्नयनेतांदिवागच्छेत्तदायातुर्वधोभवेदित्यर्थः ३९ ॥ ३९ ॥ ३९ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

राम
९३

मुन्टी अथ वक्रास्तादिदोषं सापवादमुपजात्याह वक्रास्तेति भृगोः सूते शक्रः वक्रोपगते अस्तीपगते नीचोपगते च उपलक्षणं चंद्रहयद्वयपराजिते वर्णरहिते
 या प्र वासति राजा परराष्ट्रं नृजन्तसि निश्चये विद्विषां शत्रूणां वशायाति वदो भवतीत्यर्थः भरद्वाजः विवर्णे विजिते विवर्णे कृते वासिते स्तगे शत्रुसंघ
 ६५ विवापितं शेतनिरीक्षिते भौमांशे भौमसंयुक्ते मंदांशे मंदसंयुते यत्रिने वक्रुर्वा तस्य स्या युर्बलहानिदेति बुद्ध इति तत्र शक्रास्ते यदि बुधो नुकूलो ए
 ष्टदिक्स्थो भवेत्तदा संचलनात्स न राजारिपू न शत्रून् जयत नैवेति प्रतीदुजे बुधे संमुखे सति गत्वा ज्ञानेन वज्रयः किंतु पराजयः अयं तु प्रतिशक्रं विच
 रो नृणां प्रथमगमने राज्ञां तु समरयात्रायां षडुरभ्यः प्रतिशक्रादिदोषो धनूतने गमने नृणां राज्ञां विजययात्रायां नान्यथा दोषमर्हतीति ४१ अथ विशेषं शा
 लिन्याह यावच्चंद्र इति चंद्रो यदा पूषभाद्रैवती नक्षत्रादारभ्य कृत्तिकाद्ये दिरेवत्यश्विनी भरणी कृत्तिका प्रथमं चंद्रो यदा वतिष्ठति तावच्छुक्रो घोशेयः द

वक्रास्तनीचोपगते भृगोः सूते राजा नृजन्त्यातिवशां हि विद्विषां बुधो नुकूलो यदि तत्र संचलनं रिदृन्जये नैव जयः प्रतीदुजे ॥

४१ यावच्चंद्रः पूषभात्कृत्तिकाद्ये पादे शक्रो धो नदुष्टोऽग्रदृष्टे मध्यभागे भागवास्ते पिराजाता वतिष्ठत्संमुखत्वे पितस्य ४२

कुंभकुंभो शकौ त्याज्यो सर्वथा यत्नतो बुधेः तत्र प्रयातुर्नृपतरर्थनाशः परे परे ४३ ॥ ५५ एषि शक्रो दर्शनं कर्षणं न कर्षतीत्यर्थः यः

तदेवाह नदुष्ट इति अंधो यदा अग्रं संमुखे दक्षिणभागे च दृष्टो न स्यात् राधे मार्गमिति रूमुहूर्त्तप्रस्थितो पितृत्वात् मध्यमार्गं मध्ये यदि शक्रास्ते भवे
 सावत्कालं तस्मिन्नेव प्रयाणे तिष्ठेत् यावच्छुक्रो दयो भवेत् यदि गच्छेत् तो ज्ञो देवात्संमुखः शक्रश्चेत्तावदस्य शक्रः संमुखत्वे पितस्मिन्नेव प्रयापिति
 ५५ उपलक्षणत्वाद्गुरावप्येवंविधे दृष्टव्यं पराशरः जीवः शंशकः शक्रोर्वा मार्ग मध्ये स्तगो यदि तत्रैव निवसेद्वा जायावद् बुद्धिर्ता भवेदिति मार्ग मध्ये बुधास्ते
 मंशेषः यदा तु मार्ग मध्ये बुधो दयो भवेत्स च पुनः संमुखो भवेत्तदा तु पुनर्दोष एव वसिष्ठः संमुखं चंद्रं यत्र मार्ग मध्ये दित्ये यदि यावदस्तगतं तस्मिन् स्तो वत्त
 भिवसंवेदिति अथ निषिद्धलग्नमनुष्ठुमाह कुंभकुंभो शकौ तिस्यर्थः ४३ ॥ ४३ ॥ ४३ ॥ ४३ ॥ ४३ ॥ ४३ ॥ ४३ ॥

राम
१४

अथान्यन्मंजुभाषिण्याह अथमीनलग्नइति मीनलग्नलग्नांतरे वामीमाशकेचलितराशौवत्तैवक्रस्यात् जनात् अनिर्जन्मकालीनंलग्नंजन्मभं
जन्मराशिः तयोर्जन्मलग्नराशयोःपतीस्वामिनोशुभग्रहोसौम्यग्रहोचेदुदयलग्नेभवतस्तदागमोगमनंशुभंस्यात् जन्मलग्नंजन्मराशिश्चयात्रालग्न
मंशुभमितिघागवाभिहितंजननराशितनूयदिलग्नगइति अर्थोज्जन्मलग्नंजन्मराशिस्वामिनोपापग्रहोयदियात्रालग्निस्येतांतदातादेशेलग्नगमभं
शुभफलमित्यर्थः वसिष्ठः जन्मराशौलग्नगतेतदीशेवाविलग्नगे अभीष्टफलदायावाराशीशश्चक्रुभग्रहः वृद्धनारदेन जन्मराशुद्भमेनेवजन्मलग्नो
दयःशुभः तयो रूपचयस्थानंयदिलग्नगतंशुभइति जन्मराशिर्वाचालग्ननिषिद्धउक्तः सजन्मराशेः पापग्रहस्वामित्वेक्षयः शुभस्वामित्वेक्षुगुणं वसिष्ठवा

अथमीनलग्नउतवातदंशकेचलितस्यषक्रमिहवर्त्मजायते जन्मलग्नजन्मभपतीशुभग्रहोभवतस्तदातुदुदयंशुभो
गमः ४४ जन्मराशितनुतोष्टमेथवास्वारिभाच्चरिपुभेतनुस्थिते लग्नगस्तिदधिपायदाथवास्युर्गतं हि नृपतेर्मृतिप्रदम्
४५ लग्नेचंद्रेवापिवर्गेत्तमस्थयात्राप्रोक्तावांच्छितार्थैकदात्री अंभोराशौवातदंशेप्रशस्तंनोकायानं सर्वसिद्धिप्रदायी ॥४६

व्यस्वरस्यात् एवंजन्मलग्नोदयःशुभइत्यत्रापिजन्मलग्नस्यशुभस्वामित्वेशुभफलता नपापस्वामित्वेइतिव्याख्येयम् ४४ अथान्यद्रथोइत
आह जन्मराशितनुतइति स्वजन्मराशेर्जन्मलग्नाच्चवाऽष्टमेराशौलग्नस्थितेसंति तथात्रिभात् जिगमिषतिशत्रोर्भाद्राशौलग्नात् रिपुभेषुछराशौलग्नस्थि
रिसति अथवातंषास्वराशिलग्नान्भ्यां अष्टमभवेनेस्वशत्रुराशेर्जन्मराशिलग्नान्भ्यां अष्टमभवेने एषांस्वामिनोयात्रालग्नगतः सूर्यद्रातदा राक्षेमृतिप्रदाः ४५ अ
थान्यच्छुभलग्नशालिन्याह लग्नेचंद्रइति मीनकुंभवजितेयस्मिंश्चिलग्ननेवर्गेत्तात्रेनवांशस्थेअथवाचंद्रे वर्गेत्तमस्थयात्राप्रोक्तावांच्छितार्थस्यमनोरीषा
र्थस्यैकाअद्वितीयादृत्री अंभोराशौवातदंशेप्रशस्तंनोकायानं सर्वसिद्धिप्रदायी ॥४६

मु० नी०
या० प्र०
९५

अथान्यदिन्द्रवज्र्याह दिग्द्वारिभेदति पूर्वादिदिक्कमेषाद्याः क्रमादिग्द्वारराशयः इति दिग्ग्राशिषुगंतव्यदिगवस्थितेषुसमुत्थायात्राप्रशस्ताप्रशस्तत्वमाह।
अर्थदात्रीजयकारिणीचेति यथा मेषः पूर्वस्याम् वृषोदक्षिणस्यां मिथुनः पश्चिमायां कर्क उत्तरस्यां एवंसिंहादयो धनुर्दक्षिण्यश्चपूर्वादिषुज्ञेयाः हानिभिति
दिकूप्रतिलोमलग्नेविपरीतदिगवस्थिते लग्ने यथा पश्चिमायां मेषः उत्तरस्यां वृषः पूर्वस्यां मिथुनः दक्षिणस्यां कर्कः एवपुनः पश्चिमादिषुसिंहाद
यो धनुरादयश्चज्ञेयाः तादृशे लग्ने गंतुः यात्राहानिद्रव्यादिनाशशत्रुशोभयंचकुर्यात् दिग्द्वारभे लग्नगते यात्रार्थविजयप्रदालग्ने दिक्प्रतिलोमेसा
हानिदाशत्रुभीतिरेति वराहोक्तेः ४७ अथशुभलग्नानिवसंततिलकग्राह राशिरिति गंतुः पुंसः स्वजन्मसमये योराशिः शुभग्रहे श्वन्द्रबुधगुरुशुक्रैः

दिग्द्वारभे लग्नगते प्रशस्तायात्रार्थदात्रीजयकारिणीचे हानिं विनाशं रिपुतो भयंचकुर्यात् तथा दिक्प्रतिलोमलग्ने ४७ ॥
राशिः स्वजन्मसमये शुभसंयुतो योयः स्वारिभान्निधनगोपिर्वेशिसंज्ञः जन्मोपगः सगमने जयदोथ भूपयोगैर्गमो वि
जयदो मुनिभिः प्रदिष्टः ४८ सूर्यः सितो भूमिस्तोथ राहुः शशीशशो ज्ञश्च बृहस्पतिश्च प्राच्यादितो दिक् विदिक्चापिदिशा
मधीशाः क्रमतः प्रदिष्टाः ४९ केंद्रे दिग्धीशे गच्छेद्वंशः लालादि नितस्मिन्नेयादरिसेनाम् ५० ॥ ॥ संपुक्तेस्ति ससैरिष्यात्राल

ग्नेोपगः शुभः अथवास्वारिभातस्वाशत्रुजन्मराशिजन्मलग्नादष्टमो योराशिः सचेद्यात्रालग्नेोपगतः शुभः स्यात् अथये राशिर्विशिसंज्ञः जन्मसम
ये सूर्यः संपुक्तराशेर्हिती योराशिर्वेशिसंज्ञः सचेद्यात्रालग्नेोपगतः स्यात् तदागमने जयदः स्यात् अथवा भूपयोगैर्जातकेके सूर्यो गैर्यात्रालम्नस्थितैर्गमो मुनि
भिर्विजयदः प्रोक्तः जातकेराजयोगाद्द्रव्याः ४८ अथदिक् स्वामिन उपजातिकयाह सूर्यः सित इति स्पष्टार्थः ४९ अथदिग्द्वारयोजनमध्याच्छेदसाह केंद्रे इ
ति तस्मिन्दिग्धीशे लालादि निसति अरिसेनां नेयात् न गच्छेत् ५० ॥ ५० ॥ ५० ॥ ५० ॥ ५० ॥ ५० ॥ ५० ॥ ५० ॥ ५० ॥ ५० ॥

रामः
९५

अथ ललाटयोगानुशास्त्रं ललाटविहीनैः प्राच्यादिविति प्राच्याद्यष्टदिक्षु क्रमेण विलग्नसदनात् एतपुमावपुस्तथा प्रहस्यता एतानां
 वाक्यार्थाः यथा मनो लग्नस्थः तरणिः सूर्यः प्राच्यां गंतुर्ललाटिकः एष भृगुस्तोला भव्यये आमन्या कर्मस्थो भूक्तो दक्षिणस्या तमो नवाष्टमगृहे
 सूर्याय सौरिः सप्तमे पश्चिमायां चंद्रः शत्रुगृहात्मजे वायव्यां बुधः पातालं गतत्तरस्यां गीष्यति विंशत्तन्मृहे ईशान्यां गते ललाटिक इत्यर्थः कश्यपिन तु
 यो शिवेन ललाटिका उक्ता स्ते यथा दिनेशाधिष्ठितो राशिर्षट्वाल ग्न गतस्तदा यातुर्मृत्युप्रदः प्राच्यां दिशि सूर्यो ललाटिकः सूर्यस्य राशितस्तस्माद्दक्षिण
 ग्न गे गृहे एकादशे वा आग्नेय्यां दिशि शक्रो ललाटगः ललाटगः कुजो यास्ये दशमेलग्न गे गृहे लग्नगेन वमेराशावष्टमे वापि नैर्ऋते ललाटगः सौहेके
 यो यातुर्दीकनिधनप्रदः लग्नगे सप्तमे राशौ शनिः प्रत्य कललाटगः षष्ठ्यां शौ लग्न गते पंचमे वापि चांद्रमाः ललाटगो वायु दिशि यातुर्मृत्युप्रदस्तदा चतु
 प्राच्यादौ तरणिस्तनौ भृगुस्तोला भव्यये भूक्तः कर्मस्थो शुभमो नवाष्टमगृहे सौरिस्तथा सप्तमे चंद्रः शत्रुगृहात्मजे पि च
 बुधः पाताल गे गीष्यति विंशत्तन्मृहे विलग्नसदनात् ललाटिकः कर्मर्तितो ५१ मृगे गत्वा शिवे स्थित्वा दितौ गच्छन् ज्यो
 पूतु मैत्रे प्रस्थाय शाक्रे हि स्थित्वा मूले व्रजंस्तथा ५२ प्रस्थो य हस्ते निलत सधिस्ये स्थित्वा जयार्था प्रवसेद्द्विद्वैवे ॥ ५३ ॥
 र्यराशौ लग्नस्थे बुधः सौम्ये ललाटमः राशौ तृतीये लग्नस्थे द्वितीये चंद्रप्रेजितः ललाटगश्चंद्रमौले दिशि यातुर्विनाशदति अत्र ललाटव्यतिरिक्ते कंठक
 स्थाने यदि दिग्धी शस्तिष्ठति तदा यात्रा शक्रमाऽन्य याच शोभने तित्वमः ५१ अथ पर्युषितयात्रा योग चतुष्टयमनुष्टमे द्रवज्रयाचाह मृगेति प्रस्थायेति गृ
 हे स्थगृहाद्यातव्या दिगभिमुखं कस्यचिदिष्टस्य गृहे गत्वा प्रस्थाय आर्द्रां योतस्मिन्नेव गृहे स्थित्वे पित्वा दितौ पुनर्वसेंगच्छन् तद्गृहं त्यक्त्वा ग्रामाद्दक्षिणवगच्छ
 न्परिपूतु च नूतन जयेत् अयमको योगः एवमेवानु राधायां प्रस्थाय शाक्रे ज्येष्ठायां स्थित्वा मूले व्रजन् तथा जयेदित्यर्थः अयं द्वितीयो योगः ५२ तथा हस्ते प्रस्था
 यानिलत सधिस्ये स्वाती चित्रे स्थित्वा द्विद्वैवे विशारवायां जयार्था भूपादिः प्रवसेद्देशतरंग च्छेत् अयं तृतीयः ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥

सिद्धिर्भवति एतद्विन्नानामनुजानामुहूर्त्तादगिरिशुभ्रजगमित्रादतिविहितनक्षत्रस्वामिकमुहूर्त्तात्सिद्धिर्भवति ५७ अथयोगयात्रालग्नमंजुभाषिण्याहस
हजेरविरिति रविःसहजेतृतीयःस्यात् शशीचंद्रोदशमभेदशमस्थाने शनिमंगलौरिपुष्ट्रेषुस्थानेस्यातांसितःसूत्रेपंचमे बुधोहिबुकेचतुर्थे गुरुरपि
लग्नगच्छेत्स्यात् एवंविधेयोगेराजाप्रचलितः अचिरात्तल्पकालेनैवारीनजयतिवशीकरोतीत्यर्थः ५८ अथयोगांतरंथाथयाह भ्रातरिसौरिधिरिति ॥
भ्रातरितृतीयेशानिःचैरिणिषष्ठभूमिस्तोमंगलः अर्क आयगतेएकादशे एवंविधेयोगेराजाशत्रुजयोभवेत् चैदित्यगुरुःशुक्रोऽनुकूलःयातव्यदिकृष्ट

चेराणामपिशकुनैरुक्ता भवतिमुहूर्त्तादपिमनुजानां ५७ सहजेरविर्दशमभेशशीतथाशनिमंगलौरिपुष्ट्रहेमिनःसुतेहि
बुकेबुधोगुरुरपीहलग्नगःसजयसरीन्प्रचलितोऽचिरात्तल्पः ५८ भ्रातरिसौरिर्भूमिस्तोवैरिणिलग्नेदेवगुरुः आय
गतेर्केशत्रुजयश्चेदनुकूलोदित्यगुरुः ५९ तनौजीवइदुष्टोवैरिणोऽर्कःप्रयातोमहीद्रोजयत्येवशत्रून् ६० लग्नतःस्या
देवपुरोधाःलाभधनस्थैःशेषनभोगैः ६१ द्यूनेचंद्रेसमुदयगेर्केजीवेशुक्त्रेविदिधनसंस्थे ईदृग्योगेचलतिनरेशोजेता
शत्रून्गारुडइवाहीन् ६२ वित्तगतःशशिपुभ्रातरिवासरनाथः ॥ ॥ वर्ततिभवति ५९ अन्ययोगांतरेगाथयाह तनौजीवइति स्पष्ट

र्थः तथाचनारदःजीवार्कचंद्रालम्नारिरंधगायदिगच्छतःतस्यपिस्वलमैत्रीचनस्थिरारिपुवाहिनीति ६ अथान्ययोगंपक्त्याह लग्नगतइति लग्ने
गुरुःस्यात् अन्यग्रहालाभधनस्थाःएकादशद्वितीयस्थाश्चैदेवंविधेयोगेराज्ञोविजयः ६१ अन्ययोगंमन्माह द्यूनेइति चंद्रेसप्तमस्थेसति अ
र्कसमुदयगेलग्नगेसति जीवेशुक्त्रेविदिबुधेएतेषुत्रिषुधनुसस्थेषुसत्कृतएवंविधेयोगेनरेशश्चेत् चलतितदाशत्रून्जेताजेप्यति कःकानिबगरुडो
हीन्सर्पान् यथाजयति ६२ अथान्ययोगंचित्रपदयाह वित्तगतइति बुधोद्वितीये वासरनाथःसूर्यस्तृतीये शुक्रलेग्नेएवंविधेयोगेचंद्राजाचलतितदा

शशिपुजयति ॥

सु.टी.
या.प्र.
९७

शलभाइवस्यः यथा शलभा अग्नेस्वयमेव गत्वा पतन्ति तथा शत्रवोऽपि गन्तव्यं राजप्रतापानले प्रतिष्पन्तीत्यर्थः ६३ अथान्ययोगं माथयाह उदयेरविरिति
उदयेरविः शनिः षष्ठः चन्द्रो दशमः स्यात् एवं विधे योगे वरूधापतीराजायदियातिरिपुवाहिनीशत्रुसेनावशमिति ६४ अथान्ययोगं ह्यंजलोद्भूतगत्या
ह तनीशनिकुजाविति इति आरभ्य वरूधापतिर्यदियातिरिपुवाहिनीवशमे तीत्युत्तरार्द्धे सहजे कुजे इत्येतस्यन्तमनुवर्तते तेन यत्र निदेशो नास्ति तत्र जि
गमिषोराज्ञो विजयः स्यादिति वाक्यार्थो ज्ञेयः तनो लग्नस्थो शनिमंगलौ स्यातां रविर्दशमे बुधोलाभदशमे स्यात् भृगुसूतोवालाभे दशमे वा स्यात् एवं विधे
योगः च लितस्परं ज्ञायमेको योगः अथ द्वितीयः त्रिलाभरिपुभेषु ३।११।६ एष न्यतमस्थानस्थितौ भूकृतशनी स्यातां यस्मिन्कस्मिंश्चित्स्थाने गुरुः
लग्नगते भृगुपुत्रेस्युः शलभाइव सर्वे ६३ उदयेरविर्यदिसौरिरिगः शशीदशमेपि वरूधापतिर्यदियातिरिपुवाहिनीचश
मेति ६४ तनीशनिकुजोरविर्दशमे बुधो भृगुसूतोपिलाभे दशमे त्रिलाभरिपुभेषु भूकृतशनी गुरुः भृगुजास्तथा बलयु
ताः ६५ समुदयगे विबुधगुरो मदनगते हिमकिरणे हिबुकर्मतौ बुधभृगुजौ सहजगताः स्वलस्वचराः ६६ त्रिदशगुरुस्तनुगो
मदने हिमकरणोरविरायगतः सितशशिजावपिकर्मगतौ रविसूतभूमिसूतौ सहजे ६७ ॥ ॥ भृगुजाप्रलयुताः स्युस्तदा ए
वं विधे योगे तथा राज्ञो विजय इत्यर्थः ६५ अथान्ययोगं चरितगतिश्च न जनमैरित्यनेन चंद्रसाह समुदयगे इति समुदयगे लग्नस्थे बृहस्प
तौ सति हिमकरणे चंद्रे मदनगते सप्तमस्थे सति चतुर्थस्था बुधशक्रौ स्यातां स्वलस्वचराः पापप्रहाः सहजगताः तृतीयगाः स्युः एवं विधे योगे वरू
धापतिर्यदियातिरिपुवाहिनीवशमेति ६६ अथान्ययोगं संमुखानजलजगैर्गर्हिताकरवातिलक्षणलसितयाह त्रिदशगुरुरिति बृहस्पतिर्लग्न
चंद्रः सप्तमेशक्रबुधौ दशमे सूर्य एकादशे शनिमंगलौ सहजगताः तृतीये एवं विधे योगे गन्तव्यं राजप्रतापानले प्रतिष्पन्तीत्यर्थः ६७ ॥ ६७ ॥ ६७ ॥

राम
९७

अथान्ययोगं स्यादनुकूला भतनगगश्चेत्तिलक्षणलक्षितयानुकूलाह देवगुराविति गुरौचंद्रेवालग्नेराति सूर्येषु बुधः पंचमस्थानेशनिर्देशमशुक्रश्च
तुर्थे स्यात् एवं विधेयोगे जिगमिषोराज्ञो विजय एव ६८ अथान्ययोगं नररघटितानुमंदा किनी तिलक्षणलक्षितया मंदा किन्याह हिमकिरण इति बु
धो बली चैत्रे नो लग्ने स्यात् हीति निश्चयेन बृहस्पतिश्चक्रेन्द्रगतः यदि निर्बलीनी चाद्यशुभाधिकारप्राप्ते बलरहितः सन्द्वादशतृतीयषष्ठनवमाना
मन्यतमस्थानस्थश्चंद्रस्तथैव विधेयोगं तूराज्ञो विजय एव ६९ अथान्ययोगं अभिनवतामरसनजजायक विलक्षणलक्षितनाभिनवतामरसच्छ्रुत्सा
ह अशुभस्वमेरिति अशुभग्रहैः अनवाष्टमदनस्थैः नवमाष्टमसप्तमस्थानव्यतिरिक्तस्थानस्थैः कविः शुक्रः चतुर्थतृतीयैकादशस्थानस्थैः केन्द्रग

देवगुरौ वा शशिनितनुस्थे वा सरनाथेरिपु भवनस्थे पंचमगे हे हिमकरपुत्रः कर्मणि सौरिः स्रुद्धिसितश्च ६८ हिमकिरणस्रु
तो बली चेतनौ चिदशपतिगुरुर्हि केन्द्रस्थितः व्ययगृहजारि धर्मस्थितौ परिभवति निर्बलश्चंद्रमाः ६९ अशुभस्वमेरि नवा
ष्टमदस्थेर्हि बुकसहोदरलाभगृहस्थः कविरिह केन्द्रगगीष्पतिदृष्टो वसुचयलाभकरः स्वलुयोगः ७० रिपुलग्नकर्म
हिबुकेशशिजे परिबीक्षितेशुभनभोगमनैः व्ययलग्नमन्मथगृहेषु जयः परिवर्जितेषु शुभनामधरैः ७१ लग्ने परि
जीवः पापापेदिलाभे कर्मण्यपि चेद्राज्याधिगमः स्यात् ॥ ॥ तैगीप्पतिर्गुरुस्तेन दृष्टः एवं विधेयोगे वसुचयोद्वयसमूहस्तस्य लग्ना

भकरः स्यात् ७० अथान्ययोगं यात्रालम्प्रमिताक्षरासजसमैरुदिने तिलक्षणलक्षितया प्रमिताक्षराच्छ्रुत्साह रिपुलग्नेति षष्ठलग्नदशमचतुर्थी
नाभिन्यतमस्थानस्थैश्च शुभनभोगमनैः शुभग्रहैः परिबीक्षिते दृष्टे सति द्वादशलग्नसप्तमस्थानव्यतिरिक्तस्थानस्थितैरशुभनामधरैः पापग्रहैरु
पलक्षिते सति एवं विधेयोगे जिगमिषोराज्ञो विजय एव ७१ अथान्ययोगं हयस्योस्योमणिमालाच्छिन्नागृहवक्त्रे रितिलक्षणलक्षितयाह लग्ने इति।
लग्ने गुरुः पापग्रहापेदिलाभे कादशकर्मण्यपि दशमेपि चेत्सुः एवं विधेयोगे प्रचलितस्य राज्ञो राज्याधिगमः राज्यप्राप्तिः स्यात् अथवाद्युनसप्तमे

सूटी०
या०
६८

बुधशुक्रौ स्यातां चंद्रो हि ४० चतुर्थे स्यादं विधयेगे सर्वैर्मुनिवैर्यस्तद्वत्फलमुक्तं राज्याधिगमः स्यात् ७२ अथान्ययोगत्रयं नततगुरुभिश्चंद्रिकाश्चतु
भि रितिलक्षणलक्षितेन चंद्रिका चंद्रसाह रिपुरिति अत्रस्थानां ग्रहाणां च समाभ्यायथा संख्यमन्वयः यथारिषौषष्टेशुक्रः लग्ने जीवः अष्टमे चंद्रः एवं वि
धेयोगंगंद्राज्ञो विजय एव अयमेको योगः अथ द्वितीयः बुधभृगुजौ तुर्यगे हस्थितौ चतुर्थे स्थाने स्यातां चंद्रमा मदनमवनगः सप्तमस्थाने स्थितौ चंद्र
विधेयोगंगंद्राज्ञो विजय एव अथ तृतीयो योगः वा चंद्रमा अंबुगः चतुर्थे गः शशिकृतभृगुजयोरंतर्गतत्वं एकराशा वैवज्ञयं अन्यथा चतुर्थे स्थाने स्थितौ चंद्र
बुधशुक्रकृतदुरधरायोगमेधावसत् ७३ अथान्ययोगद्वयं सजससगौ चकथितः कलहसदतिलक्षणलक्षितेन कलहं सच्चंद्रसाह सितेति लग्नेशुक्रः

यूने बुधशुक्रौ चंद्रो हि बुके वा तद्वत्फलमुक्तं सर्वैर्मुनिवैर्यैः ७२ रिपुतनुनिधने शुक्रजीवं दवेत्थय बुधभृगुजौ तुर्यगे हस्थितौ
मदनमवनगश्चंद्रमा अंबुगः शशिकृतभृगुजांतर्गतश्चंद्रमाः ७३ सितजीवभौमबुधभानुतनूजास्तनुमन्मथारिहिवुकत्रि
गृहे चेत क्रमतोरिसोहररवशात्रवहाराहिवुकायगे गुरुदिने स्वलक्ष्मैः ७४ सहजे कुजो निधनगश्चभार्गवो मदाने बुधोर
विररीतनौ गुरुः अथ चेतस्युरीज्यसितभानवोजलत्रिगता हि सौरिरुधिरोरिपुस्थितौ ७५ ॥ ११ सप्तमे जीवः षष्ठे भौमः चतुर्थे बुधः

तीये शनिः एवं विधेयोगंगंद्राज्ञो विजय एव एको योगः अथान्यः गुरुदिने बृहस्पतिवारि अखिलखेटैः समस्तग्रहेः सूर्यादिभिः क्रमतोरिसोदरेत्यादिः
स्थानस्थिते र्यथा षष्ठे र्कः तृतीये चंद्रः दशमे भौमः षष्ठे बुधः लग्ने गुरुः चतुर्थे शुक्रः एकादशे शनिः एवं विधेयोगंगंद्राज्ञो विजय एव ७४ अथान्ययो
गद्वयं सजससगौ चकथिता प्रबोधिते तिलक्षणलक्षिते प्रबोधिका चंद्रसाह सहजे इति तृतीये भौमः अष्टमे शुक्रः सप्तमे बुधः षष्ठे सूर्यः लग्ने गुरुः एवं वि
धेयोगंगंद्राज्ञो विजय एव अयमेको योगः अथान्यः अथेति इज्यसितभानवोगुरुशुक्रसूर्याः जलत्रिगताः चतुर्थे तृतीये स्थाने स्याः सौरिरुधिरोरिशनिमंग
लोषष्ठस्थितौ एवं विधेयोगे हि निश्चितं राज्ञो जयः स्यात् ७५ ॥ ७५ ॥ ७५ ॥ ७५ ॥ ७५ ॥ ७५ ॥ ७५ ॥ ७५ ॥ ७५ ॥ ७५ ॥ ७५ ॥

रामः
६६

अथनामविशेषपुरस्कारेणयोमत्रयसफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह एकइति ज्ञेयसितेषुबुधगुरुशुक्रेषुकोपिबुधोवागुरुर्वाशुक्रोवाचेसंचमतयः केंद्रेषुतदायो
 मास्वयोयोगः तथातेषुज्ञेयसितेषुदौचेत बुधमुरु बुधशुक्रौगुरुशुक्रौवाचेसंचमतयः केंद्राणामन्यतमस्थानेस्थानमिहेमस्थानेकेनवास्थितोस्यात्तदाधि
 योगास्वयोयोगः सकलाः ज्ञेयसिताः एषुपंचमतयः केंद्राणामन्यतमस्थानेषुस्थानभेदेनस्थानैकेनवास्थितास्तदायोगाधियोगास्वयोयोगः फलमाह योगद
 ति योगेब्रह्मराजाक्षेमंकुशलंलभतेकुशलेनगतागतंकरोतीत्यर्थः अथाधियोगेब्रजनराजाक्षेमंतथारिपूणांवाधिलभते अथयोगाधियोगेब्रजनराजा
 क्षेमंयशोवनीश्वकाराच्छुवड्चलभते अथवसिष्ठादिभिर्बहुनियात्रालग्नानिअभिहि तानितानितमद्वयैभ्यएवावधार्याणि ७६ अथान्यपिधा
 चायोगालिरव्यंतेकश्यपः पंचमेशोरविः षष्ठेवर्ततेनवमेगुरुः माम्ययोगाधिधेयोगे जिहंतवैरिणांसदा १ गुरुः केंद्रेत्रिकोणेवारविलभेचकर्मणिकल्याण

एकोज्ञेयसितेषुपंचमतयः केंद्रेषुयोगस्तथादौचेतेषुधियोगएषुसकलायोगाधियोगः स्मृतः योगेक्षेममथाधियोगगमने
 क्षेमंरिपूणांवाधेचाथोक्षेमयशोवनीश्वलभतेयोगाधियोगेब्रजन ७६ ॥

॥योगोमूपस्ययातुः कल्याणकड्वेत् २ दिगीशोदिम्ब

लीचेत्प्यालुमिश्रास्यसुहृद्य दि विजयोनामयोगोयंयाताराजांजयीभवेत् ३ अत्रिः सहजस्थानगोभौमोभाग्यस्थश्चबहस्पतिः चिंतामणिसमास्वो
 यंयातुः संकल्पपूर्वकः ४ लम्नेशुक्रः शशीबंधौकर्मस्थानेगुरुर्यदा मृगेंद्रयोगोविरव्यातोयातुः सर्वार्थसाधकः ५ लग्नेमौमोगुरुश्छिद्रैषष्ठस्थानेचुक्र
 रः मूलजयसमारवीर्यैर्षशत्रुनिवर्हणः ६ आपोक्लिमगतेचंद्रेकेद्रस्थेस्वरूपजिते योगः केंद्रइतिरव्यातोयातुरिष्टार्थसिद्धिः ७ चंद्रोदधिगुरुश्चासि
 लग्नेवास्तरपूजिते केशः पारुषतोयातुः शुक्रेबालग्नकेद्रगे प्रबलोयदियोगोसौगमनेसर्वसिद्धिः ७ रविः षष्ठेसिताश्छिद्रेत्तीयेभूमिनंदनः पिनाक्रियोषी
 विह्वलानोऽप्युविजयकारकाः १० अन्योन्यक्षेत्रगावेकक्षेत्रेवाकविभास्करौ कृप्येनोपपन्नवर्ततेचतुर्भुवनः ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥

मु० ११
ग० ११

उच्चसेत्रगतश्चंद्रोत्पत्तीप्रश्नरविर्गुरुः संजीवनसमाख्योयंमृत्युयोगापहारकः १२ एकस्यैगोजीवशक्त्रैस्थातामन्योन्यसप्तगो भयंकरव्ययोगोयंयातु
भीतिघ्नः स्मृतः १३ उच्चमूलत्रिकोणेषुवर्त्ततेगुरुमार्गवो अभयाभिधयोगोभयंकरविनाशनः १४ भार्येशोव्ययोगोनीचः पुत्रस्थानेशनेश्वरः
विदारिकसमारव्येयंयुःपत्नीनिहत्यसौ १५ मार्गेशः शनिसंयुक्तः सप्तमस्तेनतोग्रहः विदारिकमिमंमन्यायातुःपत्नीविनाशकं १६ सप्तमेत्तं
स्तस्मात्तिभ्रनश्वस्वेचरः कुटुंबहारकोयोगोयातुः त्रियतमोहरेत् १७ दुर्बलोयदिमार्गेशोनिवसेत्यापमध्यगः पापकुंजरयोगोयंयातुःपत्नीनिहत्यसौ
मार्गेशोत्सप्तमेभानुः पत्रमेक्रस्वेचरः विदारिकारव्यएवासौभार्यामरिषशनयेत् १९ स्वोच्चमूलत्रिकोणस्यः सौम्यः पापविवर्जितः आनंदार्णवयोगोयं
मणिवज्रयावहः २० स्त्रावल्यांडयारिनमस्तलगेदिनकृद्यमशीतकरैः नमवंत्यस्योभिमुखाहरिणाइवफेसरिणः २१ दैवज्ञवल्लभेज्ञेसितेनसहितेस्त
नेविधोबंधुगेप्रवसतामहीभुजा संगरेरिपुगणैविकीर्यतेमूलराशिरिबमातरिश्चुना २२ मूर्तिवित्तसहजेपुसंस्थिताः शक्रचंद्रसूततिगमरश्मयः यस्य
यानसमयेरणगणितस्ययोतिशलभाइवारयः २३ यात्राशिरामणी यायातिजीवितनूमेमहीशः क्रूरस्थितेर्थास्त्रयथायसंस्थैः तस्याग्रतः संयतिवैरि
सेनांप्रीतिभूपाणामिवनास्थिरास्यात् २४ राजमार्त्तण्डः लाभारिदुश्चिक्वगतौयमा रौद्रलान्विताभार्गवस्योः यस्यप्रयाणेविलयंघयातितस्यद्वि
षुःसर्वरसंयथासु २५ फलंधदीपे लाभविक्रमसुखस्थितेकवोकंठकस्यगुरुणानिरीक्षिते यूनरंघ्रभवेवर्जितेः स्वलेः स्याद्गताभिस्त्वमिद्धिभा
कृत्पः २६ सौम्यग्रहेः केन्द्रतपःसूतस्यैः क्रूरैस्त्रिलाभारिगतैर्गताये कोपानलः शांतिमुपेतितेषोविरोधिनीरीनयनांबुपातेः २७ वराहः एकोपि
जीवार्ककुजार्कजानांस्वोच्चेविलम्बेस्वग्रहेयदीन्दुः यातस्ययात्यत्रपराघ्रणाशमहाकुलानीवकुदुंबभेदैः २८ चंद्रेस्तगेद्विगुरीविलम्बेज्ञशक्रयोः
कर्मणिनाभवेकै सौरारयोभ्रातृगयोश्चयातौनृपः स्वमृत्यानिवशास्ति शत्रून् २९ नारदः स्वोच्चस्थलग्नगेजीविस्तेः प्राप्यगतिर्दि गतिराजारिपून्हेतिपि
नाफीत्रिपुंस्यथा ३० शक्रे त्रिकोणकेन्द्रस्थलग्नेचंद्रेयवारवो शत्रून्हेतिगतिराजाब्रह्मदेषः कुलंयथा ३१ पापास्तुवीयेहिबुके सितज्ञौमीसौविलम्बे
सृगलंछनेस्यस्योद्गतस्यवलंरिपूणांकृतकृतघ्नेधिवयातिनाशम् ३३ यस्योदयास्तारिक्तुस्त्रिसंस्थाः शक्रो गिरांगा रकसौम्यसौराः द्विषद्वलंस्त्रीवदना

राम
६६

नितस्य कृता निकांतान विलोकयति ३३ पूर्वोक्तयोगे धनगोबुधश्चैच्छशांकस्वर्यौ च दशायसंस्थौ अस्मिना तस्या लिकुलोपगीतानानावनस्या हिररा
भवेति ३४ बरुहः त्रिषण्णवांसेष्वबलः शशांको बुधो बलीयस्य गुरुश्च केंद्रे तस्यारियोषा भरणेः प्रियाणि प्रिया प्रियाणां जनपति सैन्ये ३५ चंद्रो भूबलः बु
धो बली उभो त्रिषण्णवांसेषु एव भवतस्तदा योगः केंद्रोपगतेन वीक्षिते गुरुणा स्वायतुर्यगसिते पापैरनवाप्यस्यैर्वरु कितं न यदा पुन्यः ३६ षष्ठ
एगो शक्रबुधो प्रयाणे करेश पूज्योगनेयदिस्यात् रिफुः प्रणाशं विषयेषु सौख्यं चाप्नोति कीर्ति विपुलं च भोगं ३७ बुधो बली भारिगतिः केंद्रोपगतेन बुधे
त्यगुरो प्रयाति यदा पुमान् स हिरेन्द्रं यानं कीर्तिर्यशः सिद्धि सहस्रमेति ३८ केंद्रस्थाने करपतिगुरो केंद्रकस्थे करेजे केंद्रे सौम्ये प्रवसति च यदा वरुमेतु यदि
स्यात् यथां करारिपुसहजगारुहके त्वचसुतो वायुः कीर्तिं विणमत्तुलं तेलभंते यशश्च ३९ सूर्यो शक्रे करपतिगुरो द्विदगे नात्रिकोणे केंद्रस्थाने शनि रनि
कुजलाभगा वायुदिस्युः ये भूपायांति शत्रुं विपुलधनु मथो सैन्धनांशरिपूणां कीर्तिं कश्चिद्विश्वं प्रमथितरिपुवस्ति करवादा न्रजंति ४० होरासंस्थे करपति
गुरो भार्गवे केंद्रकस्थे षष्ठे चंद्रे व्रजति यद्विवाकार्ययोगात्सितीशः प्राप्नोत्यग्रं कनकतुरंगं रूप्यरत्नादिकोशमायुः कीर्तिं जयति च तदा मत्तमात्तंगयूथम्
४१ सृग्नारिकर्म हिबुकेषु शभे क्षितेषु घृणां त्यलग्नरहितेषु शक्रभग्रहेषु यातुर्भयं न भवति प्रतरेत्समुद्रयद्यस्मनापि किमुतारिसमागमेषु ४२ एकांतरे सै
भृगुजाद्रासौम्ये स्थिते सूर्यस्तदा गुरोर्वा प्रध्वंस्यते रिर्नचिराद्गतस्य वेषाधिको भूत्यइवे श्वरस्य ४३ शक्राद्रौ माद्वसौराग्नीवादा बुधः एकांतरे तृतीयस्थाने यत्र
कुत्रास्यात्तु योगः निरंतरं यदि भवनेषु पचरुग्रहाः स्थितौ दिवसंकरेण वर्जिता प्रियासितो यदि च भवति एषु तस्तदा परात्बलभिर्दिवा चरुतंति ४४ प्राक्कपा
लस्यैः प्रियासि मदि शिष्टेषु गत्वं अपरकपालस्यैः प्राच्यां स्वमध्यस्थैः सुत्तरदिशि अर्द्धरात्रस्थैर्दक्षिणादिशि बुधमार्गं वमध्यगते हिमगौ हिबुकोपयुते
चन्द्रो भवसेत् पुरुहूतं दिशं यद्विवांतकतः पुरुहूतयमं प्रति ४५ सितेदुजौ चतुर्थगौ निशाकरश्च सप्तमे यदा तदागतो नृपः प्रशास्यरी न्वितारणात् ४६
शक्रवाक्यतिबुधेन संस्थैः सप्तमेश्चि निलग्नगतेऽर्के निर्गतेनृपतिरे ति कलाथो वपंतियदरी च्विनिहत्य ४७ सूर्ये नुबलवर्जितौ बलयुतौ सृग्मे शज्जे
श्वरौ पाताले दशमिपि वा शशिकृतौ लग्नस्थितौ वा कपतिः षट्सप्ताष्टमवर्जितेषु भृगुजः स्थानेषु यस्य स्थितो यातुस्तस्य न विद्विषारणमुखेति संतियोपादे

५०

५०
५०
१००

सौरेमौमेलग्नगेके स्वमधेकर्मण्याये भार्मेवेचंद्रजेवा यायाद्रूपः शत्रुगेहंनिहंतं दसं शत्रुकालकूरवेष्टः ४९ गुरौविलगनेयदिवाशशांके षष्ठेरवौक
मगतेर्कपुत्रे सितरुषोर्वन्धुसूतश्चयेश्चयात्राजनित्रीवहितानिधने ५० त्रिनिधेनतनुसप्तगारिसंस्थः कुजसितजीवतुभारविश्वयस्य स्वलजनज
नितेव्लोकापात्रानिभक्तितस्यचिरायशत्रुसेना ५१ कुजरविजयुतेरिभंगतानांजलसहजाययतैः सितार्कजीवः परबलमुपयातिनाशम् ५२
तमधमस्यकुडुंबनितयेवा ५२ भृगुपुत्र महंद्रगुरुगमनेसहितौयदिभंयुगपुत्यजतः जगुरुयदिवंशकमेतकगतौसामरेमराडिवमातितदा ५३
क्षितिपनययुतान्बवंशजथरिशतमभृगुजोथवागुरुः शतगुणमपिहंत्यरेवलंविषमिवकायमसृक्यथोपगम् ५४ स्वोच्चापगेजीवकुजाके
रेमिस्त्रिभिर्वाकथितैरकलने राज्ञः प्रणशंसमुपैतिशत्रुः सौरब्यंदिभार्यस्ययथाऽ धनस्य ५५ शतांशकादूर्ध्वमवस्थितेबुधैर्यमारयोस्तत्रगतस्य
भृभृतः घ्रातिनाशंसमरे द्विषद्वलयथार्थिभावोपगतस्यगौरवम् ५६ भौमाधिष्ठितनवाशाद्यदिवुधोनवांशकशतादूर्ध्वस्तिष्ठति एवंशनेरपि
सिंहाजतौलिमिथुनामृगककटौचस्वशान्विताभवतियस्यशनिश्चलग्ने तस्मिन्त्रिकाः परबलसपयंतुयातुमूर्खस्यविनमिवचारणचट्टमंशाः ५७
चट्टाधूर्त्ताः मंशाअग्नीकवादिनः अथसमरयात्रा गुरौवीर्येकेन्द्रयुतेबुधेवाभृगुनंदते विजयोनामयोगेवेयातुर्विजयदः सदा ५८ स्वराशिगेबुधे
लग्नेसितेवासरुवंदिने नद्यावर्त्ताह्वर्ययोगोयातुरिष्टार्थसिद्धिदः ५९ स्वांशसंस्थेबुधेलग्नेशुक्रेवादेवपूजिते शंखसंज्ञाह्वयोयोगोऽह्वयः ६०
दः सदा ६० स्वराशेस्वाशगिसौम्ये लग्नस्थेवाभृगोः सूने जीवेवात्रजयोगोयंयातुः शत्रुविनाशकत् ६१ अधिशिखांशगेसौम्येस्त्रिवाथसूराज्ञिते लग्न
गेमातयोगीयंशत्रुणांसंधिकृत्सदा ६२ यत्रैकादशगश्चंद्रोभानुर्वाप्रबलः शुभः अभयोनामयोगोयं अरिभूत्रिधिनाशकत् ६३ त्रिकोणगेऽह्वयमेखरे
सबलेवाहितैर्यगे कल्याणसंज्ञोयोगोयंयायिनामगलप्रदः ६४ यत्रस्वाच्चगतश्चंद्रो लग्नादेकादशेस्थितः जयंतोनामयोगीयंशत्रुपसविनाशकत् ६५ व
र्गात्तमपितेखनेशुभेवाथकलान्विते शुभग्रहयुतैः केद्रेयोगोयंसिद्धिदायकः ६६ षष्ठेवायगतेसूर्येतामगेहरसंज्ञमः योगोमहारणशत्रुपसस्यदः सदा ६७

उच्चस्थेलाभगेऽङ्के त्रिषष्टे देवपूजिते सूर्यो महायोगः शत्रुध्वंसकरोरणे ६० लग्नान्यकेन्द्रगे चंद्रे लग्नस्थे देवपूजिते महाशंखाह्वयोऽर्थाः प्रतिपक्षाच
मानवः ६१ भूकृते स्वोच्चगेलाभे मृगकुंभगे ते यमम् नयाकर्ता द्वयो योगे रणेशत्रुवृणानलः ७० भेषगे भास्करे षड्भेलाभगे स्वोच्चगे यमे नक्षत्रपदं गेयं श
त्रुमेघानिलारणे ७१ भौमे स्वराशिगलग्ने सौम्ये केन्द्रे त्रिकोणगे पुष्ययोगे रिविपिनकुठारः संगरांगणे ७२ एकं तस्य तिलगनाच्छुभरवे देयवर्कभे
वापीयोगस्त्वरिचाततिभिरोघदिवाकर आवश्यके तथायानिसौम्योस्तेनिधनेपिवा व्रजेदर्कोदयेस्तेषामध्यक्षेत्रे शकित ७४ प्रमृष्टयुतितारकास्तु
दत्तदी प्राची भवेन्निर्मलात्वीषद्रक्तविलोहितानधवलग्नैः सदावाञ्छिता नोवारं नतिथिनचापिकरणलग्नं चनापेक्षते हत्वा दोषसहस्रकत्रयं मुखं ज्वलं करोत्यु
न्मतिं ७५ मध्यं व्योमप्रप्रतिस्फुरद्वनलनिमेके सौरैरर्कविंशे च्छयासाध्वीचकान्ताप्रचलति पुस्मे यत्र तत्यादलम्बातावत्सौरिर्नविष्टिः कुजस्तु मथ भवेन्नक

इषमासिसित्वा दशमी विजयाशुभकर्मसु सिद्धकरी कथिता श्रवणस्युत्सुकतयं शुकभद्रानुपनेस्तु गमे जयसंधिकरी ७७ चे
सो निमित्तशकुनैरतिस्फुरशस्ते ज्ञात्वा विलग्नबलसुर्व्यधिपः प्रयाति ॥ ४ ॥ ॥ संनयोगः सन्मानारोम्यसंपत्क्षितिमथयुवतिं तत्रगं

तालभेत् ७६ पावतिं दूरवर्णगगतलगतं भानुविंबं चनास्तं यवजो रिस्रशांतिं ब्रजति सुस्फुटैरुद्धतोरैरुसङ्गः तावन्नेवास्ति दोषः प्रभवति नत्रसाकूरदृष्टिर्ग्रहा
णं पात्रावाविवा हेसकसुभकरी सर्वकार्येषु सिद्धिः ७७ इत्यलं ग्रंथतिस्तरेण इति यात्रालग्नराजयोगाः अथ विजयादशमीसंज्ञकं सिद्धिमुद्धतं तोवके
नसर्गणचतुष्टयनोद् इषमासीति स्पशार्थः कश्यपः मासिषे शकूदेशमीसर्वदा विजयाभिधा विजयस्तत्रयात्तृणां संधिर्वानपराजयदति ७७ अथान्यहस्रंत
तिलकैर्भाह चेतोनिमित्तं चित्तं तः करणम् निमित्तमंगस्फुरणादिशकुनानिवश्यमाणानि एतैः स्फुरशस्तेः सिद्धिः स्वलुनिश्चयेन लग्नबलं ज्ञात्वा सुर्व्यधिपो
राजा प्रयाति तदा सर्वसिद्धिर्वाञ्छितसिद्धिर्भवति यदा तु लग्नदिबले सत्यपि निश्चानिशकुनानिस्युः तदा यात्रानिषिद्धे च वसिष्ठः अशुभानि निमित्तानि उसात
शकुनानि च यात्राविले नृणां तेषां निधनायाधनाय चेतियदा तु देवज्ञात ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ५ ॥ राम

मु. प्र.
१०९

शकुनादिभ्योऽपि चेतो विशुद्धिरधिका तांचेतो विशुद्धिं विनाये
यात् न गच्छेत् कश्चपः निमित्तशकुनादिभ्यः प्रधानं हिमनोजयः तस्माधियान्मतां नृणां प्रधानं हिमनोजय इति ७८ अथ यात्रायामवश्यनिविद्धनिमित्तानिव
संतमालिकाच्छंदसाह तल्लक्षणविषमससजगो समेचेत् सभरयश्चकसंतमालिकासाविषमसमचरणे व्रतबंधनेति व्रतबन्धनं यज्ञोपवीतम देवप्र
सिद्धाकरपीडाविवाहः उत्सवो होस्तिकादि सूतकान्ते मरणसूतकं च एषां शास्त्रोक्तयावद्दिनसमाप्त्या नाम समाप्तौ समाप्तिं विना कदापि नैव चलेत् गच्छेत्
नारदः उच्चवोपनयोद्वाहः प्रतिष्ठाशौचसूतके आसमाप्तेन कुर्वन्त्यान्तर्जिजीविषुरिति अकालेति विद्युत्सिद्धा चनो मेघवर्जितं वर्षावृष्टिः तुहिनंतीहारः

सिद्धिर्भवेद्यपुनः शकुनादिभ्योऽपि चेतो विशुद्धिरधिकानचतां विनेयात् ७८ व्रतबन्धनदेवतप्रतिष्ठाकरपीडोत्सवसूतकास
माप्तौ न कदापि चलेत् कालविद्युत्घनवर्षातुहिनं पिसप्तरात्रम् ७९ महीपतेरेकदिने पुरासुरेयदा भवेतां गमनप्रवेशकौ
भवारश्लेषप्रतिशुक्रयोगिनीविचारयेन्वैव कदापि पंडितः ८० यद्येकस्मिन् दिवसे महीपतेर्निर्गमप्रवेशौस्तः तर्हि विचार्यः
सुधियाप्रवेशकालो नयात्रिकस्तत्र ८१ प्रवेशान्निर्गमं तस्मात्प्रवेशं नवमेतिथौ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥

एषु प्रार्थयेव कालेषु सत्कसप्तरात्रं दिनसप्तकं न चलेत् नारदः अकालजेषु नृपतिर्विद्युद्गर्जिवृष्टिषु उत्पत्तेषु त्रिविधेषु सप्तरात्रं न तु व्रजेदिति ७९ अ
थैकदिनसार्थे गमनप्रवेशविशेषं वंशस्थविरेणाह महीपतेरिति स्पष्टार्थः यथा वाराणसीस्थानाच्चरणादिनगरे प्रवेशः तत्रैतान्दीपान्पंडितैर्नैव विचारयित
८० अथैकदिने मध्ये निर्गमप्रवेशाख्यरूपे कार्ये विचिकीर्षिते किं विचार्यमित्यार्यपाह यद्येकस्मिन्निदित्यर्थमे ८१ अथ यात्रायां नवमीशौचमनुष्
भाह प्रवेशादिति गृहप्रवेशतिथिनो नवमेतिथौ निर्गमं न कुर्यात् पुनश्च गमनदिवसात् नवमेतिथौ गृहप्रवेशं न कुर्यात् एवं सत्रे च गमनं सत्रोत्सवमे
न सत्रे गृहप्रवेशम् तथा गृहप्रवेशं न सत्रात्

रामः
१०९

नवमनक्षत्रे गमनं च न कुर्यात् कारे च गमनवागन्नवमवारे गृहप्रवेशम् गृहप्रवेशवासरा न्नवमवारे गमनं न च कुर्यात् गर्गः प्रवेशान्निर्गमश्चैव नि
 र्गमाच्च प्रवेशान्नम् नवमेयातुर्न कुर्याद्द्विस्त्रयवारे तिथाक्मीति ८२ अथयादिनीयं विधिं शालिन्याह अग्निं हृत्यैति स्पष्टार्थम् ८३ अथ नक्षत्रे देहदानशा
 र्दूलविक्रमे इतिनाह कुल्माषानिति अत्र चतुर्थवरेण प्रियं गवपूपे त्यत्र च्छंदो भंगोस्ति सगणप्रसेपाकरणात् सूत्रे देवेति पिंगलसूत्रेण च कारे रफसं
 केस्ये धागवर्णस्य लघुत्वाभिधानात् सगणधक्षापएव तथा च कालिदासः गृहीतप्रत्युद्गमनीयवस्त्रेति हयादसे अश्विन्या रिसप्तविंशति अंशु कुल्माषा
 दिकं नक्षत्रे देहदम् इदं भ्रष्ट्या भक्ष्यं वर्णभेदे न देशभेदे न विचार्यम् भक्ष्यसंभवे भक्षयेत् अभक्ष्यसंभवे अलोकयेत् पश्येत्सृष्टे इति ध्येयम् यथा अश्वि

नक्षत्रे च तथा कारे नैव कुर्यात् कदाचन ८२ अग्निं हृत्या देवतं पूजयित्वा न्त्वा विप्रानर्चयित्वा दिगीशम् हत्वा दाने ब्राह्मणभ्यां
 दिगीशं ध्यात्वा चित्ते भूमिपालोधिगच्छेत् ८३ कुल्माषां स्तिलतंडुलान्नपितथामांषांश्च गव्यदधित्वा ज्यं दुग्धमथैणमांसमप
 रंतस्यैवरक्तं तथा तद्वसाय समेव चाषपलं मार्गं च शाशं तथा षाष्टिक्यं च प्रियं गवपूपमथवा चित्रांडुजान्तफलं ८४ कौर्म
 सारिकं गौधिकं च सललं शाल्यं हविष्यं ह्येदं स्यात्कसरा न्नमुद्गमपिवापिष्टं यवानां तथा ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥

न्यां कुल्माषानसतं चित्तमोक्षान् भरण्यां तिलमिश्रतंडुलान् कर्तिके र्यसाषान् रोहिण्यां गव्यं गोरसं च विदेधि मृगे गव्यमाज्यं घृतं आर्द्रायां दुग्धं गव्यमे
 षपुनर्वश्रविणमांसं हरिणमांसं पुष्ये मृगस्य रक्तं आश्लेषायां पायसं मध्यां चार्षस्य पलं मांसं पूर्वफला न्यां मगस्ये दं मार्गमांसम् उत्तरफला न्यां शि
 स्ये दं शं समांसम् हस्ति षाष्टिक्यं षष्टिकान्नं चित्रायां प्रियंगुः फलिनी एके स्वात्यां मपूपं विशास्वायां चित्रान् नानावर्णानि डजानी क्षणं अनेरा धायां सस्त्रं लम्
 उत्तमफलमन्नदिकम् ८५ ज्येष्ठादिदो हंशार्दूलविक्रंतिनाह कौर्ममिति ज्येष्ठया कूर्मस्य कच्छपस्ये दं कौर्ममांसम् मूले सारिकायाः पक्षिण्याः इदं सारि
 कं मांसं पूर्वाषाढायां गोपीयाः इदं गौधिकं मांसम् ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥

सु० टी०
या० प्र०
१०२

उत्तराषाढायां शल्यं यथासिद्धं दृशाल्यं मांसम् श्वावित्तुशल्यं इत्यमरः अभिजितिहविष्यं मुद्गादि श्रवणेकसरान्खिचडिका धनिष्ठायां मुद्गान्मुद्गोद
 नं शसभेयवानां यवपिष्टं पूर्वाभाद्रपदायां मत्स्यान्नं मत्स्यमिश्रितमोदनम् उत्तराभाद्रपदायां चित्रान्नवर्षमेदनम् रेवत्यां दध्यन्नं दधिभृङ्गमिति नारदः
 कुल्पोषाश्चित्तासं माषान्दधिगव्यघृतपयः मृगमांसं चत्वारि पायसं चार्धकं मृगं शशमांसं च षाष्टिकं त्रियगुकमपूपकम् चित्रांजानूपलंकूर्मसारीगोषा
 चशल्यकम् हविर्पकं मत्स्यन्नं च मुद्गान्नं यवपिष्टकं मत्स्यान्नं जिम्बितान्नं च दध्यन्नं दस्तभातक्रमादिति गुरुः असृभ्या लभ्य भस्या वासृत्वा स्पृष्ट्वा यतान्त्रजे
 त रत्नासिद्धिचमात्रेणोदृष्टभादिषु भूपतिः दोहदेषु प्रथानेरेणोदस्तत्र विकल्पे ज्ञेयः ८५ अथदिग्दोहदमनुषु भाह आज्यमिति आज्यघृतपूर्वस्याम्
 मत्स्यान्नं स्वल्पुचित्रितान्नमथवा दध्यान्नमेवं क्रमाद्भस्याभस्यामिदं विचार्य मतिमान् भक्षयेत्थालोकयेत् ८५ आज्य
 तिलोदनं मत्स्यं पयश्चापियथाक्रमम् भक्षयेद्दोहदं दिश्यमाशां पूर्वोदिकां न्रजेत् ८६ रसालां पायसं कांजीशृतं दुग्धं त
 थादधि पयोश्चित्तिलान्नं च भक्षयेद्दोहदम् ८७ पक्षादितोर्कदलतंडुलवारिसर्पिः श्राणाह विष्यमपि हेमज्जं च
 तिलमिश्रमोदनं दाक्षिणस्याम् मत्स्यं पश्चिमायां पयोदुग्धमुत्तरस्यां दिशि भवं दिश्यं एतद्दोहदं भक्षयेत्ततः पूर्वाद्या माशं न्रजेत् ८६ पूपम्
 वाहोहदमनुषु भाह रसालामिति रसालाशर्कराद्रधि मरीचकपूरैलासं स्पृशालेकि शिरवरिणीति त्रसिद्धांतोर विचारे पायसं सांभेकांजीशं च द्वातंभौ
 मे श्रितपक्के दुग्धबुधे दधिगुरो अश्रित अपक्के दुग्धं शक्रे तिलमिश्रमोदनं शनिवारे एतद्दोहदं रक्वारादौ क्रमेण भक्षयेत् स्पृशालानुमा
 र्जितित्यमरः ८७ अथतिथिदोहदं वसंततिलकेनाह पक्षादित इति पक्षादितः प्रतिपदमारभ्य पंचदशतिथिषु क्रमेण तिथिदोहदं भुत्वा न्रजेत् यथा
 प्रतिपदि अकेस्य त्रसिद्धस्य दलानि पणानि द्वितीयायां तंडुलवारिप्रक्षालितं तंडुलजलम् तृतीयायां सर्पिर्घृतं चतुर्थ्यां श्राणायवागूपचम्यां हविष्यं मु

राम
१०२

हादिपुष्पं हेमजलं प्रक्षालितसुवर्णजलम् सप्तम्या अपूपम् अष्टम्यां रुचकं बीजपूरफलं रुचको बीजपूरद्वयमिरः नवम्यां मंषुजलं दशम्यां धेनुमूत्रम्
 एकादश्यां पवानं पवविकारं द्वादश्यां पायसं त्रयोदश्यां गुडमिक्षु विकारं चतुर्दश्यां मसूकं रुधिरं पंचदश्यां मज्जुमुद्गासु अन्नमिश्रितमुद्गाजुः अर्क
 पत्रं भवेद्यातुः प्रथमायातु भक्षणं द्वितीयायां भवेद्यातु भक्ष्यं सनंदुलोदकम् तृतीयायां तथा सर्पिर्यवागूस्यात्ततः परंपचम्यां त इति थं स्यात्संघातं काचनोद
 कं अष्टम्यां सप्तम्यां मष्टम्यां बीजपूरकं नवम्यां तोयप्रातं स्याद्दोषत्रंतुततः परं एकादश्यां पवानद्याद्वादश्यां पायसं भवेत्त्रयोदश्यां गुडं लेखं रुधिरं स्या
 चतुर्दश्यां मुद्गाद्वं भवेद्दोषं पंचदश्यां पिपासतपसयोः भयोरेवं यात्रायोगविधिस्मृत इति अत्र दुष्टमादिषु दोहद भक्षणेन दोषायां करणं युक्तं धिहिका
 व्ययमिति चेन्न आवश्यकं गमने प्रहादोषाणामपि परिघट्टं विरुद्धतां रसहरसाहित्यादीनां दोषवारणाय दोहोक्तः सार्थवयात् एव विहितमिति हेह धा

भुक्ता ब्रजे दुचकं मंषु च धेनुमूत्रं पावान्पायसगुडाबसुगन्नमुद्गाजुः उद्धृत्य प्रथमत एव दक्षिणां घृत्वा त्रिंशत्पदम
 भिगत्य दिश्यमानम् आरोहेत्तिलघृतं हेमताम्रपात्रं दत्त्वा दोगणकवराय च प्रगच्छेत् ८० प्राच्यां गच्छेद्भजेनैव दक्षिणस्यां
 रथेन हि दिशि प्रतीच्यामश्चेन्नतथोदीच्यां चैर्नृपः ९० देवगृहाद्गुरुसदनाद्वा स्वगृहात्मुख्यकलत्रगृहाद्वा ॥ ॥ अधिधानं योगि

न्यादिदोषनाशार्थं चारुं हेमताम्रं पिबन्निग्रहवासरंधारशुक्लोदं चैव ह्यन्यासार्थकाः ८८ अथ गमनसमये विधिप्रहर्षिण्याह उद्धृत्येति राजा गमनसम
 य एव प्रथमतो दक्षिणां घृत्वा दक्षिणचरणमुद्धृत्य पश्चात् द्वात्रिंशत्पदपरिमितं धूमिगत्वा दिश्यमानं वक्ष्यमाणं हस्यादिपानमारोहेत् तिलेति आरोहण
 समये एवं च तिलघृतं हेमताम्रं पात्रमादौ गणकवराय ज्यातिविच्छेदाय च कारादत्येभ्यो पित्रात्पुणेभ्यो यथाशक्तिदानं दत्त्वा प्रगच्छेत् ८९ अ
 थ दिश्यमानमनुष्ठेत्तद्वा हेमताम्रमिति नैरेर्नखाद्यैः सूरवासनादिभिः अन्यत्स्यार्थम् ९० अथ निर्गमस्थानानि पादाकुलकच्छं दसाह देवगृहा
 दिति देवगृहादिवपुःशय्याद्वा गुरोरप्यापकस्य गृहात् कुलगुरोर्वी स्वगृहात् शयनगृहात् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

मु०टी०
या०घ०
१०३

बहुस्त्रीत्वसंभवे मुख्यकलत्रं पट्टराजीतं हृहाहा हविष्यं प्राश्य भक्षयित्वा विधेर्ब्राह्मणे स्नुमतः मंगलद्रव्यं मनोभीष्टं पश्यन् द्रुण्वनसन् एयात् गच्छेत्
९१ अथ प्रस्थानवर्तनं निष्क्रामात्त्रिविध्याह कार्याद्यैरिति किंचिदावश्यकं कार्यं नाभूदिति चेद्गमनस्य विलंबः स्यात्तदा विधोरितयात्रालंघने ब्राह्मणादि
भिरेतानि वस्तूनि आशुचालनीयानि यथा अब्राह्मणेनोपवीतं यज्ञोपवीतं सत्रियेणायुधं वैश्येन मधुशूद्रेण मूलफलं नारिकेलं आदि राजमार्तेण्डुः प्रस्थाने
ब्राह्मणादीनां यज्ञसूत्रमथायुधं मध्वामूलफलं चैव प्रशस्तं वृद्धिकारणमिति वाः यथा सर्वेषां वर्णानां यदेवत्स्त्रियं मनोभीष्टं तदेव प्रस्थापनीयं वसिष्ठः शक्ता
तत्र ध्वजचामरांश्चैव नृषोष्णीषगजावराणि आंशुलिङ्गः सुकुर्यात् चारात् शय्यासनाद्यं मनसस्त्वमीदृमिति ९२ अथ प्राच्यमतेन प्रस्थानपरिमाणं

प्राश्य हविष्यं विधानुमतः पश्यन् द्रुण्वनं गन्मियात् ९१ कार्याद्यैरिह गमनस्य चेद्विलंबो भूद्देवादिभिरुपवीतमायुधं च क्षौद्रं
चामूलफलं शूचालनीयं सर्वेषां भवति यदेवत्स्त्रियं वा ९२ गेहाद्देहांतरं मपि गमस्तर्हि यात्रेति गर्गः सीम्नः सीमांतरं म
पि भृगुर्वाणविसेपमात्रम् प्रस्थानं स्यादिति कथयते सौभरद्वाज एवंप्राजाकार्या बहिरिह पुरात्स्यद्वसिष्ठो ब्रवीति ९३ ॥

प्रस्थानमत्र धनुषां हि शकानि पञ्चके चिच्छतद्वयमुशंति दशैव चान्ये ॥ मंदाक्रांतयाह गेहादिति स्वयं हास्यरगृह मति संभीवत्य
मिच्छापि चेद्गमं स्यात्तर्हि यात्राजावेति गर्गः कथयते अथवा स्वसीमामुल्लंघ्य सीमांतरं सीमां प्राप्य वसेदिति मृगुः कथयते अथवा महतापि द्वास्वले
नपि प्रमाणं शरोयावदुरंगच्छति तावत्प्राप्रस्थानं स्यादिति भरद्वाजः कथयते अथवा पुरातनगरात् बहिः प्राजाकार्येति वसिष्ठः कथयते ९३ अथ मृ
गिर्मतेन प्रस्थानपरिमाणं वसंतिलक्याह प्रस्थानमत्रेति धनुःप्रमाणं चतुःकरः तादृशानां धनुषां पञ्चशतानि हस्तसहस्रद्वयमिति यावत् स्वयं हात्ता
वदस्तावद्विप्रस्थानं स्यादिति केचिद्बुधुः अन्ये तु तादृशानां धनुषां शतद्वयं अथो शतानि हस्तास्तावत् स्थानमित्याहुः अपरे तु द्वादहात्राकाले मंदिरतः स्वयं
हादशैव धनुषि चत्वारिंशत् हस्तास्तावत् दूरे प्रस्थितः प्रयातः एवं ज्ञेयमित्याहुः ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥

रामः
१०३

प्रस्थानं धनुषं पंचशतान्यत्र शतद्वयं स्वदेवसदनाद्वापि दशभिः प्रस्थितो दत्तवसिष्ठो क्तैः गंतव्यदिस्विति तदपि प्रस्थानं प्रयतेन सावधानेन राज्ञो गत
 व्यदिस्वस्थो दिशि गमनं चिकीर्षितं तद्दिगभिः सुखं कार्यम् गंतव्यदेशाभिः सुखे प्रदेशे प्रस्थानमाहुः शुभं दं नराणां भित्तिराजमार्त्तदौ क्तैः ९४ अथान्यद
 पितृभ्यः प्रस्थाने भूमिपाल इति भूमिपालो राजा प्रस्थाने दशदिवसमभिव्याप्य दशाहोरात्राणि न वसेत् सामंतो मांडलिकाश्चतुर्द्वारिकः एकत्र प्रस्थाने
 सप्तरात्रं न वसेत् तदितरमनुजो ब्राह्मणादिस्तथैव एकत्र प्रस्थाने पंचरात्रं न वसेत् यदि देवाहंसेत् तदा किंकुर्वाद्यत आह ऊर्ध्वमिति अक्षुर्देवसानि
 क्रमानंतरं पुनर्गृहमागत्य शुभं भाहेषु वाक् प्रकरोण विचारिते शुभं दिवसे गच्छेत् क्वचिद्दिग्भिशेषेण प्रस्थाने दिवस नियमो भिहितः राजमाने ७३ः प्राच्या
 महानिमुनयः प्रवदन्ति सप्तयाम्यस्य मती वशुमदा निदिना निपंच त्रीण्येव पश्चिमदिशि क्षितिनायकानां प्रस्थानकेषु दिवसद्वयमुत्तरस्या मिति अथ प्र
 संप्रस्थितो यद्गृहमंदि रतः प्रयातो गंतव्यदिस्वत्तदपि प्रयतेन कार्यम् ९४ प्रस्थाने भूमिपालो दशदिवसमभिव्याप्य नै
 कत्र तिष्ठेत्सामितः सप्तरात्रं तदितरमनुजः पंचरात्रं तथैव ऊर्ध्वगच्छेत् शुभाहेष्यथ गमनदिनात्सप्तरात्राणि पूर्वचाशक्तौ
 तद्दिने सोरिपुजं भूमनामैथुनं नैव कुर्यात् ९५ ॥ प्रस्थानं कर्तुं नियममाह अथेति असौराजादिः रिपुविजयमनाः शत्रुजये कृतांतः क
 रणो यात्रादिनात्पूर्वसप्तरात्राणि मैथुनं संभोगं नैव कुर्यात् अथेति अश्विनः शत्रुवर्जये स्त्रीरंपंचाहं स्वरकर्म च तदहश्चावशेषाणि सप्ताहं मैथुनं त्यजेत् वा अ
 थवा अशक्तौ सप्ताहं मतिकामितया स्थातुमशक्तौ तद्दिने यात्रादि वस्त्रैश्च मैथुनं नैव कुर्यात् गर्गः यात्राकाले तु सप्ताहं मैथुनं यो निषेवते रोगार्तः क्षीणके
 शश्च सनिवर्त्तत वा त्वेदिभ्रदा तु प्रथमदिने स्त्री क्रतुस्नाता भवति गमने चावश्यकता तत्र निर्णयमाह अथेति आत्ययिककार्यपतिपुष्यस्नाता समा
 गमं गत्वा मुद्दिनो गच्छेत् अते मनोरथानचिरकालेनेति यदा पुनर्गमनार्थं कालांतरमस्ति तद्दिने मैथुनं कृत्वा कालांतरे सुलज्जे यायादित्यर्थं सिद्ध
 म् ९५ ॥

सू०टी०
या०प्र०
१०४

अन्यदपिशालिन्याह दुग्धमिति अस्मिन्वासरेयात्रादिनेसौद्रंमधुमसत्वेनैतलंतेललापनंत्याज्यं वमिश्चदैवोद्भूतांशरीरशोधनार्थं वलात्कारकतां
वायात्रादिनेनिषिद्धं ९६ अन्यदपिगीत्याह भुक्तेति यदिनेलपक्कानिवटकादीन्यत्रानि गुडमिस्तु विकारं सारसलेवणं पक्कमांसानियोभुक्तागच्छ
तिसराजातिरुग्णोरोगसहिबोविनिवर्तते गर्गः कदुतेलगुडसारपक्कमांसानंतथा भक्तियायात्यसोमोहातव्याधितः सन्नवर्ततइतिमांसदुग्धादिनि
षिद्धोदोहदव्यतिरिक्तविषयः स्त्रीद्विजमिति स्त्रीचद्विजश्चतयोः समाहारः स्त्रीद्विजं अवमान्यधिकशब्दाडनादिनामानभंगं कृत्वा गच्छतः पुंसो मरणं
स्यात् गर्गः यस्तुसंप्रसिद्धोयात्राभार्यानेवाभिनंदति भार्यावात्राभिनेदन्तुसप्ततिनिवर्तते परकीयायांवास्त्रियंपुरुषमेवचताडयित्वातुयोमोहात्तदंतं
तस्यजीवितं यथायांस्थितोयस्तुब्राह्मणानवमानयेत् नोशाप्रतिनिवर्ततदंतंतस्यजीवितं केचिच्छुभाशुभशब्दान्यात्राकालेशुभोशुभमसूचका

दुग्धंत्याज्यंपूर्वमेवत्रिरात्रंशौरंत्याज्यंपंचरात्रंचपूर्वम् सौद्रंतेलंवासरेस्मिन्वमिश्चत्याज्यंयत्नाद्भूमिपालेननूनं ९६ ॥
मुक्तागच्छति यदिचेतेलगुडसौरपक्कमांसानि विनिवर्ततेसरुग्णः स्त्रीद्विजमवमान्यगच्छतोमरणं ९७ यदिमाःसु
चतुर्षुषोषमासदिषुवृष्टिर्हि भवेदकालवृष्टिः ॥ ९८ ॥ लल्लः प्रापयगच्छ विर्जयसनिर्गच्छ ब्रजमुवसंसर्यसिद्धिकराः खल्वेतेप्रमे

दत्रपजीवशब्दाश्चमागास्तिष्ठनिवर्तकगम्यतेमूढदुर्मतेमोहात् यात्रानेच्छतिबुधाः स्फुतकामितमीतशब्दश्चेति कासिर्तरोमार्त्तध्वजिहिकादि
९९ भयाकालवृष्ट्याख्यदेशवसंतिलकयाह यदीते षोषमाघफालगुनचैत्रेषुचतुर्षुमासेषुयदिवृष्टिर्भवेत्साऽकालवृष्टिः षोषादिचतुरेमासाः प्रा
सावृष्टेस्कालजेतिवचनात् तत्राकालवृष्ट्योजातायांयदिवसुधाएथ्वीयावत् पशवीगवाद्यः मर्त्यामनुष्याद्यस्तेषांपदैश्वर्येणरकिताचिन्हितानभव
तितावदकालवृष्टेदीपोनास्तिपदिपशुचरणाकितास्यात्तदादिषोषेव अत्रप्राच्याअस्यवृष्टेकर्ममादिवाहुल्यात् अस्यल्यावृष्टिर्दीपायनेमहतीतिवदं
ति तत्रबहुवृष्ट्याकर्ममायाकारणात् तत्रसितादीमार्गशीर्षस्यप्रतिपदिवसेतथा पूर्वाषाढामतेचंद्रे गर्भाणां धारणं भवेदितिकश्योक्तेः ॥ ९९ ॥ ६

रामः
१५

मार्गादिभ्योऽर्गग्रहणकालस्तत्रवृष्टिरावश्यकी यदाह वराहः पवनसलिलविद्युत् गर्जिताभ्रान्वितोयः समवतिबहुतोयः पंचरूपस्तु मेघइति ततश्च ग
 र्भग्रहणयोग्यो अल्पावृष्टिर्दोषरु महतीवृष्टिस्तु गर्भगलनं यतोवाग्नेणोक्तं गर्भसमयेऽतिवृष्टिर्गर्भाभावाय निमित्तकृतेति निमित्तशुक्रास्तादिकं सावि
 कृतिः विद्युतिरुपधीयमाना दोषमुपधिनयात् एतामहावृष्टेरेव दोषवत् अतएव मृशंक्षरं तोजलदानशस्ताइति बृहद्यात्राया उक्तं तस्मात्संख्यायामकाल
 वैशे दोषाभावः अल्पायां त्वल्पदोषः महत्यां तु महान्दोषइति सचप्राप्तत्रिकाइत्युक्तम् प्राक् एकेनैकमहः प्रोक्तं द्वितीयेन त्रिंशत्त्रकं तृतीयेन तु पंचाहं दश
 रात्रमतः परम् येषे तु त्रिदिनं वर्ज्यमाघमासे दिनद्वयं फाल्गुने दिनमेकं तु चैत्रे तु घटिकाद्वयमिति तु आवश्यककार्यविषयम् ९८ पूर्वोक्तमेवार्थे स्पष्टीकु
 र्वन्नावश्यकयात्रायां तच्छांतिकं दुष्टशकुनशांतिकं चातिशक्त्या गाथाच्छंदसाह अल्पायामिति स्पष्टार्थः प्रथमचरणम् अतोयस्त्राच्याः पठन्ति तावत्प्रयाणा

पशुमर्त्यपदां कितानयावद्दूरास्थान्निहितावदेव दोषः ९८ अल्पायां वृष्टौ दोषो ल्यो भूयस्यां दोषो भूयान् जीमूतानां निर्घोषे वृ
 ष्टौ वाजातायो भूयः सूर्ये होर्बिबेसो वर्णे कृत्वा विप्रेभ्यो दद्यात् दुःशाकुन्ये साज्यं स्वर्णं दत्त्वा गच्छेत्स्वेच्छाभिः ९९ विप्रा
 श्वेभ फलान् दुग्धदधिगोसिद्धार्थपद्मौ वरत्रेष्णावाद्यमयूरचापनकुलावध्वैकपश्वाभिषम् ॥ ९९ ॥ १६ ॥

दिषु भूपतीनामकालवृष्टिः प्रकरोति दोषम् यावद्भवेत्संचरंतो जनेऽन्तथापशुनां चरणाङ्किताभूरिति तन्निर्मूलत्वादुपेक्ष्यम् स्वयंप्रस्थाने सति
 मार्गमध्ये नास्त्यं दोषः आवश्यकयात्रायां दानमाह जीमूतानां क्षिति जीमूतानां मेघानां निर्घोषेशब्दे अकालवृष्टौ वाजातायो सूर्ये होर्बिबेसो वर्णाशक्त्या
 संवर्णनिर्मिते बिंबे कृत्वा ब्राह्मणेभ्यो दद्यात् ततः स्वच्छया गच्छेत् प्रसंगाद्दुष्टशकुनानां दानमाह दुःशाकुन्ये इति शकुनस्य भावः शाकुन्यं दुष्टं च तच्छा
 कुन्यं च दुःशाकुन्यं तस्मिन् दुष्टशकुनप्रस्थानकाले संभूते सति साज्यं सद्यस्वर्णं विप्रेभ्यो दत्त्वा स्वेच्छाभिर्गच्छेत् ९९ अथशुभसूचकशकुनान्शाईल
 विक्रीडितेनाह विप्राश्चेति विप्रावहवो द्वैवानत्वेकः अश्वः प्रसिद्धः ॥ ९९ ॥ १६ ॥

मु० टी०
या० प्र०
१०५

इभोहस्तीअनुन्मनःफलान्दुग्धदधीनिप्रसिद्धानि गौःधेनुःसिद्धार्थःसर्षपाःपद्मंकमलं अंबरंवल्लंस्वच्छंवेश्यागणिकावाद्यमर्दलादि मयूरचाषो
पक्षिणो नकुलःप्रसिद्धःवृक्षैकपशुःरज्वादिनाबद्धोवृषादिःआभिषंमांसं सद्वाक्यकार्यसिद्धिरस्त्वित्यादिकंकुसुमानिचंपकादीनि इक्षुःप्रसिद्धःसक
लःनतुरंबडितःजलपूर्णकलशःसंमुखःछत्रंप्रसिद्धमृत्तिकाकन्याकुमारीरत्नंमाणिक्यादिउत्सीषंशिरोवेष्टनं सितोक्षःश्वेतवृषःअयमबद्धोपि मयंप्र
सिद्धमसकृतस्त्रीसपुत्रास्त्री दीप्तोजाज्वल्यमानोग्निरिति १०० अन्यच्छार्दूलविक्रीडितेनाह आदर्शाजनेति आदर्शोदर्यणम् अंजनंकज्जलम् धौ
तवंस्त्रज्ज्वलीकृतवस्त्रोरजकःवस्त्रनिर्णोक्ता मीनोमत्स्यःआज्यंशतम् सिंहासनंदेवादेःशवंमेवशावंमृतकंपृष्ठगामिलोकरोदनरहितम् ध्वजः
पताका मधुक्षौद्रम् छागोमेषःअसंधनुरादि गौरोचनंप्रसिद्धम् भारद्वाजःपक्काक्षी नृपानंसुखासनादि वेदनिनादेवेदध्वनिःसांगल्यंप्रसिद्धम् गी

सद्वाक्यंकुसुमेक्षुपूर्णकलशच्छत्राणिमृत्कन्यकारत्नोष्णीषसितोक्षमद्यसकृतस्त्रीदीप्तवैश्वानरम् १०० आदर्शाजन
धौतवस्त्ररजकोमीनाज्यसिंहासनंशाषरोदनवर्जितध्वजमधुच्छागासुगौरोचनम् ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥

तंगानम् अंकुशोहस्तिनिवारणार्थमस्त्रम् एतेषुदार्थांगंतुर्भूपतेःप्रयाणसमयेसंमुखंदृश्यमानाःसुफलदाशुभफलदाःतथारिक्तोजलरहितोघटः
कुंभःस्वानुगःस्वस्यपश्चाद्गागामीसोपिशुभफलदाःकश्यपःकार्यसिद्धिर्भवेदृष्टेश्विरोदनवर्जिते प्रवेशरोदनयुतःशवःस्यात्तुशिवप्रदा वसंतराजःआ
कस्त्रिक्तंकुशंजयाथीयदि व्रजेत्कोपिसहाध्वगेते पूर्णसमादायनिवर्त्ततेसोयशाकृतार्थःपथिकस्तथैवेति अथकैश्चिद्वृत्तवशेनशकुनाउक्ताःलग्नेवाक्
पतिर्कृष्णग्राहणःसंमुखास्त्रियःबुधशुकौचकेद्रस्थोसवत्सामोःप्रदृश्यते चंद्रःसूर्यश्चभवतिदशमस्थोपदाथवा दीपादर्शोक्तमनसोःरजकोधौतवा
ससाकृतस्थानेयद्रसौम्यवृषोबद्धस्तुसंमुखःचंद्रोगुरुश्चसहजेश्वानोवामांगभागतःसर्वकर्मायनवमेभारद्वाजोथनाकुलःचाषस्यदर्शनंवास्याहमंगित्यं
तदुर्लभम् आदित्योराहुसौरीचसहजस्थोकुमारिकाम् ॥

राम
१०५

श्रीठानां सुभगानां वादर्शनं सर्वकामदम् पृष्ठे तृतीये कर्माये भौमश्च तत्फलं भवेत् दास्यो वैश्याः सुरामांसंलाभश्चैव रू निश्चितः सप्ताष्टपंचमेयस्य जीवो
 ज्ञो वाचवर्त्तते आदर्शश्चलाभदः राहुर्भौमश्च मंदश्च लग्नाद्यद्वितीयगः उद्धृतंगो मये परये च्छ्रीघ्नलाभं धनं दिशेत् इत्यादयः शकुनाः शकुनग्रथेभ्यो ज्ञेया
 विस्तरभयादिहनेक्ताः १०१ अथापशकुनान्शाईलविक्रीडितेनाह वंध्येति वंध्याप्रसिद्धा चर्मप्रसिद्धं तुषंधान्यादितुषं अस्थिसर्पलवणानि प्रसिद्धानि अं
 गाशोनिधूमिग्निपिंडः इंधनं पाकयोग्यं क्लीबः षण्ढः विट् उद्धृता विष्ठा अस्त्री विष्टा विवौ समावित्यमरः तैलं प्रसिद्धम् उन्मत्तो मद्यभूताद्यावेशवान् व्रसा
 शरीरान्तर्धोतुविशेषः औषधं प्रसिद्धम् अरिः शत्रुः जटिलो जटावान् प्रव्राट् सन्यासी तृणं प्रसिद्धं व्याधितो चिकित्सा व्याधिमान् नग्नः अपरिहितवस्त्रकुं

भारद्वाजनृपानवेदनिनदा मांगल्यगीतं कुशादृष्टः सफलदाः प्रयाणसमये फिको घटः स्वानुगः १०१ वंध्याचर्मतुषास्थि
 सर्पलवणांगारे धनक्लीवविट् तैलोन्मत्तवसौषधारिजटिलप्रव्राट् तृणव्याधिताः नग्नाभ्यक्तविमुक्तकेशपतिताव्यंग
 स्रुधार्ता असूकस्त्री पुष्यसरदस्वगेहदहनं मार्जारयुद्धं स्फुतम् १०२ कषायी गुडतक्रपंकविधवाकुञ्जाः कुटुंबेकलि
 वस्त्रादेस्वलनलुलापसमरं कृष्मनिधान्यानि च ॥ ॥ भारव्यतिरिक्तः अस्यक्तः कृततैलाभ्यंगोस्नातः विमुक्तकेशः असंयतकेशः प

तितो मद्यपानाद्यभिशापवान व्यङ्गच्छिन्ननासिकादिः स्रुधार्तेः स्रुत्सूडितः असूकरुधिरंस्त्रीणामृतुः शरठः ककलासः स्वगेहदहनं स्वगेहे ग्निदा
 हः मार्जारयुद्धं प्रसिद्धं स्फुतं च्छिक्ता १०२ अन्यदपि शाईलविक्रीडितेनाह कषायीति कषयोरागविशेषः तेन रक्तं वस्त्रं काषायतद्दानं गुडतक्रे प्रसिद्धे
 पंकः कर्दमः विधवाकुञ्जो प्रसिद्धो कुटुंबेकलिः पुत्रादिभिः कलहः वस्त्रादेः आदिशब्देन कर्मण्डलुच्छत्रादेस्वलननिर्मितं हस्तासतेन मू लुलाया
 महिषास्तेषां समरं बुद्धम् कृष्मवर्णानिधान्यानि माषादीनिकार्पासंतुलं वमनं वातमू रसेदक्षिणभागे गर्दभः शब्दः अतिरुतक्रोधाधिक्यं गर्भि
 णी गर्भवती मुंडो मुंडितशिस्कः आर्द्राविर आर्द्रवस्त्रः दुर्वचः स्वमुखी स्थपरमुखो स्थं वा दुष्टवाक्यम् ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ॥

अन्यदप्यनुष्ठुभाह छिक्कर इति छिक्करो मृगजातिः पिक्ककः पक्षिविशेषः भासः श्रीकण्ठः वानराः एते प्रसिद्धाः रुरुर्मृगविशेषः स्त्रीसंज्ञकाः स्त्री
नाम्नां मृगपक्षिणः दक्षिणभागगाः शरुभाः शेषाः प्रसिद्धाः १०६ अथोक्तव्यतिरिक्तानां मृगपक्षिणां सामान्यतः प्रादक्षिणेन शकुनमनुष्ठुभाह प्रदक्षिणग
ता इति रुरुव्यतिरिक्ता मृगाः पक्षिणश्च यात्रायां प्रादक्षिण्येन गताश्च लिताः श्रेष्ठाः शरुभफलदाः स्युः परंतु ओजामृगाविषमसंख्यास्त्रिपंक्तसप्तदशैश्च
जंतोदृष्टास्तदातिधन्याः स्युः वामे इति स्ववामभागे रवरस्वने गर्दभशब्देति धन्यः अथ शकुनानां कियतां कालविशेषेनैर्बल्यमाह वराहः न ग्राम्यारण्ये
ग्राह्यो नारण्ये ग्रामसंस्थितः दिवा चरो न शर्वर्यं न च नक्तं चरो दिवा द्वंद्वो गार्हितस्तत्र कलहा मिषकां क्षिणः आपगांतरिता मतान ग्राह्याः शकुनाकचिदरो
हिताश्च जवालेयकुरंगो मृगाः शशाः निष्फला शिशिरे ज्ञेया वसंते काकको किलौ न तु भाद्रपदे ग्राह्याः शक्राश्च वृकादयः शरद्याः सादगौ क्रौंचाः श्रावणे

छिक्करः पिक्कको भारुः श्रीकंठो वानरो रुरुहः स्त्रीसंज्ञकाः काकक्रुसाश्चानः स्युर्दक्षिणाः शरुभाः १०६ प्रदक्षिणगताः
श्रेष्ठयात्रायां मृगपक्षिणः ओजामृगा जंतोति धन्या वामे रवरस्वनः १०७ आद्यैः पिशकुने स्थित्वा प्राणानेकादश व्रजे
त द्वितीयेषोडश प्राणांस्तृतीयेषु च्चिद्व्रजेत् ॥

विमानुषा इति प्रभग्नशरुक्कद्रुमकंटकीषु श्मशानभस्मास्थितुवाकुलेषु प्राकारशरुन्यालयजर्जरीषु सौम्यापिपायः शकुनः प्रकल्प्यः दैवज्ञमनोहरे वरंश्च
ये दुर्जनकालसर्पो वरं क्षिपेद्वा प्रमुखे स्वभंगं वरं नरेद्दृष्टिनिधिर्भुजाभ्यां तोलं घयेदुः शकुनं कदापि १०७ अथावश्यककार्ये विरुद्धशकुने जाते परिहारं मु
नुष्ठुभाह आद्य इति आवश्यककार्ये विरुद्धशकुने जाते एकादश प्राणां स्थित्वा एकादश प्राणपरिच्छेदं कालं स्थित्वा तस्यार्थः चतुःसमीचीने शकुने व्रजित त
त्रापि विरुद्धशकुने संवृत्तेषोडश संख्याकान् प्राणान् स्थित्वा शरुभशकुने व्रजेत् तत्रापि पुनस्तृतीये विरुद्धशकुने संवृत्ते च्चिदपि न व्रजेत् किंतु वस्य गृहमा
गच्छेत् दशगुर्वक्षरैः प्राण इति कश्यपेन तु प्राणायामत्रयमेव प्रतीक्षमित्युक्तम् यायी विरुद्धशकुनमादोदृष्ट्वा प्रयत्नतः प्राणायामत्रयं कुर्याद्वितीये दिशि

१०८ अथोक्तव्यतिरिक्तानां मृगपक्षिणां सामान्यतः प्रादक्षिणेन शकुनमनुष्ठुभाह प्रदक्षिणगता इति

मु०टी०
या०प्र०
१०७

अथयात्रानिचत्तौ गृहप्रवेशमुपजात्याह यात्रानिचत्ताविति मृदूनित्रिचानुराधामृगरेवत्यः ध्रुवाणिरोहिण्युत्तराश्च एभिर्नक्षत्रैः राज्ञोयात्रानिचत्तौ
प्रवेशमंशुभदं सिध्वचरैर्नक्षत्रैः अश्विनीपुष्यहस्ताभिजिद्विः श्रवणधनिष्ठाशततारापुनर्वसुस्वातीभिश्च प्रवेशनेपुनरपि गमोयात्रास्यात् नस्मादेता
निमध्यमानि द्वीशादिनक्षत्रेषु प्रवेशक्रमात्स्यादीनां नाशः यथा विशाखायां प्रवेशे स्त्रियोरशां नाशः कृत्तिकायां प्रवेशे गृहमांशो गृहदग्धं स्यात् दारुणभेद
लज्येष्ठादींश्लेषासु प्रवेशेषु नश्यनाशः उग्रभेपूर्वात्रयभरणीमघासु प्रवेशे आत्मनः स्वस्य वराज्ञो नाशः स्यादित्यर्थः लग्नीदि विचारा गृहप्रवेशप्रकरणा
तज्ञेयः अत्रेद्विचार्यम् यत्र मासे यात्रा कृता तन्मासान् नवमेमासियात्रादिना नवमेदिने च प्रवेशो न विधेयः गुरुः निर्गमान्नवमेमासि प्रवेशेनेव शोभनः
नवमेदिने चैव प्रवेशेनेव कारयेदिति ३१२ अथ विवाहप्रकरणे कर्तव्येति देशं प्रागुक्तदोषाश्च शिष्याणामविस्मरणार्थं मंजुभाषिण्याह अयनस्येति

यात्रानिचत्तौ शंभदं प्रवेशनं मृदुध्रुवैः सिध्वचरैः पुनर्गमः द्वीशोऽनले दारुणभेतथो ग्रभेरुग्रीहे हपुत्रात्मविनाशनं क्रमात् १०९
अयनस्य मासतिथिकालवासरोद्भवशूलसंमुखसितज्ञदिक्कृपाः भृगुवक्रतादिपरिघारव्यदंडकस्तुजाद्यशौचमपि चो

एते अयनशूलदोषा विवाहप्रकरणे कर्तव्येति देशं प्रागुक्तदोषाश्च यात्रायां नेशः तत्रायनशूलः सौम्यायने सूर्यविधूतदोः प्रसमिति मासेद्भवः शूले ॥ सवादिकं ११३ ॥
द्विविधः ग्रंथान्तरोक्तः च्वादित्रिभिसिषिके प्राच्यादिदिक्कृपाः नगंतव्यमित्येकः कपाटकंटादिश्च द्वितीयः स्वस्यैव त्रयस्त्रायोरुषाद्यश्च पूर्वशादिबुधे
क्रमात् राशयोद्देशे वंतुमेवाताः सृष्टिमार्गतः यत्र पूर्वोदिकाष्टायां वषराश्यादिगोरविः सादिशास्तमिताज्ञेयास्ति सः शेषाः सहेहिता इति कपाटकंटादि
येषां कपाटपूर्वतैज्ञयं कार्तिकादित्रिकंतथा नभस्य तो वास्तुमथोस्केन कंटा इति ज्योतिषार्कवचनात् वक्षत्रशूलः न पूर्वदिशि शक्रभेन विधुसौरिषा
रेतथेति तिथिशूलः ज्योतिनी नवभूस्पइति संमुखसितज्ञदिक्कृपाः संमुखः शक्रः संमुखो बुधः संमुखेदिक स्वामी ललाटी भृगवक्रतादि आदिशब्दात् क्षी
णत्वास्तमितत्वबाल्यादिकं वक्रास्तीचेत्युक्तं परिघारव्यादंडः पूर्वोदिक्कृपाः रज्यतुजाद्यशौचं स्वस्त्रीकृतुजं आर्तवं स्नानकालपर्यंतं अशौचं ज

न विवाहप्रकरणे कर्तव्येति देशं प्रागुक्तदोषाश्च शिष्याणामविस्मरणार्थं मंजुभाषिण्याह अयनस्येति

अन्यदपिमंजुभाषिणीच्छंसाह मृतपक्षेति मृतःपक्षःतमोभुक्तताराःस्मृताविश्वसंख्याइत्याद्युक्तःरिक्तरवितर्कसंख्यकाःचतुर्थनिवमीचतुर्दशीहृद ॥
 शीषष्ठ्यस्तिथयःउपलक्षणत्वादेष्टमीपूर्णिमामावास्याशुक्लप्रतिपदःसौरिभौमरविवाराःवामपृष्ठगविधुःअजवृषभमिथुनकुलीराइत्यादिजानिकोक्त्या
 वामपृष्ठशशिगतःआडलोरेवर्भतोज्वमोन्मिरिति भ्रमणमुपिज्ञेयवस्तुपंचकंधनिष्ठोत्तरार्द्धसंचनसत्राणिअभि जिन्मुहूर्तेश्वदक्षिणैवर्ज्यएतेपंचांग
 दोषाः१११ अथलग्नदोषान्स्त्रग्धरयाह लग्नेइतिजन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वाऽष्टमगृहेअहितर्शाच्छत्रुजन्मराशे लग्नाद्वाषष्टमजन्मलग्नयात्रालग्नैतर्द
 शाःतेषांजन्मराशिजन्मलग्नाभ्यामष्टमभवनयोःस्वामिनःरिपुजन्मराशिजन्मलग्नाभ्यांषष्ठभवनयोःस्वामिनेर्वायात्रालग्नैकुंभमीनयोर्नवलवोनवांशंल

मृतपक्षरिक्तरवितर्कसंख्यकास्तिथयश्चसौरिरंविभौमवासराःअपिवामपृष्ठगविधुस्तथाडलोवस्तुपंचकाभिजिदथा
 पिदक्षिणे १११ लग्नेजन्मर्षतन्वेर्षतिगृहमहितर्शाच्चषष्ठंतहीशावालग्नैकुंभमीनर्षनवलतन्वापिपृष्ठोदयंच पृष्ठाशा
 मृसंसंस्थंदशमशनिरथोसप्तैवापिकाव्यःकेंद्रेवक्राश्ववंकीग्रहदिवसविवाहोक्तदोषाश्चनेष्टः ११२ ॥इतिमुहूर्त
 चिंतामणौयात्राप्रकरणं समाप्तम् ११ ॥

जं च पृष्ठोदयागोजाश्विकर्किमिथुनाःसमृमातिशाख्याःपृष्ठोदयाविमिथुनाइत्याद्युक्ताःपृष्ठा
 शासंस्थमृसंगंतव्यदिग्विलोमलग्नं दशमेशानिःसप्तमेकाद्यःशुक्रःकेंद्रे वक्राःवक्रिणाग्रहाःवक्रिग्रहवाराश्चएतेदोषाःविवाहोक्तदोषाःउप्यातान्त
 हपातदग्धतिथिभिरित्याद्युक्ताःतेसर्वेयात्रायांवर्ज्याःक्षत्रसप्तमशुक्रव्यतिरिक्तोजामित्रदोषानास्तीतिज्ञेयम् ११२ ॥इतिप्रमिताक्षरायौयात्राप्रकर
 णं समाप्तम् ११ अथब्राह्मणप्रकरणं व्याख्यायते गृहनिर्माणप्रयोजनं भविष्यपुराणे गृहस्थस्य क्रियाः सर्वानसिद्धेति गृहं विना पृतस्तस्माद्गृहारंभप्रवेश
 समयौब्रुवे गृहं स्वसताकम् नसिध्यतिनिफला भवेतीत्यर्थः ॥ ॐ ॥ १ ॥ ॐ ॥ १ ॥ ॐ ॥ १ ॥ ॐ ॥ १ ॥

मु०टी०
वा०प्र०
१०८

इत्याद्यर्थमनस्यासौ च ग्रामादिषु स्वस्य शक्रभाश्रमंला भालाभादि विचारं शार्दूलविक्रीडितेनाह यद्गमिति नामभातव्यावहारिकनामभातव्यावहारिक
कनामराशेर्वैश्विकारव्यो यस्य ग्रामादेर्म यथा चरणाद्रिसंज्ञको ग्रामराशः मीनारम्यः सच द्वितीयो नवमः पंचमः एकादशसंख्यादशमश्चस्या तरसौ ग्रामः
स्वस्य शक्रमः स्यात् अन्यथानश्रुभइत्यर्थः यथानीलकंठराशेर्वैश्विकारव्यातसंचमोमीनराशिश्चरणाद्रेरतश्चरणाद्रीनीलकंठस्यवासयोग्यः नामर्ष उक्तं
च अत्र नामराशेरेव ग्राह्यः काकिण्यां वर्गशक्रादीनवादे द्यूते स्वरोदये मंत्रे पुनर्भूवरणे नामराशेः प्रधानत इति अथ ग्रामात्मनोरुत्तमर्णाधमत्वं चाह स्वर्ग
इति वर्गास्तु अकचटतपयशवर्गाः स्वर्गेषामार्जोरसिंहशक्रनां सर्पारवुमृगावीनां निजपंचमवैरिणामथैदस्युक्ता तत्रयस्यपुंसायतसंख्याकोवर्गो गरुडादिस्त
द्वर्गसंख्याद्विगुणं विधाय परस्य ग्रामादेर्वर्गसंख्यया षड्यां च कृत्वा तैरष्टभिः शेषितमं वशिष्टताः पुंसः काकिण्यां ज्ञयाः एवं ग्रामादेरपि वर्गसंख्याद्विगुणी कृत्वा
यद्गं कसूतेशदि जिज्ञतमसौ ग्रामः शक्रभोनामभातवर्गद्विगुणं विधाय परवर्गा षड्यंगजैः शेषितं काकिण्यस्त्वजस्योश्चतद्वि
वरतोयस्याधिकाः सोर्थदोथद्वारं द्विजवैश्यशूद्रनृपराशीनां हितं पूर्वतः १ ॥

मस्य काकिण्यो भवति एवं अत्रयोः पुरुषग्रामयोः काकिणीनां विवराद्यस्याधिका अवशिष्यंते सोर्थदोथरस्य लाभदः यथा नीलकंठस्य वर्गः सर्पः तत्सं
ख्या ५ द्विगुणः १० चरणाद्विर्गः सिंहः ३ तत्संख्यया युक्ता १३ गजभक्तावशेषं ५ नीलकंठस्य काकिण्यः एवं ग्रामवर्गसंख्या ३ द्विगुणाद् नीलकंठवर्ग
संख्यया युक्ता ११ अष्टभक्ताशेषं ३ ग्रामस्य काकिण्यः द्वयोरंतशेषं २ नीलकंठस्योधिकुत्वेन दात्वा द्वयुहा निरित्यर्थः उक्तं च स्वर्गद्विगुणी कस्य परव
र्गेन योजयत् अष्टभिस्तु हरेद्भागयोधिकः सक्की भवेदिति अथ द्वारवेशनमाह अथेति द्विजादि राशीनां पुंसंक्रमणपूर्वतः प्राच्यादिदिक्चतुष्टये द्वारं
हितं यथा द्विजराशीनां कर्कटवैश्विकमीनानां पूर्वदिशि वैश्यराशीनां वृषकन्यामकराणां दक्षिणदिशि शूद्रराशीनां मिथुनतुलाकुंभानां पश्चिमदिशि नृपराशी

नामिषादिहपुत्रा उन्नरदिशि द्वाहरेतम १॥
१०८

अथराशिपत्नेनग्रामनिवासेनिषिद्धस्थानानिवसंततिलकयाह गोसिंहेति वक्तुमिष्टस्यग्रामस्यवस्त्रविभागवन्नवधाविभागंकृत्यामध्येविभागे
गोसिंहनक्रमिथुनंननिवसेत् वृषसिंहमकरमिथुनराशिगतः पुरुषानवसेयुः अथपूर्वककुभः पूर्वदिशातोष्टदिग्गतेष्टदिक्कालिर्विश्रिकः बदादि
राशिमैतः पुरुषानवसेयुः यथा पूर्वस्यां च श्विकः आग्नेय्यांश्चपोर्मानः दक्षिणस्यांकन्या नैर्ऋत्यांकर्कः पश्चिमायां धनुः वायव्यांतुला उत्तरस्यामेषधे
शान्यांकुभः नवसेदित्यर्थः यथा अवर्गः पूर्वस्यां कवर्गः आग्नेय्यां चवर्गो दक्षिणस्यां दवर्गो नैर्ऋत्यां तवर्गः पश्चिमायां पवर्गो वायव्यां यवर्गो उत्तरस्यां शष
र्गदशान्यां बलीदित्यर्थः कीदृशः वर्गः स्वपंचमपराः स्वस्मात्पंचमः परः शत्रुपेषान्ते यथा अवर्गः पूर्वस्यांबली अनेन पश्चिमायां द्वारं निवासो न
विधेयः एवं कवर्गो दीनामपि वायव्यादौ द्वारं निवासो वानविधेयः २ अथेष्टनसत्रायाभ्यां दृष्टभूम्यां विस्तारायामपि द्रवज्जैद्रवंशापूर्वार्धेनाह ए

गोसिंहनक्रमिथुनंनिवसेन्निमध्येग्रामस्यपूर्वककुभोलिङ्गपांगनाश्चकर्कोर्धनुस्तुलभमेषधदोश्चतद्वर्गः स्वपं
चमपरावलिनः स्युरैर्द्ध्याः २ एकोनितेष्टर्शहताद्वितिथ्योरूपो नितेष्टायहतेन्दुनागैः ॥ ७५ कोनितेतिः स्वेषायेति च तत्रग्रशि

कूरादिदंपस्योरविचिंतयेदिति वस्तिष्ठोक्तेः यदेवनक्षत्रं व्यवहारनाम्ना विद्याहोक्तं मेलापकविधिना शुभं दं स्यात् तदेव स्वेषु भंकल्प्यं यश्च ध्वजा
द्यष्टाये विषम आयुर्दमितः स्यात्स एवैष्टायः कल्प्यः सास्यां विस्तारायामज्ञानं यथा नीलकंठस्यानुराधानक्षत्रतस्य रोहिण्यासहमेलापकः संभवती
तिष्ठभंगे रोहिणी कल्पितं तत्सख्या ४ एकोनितेष्टर्श ३ अनेन द्वितिथ्यो १५२ हस्तः ४५६ इष्टायः सिंहः कल्पितः तृतीयः रूपो नितेष्टायः २ अनेनैदनागाः
८९ गुणिताः १६२ युताः ६९८ ग्रनेश्च १७ युताः ६३५ भूपाश्चिभि २९६ विभक्तु शेषे २०३ इदं भीमेव क्षत्रफलम् गृहस्य इष्टायनेक्षत्रभवं अथ कल्पित
दैर्घ्यम् २९ अनेन भक्ते लब्धे विस्तारः ७ अथ कल्पिते विसृतिः ७ मुक्तेः लब्धेदैर्घ्ये ३९ अत्र गोपीराजाचार्यकृतं सूत्रम् विष्णुवैकायगोभू १९ हति
भयुजिफलगेपिराजोभशेषात् सायं वैष्टाष्टिदृग्ध्या २९ द्युतमहिहतादृक् २ प्रकत्या २९ ख्यविश्वे १३ ॥ बाणाः ५ सिद्धा २४ छि १६ नागो ८ द्रु २७ तिधुति २९

मु०टी०
वा०प्र०
१०९

गिरिश११त्र्या३कती२२द्र१४तुर्दंतत्वा२५त्यर्थं१०क१स्मा१नस्वे२०जा१२व४विकृति२३दिना१५त्र्या७कती२६भेद्रु१काष्ठा१०गोपीराजःकथय
तिगोभूहतिभयुजिसतिविशुअहिहताहकप्रकृत्याव्यविश्वदयःफलेआह विगतः एकायस्मात्सव्येकः सवासौ आयश्चव्येकायः ध्वजादिरिष्टायः
सचगोभुवश्चएषांपरस्परगुणानां व्येकायगोभूहतिश्चभय्येकायगोभूहतिभयोर्युक्व्येकायगोभूहतिमयुक्तस्मिन्नसतिभूषातमे२७भक्तेसतिय
च्छेषतस्माद्दिस्मुनामानंशिष्यंअहिहताअष्टगुणित्वाद्दृढे प्रकृत्याव्याएकविंशतिः विश्वेत्रयोदेश्यादयो गृहक्षेत्रफलं सप्तदशायसहितं आहवदति
अत्रोदाहरणं इष्टायः ३ व्येकः २ गोभू१९ हतिः ३८ इष्टक्षेत्रोहिणीतत्संख्यया ४ युते ४२ अस्मात्तमेः २७ शेषं १५ एतत्संख्यया फलं २५ अहिर्हते २०० सा
यं २०३ इदं स्वेषायनक्षत्रभवंक्षेत्रफलं पूंवेक्षेत्रमेव महद्ब्रह्ममाणमाह वेति वाऽथवातत इष्टायसहितं जातं यक्षेत्रफलं अष्टिदृग्भ्येषु युतं अष्टिश्च दृ

युक्ताघनै१७श्चापियुवाचिभक्तभूयांश्चिभिः शेषमितोहिपिंडम् ३ स्वेषायनक्षत्रभवोथर्देर्घ्यहत्सादिसतिविस्रतिहचदीर्घता
आयाध्वजोधूमहरिश्चगोखरे भध्वांसकाः पिंडइहाष्टशेषिते ४ ध्वजादिकाः सर्वदिशिध्वजेसुखकार्यहरौपूर्वयमोत्तरेत
॥था॥

शश्चअष्टिदशः अष्टिदग्भिः षोडशाधिकं द्विशत्या२९हतेगुणितोयदृष्टः एकद्वित्र्याद्येकः तेनयुक्तेकार्यमित्यर्थः अत्रैवाचार्यप्रपौत्रगे
पिराजस्यापिपद्यं इष्टक्षेत्राद्यमुनीद्वोद्विरहि८ हच्छेषात्यजेत्वायतेनेचिबुध्यतिशोध्यमष्टसंहिताच्छेषत्रिहिताग्रकंचेत्स्यादिष्टयुतं तथातुतद
शेषंस्यादथोसमहत्सात्तग्राहिकरान्विताः फलमभीष्टायर्षजजायते सिद्धैर्भक्तः स्यात्करादिष्टदीर्घमानार्थवैकादितिघ्नान्भोगान्तावद्यावत्सक्षि
पेदिष्टमानविस्तारस्यादिष्टदेर्घ्येणभक्ते ३ अथोत्तरार्धेनध्वजायायानाह आयर्वर्णपरत्वेनचद्वारनिवेशनमुपजात्याह आयाइति ध्वजादिकाइति॥
पिंडेक्षेत्रफलेअष्टशेषितेयद्वशिष्टतत्परिमिताध्वजादिकांआयाःस्युःध्वजधूमोप्रसिद्धोहरिः सिंहः श्वाकुक्कुरः गौरुषः स्वरोनर्दमः इभोहस्ती ध्वांसः
काकःस्वार्थेकः ४ सर्वदिशीति ध्वजारवे आयसर्वदिशिदिक्चतुष्टयेपिगृहद्वारंकार्यहरौसिंहायेपूर्वदक्षिणान्तरदिक्द्वारंकार्यम् ॥ ४ ॥ ५ ॥

रामः
१०९

नपश्चिमादिशि तथा वर्षारव्ये प्राच्यां दिश्ये वद्वारं नान्यदिक्षु मजारव्ये आषे प्राग्यमयोः पूर्वदक्षिणदिश्योः गृहद्वारं कार्यम् आयानां प्रयोजनमाह विश्वकर्मा
वृषसिंहं मजं चैव खंडे कर्पटकाटयोः द्विपः पुनः प्रयोक्तव्यौ घापी कूपस रत्नच मृगं द्वासाने दद्याच्छयनेषु यजं पुनः वृषभोजनपात्रेषु च्छत्रादिषु पुनर्ध्वजम्
अग्निवेशमरु सर्वेषु गृहे व ह्युपजीविना धूमनियोजयेत्केचित्स्थानं ग्लच्छादिजातिपुरवर्गे वैश्यायं हे शस्तो ध्वजश्चापिकुटीषु च वृषसिंहध्वजं चापि
घ्रासारपुरवेशमनि गजायै वा ध्वजायै वा गजानां सदं शभं अश्वालयं ध्वजायै च स्वरायै च वषभे पि वा अमंत्रच्छत्रवस्त्राणां वषाये वा ध्वजे पि वा पादुकोपा
नहो कार्यं सिंहारव्ये यथा ध्वजे उक्तानामप्यमुक्तानां सर्वेषां च ध्वजः शुभ इति अथ ब्राह्मणादिवर्णपरत्वेन द्वारनिवेशनमाह अथ वेति द्विजादितो ब्रा
ह्मणादिवर्णविभागेन पश्चादुदक् पूर्वयमे यथा ब्राह्मणस्य पश्चान्मुखं क्षत्रियस्योदङ्मुखं वैश्यस्य पूर्वमुखं शूद्रस्य दक्षिणमुखं अथः श्रीपतिः ध्व
जे प्रतीचीमुखं मृगजानामुदङ्मुखं धूमिभृतां च सिंहे विशेषे प्राग् वदनं गजे तु शूद्रस्य याम्या नन समनंतीति ५ अथ गृहद्वारं भे विशिष्य कालनिषेधसु

प्राच्यां वर्षे प्राग्यमयोर्जिथषा पश्चादुदक् पूर्वयमे द्विजादितः ५ गृहेशतत्त्रयीरुखवित्तनाशोऽर्केन्द्रीज्यशूक्रे विबलऽस्त
॥ नीचे ॥

पजात्याह गृहेशेति अर्केन्द्रीज्यशूक्रे विबले निर्वले अस्ते अस्तगते नीचे नीचराशिगते सति क्रमात् गृहेशतत्त्रयीरुखवित्तनाशो भवति
यथा सूर्ये निर्वले नीचस्थिते गृहेशस्य नाशः इत्येव निर्वले अस्तमिते नीचगते वा गृहेशस्य स्त्रीनाशः गुरोर्द्विज्यनिर्वलेऽस्तगते नीचगते वा गृहेशस्य मु
खनाशः शूक्रे निर्वले स्तगते नीचगते वा वित्तनाशः वरिष्ठस्तु नीचराशिगते नीचेशूक्रे चन्द्रेऽथवारयो निर्मितसदनं शश्वद्विनिस्वत्वमाप्नुयादिति अ
स्तुदोषोन्नग्राह्यः प्रातिद्वेषिके बुधेः नास्तदोषः सदा चन्द्रे नम्रे ज्वस्यन् चत इति कर्तुरिति पन्नसत्रे दिनचंद्रस्तद्विधुभे सत् गृहस्य विस्तारायामव
शादुसन्नभंतद्दह भंतस्मिन्पुरस्थितसंमुखस्थितसति कर्तुं ह निर्माणं कर्तुं स्तद्गृहे स्थितिनिर्वासानस्यात् एषगते वा विधुवास्तुनोर्भे सति रवनिः
खननं चौरकृताय द्वारं तद्दृशात्सर्वस्वहानिः स्यादित्यर्थः पुरः एषु स्थिते त्वं च दिग्द्वारभक्रमेण यथा ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥

६०टी०
वा०प्र०
११०

गृहेद्वारंयस्यादिशिविधित्तितंदिडः नक्षत्रेषुतएषदिडः नक्षत्रेषुचगृह्यंभोनकार्यः वामदक्षिणनक्षत्रेषुगृहारंभः सुरुवेनकार्यः यदुक्तं ब्रह्मशंभु
ना गृह्यपलव्यक्रसैचवन्नक्षत्रेचचंद्रमाः शलाकासप्तकेदेयंकृत्तिकदिक्कमेणच वामदक्षिणभागतत्प्रशस्तशांनिकारकं अग्रएषेनदातव्यं यदि
च्छ्रेय आत्मनः क्रसचंद्रस्यवास्तोश्चअग्रएषेनशस्यतइति अयमाशमः कृत्तिकादिसप्तनक्षत्रेषुअनुराधादिसप्तसुखागृहनक्षत्रेषुचंद्रनक्षत्रेषु
सतिपूर्वद्वारंपश्चिमद्वारवानकार्यं तत्रचंद्रः एषस्थितोक्षप्रस्थितोक्ता भवति एवमघादिसप्तसुधनिष्ठादिसप्तसुखागृहनक्षत्रेषुचंद्रनक्षत्रेषुवासतिदक्षि
णद्वारमुत्तरद्वारवानकार्यमित्यर्थः ई द्रवानीव्ययकंश्चनपुरः सरसफलमंशकज्ञानंउपजात्याह भमिति प्रागुक्तदिशाकल्पितंयद्गृहभंतत्रनागिरएभि
स्तएअवशिष्टंव्ययईरितः यथा रोहिणी ४ अयमेवव्ययः असौव्ययः ध्रुवादिनामाक्षरयुक् ध्रुवादिनामान्यधुनेववक्ष्यतियत् यानिदिक्षुनामाति

कर्तुः स्थितिर्नोविधुवास्तुतोर्भिसुरस्थिते एषगतेरवनिः स्यात् ई भंनगतएव्ययईरितासौध्रुवादिनामाक्षरयुक् सपिंडः
तथागुणेरिंद्रकृतांतभूपात्यशाभवेयुर्नशुभोतकोत्र ७ दिक्षपूर्वादितः शालाध्रुवाभूद्वैकितान्त्राः शालाध्रुवाकसंयो
गः सैकोवेशमधुवादिकम् ८ ॥ ॥ दिक्षद्वाराणिचिकीर्षितानितदनुरोधेनयदागतं ध्रुवादिनेसुदक्षरसंख्ययायुक्तः ततः सपिंडः प्रागानी
तपिंडाप्युक्तः गुणेश्चिभिस्तथोभक्तावशिष्टैः एकद्वित्रिशेषेणइंद्रयमराजसज्ञकास्त्रयोशाः स्युः अत्रगृहारंभेऽतकोयमाख्यांशकोनशुभः अ
र्यादिंद्रराजानोशुभफलदो ७ अथशालाध्रुवाद्यानयनानुषुभाह दिक्ष्विति प्राच्यां द्वारचिकीर्षितेशालाध्रुवाक एकः दक्षिणस्यांहौ पश्चिमायांकृता
श्चत्वारः उररस्यांगजाअथै अथदिक्परत्वेनयावतिद्वाराणि एकहेत्रीणि चत्वारिवाचिकीर्षितानितावतांशालाध्रुवकानांसंयोगः सैक एकयुतसन्ध्या
ध्रुवादिकंवेशमगृहस्यात् यथा पूर्वस्यापश्चिमायांद्वारेअभीष्टेशालाध्रुवौ १ ४ अनयोर्योगः ५ सैकः ई एहजातकान्तरव्य एवंपूर्वदक्षिणोत्तरदिक्षु
शालाध्रुवाणाम् १। २। ८ संयोगः ११ सैकः १२ धनदाख्यंगृहदिक्चतुष्टयेविजयाख्यंगृहपोडशमिति ॥ ८ ॥ ८ ॥ ८ ॥ ८ ॥ ८ ॥ ८ ॥ ८ ॥

रामः
११०

अथ ध्रुवादीनां नामाक्षरसंख्यापथावक्रं चंद्रसाह तिथ्यर्केति दिक्षुपूर्वोदितइत्यादिनायत् ध्रुवादिवेशमसमाप्तंशाखाध्रुवांकसंयोगः सैकोवेश्मेयुक्त
 दिशासंख्यामवधारयेत् साकेतसंख्यापंचदशीद्वादशीअष्टमीषोडशीनवमीएकादशीचतुर्दशीवास्यात्तदाग्रहनामाक्षरत्रयात्मकं स्यात् १५।१२।८।१६।९
 ।११।१४ अत्रत्रीण्येवाक्षराणि सैव संख्या प्रथमाद्वितीयाचतुर्थीपंचमीषष्ठीदशमीतृतीयात्रयोदशीवास्यात् तदाग्रहनामद्वौअक्षरद्वयात्मकं स्यात्
 सासंख्यासप्तमीस्यात् तदाध्ययश्चतुरसराग्रहनाम ९ अथयद्यपि ध्रुवादिनामाक्षरसंख्याज्ञानं प्राक्प्रद्येनेवजाततथापितन्मध्येकानिर्भभानिका
 न्यशुभानिइत्यसदृशफलसूचनार्थेषोडशग्रहाणां नामानिअपेगीतच्छंद्रसाह ध्रुवधान्येइति अत्रार्यागीतिलक्षणवा आर्यापूर्वार्धेयदिगुरुणैके

तिथ्यर्काष्टाष्टिगोरुद्रशक्तेनामाक्षरत्रयं भूद्वाब्धीषंगदिक्वन्निविश्वेसद्दोनगे ध्रुवः ९ ध्रुवधान्येजयनंदौरवरका
 तमनोरमंरुमुरवंदुमुस्त्रेपुं दिपुदंविन्दनाशेचाक्रंदंविपुलंविजयारव्यस्यात् १० पिंडेनवांकगगजाग्निनागना
 गाब्धिवागेरुणितैःक्रमेण विभाजितेनागचगांकसूर्यनायर्क्षतिथ्यृक्षकभानुभिश्च ११ ॥ ११ ॥ ६ ॥

नाधिकेननिधनेसुंक्तंइतरत्तद्वन्निस्थिलंयदी समुदितेयमार्यागीतिरिति अत्रार्यासापूर्वार्धे ॥ ५-५ ॥ ५५ ॥ ५ ॥ ५-५ ॥ उत्तरार्धे ॥ ५-५ ॥ ५५ ॥ ५ ॥ ५
 ॥ ५ ॥ ५५ ॥ ५५ मान्यलक्षणमप्यनुसंधेय विशेषलक्षणस्य सामान्यलक्षणधीनत्वात् निधनेप्रांतेध्रुवमूर्ध्वमुखं प्रथमं गृहं धान्यपूर्वद्वारं द्वितीयं
 यंदक्षिणद्वारं तृतीयं नंदप्राग्दक्षिणद्वारं चतुर्थं रवरंपश्चिमद्वारं प्रचमं कांतप्राग्व्यश्चिमद्वारं षष्ठं मनोरमं दक्षिणपश्चिमद्वारं सप्तमं रुचक्रं प्राग्दक्षि
 णपश्चिमद्वारं अष्टमं दुर्मुखं उत्तरद्वारं नवमं कूरुं पूर्वोत्तरद्वारं दशमं रिपुदं दक्षिणोत्तरद्वारं मेकादशमं विन्दं पूर्वदक्षिणोत्तरद्वारं द्वादशं नाशाख्यपश्चि
 मोत्तरद्वारं त्रयोदशं आक्रंदं प्राक्पश्चिमोत्तरद्वारं चतुर्दशमं विपुलाख्यं दक्षिणपश्चिमोत्तरद्वारं पंचदशं विजयं चतुर्दिकुद्वारं षोडशं इति १० अथके
 षांचिन्मतेनग्रहस्यायादिनवक्रमयुजातिकापथ्यावक्रारव्याभ्यामाह पिंडइति ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥

परस्परं मित्रयोश्चेदेकनाडीप्रशस्यतइति तिथिप्रयोजनं दर्शयित्वा च वर्जयेदिति योगात्तामपि दुष्टयोगाश्च वर्ज्याः आयुः प्रयोजनं तावत्कालं गृहावस्थि
तिरिति अत्र भीष्माशादिसिध्यर्थं अंगुलादिकं प्रक्षिप्य विशोध्य वासनेत्रफलसाध्यं १२ अथ गृहारंभेऽपवास्तुचक्रं शालिनीभ्यामाह गेहाचारिभूदिति
लाभो रामैरिति गेहं गृहं आदिशब्देन प्रासादग्रामादितद्वारंभे सति अर्कभातसूर्याक्रान्तनक्षत्रात् रामे स्थिभिर्भैः वृषस्य वत्सस्य शीर्षस्थितैः सद्भिः सौहः
फलं स्यात् ततो वेदभैः अग्रपादे पुरस्थितपादद्वयस्थितैः शून्यगृहं जनवास रहितं स्यात् ततश्चतुर्भैः एष्टपादे द्वयस्थैः स्थिरत्वंगृहकर्तुः तनोरामैः एष्ट
स्थैः श्रीस्यात् ततो युगैः चतुर्भिः दक्षिणकुक्षिस्थितैः लाभः ततस्त्रिभिः पुच्छगैः स्वामिनो गृहकर्तुर्नाशः तन्मैवेदैः वामकुक्षौ नैरव्यं दारिद्र्यं ततस्त्रिभिर्मुख

आयो वारंशकोद्रव्यमृणमृसंतिथिर्युतिः आयुश्चाथ गृहेशर्षगृहभैकं मृतिप्रदम् १२ पुणकाः ९।९।६।८।३।८।८।४।८।
भाजकाः ८।७।९।१२।८।१२७।१५।२७।१२० गेहाचारंभेऽर्कभादत्स शीर्षरामैर्दाहो वेदभैरग्रपादे शून्यं वेदैः एष्टपादे स्थि
रत्वं रामैः एष्टश्रीयुगैर्दक्षकुक्षौ १३ लाभो रामैः पुच्छगैः स्वामिनाशो वेदैर्नैरव्यं वामकुक्षौ मुखस्थैः रामैः पीडासंततं चार्कधि
ह्यादश्चैरुष्टैर्दक्षिणकुक्षौ सत्सत् १४ कुंभेर्के फाल्गुने प्रागपरं मुखगृहं श्रावणे सिंहकर्क्याः पोषेन क्रेचयाम्योत्तरं मुखं
सदनं गोजकेर्के च राधे ॥ २ ॥

स्थैः गृहकर्तुः पीडासंततं अनवरतं स्यात् उक्तं च भ्रातृचरणैः धिवेदवेदाग्नियुगाग्निवेदत्रिकेषु भानोः शशिभंगृहेषु दाहो विनाशः स्थिरताधनं श्रीः शू
न्यं च दारिद्र्यमृतिक्रमेणेति अथैतस्य निष्कर्षार्थमाह वेति अर्कधिष्णुदश्चैः सप्तभैरसफलं ततो रुद्रैर्कादशाधिष्ण्यैः सफलं ततो दिग्भिर्दशानक्षत्रै
रसफलमुक्तं स्यादिति निष्कर्षार्थः उक्तं च रविभास्वमनेशमिश्रभान्विकादशाष्टमात् दशशेषाण्यनिष्ठानिसाभिजिह्वषवास्तुनीति १३।१४ अथ सूर्य
चंद्रमासैकेन प्रागादिदिक्द्वाराणि गृहनिर्माणमक्षत्राणि स्वर्गधरयाह कुंभेऽर्क इति कुंभस्थे सूर्ये फाल्गुने च मासि ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥

शुद्धी
वा.प्र.
११२

प्रागपरमुखंगे हं प्राङ्मुखं पश्चिममुखं वा गृहं सतः शुभफलं स्यात् श्रावणे मासि सिंह कर्क संक्रांतौ च प्राङ्मुखं पश्चिममुखं वा गृहं स्यात् पौषमासे मकरे म
करसंक्रांतौ च प्रागपरमुखंगे हं स्यात् अथ गजगोर्कै वृषभषण्डे सूर्ये राधे वैशाखे मासि पौषे च सुखसदनं शुभं स्यात् मार्गि मार्गशुभं च कुलादिगेषु ला व
श्विकगते सूर्ये सतिया म्यात्तर मुखसदनं दक्षिणं मुखमुत्तरमुखं वा सदनं गृहं स्यात् नारदः गृहसंस्थापनं सूर्ये मेषशुभं भद्रं भवेत् वृषस्य धनवृद्धिः स्य
न्मिथुनमरणं भ्रवं कर्कटे शुभं भद्रं चोक्तं सिंहभृत्यविवदं कन्यागुणतुलासौख्यं च श्विके धनवर्धनं कामुकं च महाहा निर्मकरे स्याद्नामः कुंभे तु रत्नस्य
भः स्यान्मीने सद्यः भद्रं इति चांद्रमासानाह श्रीः शोको धान्यमृतिपशुहतां द्रव्यवृद्धिर्विनाशो युद्धभृत्यसति रथधनं श्रीश्ववन्नेर्भयं च लक्ष्मी प्रा
प्तिर्भवति भवनारंभः कुंभे तुः क्रमेण चेत्त्रादृचे मुनिभिरिति फलं वास्तुशास्त्रोपदिष्टं इति अत्र सौरचांद्रमासानामहान् शुभभाशुभफलविरोधः अत्र चिकी
र्षितगृहद्वारानुकूलं विसंक्रमसमीचीनं विहितमासेष्वेवेशारवादिषु गृहारंभः कार्यइति विरोधाभावइति तथैवोपनिबद्धं स्तनियममाह श्रीपतिः
कर्कनक्रहरिकुंभगते कर्कपूर्वेषु मूलादिगृहाणि तौलिमेष्वेषु श्विकयोगे दक्षिणोत्तरमुखानि च कुर्यात् अन्यथा सृष्टिकरोत्तिदुर्मतिर्व्याधिशो
कभयनाशमश्नुते मीनचापमिथुनागनागतकारयेन्न गृहमेव भास्करे इति तत्र कुंभाकसहिते फाल्गुने प्रागपरमुखंगे हं कार्य उभयोर्विहितयोरेकवाक्यं
ताश्रयणात् एवमग्रेपिसर्वत्र जगन्मोहने पाषाणे षादिगेहानि मिथमासेन करयेत् तृणदारुगृहारंभे सासहोषेन विद्यतइति अथ नक्षत्राण्याह भुव
नि भ्रवाणि महिष्युत्तरात्रयं मृदूनि मृगरेवती चित्रानुरथाः वरुणः शतवारकस्वाती वसुधनिष्ठा अकोहस्तः पुष्यश्च एषु मेषु गृहनिर्माणं सतः शुभं स्या
त् गर्गः अत्रैपि च शहिण्यापुष्ये मेत्रे करहये धनिष्ठा हिसये पीण्णगृहारंभः प्रशस्यतइति अत्र मृगोक्तः तदुक्तिश्च महेश्वरायुक्तेः सूतीगेहमिति आदि
त्यापुनर्वसोसूतिका गृहनिर्माणं प्रशस्तम् तत्रेति तत्र सूती गृहे हरि मविधिभ्यः श्रवणाभिजितयोर्नक्षत्रयोः प्रवेशः शस्तः लघ्नः पुनर्वसो च पादा
वाक्यं व्यसूतिका गृहश्रवणाभिजितोर्मध्ये प्रवेशं तत्र कारयेदिति अत्र नृपयदोपादात् ब्राह्मणानां पूर्वोक्तं नक्षत्रेष्वेव कार्यम् अत्र श्रवणं च तत्र
श्रवणाभिजितो मुहूर्तः तदुदयो वायात्यः तच्च सूतिगृहं नैर्ऋत्यां कार्यम् नैर्ऋत्यां सूतिका गृहमिति वशिष्ठाक्तेः ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥

रामः
११२

वराहेणात्रानकनेसत्राण्यभिहितानि हस्तादित्यशशांकपुष्यपवनप्राजेशमित्रोन्नराचित्राश्विश्चवणेषुर्वाश्विकघटौहित्वाविरिक्तंतिथौ शर
 क्राचार्धशनेश्चरक्षशशिनावारिनुकूलेविधौसडिवेष्मनिसूतिकाग्रहविधिःक्षेमंकरःकीर्त्यतेइति नवमेमासिसूतिकाग्रहेप्रवेशकार्कःगर्गः
 मासेतुनवमेमासेपूर्वपक्षेशुभेदिनेसूतिकासंभवेकालेसद्यएवप्रवेशयेत् रोहिण्यंद्रवपौष्मेषुस्वातीवारुणयोरपिपुष्यपुनर्वसौहस्तेधनिष्ठा
 न्युत्तरासूचमैत्रेत्वाष्टे तथाश्विन्यासूतिकागारवेशचं सर्वशुभग्रहाःकेंद्रेपापोश्वत्रिषडायगाःशुभंशेशुभसंदष्टौसूतिकावेशनंशुभमिति १५
 अथप्रागभिहितानांसांराणांचाष्टाणामासानांप्रकारांतरेणैकवाक्यतांशार्दूलविक्रीडितेनाह कैश्चिदिति पूर्वदिग्द्वारवेशनेकावाक्यतोक्ता इहा
 नीमेषस्थैरवौमघौचैत्रमासेगेहंप्रारब्धंशुभंस्यात् तथावृषस्थैर्यज्येषुमासिकर्कस्थेशुचावाषाढेसिंहगतेकैभाद्रपदेमासि धटेतुलास्थैरवौआ

मार्गैज्जकालिकेसद्भुवमृदुवृषणस्वातिवस्वर्कपुष्यैःसूतीगेहंत्वदित्याहरिभविधिमयोस्तत्रशस्तःप्रवेशः १५ कैश्चिन्मे
 षरवौमघौवृषभगंज्येषुशुचौकर्कटेभाद्रेसिंहगतेधटेश्वयुजिचार्जेलौमृगेपौषके॥ ॥श्वयुज्याश्विनेमासेअलौवृश्चिक

स्थैर्केऊर्जेकार्तिमासे मृगेमकरस्थैर्केपौषमासेनक्रघटेमकरेकंभेर्केमाघेप्रारब्धंशुभंस्यादित्यर्थइतिकैश्चिन्निगदितं अनेनमेषैर्के
 चैत्रेपिगृहंशुभंयस्तुविनिषेधःसमीनार्कविषयःवृषस्थैर्केज्येषुपिशुभंयस्तुज्येषुनिषेधःसमिथुनार्कविषयःकर्कस्थैर्केआषाढेपिशुभं
 आषाढनिषेधस्तुमिथुनार्कविषयःसिंहैर्केभाद्रेपिशुभंभाद्रनिषेधस्तुकन्यार्कविषयःश्रावणस्तुतत्रविहितत्वदेवशुभःवृश्चिकैर्केकार्ति
 कैपिशुभंनिषेधविषयंस्वयमेवचवश्यतिमार्गशीर्षस्तुविहितएवमकरस्थैर्केपौषेपिशुभं धनुरर्कसाहित्येसोप्यशुभःमृकरंभस्थैर्केमासे
 पिशुभंनिषेधस्तुधनुरर्कविषयःअतएवसौम्यफाल्गुनवेशारवमाघश्रावणकार्तिकःमासास्युर्गहनिर्माणेपुत्रोत्पत्त्यधनेप्रदाइतिनाइदवाक्य
 ममासितपस्यतपसिषार्धेनभमित्विषे॥ ६ ॥

मु० टी०
वा० प्र०
११३

ऊर्जेचगृहनिर्माणंपुत्रपौत्रप्रवर्द्धनमिति वसिष्ठवाक्यंच आश्विनकार्तिकमाधानांशुभत्वप्रतिपादकंतुलाचशुक्रमकरकुंभार्कसाहित्येषां
स्यंपरंवचनांतरैरवोधिद्विषेधः प्रागुक्तविषयएव एवंफाल्गुनीस्यशुभत्वकुंभार्कविषयकुंभार्कसाहित्येतुनिषिद्धः ननु कार्तिकमाघमासोश्रीप
मिना निषिद्धौतयोः केचिद्विषयइत्यत आह अथेति ऊर्जः कार्तिकमासः कन्यागतकेनसतनशुभः चपुनः तथा माघमासः धनुष्यपिधनुरकेनस
ननन्वेतदयुक्तंयतः शुक्लादिचांद्रमासेचैत्रादिमाससंज्ञाः सन्ति तत्रकार्तिकेकन्यासंक्रातिर्माघेधनुसंक्रातिश्चकदापिनसंभवति अत आह क
हमादिमासादिति मन्त्रोद्विषेधः शुक्लादिः कृष्णादिश्च तत्रचैत्रशुक्लप्रतिपदा मारभ्यामावास्यांतपर्यंतशुक्लादिः कृष्णप्रतिपदि मारभ्यपूर्णमातप
र्यंतकृष्णादिः उभयपक्षेष्वेवव्यवहारः अथयुक्कृष्णपक्षेतुश्राद्धं कुर्यादिनेति मासेमाघपदेष्टम्याकृष्णपक्षेः धरात्रके भवेत्सोष्टपदेमासिज्यंती

माघेनक्रघटेशुभंनिगस्तिंगहंतयोर्जेनसतकन्यायांचतथाधनुष्यपिनसत्कृष्णादिमासाद्भवेत् १६ पूर्णेन्दुतः प्राग्व
हनंनवम्यादिषूत्तरास्यंत्वर्थपश्चिमास्यं दर्शादितः शुक्लदलेनवम्यादौदक्षिणास्यंनशुभंवदंति १७ ॥ १७ ॥ १८

नामसास्मृतेति च अत्रयदिदर्शांतोमासो विवक्ष्यतेतदाभाद्रपदकृष्णपक्षेःश्रावणेमासेचेत्येवंब्रूयात्तदेतन्मासेस्यकृष्णपक्षेप्रमाणं तत्राश्विनपू
र्णिमातः कार्तिकपूर्णमातंकृष्णादित्वेनव्यवहारतत्रकन्यासंक्रातिसंभवाविषेधउपपन्नो भवेति एवमेवमाघेमासिधनुरकसंभवेनविषेधसार्थ
क्यमित्यलम् १६ अथतिथिपरत्वेनद्वारनिषेधमुपजातिकयाह पूर्णेन्दुतइति पूर्णेन्दुतः पूर्णिमातः कृष्णाष्टमीपर्यंतंश्राद्धंस्वगृहंशुभंनवदंतिवृत्ति
नवमीतः चतुर्दशीपर्यंतंक्रियमाणमुत्तरास्यंनशुभम् अथदर्शादितः शुक्लाष्टमीपर्यंतं पश्चिमास्यं गृहंनशुभं शुक्लनवमीतश्चतुर्दशीपर्यंतं दक्षिणा
स्यंगृहंशुभंनवदंतितास्नासूतिथिषुतत्तद्विक्रमस्वगृहंनकर्त्तव्यमित्यर्थः व्यवहारोच्चये पूर्णिमातोष्टमीयावत्पूर्वाम्यवर्जयेद्गृहं उत्तरास्यंनकुर्वीत
नवम्यादिचतुर्दशी अमायाश्चाष्टमीयावत्पश्चिमास्यं विवर्जयेत् नवम्यादौदक्षिणास्यंनशुभं चतुर्दशीमितिवधादिविचोरा नलिखितः ग्रंथगौर

अथपंचांगशुद्धिं लघुशुद्धिं चानुष्टुभाह भौमार्केति भौमार्कवारोरिकाश्च प्रसिद्धाः अमाअमावास्या आदितः यत्र उपलक्षणत्वाद् एष्यपि इतिरूनकाले।
 तथाचरराशिर्भेषकर्कतुलामकरैः रहितैरुग्नेस्थिरे द्विस्वभावेवेत्यर्थः तथाविपचकेरुगनलक्ष्मणपचोसस्युसंज्ञकेपचकरहितेत्यर्थः उक्तचद्वारिह्य
 प्रतिपत्कूर्वाचतुर्थाधनहारिणी अष्टम्युच्चाटनचैवनवमीशस्त्रघातिनी दर्शे राजभयंज्ञेयं भूतेदारविनाशनमिति मांडव्येनस्तंभोच्छ्रायेधनिष्ठापचके
 नैवकुर्यात्तंभसमुच्छ्रयः सूत्रधारशिलान्यासप्राकारादिसमारभेदिति व्यष्टांत्यइति अष्टमहादशस्थानव्यतिरिक्तस्यैः श्रुभैः पापैस्तृतीयैकादशप्र
 ष्ठस्थानस्यैश्चोपलक्षिते लघुगृहारंभः कार्यः १८ अथदेवालयार्थो विदिस्तराहुमुखमिंद्रचशयाह देवालयेति अत्रपथांतरव्यसंबधः देवालय
 प्रारंभेराहुमुखमीनाकंतस्त्रिराशयवस्थिषुसूर्येणानीतो विलोमतो विपरीते विदिस्त्रवापव्यादिपुरादे मुंस्वस्यात् यथा मीनमेषरषराशयवस्थितेसूर्येई

भौमार्करिक्तामाघनेचरेत्तंगेविपचके व्यष्टांतस्यैः श्रुभैर्गृहारंभस्त्र्यापारिमैः रवलिः १८ देवालयेमेहविधौजलाशयेरा
 शात्यांराहुमुखं मिष्टकर्कसिंहस्थितेर्केवायव्यां कन्यातुलाश्चिवास्थितेर्केनैर्ऋत्यां धनुर्मकरकुंभस्यै ॥ होमुखंशभुदिशो विलोमतः ॥ १९

शात्यांराहुमुखं मिष्टकर्कसिंहस्थितेर्केवायव्यां कन्यातुलाश्चिवास्थितेर्केनैर्ऋत्यां धनुर्मकरकुंभस्यै ॥ होमुखंशभुदिशो विलोमतः ॥ १९
 के आग्नेय्यांराहुमुखंमिष्टकर्कसिंहस्थितेर्केविलोमतः ईशान्यांराहुमुखस्यात् वृश्चिकादित्रिभिर्वायव्यांकुंभादित्रिभेने
 कर्कसिंहस्थितेर्केवायव्यां कन्यातुलाश्चिवास्थितेर्केनैर्ऋत्यां धनुर्मकरकुंभस्यै ॥ होमुखंशभुदिशो विलोमतः ॥ १९
 कर्कसिंहस्थितेर्केवायव्यां कन्यातुलाश्चिवास्थितेर्केनैर्ऋत्यां धनुर्मकरकुंभस्यै ॥ होमुखंशभुदिशो विलोमतः ॥ १९
 तदिशः सकाशात्सृष्टवर्षिणीविदिक् श्रुभाभवेत् यथेशान्यांराहुमुखं वृष्टदिशो मीनात्स्यात्प्रथमस्वातारंभः श्रुभफलदः एतन्वापय्याराहुमुखं तस्य
 विदिगेशानीतस्यास्वातारंभः शुभः एवमत्र उक्तं च ईशानतः सर्पतिक्कलसर्पाविहाय वृष्टिगणयेद्विदिस्त्रेषोस्यवास्तोमुंस्वमध्यपुच्छत्रयपरित्यज्यस्वनेचतु
 र्धम् वृषार्कदि वयवेद्यांसिंहादिगणयेद्गृहे देवालयेचमीनादितउगमकारादिकमिति ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ रामः

मु० टी०
वा०
११४

स्वातारंभादिनक्षत्राण्याह मांडव्यः अथोमुखेर्भेर्विदधीतस्वातंशिलास्तथैवो ध्रुसुस्वैश्चपिंद्रंतिर्यद्भुस्वैर्द्वारिकशाददानं गृहप्रवेशो मुद्भिर्भुवर्षैरि
वि १९ अथगृहेकूपनिर्माणदिमकस्थित्याफलंशालिन्याह कूपेदतिवेशमभुजात्त्रिपा मितिवास्तुशब्दः पुंस्त्रिगः वास्तोर्गृहस्यमध्यभागकूपेज
लकूपेसति स्वामिनोर्थनाशः स्यात् अथेशान्यादिषुसृष्टिमार्गणाष्टरुदिस्तुष्टिस्त्यादिफलम् यथेशान्याकूपेषुष्टिः पूर्वस्यामैश्वर्यवृद्धिः आग्ने
यापुत्रनाशः दक्षिणस्यास्त्रीविनाशः नैर्ऋत्यांगृहपतेर्मृतिः पश्चिमांसासपत्त वायव्याशत्रुतः संकोशत् पीडास्यात् उत्तरस्याकूपेसुस्वगृहस्वामि
नएववसिष्ठः ऐश्वर्यंयत्रहानिश्चस्त्रीनाशोनिधनंभवेत् सपत्तशत्रुभयस्यैस्वयंपुष्टिः प्राणादितः क्रमात् कूपेकृतेमध्यमेतुधनहानिर्हिपास्तुनीति
अथकूपारंभेचर्हग्रह कूपेर्कभान्मध्यगतैस्त्रिभिर्भैः स्वाहृदकंपूर्वदिशस्त्रिभिः रवडंजलस्वाहुजलंजलसयंस्वाहृदकंसारजलंशिलाश्चजलं
मीनार्कसिंहार्कसृगार्कस्त्रिभेरवातेमुखवास्पृष्टविदिकशभाभवेत् १९ कूपेवास्तोर्मध्यदेशेऽर्थनाशस्त्वैशान्यादौपुष्टिरे
श्वर्यवृद्धिः स्तनोर्नाशः स्त्रीविनाशोमृतिश्चसंपत्पीडाशत्रुतः स्याच्चसौरव्य २० स्नानास्यपाकशयनास्त्रभुजेश्चधान्यभां
डारदैवतगृहाणिचपूर्वतःस्युः ॥ ॥ सारजलंभिष्टंक्रंमाद्भवेदास्त्र्यभास्त्रिभितैः कभारभमिदि २० अथदिव्यरत्नेनउपकरणगृह
णिकसंततिलकपाह स्नानस्येति पूर्वतःपूर्वाद्यष्टदिस्तानतः गृहाणिस्युः यथा पूर्वस्यांस्नानगृहं आग्नेय्यांकागृहं दक्षिणस्यांशयनगृहं नैर्ऋ
त्यांशस्वगृहं पश्चिमायांभोजनगृहं वायव्यांघान्यसंग्रहगृहं उत्तरस्यांमांडारंकोशगृहं ऐशान्यांदैवतगृहं वसिष्ठः ऐंशोदिशिस्नानगृहमाग्नेय्यांपय
नाहयंयास्यांशयनवेशमनैर्ऋत्यांशस्त्रमंदिरं वारुण्यांभोजनगृहं वायव्यांघान्यमंदिरं उदीच्यांहाटकपद्म ऐशान्यांदैवमंदिरमिति गौरस्तु मांडा
मांतुवरस्यांघान्यांपशुमंदिरमिति पूर्वाद्यष्टदिक्तंमध्यतः तयोर्दिविदिशोर्मध्येष्टसंख्याकेमथनाद्यष्टौगृहाणिस्युः यथा पूर्वग्नेययोर्मध्ये
सोडनस्वगृहंस्यात् आग्नेयीदक्षिणयोर्मध्ये आज्यस्यघृतसंग्रहस्य दक्षिणनैर्ऋत्योर्मध्येपुत्रीयस्यविद्यात्यायस्यगृहम् ॥ ६ ॥ ६ ॥

नेक्रतोपश्चिमयोर्मध्येविद्याभ्यासस्यपश्चिमवायव्ययोर्मध्येरोदनस्यगृहं वायव्योत्तरयोर्मध्येरतस्यसंभोगस्वगृहं उत्तरेशान्ययोर्मध्येओषधस्यगृहं
 हं ऐशानीप्राच्योर्मध्येउक्तव्यतिरिक्तसर्ववस्वनीधामगृहकार्यस्यादित्यर्थः बसिष्ठः इंद्राग्न्योर्मथनमध्येयाम्याग्न्योर्धृतमंदिरम् यमराशिसयोर्मध्येषु
 शेषस्यागमंदिरं राक्षसांबपयोर्मध्येविद्याभ्यासस्यमंदिरम् तोयेशानिलयोर्मध्येरोदनमंदिरंततः कामोपभोगसदनंवायुकैविरमध्यमं कौवेरीशमनयो
 र्मध्येचिकित्सांमंदिरं सदा गृहं हरीशयोर्मध्येसर्ववस्वसंग्रहं सदनंकारयेदेवक्रमादुक्त्तानिबोडशेति २१ अथविशेषमुपजातिकयाह जीवाकेमि
 अन्नयोगद्वयेग्रहस्थानयोर्पथासंख्यसंबंधः यथा जीवोलग्ने अर्कोरौषधे विदुधोजामित्रसप्तमे शक्रश्चतुर्थे शनिस्तृतीये एवविधेलग्ने चारब्धस्यगृ

तन्मध्यतस्तुसथनाज्यपुरीषविद्याभ्यासारव्यरोदनरतौषधसर्वधाम २१ जीवाकंविच्छुक्रशनेश्वरेपुलग्नारिजामित्रसु
 खत्रिगेषु स्थितिः शतंस्याच्छरदंसिताकारेज्येतनुत्र्यंगसुतेशतेहे २२ लग्नांबरायेषुभृगुज्ञभानुभिः केंद्रेगुरोषर्षशा
 तायुरालयम् बुधो गुरुव्योमिशशीकुजार्कजैलामेतदाशीतिसमायुरालयं २३ स्वोच्चेशुक्रेलग्नगेवागुरोवेशमगते
 शवाशनोस्केलभगेवालक्ष्म्यायुक्तचिरंगृहम् २४ ॥

हस्यस्थितिर्द्व शतं वर्षशतं स्यात् अयमेकोयोगः सितेति शुक्रे
 लग्ने अर्कस्तृतीये अरः षष्ठे ईज्यः पंचमे स्वविधेप्रारब्धस्यगृहस्यस्थितिर्द्वशतेवर्षशतद्वयं स्यात् २२ अथान्यद्योगद्वयमिंद्रवंशयाह लग्नांब
 रायेष्विति अत्रापियोषद्वयेस्थानग्रहयोर्पथासंख्यसंबंधः लग्नेशुक्रेः दशमेबुधः एकादशेसूर्यः लग्नव्यतिरिक्तकेंद्रेगुरुः तदैवंविधेयोगेप्रा
 रब्धआलयः गृहवर्षस्यसमायुरवस्थानयस्यतादृशस्यात् अथद्वितीयः बंधत्रिंशति चतुर्थेगुरुः दशमेचंद्रः मंगलशनिश्चराविकादशेतदागृहम्
 शीतसमावर्षाण्यायुर्यस्यतादृशं स्यात् २३ अथान्यद्योगत्रयमेतुष्टुभाह स्वोच्चै इति स्वोच्चस्थेमीनस्थेशुक्रेलग्नगते अथवास्वोच्चस्थेकर्कस्थेगु
 रौचतुर्थस्थानगतेसति अथवास्वोच्चस्थेतुलास्थेशनौ एकादशेस्थेवावर्गमेतिचिरंलक्ष्म्यायुक्तं गृहं स्यात् यदासमुदायो भवेत्तदायतनाविधिलक्ष्म्या

२४ ॥

४०टी०
बा०५०
११५

अथ गृहस्य परहस्तगामित्वयोगमनुषु भाह द्यूनांबरे इति एकोऽपि ग्रहोऽनुक्तश्च फलदाता परांशस्तः स न्यदिद्युने सप्तमे स्यात् अथ वाऽंबरे दश
मे स्यात् तदा संग्रहः तद्गृहप्रारब्धं अब्दांतवर्षमध्ये एव परहस्तस्य अन्यहस्तगामिकुर्यात् चेद्दूर्णपः ब्राह्मणादिवर्णस्वामी विप्राधीशो भार्गवेज्या वि
त्याद्यभिहितः स च देवकः स्यात् यदा स्ववर्णाधीशः सबल स्यात् तदा परहस्तगानीनेत्यादित्यर्थः २५ अथान्यविशेषं वसंततिलकयाह पुष्येति पुष्य
ध्रुवाणि प्रसिद्धानि इन्द्रः हरिः श्रवणः सर्पोऽश्लेषा जलपूर्वाषाढा एतेन सत्रैः सर्जविः गुरुयुक्तैः तद्दासरेण गुरुवासरेण कृतं कर्तुमारब्धं गृहं स
तान् पुत्रान् राज्यं च ददाति तादृशं मूल्यात् अत्र समतिर्वसिष्ठनारदवाक्यतः द्वीशेति द्वीशविशाखा अश्विनी तक्षत्रावसुधनिष्ठाया शीशतमे
शिव आदौ एतेन सशक्रैः शक्रसहितैः सितस्य शक्रस्य वासरे च कृतं गेहं धनानि सुवर्णानि धान्यानि व्रीह्यादीनि ददाति तादृशं गृहं स्यात्

द्यूनांबरे यदेकोऽपि परांशस्यो ग्रहो गृहं अब्दांतः परहस्तस्य कुर्यात् चेद्दूर्णपोऽवलः २५ पुष्यध्रुवं दुहरिसर्पजलैः सर्जवि
स्तद्दासरेण च कृतं स तं राज्यं दं स्यात् द्वीशाश्चित्तसवसुपाशिशिवैः सशक्रैः वारे सितस्य च गृहं धनधान्यदं स्यात् २६
सारैः करे ज्यां त्यमघाबुमूलैः कौजिह्निवेशमाग्निस्तार्तिदं स्यात् ॥ ६ तथा च नारदः श्रवणाषाढयोश्चैव रोहिण्यांचोत्तरात्रये गुरु

रुवारे कृतं वेशमराजयोगमिहोच्यते तद्गृहे जातपुत्रस्य राज्यं भवति निश्चयात् अत्र वसिष्ठवाक्येन क्षत्राधिक्यं तदनुसारेण मूलेन सत्राभिधा
ने ईज्यात्तरात्रया हीदुविष्णुधातुजलोडुषु गुरुणा सहितेषु कृतं गेहं श्रियान्वितमिति वसिष्ठोक्तेः अश्विनीशततारासु विशाखांचांद्रचित्रकेय
निष्ठाशतमेशक्रसयुक्ते शक्रवासरे तद्देशमनिप्रजातस्तु कुबेरसदृशो भवेत् अत्रापि नक्षत्रभेदः प्राक्त्वमाधिः २६ अथान्ययोगहयसिंदव
याह सारैरिति हस्तपुष्यरेवतीमघापूर्वाषाढामूलैः सारैर्मंगलसहितैः कौजेमौमसंबंधिनि अहिवा रे कृतं गृहं अग्निस्तार्तिदं अग्निपीडां सतपीडां
ददाति तादृशं स्यात् उक्तं च मूलचरेवतीचैव कृत्तिकाषाढमेव च एषु भौमेन युक्तेषु वारे तस्यैव निर्मितं अग्निना दस्यते कृतं पुत्रनाशश्च जायत इति

संज्ञेरिति रोहिण्युत्तरफाल्गुनीचित्राहस्तैः सप्तैः बुधयुक्तैः जस्य च वारे कृतं गृहं सूरवदं पुत्रदं च स्यात् उक्तं च हस्तार्यमत्वाष्टदास्य उक्तं रास्योदुपे
 पिवा सबुधे बुधवारे च धनपुत्रसखप्रदमिति २७ अथान्ययोगमनुष्ठाह अजैकपादिति पूर्वाभाद्रपदे उत्तरभाद्रपदान्येष्टानुराधास्यात् भरणीनक्ष
 त्रैः समंदैः शनैश्चरयुक्तैः मंदस्ये ववारे च प्रारब्धं गृहं रक्षोभृतश्चयुतं स्यात् उक्तं च आजपादितयेयास्य मित्रं दानलभेपिवा समंदे मंदवारे च गृह्यते यस्य
 रास्येः पुत्रे जातेऽथवा तस्मिन् गृह्यते यस्यास्यैरिति अत्रायं निष्करोऽर्थः पूर्वगृहं भनसत्राण्यवधेयानिततो वषवास्तु चक्रे शोध्यानिपश्चादिदं योग
 पंचकविचार्यमेव गृहं भः शंभं फलदो भवेत् २८ अथकेषां चिन्मतेन द्वारं चक्रं सफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह सूर्यसादिति सूर्याधिष्ठितनसत्रात् युग

सप्तैः कदाचार्यमतसहस्तैर्जस्ये ववारे सूरवपुत्रदं स्यात् २७ अजैकपादहिर्बुध्यशक्रमित्रानलांतकैः समंदैर्मंद
 वारे स्याद् रक्षोभृतयुतं गृहं २८ सूर्यसाद्युगमैः शिरस्यथफलं लक्ष्मीस्ततः कोणभैर्नागैरुद्दसनंततो गजमितैः शा
 र्वाकसौरव्यं भवेत् देहल्या गुणभैर्मूर्तिर्गृहपतेर्मध्यस्थितैर्वैद्भैः सौरव्यं चक्रमिदं विलोक्य रुधियाद्वारं विधेयं
 शुभम् २९ इति श्रीवास्तुप्रकरणसमाप्तम् ॥

॥ भिश्चतुर्भिर्नक्षत्रैः शिरसि उपरि अवस्थितैः फलं कर्तुः लक्ष्मीप्राप्तिः स्या
 त्ततः नागमैः अष्टभिः कोणगैः कोणेषु वस्थितैः उद्दसनं जनवासरहितं स्यात् तदग्रभैर्गजमितैरष्टमितैर्द्वारशाखावस्थितैर्गृहस्वामिनः
 सौरव्यं स्यात् तदग्रिमैः गुणभैस्त्रिभिर्नक्षत्रैः देहल्या मवस्थितैर्गृहस्वामिनो मृत्निः स्यात् ततस्तदग्रिमैर्वैद्भैश्चतुर्भिर्नक्षत्रैः मध्यरूपे अवका
 शस्थितैः सौरव्यं स्यात् एतन्निर्णयमाह चक्रमिति इदं चक्रं विलोक्य रुधिया गुणं शंभं फलदं द्वारं विधेयं कर्तव्यमिति गयेनोपसहरति २९
 ॥ इति श्रीदिवज्ञानतस्तदैवज्ञसामिबिरचितायां स्वरुतमुहूर्तचिन्तामणिटीकायां प्रमिताक्षरायां गृहं भप्रकरणसमाप्तम् द्वादशम् १२ ॥

वेशनं शंभं नारदः कर्तुर्जन्मभलमेवाताभ्यामुपचयेपिवा प्रवेशलग्नेस्याद्द्विरन्यभेशोकनिस्वतेति सौम्येस्त्रिभेशुभदृष्टियुक्ते लग्नेऽथवाद्यंग
 हेविलग्नेइतिच सौम्यग्रहयुक्तेद्यंगेद्विस्वभावराशौ ९ अथजीर्णगृहप्रवेशविशेषमिद्रवज्रयाह जीर्णगृहइति जीर्णपुरातनेऽन्यनिर्मितेगृहे
 अग्निभयात् अग्निनादाहात् आदिशब्देन बहुवृष्टिराजकोपाद्युपद्रवास्तितेगृहे पुनरपिसम्यगेवकृतेउत्थापितेपूर्वोक्तासर्वेपिमासाज्ञेयाः किं
 च मार्गेर्जयोः मार्गशीर्षकार्तिकयोः च श्रावणिकेपिश्रावणेपिवेशः प्रवेशः सन्शुभफलदः स्यात् सनत्कुमारः गृहारंभोदितैर्मासैर्धिस्यैर्वा रैर्विशे
 द्गृहमिति अत्रसामान्यतो गृहारंभोदितामासा गृहप्रवेशेऽभिहिताः तेच सौम्यफाल्गुनवेशाखमाघश्रावणकार्तिकाः मासाः स्युर्गृहनिर्माणेपुत्रारोग्य
 धनप्रदाइति नारदोक्ते मार्गशीर्षफाल्गुनश्रावणकार्तिकाविहिताः तत्रोत्तरायण एव गृहप्रवेशस्य वाक्योत्तरविहितत्वात् श्रावणकार्तिकमार्गशीर्ष
 णामुत्तरायणत्वाभावात् विशेषेत्तनजीर्णगृहप्रवेशाभ्यामव्यवस्था कथं प्रागभिहितनारदवाक्येन उत्तरायणसाहचर्येण नूतनगृहप्रवेशसपूर्वप्रवेश

जीर्णगृहेऽग्न्यादिभयान्नवेपिमार्गेर्जयोः श्रावणिकेपिसत्स्यात् वेशोंबुपेज्यानिस्ववासवेषुनावश्यमस्तादिविचारणात्र

योर्विधानात् गृहारंभोदितैर्मासैरित्यनेन तु सामान्यतस्त्रिविधस्यापि प्रवेशस्य विधानात् उत्तरायणीयमासास्त्रिविधगृहप्रवेशेशंभः दक्षिणाय ॥ २ ॥
 नीयमासाश्रावणादेस्तु जीर्णगृहप्रवेशविषयाः अतएव नारदो मार्गशीर्षकार्तिकयोर्नूतनप्रवेशे मध्यमत्वमाह अर्थादेव जीर्णगृहप्रवेशेऽरुक्त्वमध्य
 स्यता अंबुपेति अंबुर्पुः शवतारका ईज्यः पुष्यः अनिलस्वातीवासवांधनिष्ठाणुभेषु जीर्णगृहे अग्न्यादिभयान्नवेपि गृहप्रवेशः शुभः प्राक्पद्योक्तन
 क्षत्रेषु तु शुभएवेति केमुतिकन्यायादवगम्यते ज्योतिःप्रकाशे प्रवेशो नूतने हर्म्यध्रुवेर्मित्रैः सूरवासये पुष्यस्वातीयुतैस्तेस्तु जीर्णस्याद्वासवद्वयेइति
 नावश्यमिति अत्रिवंविधे जीर्णगृहे अग्न्यादिभयान्नवेपि आवश्यकमस्तादिविचारणाशुक्रास्तगुर्वस्तवाल्यवार्धकसिंहस्थगुर्वादिदोषाणां विचार
 णाविचारोनास्ति अस्तादयः कालदोषाः संतुमावासंतु तथापि गृहप्रवेशः कार्यः सौपिपंचाङ्गशुद्धिमात्रमंगीकृत्यविहितनक्षत्रेष्वेवकार्यः ॥ ४ ॥

सु०टी०
१०५०
११७

ज्योतिःप्रकाशे नित्यं याने गृहे जीर्णे प्राशने वरिधानके वधू प्रवेशे मांगस्येनमौढ्यं गुरु शक्रयोरिति वसिष्ठः नवप्रवेशे स्यथकालशुद्धिर्नद्वंद्वसौ पूर्विक
योः कदाचित् प्रवेशपंचांगदिने सुलग्ने वास्त्वर्चनं पूर्ववदेव कुर्यात् पूर्ववदेव नूतनप्रवेशे यथा वास्तु पूजा तथा द्वंद्वसौ पूर्विकयोरपिकार्ये तस्यार्थः नारदेन तु
यात्राविधेर्निवृत्तिप्रवेशे कालशुद्धिरपि क्षितैवेति तद्वाक्यं प्रागभिहितं तदेतयोर्वाक्ययोरवश्यकानवश्यत्वेन व्यवस्था अत्र त्रिविधेऽपि प्रवेशप्रवेशना
सत्रं क्रूरक्रांतं क्रूरविद्धं वा सर्वथा वर्ज्यं वसिष्ठः क्रूरग्रहाधिष्ठितविद्धं च विवर्जनीयं त्रिविधप्रवेश इति २ अथ गृहप्रवेशदिनात्साकृत् व्यवास्तु पूजा
विवस्वस्तनक्षत्राणि उपजातिकापूर्वाद्देनाह मृदुधुवेति एषु सप्तदश सुनक्षत्रेषु वास्तुपुरुषस्यार्चनं भूतबलिचकारयेत् गृहपतिर्वास्तुपूजां कुर्यात्
पुरोहितो वास्तुपूजां कारयेत् तृक्रौरन्यतरस्यामित्यणो कर्तुः कर्मत्वं वास्तुपूजाप्रकारमाह वसिष्ठः निर्माणे मंदिराणां च प्रवेशे त्रिविधेऽपि च वास्तुपू
जाप्रकर्तव्या यस्मान्नां कथयाम्यतः गृहमध्ये हस्तमात्रं समंतात्तदुलोपरि एकाशीतिपदे कार्यं तल्लेस्तुल्यं सुशोभनम् एकद्वित्रिपदाः पंचचत्वारिंश

मृदुधुवक्षिप्रचरेषु मूलभेवास्त्वर्चनं भूतबलिचकारयेत् त्रिकोणकेंद्राय धनत्रिगैः शुभैर्लम्बे त्रिषष्टाय गते श्रुपाप

त्सुरार्चिताः द्वात्रिंशद्वाह्यतो वक्ष्यमाणाश्चांतस्त्रयोदशतेषां स्थानानि नामानि वक्ष्यामीश्वरकोणतः तत्राग्निः शुभकोणस्थस्त्वसौ ॥ कैः ३
चेकपदेश्वरः आकाशश्चापूरयतः क्रमादेकपदेश्वरे एवं प्राच्यां नवज्ञात्वात्वेवमेवान्यदिक्षु च आद्यश्चात्यावेकपदो द्विपदाः पंचमध्यगाः शिखाद्य
ष्टावाकाशांता अमराः पूर्वभागगाः आद्यश्चात्यावेकपदो द्विपदाः पंचमध्यगाः पूषाद्यष्टाश्रमांताः स्युरमरायाम्यभागगाः आद्यश्चात्यावेकपदो द्विपदाः पंच
मध्यगाः अष्टौ पितृगणाधीशात् षापांताः पश्चिमे सराः आद्यं तो द्वौवेकपदो द्विपदाः पंचमध्यगाः रागादिदिसंतः सराः सप्तसौम्यदिशि क्रमात् तत्राथ
स्थचतुःकोणेषु शानादिषु च क्रमात् आपः सवित्रविजयरुद्राश्चैकपदेश्वराः मध्ये नवपदो ब्रह्मातस्येशानादिकोणगाः आपवत्सोथसविता विबुधाधि
पसंज्ञकः राजयस्माच्चत्वारः सराश्चैकपदेश्वराः ब्रह्मणः पूर्वतो दिक्षु त्रिपदाश्चामराभमी अर्यमा च विवस्वाश्चित्रः पृथ्वीधरः क्रमात् ॥ ६ ॥

स्वस्थकेलेषु देवेषु स्थापितेषु दशं भवेत् कोणेषु पंचपंचैव चतुर्थैकपदाः सदा प्रागादिदिक्षु द्विपदाः पंचपंचैव तथाक्रमं ब्रह्मणः पर्वतो दिक्षु विपि
नेषु दशं भवेत् कोणेषु पंचपंचैव द्विपदाः स्युः समीपगाः हिरण्यरेताः पर्जन्यो जयंतः पाकशासनः सूर्यः सत्यो भृशकाशो वायुपूषाश्च वैतथाः गृह
सतः पितृपतिर्गंधर्वा भृंगराजकः यमः पितृगणाधीशस्तथा दौवारिका ऋयः रुग्रीवः पुष्यदंतश्च जलाधीशो निशाचरः शेषः पापश्चरोगो हिर्मु
ख्यो भल्लाट एव च सोमसर्पो दित्यदिती द्वात्रिंशद्मराः स्मृताः आपश्चैवापकत्सश्च जयोरंधस्तथैव च मध्येन वपदो ब्रह्मा तस्योतस्य समीपगाः
अजाद्यंत रिता देवाः परितो ब्रह्मणः स्मृताः अर्यमा सविता चैव विवस्वान् विबुधाधिपः मित्रोथराजयश्चा च तथा एश्वी धरः क्रमात् आपवत्सो
ष्टमः पंचचवारिशत्करोत्तमाः ज्ञात्वैवं स्थाननामानि ब्रह्मणः सहितान्यजेत् वास्तुशो वास्तुमंत्रेण गंधपुष्पाक्षतादिभिः प्रणवेनार्चयेद्वापि अथ
वास्वस्वनामभिः शुक्रे वस्त्रयुगं दद्याद्द्विपदी पबलेः सह अपूपैर्भूरिने वैद्यैः वाद्यैः सह समर्चयेत् तांबूलं च ततो दद्यादेवेभ्यश्च पृथक् पृथक् दत्त्वा
पुष्पाजलिकर्त्ता प्रार्थयेद्वास्तुपुरुषं वास्तुपुरुषं नमस्तेस्तु भृशय्या निरतत्रमे मद्गृहं धनधान्यादि समृद्धं कुरु सर्वदा इति प्रार्थयत्ततो दद्याद्दक्षिणाम
र्चकाय च विप्रभ्यो भोजनं दत्त्वा स्वयं मुजीत बंधुभिः एव यः कुरुते सम्यग्वास्तुपूजां घयत्नतः आरोग्यपुत्रपौत्रादि धनधान्यं लभेन्नरः वास्तुपूजा
मकृत्वायः प्रविशेन्नवमंदिरम् रोगान्नानाविधानकेशान् श्रुते बहु संकटम् इति वसिष्ठसंहितायां वास्तुशांतिः नारदादयः पंचांगं शकृद्दिमान् युक्ते
पूर्वदिने एव वास्तुपूजामाहुः विधाय पूर्वदिक्सेवास्तुपूजां बलि क्रियामिति तृतीयश्लोकाद्देस्यटीका अथ लग्नशकृदितिथिवारशकृद्विचोपजातिको
नरादेनेंद्रवज्रयाह त्रिकोणेति शकृद्बाबुरंधइति नवमपंचमप्रथमचतुर्थसप्तमदशमैकादशद्वितीयतृतीयस्थानानामन्यतमस्थानस्थितैः शु
भैरुपलक्षिते तथा तृतीयषष्ठेकादशस्थानस्थैः पापग्रहैरुपलक्षिते च तथा बुचतुर्थस्थानं रंध्रमष्टमस्थानं तस्मिन् शक्रे सर्वग्रहरहिते भंबुरंध्रे यस्मिं
स्तादृशलग्ने गृहं विशेत् कीदृशलग्ने विजनुर्मृत्यो भराशिलग्नं च जनुषि जन्मकाले भेजनुर्भेताभ्यां मृत्युरष्टमभवनम् जनुर्भेताभ्यां मृत्युः विपुतो जनुर्भेताभ्यां
यस्मिन् स्वजन्मलग्नात् स्वजन्मराशेर्वाऽष्टमराशिः प्रवेशलग्नेन प्रेषित इत्यर्थः पुनः कीदृशलग्ने व्यकीररिक्ता चरदर्शचित्रे अकीरौ प्रसिद्धौ वारौ।

मु० टी०
ग० प्र०
११८

रिक्ता ४ । १ । १४ उपलक्षणत्वाद्गृहतिथयोपि चरलग्नानिमेषकर्कतुलामकराख्यानितदंशाश्च दर्शोमावास्याचैत्रमासः विगती अर्कादयोय ।
स्मिन् अर्कादयः प्रवेशदिने निषिद्धा इत्यर्थः अग्रइति गृहप्रवेशसमये जलपूर्णकलशं स्वसंमुखं कृत्वा द्विजान्ब्राह्मणान्श्चाग्रे कृत्वा प्रवेशं गृहं विशे-
त् वसिष्ठः कृत्वा शुक्रेष्टतो वामतोर्के विप्रान्पूज्या नग्रतः पूर्णकुंभम् रम्यहर्म्यतोरणस्रग्वितानैः स्त्रीभिः स्रग्वीगीतवाद्यैर्विशितीरिति अयं विधिः
प्रवेशसाधारणः कीदृशं प्रवेशं भूकूटशुद्धं भूकूटं षष्ठाष्टकादि उपलक्षणत्वादिबाहप्रकरणाक्तम् वर्णवश्यं तथातरेत्यादिकं च तेनापिशुद्धम् वसि-
ष्ठः राशिकूटादिकं सर्वदं पत्वारिविचिंतयेदिति ४ अथ वामगतार्कज्ञानपूर्वादिमुखगृहप्रवेशं चेन्द्रवंश्याह वामोरविरिति अष्टमपंचमद्विती-
येकादशस्थानेभ्यः पंचसुस्थानेषु स्थिते रवौ सति प्राग्वदनादिके मंदिरे प्रवेशे च गृहप्रवेशे कर्तुं वामोरविरित्यः यथा तस्मिन्लग्ने गृहप्रवेशः कर्तुं
शुद्धं बुरंध्रे विजनुर्भमृत्यैव्यर्कारिक्ता चरदर्शचैत्रे अग्रं बुपूर्णकलशं द्विजांश्च कृत्वा विशेद्देशमभूकूटशुद्धम् ४ वामोर ।
विर्मृत्युसुतार्थलाभतोऽर्के पंचमे प्राग्वदनादि मंदिरे पूर्णातिथौ प्राग्वदने गृहे शमो नंदादिके याम्यजलोत्तरानने ५ ॥

मिथ्यते तस्माद्दृष्टमं यत्स्थानंततः पंचसुस्थानेषु रके सति पूर्वाभिमुखे गृहे प्रवेशकर्तुं वामः सूर्यः स्यात् तथा लग्नाद्यत्पंचमस्थानंततः पंचसुस्था-
नेषु रवौ स्थिते दक्षिणाभिमुखे वामोर्कः तथैव लग्नाद्यद्वितीयस्थानंततः पंचसुस्थानेषु रवौ स्थिते पश्चिमाभिमुखे वामोर्कः तथैव लग्नाद्यदे-
कादशस्थानंततः पंचसुस्थानेषु सूर्ये स्थिते उत्तराभिमुखे गृहे प्रवेशकर्तुं वामः सूर्य इत्यर्थः उक्तं च रंध्रात्पुत्राद्दनादायात्पंचस्वर्के स्थिते क्रमात्
पूर्वाशादिमुखं गृहं विशेद्दामो भवेद्यत् इति पूर्णातिथौ प्राग्वदने पूर्वाभिमुखे गृहे पूर्णातिथौ पंचम्यादशम्या पूर्णमायावा प्रवेशः नंदादिके तिथि-
गणयाम्यजलोत्तरानने गृहे प्रवेशः यथा दक्षिणाभिमुखे गृहे नंदायां प्रतिपदि षष्ठ्यामेकादश्यावा प्रवेशः शुभः जलयश्चिमादिकृते हि उः मुखे गृहे ।
भद्राया द्वितीयायां सप्तम्याद्वादश्यावा प्रवेशः शुभः उत्तराभिमुखे गृहे जयाया तृतीया ॥ ४ ॥ ६ ॥ ४ ॥ ११८

गुरुः नंदाभ्यां दक्षिणद्वारं भद्रायां पश्चिमां सुं जयायामुत्तरद्वारं पूर्णायां पूर्वतो विशेषेति ५ अथ प्रवेशकलशवास्तुर्चक्रशार्दूलविक्रीडितेनाह वक्रभूरिति गृहप्रवेशसम्यदिति सर्वत्रापि संबध्यते कुंभे कलशाकृतिवास्तोरविभात्सूर्याक्रान्तनक्षत्रात्स्यपलोपंचमी रविभमारभ्य कलशस्य मुखे भूरुसूर्याक्रान्तनक्षत्रमेव स्थाप्य तस्य लंगृहस्याग्निदाहः ततः सूर्यभाक्ताः अग्निमाणिचत्वारिभानि प्राच्यां स्थाप्यानि फलमुद्दसनं जलवासशून्यगृहं स्थाप्य ततः कृतायमगताः तदग्निमाणिचत्वारिभानि दक्षिणे स्थाप्यानि फलंगृहपतेलाभः इव्यप्राप्तिः ततः कृताः पश्चिमे तदग्निमाणिचत्वारिभानि पश्चिमां स्थाप्यानि फलंगृहपतेः श्रीप्राप्तिः ततो वेदाउत्तरे तदग्निमाणिचत्वारिभानि उत्तरस्यां स्थाप्यानि फलंकलिः लोकेः सहगृहसंबंधी निरर्थको वादः शकटः कस्यात्ततो युगमितास्तदग्निमाणिचत्वारिभानि गर्भकलशमध्ये स्थाप्यानि फलविनाशो गर्भस्यैवेत्यर्थः ततो रामास्तदग्निमाणित्रीणि भा-

वक्रभूरविभात्प्रवेशसमये कुंभे ग्निदाहः कृताः प्राच्यामुद्दसनं कृतायमगतालाभः कृताः पश्चिमे श्रीर्वेदाकलिरुत्तरे युगमिता गर्भविनाशो देवामास्थैर्यमतः स्थिरत्वमनलाः कृणुते भवेत्सर्वदा ६ ॥ ॥ निगुदेगुह्ये स्थाप्यानि फलं स्थैर्यगृहपते

बहुकालं तत्र निवासः ततोऽनलास्तदग्निमाणित्रीणिभानिकंठे स्थाप्यानि फलं स्थिरत्वं गृहपतेर्भवेत् एवमभिहितानि सप्तविंशतिभानि ग्युज्येतिः प्रकाशे भूर्वेदंपंचकं त्रिस्त्रिः १।४।४।४।४।३।३ प्रवेशकलशैर्कृत्वा मृत्तिगतिर्यनं श्रीस्याद्वैरंशुकं स्थिरतामुखमिति अत्र कलशचक्रेशुभफलस्थानपतिसत्येव हिहितनक्षत्राणां परिग्रहो युक्तस्तत्रापि यद्दिग्भुवे प्रवेशविधित्तिं ततद्दिग्भुवनक्षत्रपरिग्रहः यथा पूर्वस्यां प्रवेशविधित्तिं ततो हिण मृगेवाग्राह्यः दक्षिणमुखगृहप्रवेशे उत्तराफाल्गुनी चित्रे एव पश्चिमाभिमुखे अनुराधा उत्तराषाढे एव उत्तराभिमुखे उत्तराभाद्रपदा रेवत्यो ग्राह्ये इति निष्कर्षार्थः अतएवाक्तं वसिष्ठेन यद्दिग्द्वारं मंदिरं तद्दिग्क्षैरुक्तैर्क्षैः स्यात्सन्निवेशानसर्वैरिति तद्दिग्क्षैरिति शानयोः समानाधिकरण्येनान्वयः भिन्नवाक्यत्वे तु चकारः कर्तव्यः स्यात् अतएव अर्कानिलायां दिति दस्रविष्णुः प्रविष्टं नवमं मंदिरं यत् अत्र यान्तपरहस्तपा

शु.टी.
गृ.प्र.
११९

अथ गृहप्रकरणप्रवेशोपसंहारं सूत्रयन् प्रवेशोत्तरकालीनकर्तव्यविधिमुपजात्याह एवंकलने इति एवं प्रागुक्तप्रकारेण विचारितकलने शोभनगु
पुते स्थिरराश्यादिके राजावितानपुष्पश्रुतिघोषयुक्तविताननिवसुमंडपाः पुष्पाणि स्वकालर्तुजानिमासत्याहीनि श्रुतिघोषवेदध्वनिश्रुतिर्युक्तं उपलक्ष
त्वात्तोरणाद्यनेकमांगल्यवस्तुसहितमेतदृशं स्वसत्ताकंगृहं प्रविश्य पश्चात् शिल्पज्ञानगृहोत्थापकानस्थपतिर्वर्द्धक्यादीन् देवज्ञानज्योतिर्विदः वि
धिज्ञानवास्तुपूजाभूतबलिगृहप्रवेशविधिज्ञानपुरोहितप्रभृतीन् पौरान्नागरिकान् पण्डितहीनानाथाधरूपणांश्च भूमिहिरण्यवस्त्रैर्यथाशक्त्या
भस्तेः समस्तेर्वा उपलक्षणत्वाद्वादिभिर्वा अर्चयेत्पूजयेत् अत्र विशेषमाह वसिष्ठः यद्यस्तु पूजारहितत्वं तदत्तवलित्वनाच्छन्नगृहं विरूपं कपाट
हीनं न विशेषतस्तत्सर्वाऽपदा मलियमेव तस्यादिति तस्मात्सर्कोदमुपरिष्ठाच्छादितं कतवास्तुपूजादत्तबलिमेव गृहं प्रविशेत् प्रवेशोत्तरमाह।
एवंकलने स्वगृहं प्रविश्य वितानपुष्पश्रुतिघोषयुक्तम् शिल्पज्ञानदेवज्ञविधिज्ञपौरान्नाजार्चयेद्भूमिहिरण्यवस्त्रैः ७ ॥ इति
तिदेवज्ञरामविरचिते मुहूर्त्तचिंतामणौ गृहप्रवेशप्रकरणं त्रयोदशम् १३ ॥ आसीद्धर्मपुरेषडंगनिगमाध्ये तद्विजैर्मडिते
ज्योतिर्वित्तिलकः फणीद्रचिते भाष्यकृतातिश्रमः ॥ ॥ श्रीपतिः ततो नृपो विप्रकलहत्सुरोधसः शिल्पज्ञभूगोलविदश्च लिंगिनः ध
नेश्वरत्नैः पशुभिः समर्चयन्सदांधदीनान्पुरवासिनस्तथेति ७ इति गृहप्रवेशप्रकरणम् अथ ग्रंथसमाप्तौ पितामहवर्षनं शार्दूलविक्रीडितेन
ह आसीदिति धर्मपुरे नर्मदातीरं ग्रामविशेषे सप्तसिद्धश्चिंतामणिगणितं किंभूते धर्मपुरेषडंगानि शीक्षादीनि तानि विद्यंते यस्य एतादृशां योनिगमविद
स्तद्वैतारण्ये हि जात्राह्यणाद्यस्ते मंडिते भूषिते कीदृशश्चिंतामणिर्ज्योतिर्वित्तिलक इव तिलकः ज्योतिर्विच्छेद इत्यर्थः पुनः कीदृशः फणीद्रः शेष
गः तद्रचिते भाष्ये महाभाष्यकृतातिश्रमोऽन्यभ्यासेन पुनः कीदृशश्चिंतामणिः तत्तज्जातकसंहितागणितकत् तानि तानि स्वल्पवृहदादिभेदे मानैक
विधः जातकानि जातकशास्त्राणिसंहिताः संहिताशास्त्राणिकरोतितादृशः गणितानि गणितशास्त्राणिकरोतितादृशः पुनः कीदृशः महाभूभुजानां मान्यः

५॥
पुनः कीदृशः तर्कलिम् ॥
५॥

११०
१२०

रुनिवेदवाक्यविलसदुद्धिः तर्केन्यायशास्त्रं अलंकृति अलंकारशास्त्रम् वेदवाक्यवेदवाक्यविचारप्रतिपादको ग्रंथो मीमांसशास्त्रं वेदांतशा-
स्त्रं चतेषु विलसती विलासयुक्ता बुद्धिर्यस्य सः ८ अथक्रमप्राप्ततातवर्णनं तेनैव वृत्तेनाह ज्योतिर्विदिति तत्सूनुस्तस्य चिंतामणिदेवज्ञसूनुः पु-
त्रो नंतइति नाम्ना प्रथंयाख्यातिमधिगतः प्राप्त आसीत् कीदृशः ज्योतिर्विद्वणवदित्ताधिकमलः ज्योतिर्विदांगणेन समूहे नवंदितं चरणकमलय-
स्यसः पुनः कीदृशः भूमंडले हस्कर इव अध्यायनद्वारा प्रकाश इत्यर्थः पुनः कीदृशः कृती कुशलः ग्रंथकरणसमर्थ इति शेषः ग्रंथकर्तृत्वमेवोत्तर-
इति न प्रकाशयति योरभ्यामिति रम्याजनिपदं तिजातकपदं तिदुष्टाशयध्वंसिनी दुष्टाः जन्मपदं निमार्गसंप्रदायानभिज्ञास्तेषामाशयमभिप्रायध्वंस-

तत्तज्जातकसंहितामणितकन्मान्यो महाभूभुजांतर्कालंकृतवेदवाक्यविलसदुद्धिः सचिंतामणिः ८ ज्योतिर्विद्वणवं-
दित्ताधिकमलस्तत्सूनुरासीत्कृती नाम्ना चंतइति प्रथममधिगतो भूमंडलाहस्करः योरभ्याजनिपदं तिंसंमकरोदुष्टाशय-
ध्वंसिनीटीकांचोत्तमकामधेमुगणितेकापीत्सतांप्रीत्ये ९ तदात्मजुद्धारधीविबुधनीलकंठानुजो गणेशपदपंकजहृदिनि-
धाय रामाभिधः गिरीशनगरे वरेभुजभुजेषु चंद्रैः १५२२ मितेशके विनिरमादिमंखलुमुहूर्त्तचिंतामणिम् १० ॥ इति श्रीदेवज्ञरा-
मविरचितं मुहूर्त्तचिंतामणिसमाप्तम् ॥ ७५ यतिइतिदुष्टाशयध्वंसिनीतामकरोत् तथा उत्तमेन ब्रह्मपक्षार्थपक्षप्रतिपादके कामधेनुगणि-

ते ग्रंथविशेषटीकांचसतांप्रीतयेकापीत्सतवानित्यर्थः ९ अथस्वनामकथनपूर्वकं ग्रंथसमाप्तिपृथ्वीच्छेदसाह तरात्मजुद्धिततस्यानंतस्यात्मजो-
रामाभिधोगिरीशनगरे वाराणस्यामुहूर्त्तचिंतामणिमुहूर्त्तचिंतामणिनामधेयं ग्रंथं मुजभुजेषु चंद्रैः १५२२ मितेशके द्वाविंशत्यधिकसूचदशशत-
मितिशाके विनिरमादिकापीतशेषं स्फुटम् १० ॥ इति श्रीदेवज्ञानंतस्मृतदेवज्ञरामविरचितायास्वकृतमुहूर्त्तचिंतामणिटीकायां प्रसिद्धा सरायां
गृहप्रवेशप्रकरणत्रयोदशसंपूर्णम् समाप्तम् ॥ लिखितं महादेवदीक्षिततिलकेन ॥ सम्बत् १९३० मि. कुवारवदि २ वा सोमवार

राम
१२०

॥ इति मुहूर्त्तचिन्तामणिप्रमितोसराटीकासंमाप्ताः ॥ सम्वत् १९३० ॥ छ ॥

